

boş

**DÜŞÜNCE DÜNYASINDA TÜRKİZ
SİYASET VE KÜLTÜR DERGİSİ**
Yıl:5 / Sayı: 30 / Kasım - Aralık 2014 / ISSN 1309-601X
İki ayda bir yayımlanır.

Sahibi
GÜNTÜLÜ EĞİTİM YAYINCILIK VE TİC. LTD. ŞTİ.

Editör
Prof. Dr. Kamil Aydın

Sayı Editör
Prof. Dr. Vahit Türk

Yayın Kurulu
Prof. Dr. Kamil Aydın
Prof. Dr. Mustafa Erdem
Prof. Dr. Necdet Hayta
Prof. Dr. Yaşar Kaya
Prof. Dr. Cemalettin Taşkıran
Prof. Dr. Zuhâl Topçu
Prof. Dr. Vahit Türk

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Nebahat Akbaş

Kapak ve Sayfa Tasarımı: Net Ofset

Yayın Türü: Yerel Süreli Yayın – Hakemli Dergi
Taranılan İndeksler: ASOS İndeks

Büro İç Hizmetler
Atakan Türkyılmaz

Adres: 1. Cad Nu.: 43/4
06520 Balgat-Ankara
Tel: +90 (312) 287 88 99
Faks: +90 (312) 285 44 99
Web: www.turkizdergisi.com.tr
e-posta: bilgi@turkizdergisi.com.tr
Fiyatı: 15 TL

Basım Yeri
Net Ofset Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
www.netmatbaacilik.net
Necatibey Cad. Lale Sok. Nu.: 21/27 Yenışehir/Ankara
Tel-Faks: 0.312.230 07 23

Basım Tarihi: Kasım 2014 – Ankara

Abonelik Ücreti (Yıllık)
Yurt içi: 90 TL
Kurumsal abonelik: 180 TL
Yurt dışı:
Avrupa ve Orta Doğu ülkeleri: 75£
ABD ve diğer ülkeler: 100\$
Abonelik için: 0.312.287 88 99
Nu.lı telefondan Atakan Türkyılmaz

BİLİM, DANIŞMA VE HAKEM KURULU

Prof. Dr. A.Kadir Yuvalı Erciyes Ü
 Prof. Dr. Azmi Yetim Gazi Ü
 Prof. Dr. Celalettin Yavuz Türksam
 Prof. Dr. Çetin Elmas Gazi Ü
 Prof. Dr. Enver Bozkurt Kırıkkale Ü
 Prof. Dr. Esmâ Şimşek Fırat Ü
 Prof. Dr. Hacı Duran Adıyaman Ü
 Prof. Dr. H.İbrahim Yalın Gazi Ü
 Prof. Dr. Hikmet Öksüz KTÜ
 Prof. Dr. Hüsnüye Canbay İnönü Ü
 Prof. Dr. İsmail Yakıt Akdeniz Ü.
 Prof. Dr. Kadir Arıcı Gazi Ü
 Prof. Dr. Kamil Aydın Atatürk Ü
 Prof. Dr. Kemal Üçüncü KTÜ
 Prof. Dr. Mehmet Saray Yeditepe Ü
 Prof. Dr. Mehmet Şahingöz Gazi Ü
 Prof. Dr. Mevlüt Karakaya
 Prof. Dr. Musa Şaşmaz Niğde Ü
 Prof. Dr. Musa Taşdelen Sakarya Ü
 Prof. Dr. Mustafa İlbaş Gazi Ü
 Prof. Dr. Nadim Macit Ege Ü
 Prof. Dr. O.Üçler Bulduk Ankara Ü
 Prof. Dr. Recai Coşkun Sakarya Ü
 Prof. Dr. Recep Kılıç Ankara Ü
 Prof. Dr. Sabahat Deniz Marmara Ü
 Prof. Dr. Sadettin Gömeç Ankara Ü
 Prof. Dr. Suna Başak Gazi Ü
 Prof. Dr. Temel Çalık Gazi Ü
 Prof. Dr. Tevfik Gülsoy Gaziantep Ü
 Prof. Dr. Vahit Türk Kültür Ü
 Prof. Dr. Yaşar Özbay Gazi Ü
 Doç. Dr. Faruk Bilir Selçuk Ü
 Doç. Dr. Giray Saynur Derman Sakarya Ü
 Doç. Dr. Hanife Güz Gazi Ü
 Doç. Dr. Hasan Ali Karasar Bilkent Ü
 Doç. Dr. İlyas Topsakal İstanbul Ü
 Doç. Dr. Kutluk Kağan Sümer İstanbul Ü
 Doç. Dr. Salim Gökçen Erzincan Ü
 Doç. Dr. Selçuk Duman Gazi Osman Paşa Ü
 Doç. Dr. Şeref İba Çankaya Ü
 Doç. Dr. Taner Tatar İnönü Ü
 Doç. Dr. Timuçin Kodaman S.Demirel Ü
 Doç. Dr. Toğrul İsmayıl Tobb Ü
 Doç. Dr. Yaşar Kaya İnönü Ü

Doç. Dr. Yonca Anzerlioğlu Hacettepe Ü
 Yrd. Doç.Dr. Ahmet Turgut Niğde Ü
 Yrd. Doç. Bülent Yavuz Gazi Ü
 Yrd. Doç. Dr. Cevdet Şanlı Yıldız Teknik Ü
 Yrd. Doç. Dr. Köksal Şahin Sakarya Ü

Yurtdışı Temsilciler

Doç. Dr. Abdülmecit Nuredin (Makedonya)
 Doç. Dr. Fariz Ahmadov (Azerbaycan)
 Doç. Dr. Ergin Jable (Kosova)
 Doç. Dr. Leniyara Selimova (Kırım)

Yurtiçi Temsilciler

Doç.Dr. Abdullah Temizkan Ege Ü
 Doç.Dr. Bülent Bayram Kırklareli Ü
 Doç Dr. Hasan Hüseyin Arı Van Yüzüncüyıl Ü
 Doç.Dr. İbrahim ERDAL Bozok Ü
 Doç.Dr. Mustafa Arslan Pamukkale Ü
 Doç Dr. Selahattin Bekki Ahi Evran Ü
 Doç.Dr. Talip Yıldırım Uşak Ü
 Yrd. Doç. Dr. Ahmet Atalay Artvin Çoruh Ü
 Yrd. Doç.Dr. Ahmet Dogan Osmaniye Korkut Ata Ü
 Yard.Doç.Dr. Ahmet Karaçavuş Karadeniz Teknik Ü
 Yrd. Doç. Dr. Barış Çiftçi Nevşehir Ü
 Yrd. Doç Dr. Cafer Tayyar Ateş Mustafa Kemal Ü
 Yrd. Doç Dr.t Önder Bilgili Akdeniz Ü
 Yrd Doç.Dr Rafet Aydın Mehmet Akif Ü
 Yrd. Doç Dr. Recep Özkan Niğde Ü
 Yrd. Doç. Dr. Sultan Murat Topçu Erciyes Ü
 Yrd. Doç.Dr. Şaban Doğan İzzet Baysal Ü
 Yrd. Doç. Dr. Tahsin Yıldırım Aksaray Ü
 Yrd. Doç. Dr. Tamer Üstüner, Kahramanmaraş Sütçü Ümam Ü
 Yrd. Doç.Dr Tuğrul Yürük Çukurova Ü
 Arş. Gör. Mehmet Tamer Kaya Afyon Kocatepe Ü
 Arş.Gör. Muhammed Salman Cumhuriyet Ü
 Arş. Gör. Ümit Polat Ankara Ü
 Arş.Gör. Yüksel Eroğlu Uludağ Ü
 Öğr. Gör. Salih Arslan Bilecik Şeyh Edebali Ü
 Öğr. Gör. Yunus Emre Tekinsoy Gaziosmanpaşa Ü
 Yrd. Doç. Dr. Yasin Şerifoğlu, Kastamonu Ü

İÇİNDEKİLER

Editör – Sunuş	7
Büyük Türk Düşünürü ve Sosyoloğu Ziya Gökalp (1876- 1924) / Prof. Dr. Hüseyin AKYÜZ	9
Erol Güngör: Türk Milliyetçiliğinin Sosyolojisi / Doç. Dr. Mehmet DÖNMEZ	29
Mümtaz Turhan'ın Milliyetçiliğe ve Modernleşmeye Bakışı / Prof. Dr. Abdullah KORKMAZ	45
Osman Turan ve Milliyetçi Camiadaki Yeri / Doç. Dr. Nevzat TOPAL	59
Remzi Oğuz Arık ve Türk Milliyetçiliği / Prof. Dr. A. Osman UYSAL	85
Fethi Tevetoğlu / Yrd. Doç. Dr. Mehmet SOĞUKÖMEROĞULLARI	97
Atatürk'ün Öğretmenlerinin Yetiştirdiği Büyük Türkçü: Turhan Yazgan (1938-2012) / Yrd. Doç. Dr. İbrahim AKIŞ	131
Atsız Beg'in İlim Dünyası ve Millî Meseleler / Prof. Dr. Saadettin Yağmur GÖMEÇ	141
Türk Aydını ve Bilim İnsanı Olarak İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu (1886- 1978) / Prof. Dr. Hüseyin AKYÜZ	155

boş sayfa

SUNUŞ

Düşünce Dünyasında Türkiz dergimizin bu sayısını Türk Milliyetçilerine ayırdık. Daha önceleri yayınladığımız *Milliyetçilik* sayısında, özellikle kuramsal ve ilkesel boyutta kavramın farklı anlamlarına, algı biçimlerine ve tarihsel sürecine yönelik söz konusuydu. Bu sayımızda ise; Türk Milliyetçilerinin Türk fikir, siyaset, bilim ve sanat hayatına düşünce ve üretim tarzlarıyla hangi katkılarda bulduklarını sunmaya çalıştık. Türk düşünce ve siyasi hayatına katkıda bulunan milliyetçi aydınlarımızın sayısının ve sağladıkları katkılarının yoğunluğu dikkate alındığında, *Türk Milliyetçileri* sayımızı birkaç cilt olarak çıkarma zorunluluğu doğdu. Bir tür antolojik çalışma şekline dönüşen sayımızın bu cildinde; Türk Milliyetçiliği ülküsü ve düşüncesinin ebedi şahsiyet ve kutup yıldızları olan Ziya Gökalp, Mümtaz Turhan, Erol Güngör, Osman Turan, Fethi Tevetoğlu, Remzi Oğuz Arık, Hüseyin Nihal Atsız ve İsmayıl Baltacıoğlu'nun zor şartlarda bıkmadan, usanmadan ve ümitsizliğe kapılmadan sergiledikleri dava adamlığı duruşlarıyla ürettikleri çok kıymetli eserlerinden hareketle Türk Milletine sağladıkları katkılar değerli bilim adamlarımızın çalışmalarıyla ifade edilmektedir. Genç Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşuna, kurumlaşmasına, gelişmesine ve Türk Milleti'nin dilde, fikirde ve işte birlik ve bütünlüğüne büyük katkıları olan bu ülkü devlerinin

ortaya koydukları düşünceler ve eserler; bin yıllık devlet geleneğimizi sürekli kılan fikri yapının nesilden nesile aktarılmasını sağladığı gibi, çeşitli bilim dallarında çalışmalarda bulunan birçok bilim insanına da ışık tutmuş ve yön vermiştir. Şimdilik peş peşe iki cilt olarak planladığımız *Türk Milliyetçileri* sayımızın ilerleyen aylarda devamının da geleceği müjdesini siz değerleri okuyucularımıza vererek, millî düşünmek, millî araştırmak ve millî üretmek dileğiyle saygılar sunarız...

BÜYÜK TÜRK DÜŞÜNÜRÜ VE SOSYOLOĞU ZİYA GÖKALP (1876 – 1924)

PROF. DR. HÜSEYİN AKYÜZ*

Türk eğitiminin toplumsal, kültürel ve tarihsel yönlerinin araştırılması ve bu temel öğelere dayanılarak yeni bir insan ve toplum modelinin oluşturulması konusunda sosyolojik kavram, yöntem, ölçüt ve görüşlerle hareket eden ilk ve biricik yerli düşünürümüz *Ziya Gökalp*'tir. *Ziya Gökalp*, 1876 yılında Diyarbakır'da doğar. *Gökalp*'in doğduğu tarih, Osmanlı devletinin en karışık bir dönemi olan Birinci Meşrutiyet yıllarına rastlar. *Ziya Gökalp*, ilk ve orta öğrenimini Diyarbakır'da tamamladıktan sonra, yükseköğrenim için İstanbul'a gelerek Baytar Mektebi'ne kaydolar. Öğrenciliği sırasında siyasal olaylara karıştığı için 9 ay hapis yatar ve tahliyesinden sonra da Diyarbakır'a sürgün edilir. Diyarbakır'daki sürgün yıllarında kendini okumaya verir, Doğu ve Batı'nın düşünce sistemlerini öğrenir, özellikle Batı felsefesini ve sosyolojisini özümseme

* Öğretim Üyesi

Türk eğitiminin toplumsal, kültürel ve tarihsel yönlerinin araştırılması ve bu temel öğelere dayanılarak yeni bir insan ve toplum modelinin oluşturulması konusunda sosyolojik kavram, yöntem, ölçüt ve görüşlerle hareket eden ilk ve biricik yerli düşünürümüz *Ziya Gökalp*'tir.

Ömer Seyfettin, Ali Canip, Ahmet Hikmet ve *Mehmet Fuad* gibi Türkçü edebiyatçıların, edebiyat aracılığıyla Türk diline ve Türkleşme hareketine yapmış oldukları hizmeti destekler ve özellikle düşünsel bağlamda ve sosyolojik görüşlerle Türkçülük hareketine bilimsel bir karakter kazandırır. Etkin bir siyasal kimliğe sahip olmasından dolayı, bu harekete karşı yürütülen saldırıları da karşılayarak önemli ölçüde etkisiz hâle getirir ve onların korunmasını sağlar.

derecesinde içtenleştirerek İslam düşüncesiyle karşılaştırır ve bu çalışmalar sonucunda gerek düşünsel, gerek bilimsel ve gerekse siyasal kimlik ve kişiliğini de bütünleştirmiş olur.

İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Diyarbakır Şubesi'ni kurduktan sonra, 1910 yılında bu cemiyetin İstanbul'da toplanan kongresine Diyarbakır delegesi olarak katılır, sunduğu tebliğ ile dikkatleri üzerinde toplar ve bu cemiyetin genel idare kuruluuna seçilerek İstanbul'a yerleşir. Bu sıralarda yeni dil hareketini başlatmış olan "Genç Kalemleri" destekler. Ömer Seyfettin, Ali Canip, Ahmet Hikmet ve *Mehmet Fuad* gibi Türkçü edebiyatçıların, edebiyat aracılığıyla Türk diline ve Türkleşme hareketine yapmış oldukları hizmeti destekler ve özellikle düşünsel bağlamda ve sosyolojik görüşlerle Türkçülük hareketine bilimsel bir karakter kazandırır. Etkin bir siyasal kimliğe sahip olmasından dolayı, bu harekete karşı yürütülen saldırıları da karşılayarak önemli ölçüde etkisiz hâle getirir ve onların korunmasını sağlar.

İstanbul'un işgalinden sonra tutuklanır, İngilizlerin kurdurduğu Nemrut Mustafa Divanı'nda, Ermeni olayını azmettirdiği gerekçesiyle yargılanır ve 1919 da Malta Adası'na birçok aydın ve siyaset adamıyla birlikte sürgün edilir. 1 yıl 11 ay Malta'da sürgün hayatı yaşadıkdan sonra, 30 Nisan 1921 günü İtalya'ya, oradan İstanbul'a ve 13 Haziren 1921 günü de Ankara'ya ulaşır. Ankara'dan Diyarbakır'a geçer, orada "Küçük Mecmua"yı çıkarmaya başlar ve burada çok güçlü bir biçimde Kuvayı Milliyeyi desteklemeye çalışır. 24 Ekim 1924 günü eski bir hastalığının nüksetmesi üzerine Diyarbakır'da 48 yaşında vefat eder.

Ziya Gökalp, yaşadığı yıllar fırtınalı ve buhranlarla dolu olmasına karşın, devrindeki birçok siyasal, kültürel, eğitsel ve toplumsal olaylarda sözü

dinlenen, görüşlerine değer verilen bir çekim merkezi, bir danışma odağı ve bir referans kadrosu gibidir. Kısa denilebilecek bir yaşam içerisinde *Ziya Gökalp*, o andaki

Türk toplumunun yaratma kapasitesini aşan olgunluk ve derinlikteki düşünce dünyasını sığdırmasını bilen bir düşünür olarak karşımıza çıkar. Mozaik halindeki Osmanlı toplumdan saf, katıksız ve imtiyazsız bir ulus yaratmanın tarihsel, toplumsal, kültürel ve eğitsel öğelerini Batı sosyoloji ölçülerine uygun olarak tanımlayarak, buradan elde ettiği sonuçlara dayanmak suretiyle toplumsal bir Türk felsefesi yaratmak ister. Onun gütmüş olduğu bu amaç, Türk düşünce dünyasının, bu düşünür aracılığıyla geldiği aşamayı göstermesi bakımından da önemli bir gelişmişlik düzeyi olmalıdır.

Ziya Gökalp'in toplumsal felsefesinin temelini "sınıfsız, imtiyazsız, kaynaşmış bir toplum", "bütün Türkler bir ordu" ve "Türk milletinden, İslam ümmetinden ve Garp medeniyetinden olma" görüşleri yanında, "millî mefkûre" diye adlandırdığı "milliyetçilik, halkçılık, cumhuriyetçilik ve medeniyetçilik" gibi dinamik ilkeler oluşturur. O bu felsefe aracılığıyla, ulusal ve uygar bir toplum ve bu nitelikleri taşıyan bir devlet yaratmak ister.¹

Ziya Gökalp, her şeyden önce bir sistem adamıdır. Onun en özgün yönlerinden biri, hiç kuşku yoktur ki, sistematik düşünce yetisine sahip olmasıdır. Sistemin temel öğeleri şunlardır:

1)Kültür/Hars 2 → Ulusallaşmak (Türkleşmek) → Terbiye,

2)Uygarlık/Medeniyet→Muasırlaşmak→Teknikleşmek/Bilimselleşmek→Talim.

Onun düşünce sistemin temelini oluşturan bu kavramlar ve onların küçük parçaları, ana öğelerle çelişkiye düşmemek üzere, ayrı ayrı tanımlanır. Bu tanımlardan amaçlar, yöntemler ve reform biçimleri çıkarılarak yorumlanır ve öneriler biçiminde takdim edilir.

Yaptığı tanımlarda dile getirdiği amaçlar, içerikler ve yöntemler arasında çok güçlü bir uyumun olduğu hemen dikkatleri çeker. Başka bir anlatıyla onun kavramlara verdiği anlamları kabul ettikten sonra, bunların üzerinde kurduğu alt ve üst sitemleri reddetmek gayet zordur. Ancak sistemin ana dayanağı olan kavramlara verdiği anlamları, yaptığı tanımları ve burada kullandığı ölçüleri eleştirmek olanak

Ziya Gökalp'in toplumsal felsefesinin temelini "sınıfsız, imtiyazsız, kaynaşmış bir toplum", "bütün Türkler bir ordu" ve "Türk milletinden, İslam ümmetinden ve Garp medeniyetinden olma" görüşleri yanında, "millî mefkûre" diye adlandırdığı "milliyetçilik, halkçılık, cumhuriyetçilik ve medeniyetçilik" gibi dinamik ilkeler oluşturur. O bu felsefe aracılığıyla, ulusal ve uygar bir toplum ve bu nitelikleri taşıyan bir devlet yaratmak ister.

dâhilindedir. Örneğin kültüre ve uygarlığa verdiği anlamları eleştirebilirsiniz, fakat yaptığı kültür tanımına katılıyorsanız, ona dayanarak anlam verdiği millîleşme/ulusallaşma ve “millî terbiye/ulusal eğitim” tanımlarını reddetmeniz hiç kolay olmaz. Aynı mantık dokusu, uygarlık ve ona dayanarak oluşturduğu muasırlaşma/çağdaşlaşma, bilimsel/teknolojik gelişme ve “talim” kavramları için de geçerlidir. Belirtmeye çalıştığımız gibi, *Ziya Gökalp*'in sosyal felsefesinin ana dayanaklarını, “Kültür/Hars” ve “Uygarlık/Medeniyet” gibi ögeler oluşturur. Bütün sistemini bunların üzerine kurar. Onun kurduğu ve Türk toplumu için önerdiği geleceğin iyi anlaşılması için, bu iki kavrama verdiği anlamı, gerçekçi ve anlaşılır bir biçimde ortaya koymak gerekir.

Ziya Gökalp'e göre kültürün/harsın oluşumunda zihinsel çaba ve istence bağlı yaptırımların etkisi söz konusu değildir. “Nebatların ve hayvanların uzvi hayatı nasıl kendiliğinden ve tabii bir surette inkişaf ediyorsa, harsa dâhil şeylerin teşekkül ve tekamülü de öyledir.”³ “Bir cemiyetin bütün fertlerini birbirlerine bağlayan, yani aralarında tesanüdü husula getiren müesseseler, harsi müesseselerdir. Bu müesseselerin mecmuu o cemiyetin harsını teşkil eder.”⁴ Ona göre bir toplumda ulusal dayanışmayı oluşturan kültürle ilgili kurumlar şunlardır: Dinsel yaşam, ahlaksal yaşam, muakalevi/entellektüel yaşam, estetik yaşam, lisani/dil ile ilgili yaşam, hukuksal yaşam, fenni yaşam. Bu yaşamların bir ulusa ait olanlarına kültür/hars adı verilir.⁵

Görüldüğü gibi yukarıda sayılan tüm ögeler kültürle ilişkilidir. Ona göre kültürün ulusal olup olmaması, o toplumun ulusal olup olmamasını belirler. Kültürün ulusal oluşuna karşılık, uygarlık orta malıdır, kolayca kazanılabilir. Fakat bir toplumda kültür yoksa o dışardan alınamaz, ısmarlanamaz. “Kültür bir toplumda bozulsun bile aydın kesimde bozulur. Çünkü bunlar uygarlıkla ilişkiye girerler. Aydın kesimin bu durumuna karşılık, halk sağlam kalır. Eğer bir toplumda aydın ulusal kültürden uzaklaşmışsa, tekrar halka dönmekle bu durum telafi edilebilir.”⁶

Kültür kavramını bu şekilde değerlendiren *Ziya Gökalp*, ona bağlı olarak geliştirdiği, aynı zamanda da Türk toplumu için çok önemli kültürel ve ulusal amaçlar taşıyan Türkleşme ve Türkçülük konusunda şunları söyler: Ona göre Türkçülük hareketi, Türk kültürünü arayıp bulma arzusundan doğmuştur. Türkçülük hareketi, bazılarının yanlış değerlendirdikleri gibi, Eski Türk uygarlığını yeniden yaşamak ve ihya etmek amacı taşımaz. Bu düşünceler yanlıştır, Türkleşmenin amacı bu değildir. Onun amacı, kültürde millîleşmeyi sağlamak; bu bağlamda halkın değerlerini arayıp bulmak, onu geliştirmek, yabancı kültür öğelerinin Türk kültürü üzerindeki etkisini önlemek, ulusal bir toplum ve ulusal bir kültür meydana getirmektir. Zaten Türkçülük akımı, siyasal bir parti, ya da zümre olarak doğmadığından, programında da siyasal amaçlar yer almaz.

Türkçülük, ya da Türkleşme hareketi, bir noktadan sonra tarihsel bir tepki hareketidir. Osmanlı Devleti'ni kuran halk Türkler olmasına karşın, gerek Osman-

lı devlet adamları ve gerekse aydınları tarafından Türk insanı aşağı görülerek dışlanır. Türkler, toplumsal yaşamda varlık içinde yokluk çekerler. Gerçekte onların yakın zamana kadar bir adları da yoktur. “Tanzimatçılar ona sen Osmanlısın, İslam grupları ona sen Müslümansın bu sana yetişir dediler. Arkasından eğer sen ben Türk’üm dersen vatan elden gider sözlerini söylediler. Fakat bu durumdan ‘boşolar’ yine de memnun olmadılar, Türk vatanını parçaladılar ve Osmanlı’yı da yıktılar. Türkçülük hareketi doğduktan sonra, Türk kelimesi kutsallaştı; Türk adı, dili, töresi, varlığı ortaya çıktı ve Osmanlı seçkinleri, derin bir uyurgezerlikten kurtulmaya başladılar.”⁷

Ziya Gökalp’e göre “Türkçülük, Türk milliyetçiliğinin özel adıdır. Türkçülüğün ilk hedefi, Türk kültürünü arayıp bulmaktır. Türk kültürü nerede vardır? Anadolu Türk halkında. Öyle ise Türkçülüğün asıl hedefi, halka doğru gitmektir. Halka doğru gitmek ne demektir? Halka doğru kim gidecektir? Bir milletin aydınlarına, fikir adamlarına o milletin ‘seçkinleri’ adı verilir. İşte halka gidecek olanlar bunlardır.”⁸

Bu Türk düşünürü, Türkçülük, ya da Türkleşmek kavramının oluşumunda, ana öge olarak gördüğü ve ele aldığı kültürü ve onu arayıp bulma çabasını, kutsallık derecesinde önemli görür. Onun çok önemli gördüğü kültürel içerik, sanal bir anlam ifade etmez. Bu konuda şöyle der. “Türk içtimai teşkilatının en yüksek derecesi Osmanlı Türk’ünün bugünkü canlı harsını bırakarak birçok kısımları müstehaseleşmiş (fosilleşmiş), yahut peszinde hâline gelmiş olan eski Türk medeniyetine rücu etmesi tavsiye ediliyordu; fakat ‘medeniyet yok, hars var’ diyen hakiki Türkçüler, yeni cereyanın mahiyetini tavzih ederek bu tehlikeli inhiratlara mani oldular. Bunun neticesi olarak Türkçülüğün millî harsı aramaktan ibaret olduğu kati bir surette anlaşıldı. Millî harsı bulabilmek için evvela hiçbir medeniyetin, hiçbir an’nenin hususi taraftarı olmamak lazımdır. Avrupa medeniyetine, yahut

“Tanzimatçılar ona sen Osmanlısın, İslam grupları ona sen Müslümansın bu sana yetişir dediler. Arkasından eğer sen ben Türk’üm dersen vatan elden gider sözlerini söylediler. Fakat bu durumdan ‘boşolar’ yine de memnun olmadılar, Türk vatanını parçaladılar ve Osmanlı’yı da yıktılar. Türkçülük hareketi doğduktan sonra, Türk kelimesi kutsallaştı; Türk adı, dili, töresi, varlığı ortaya çıktı ve Osmanlı seçkinleri, derin bir uyurgezerlikten kurtulmaya başladılar.”

Arap-Acem medeniyetine prestij eden bir adam, millî harsı duymayacağı gibi, eski Türk medeniyetine hayran olan bir kimse de bugünkü Türk harsını anlayamaz.”⁹

Ziya Gökalp'e göre nasıl ki, Türkleşmenin, ya da Türkçülüğün temelini kültür/hars oluşturuyorsa, tıpkı onun gibi “muasırlaşma, bilimselleşme, teknikleşme ve bunların tümünün özünü yaratan uygarlaşmanın/medenileşmenin temelini de uygarlık/medeniyet meydana getirir. Ona göre “bir cemiyetin üst tabakasını başka bir cemiyetin üst tabakasına rabteden müesseseler ‘medeni müesseseler’dir. Bu neviden olan müesseselerin yekûnu ‘medeniyet’ dediğimiz mecmuayı meydana getirir.”¹⁰ Gökalp’in yaptığı bu tanımdan, medeniyetin/uygarlığın, bir toplumun malı olmadığı, evrensel olduğu ve zihinsel çalışmalar aracılığıyla meydana getirildiği sonucu çıkarılabilir. Ona göre kültür, “kıymet hükümlerine/değer yargılarına”, “medeniyet/uygarlık” ise, şen’iyet hükümlerine/gerçeklik yargılarına dayanır. Kültür öznel, uygarlık da nesnel oluşla ilişkilidir. O, kişiden kişiye, toplumdan topluma farklılıklar göstermez. Uygarlık insanlığın ortak malıdır ve zinsel ürünlerin oluşturduğu, bilimsel ve teknolojik yargılardır. O, insanlığın ortak bir değeri olduğu için, alınmasında ve kullanılmasında toplumun ulusal değerleri bakımından sakınca bulunmaz. Örneğin çağdaş uygarlığa yönelme, dini bakımdan bir sakınca doğurmaz. Çünkü dinler, uygarlığın anası değildirdir ve aynı dine mensup toplumlar, değişik uygarlık gruplarına girebilirler.¹¹

Ziya Gökalp'e göre ilk uygarlıklar, Ortadoğu, Uzakdoğu ve Yunan uygarlıklarıdır. Türkler ilk zamanlar Uzakdoğu uygarlığına dâhil bulunuyorlardı. Osmanlı döneminde, bu uygarlıktan ayrılarak Bizans uygarlığına girdiler. Bu dönemde ulusal kültürleri çok güçlü olduğu için Bizans’ı yendiler, fakat ondan çok sayıda uygarlık ögesi almak zorunda kaldılar. Sahip olunan bu uygarlık öğeleri, bizim kültürümüzün öğeleri değildi. Hep yabancılardan aldığımız öğelerdi. Öyleyse bunları atmakla benliğimizden hiçbir şey kaybetmiş olmayız. Çünkü Hicri takvimi atarak Rumi takvimi kullandığımızda böyle bir şey düşünülmedi. Bunu atmak da, ulusal kültürden taviz vermek anlamına gelmez. Öyle ise bir uygarlığı almak mı istiyorsunuz? Onu tümünden almanız gerekir.¹²

Ona göre Doğu uygarlığı ile Batı uygarlığını uzlaştırmaya çalışmak, Ortaçağın son zamanlarını yeniden yaşamak anlamına gelir. Yeniçerilikle nizamiye, hekimbaşılıkla doktorluk, nasıl uyuşmamışsa, eski ahlak ile yeni ahlak, eski bilim ile yeni bilim de öyle uyuşmaz. Bir toplumun yeni bir uygarlığa girmesiyle ulusal kültürünü yitirmesi söz konusu olamaz. Dünyamızda buna örnek olacak birçok ülke vardır. Japonya, Avrupa uygarlığının dışında bulunmasına karşın, din ve milliyetinden hiçbir şey kaybetmeden, çağdaşlaşmış ve Avrupa’ya her alanda yetişmiştir. Biz Müslümanlığımızdan ve Türklüğümüzden taviz vermeden, Avrupa uygarlığına giremez miyiz? Avrupa uygarlığına girmeye başladığımızdan beri, dinimizden ve milliyetimizden hiçbir taviz vermedik. Eskiden bizim olmayanları almıştık, şimdi onları atıyor, yine bizim olmayanı, fakat doğru ve yararlı olanı alıyoruz.¹³

Ziya Gökalp, uygarlık ve çağdaşlık gibi insani formların temeline zihinsel bir yaratı olan gerçeklik/şen'iyet yargısını/hükmünü koyduğu için, bu formların içine girme süreçlerini de zihinsel çabalara bağlar. Ona göre bunun ilk şartı da gereksiz, yanlış ve yararsız olan uygarlık öğelerini atmak ve onun yerine bütünü ile Avrupa uygarlığını koymaktır.

Türkleşmek ve çağdaşlaşmak olarak özetleyeceğimiz Gökalp düşüncesinde, bunları gerçekleştirmeye yollarından biri "halka doğru gitmektir". Halka doğru niçin gidilecektir? Gökalp, bu soruya şu şekilde yanıt verir: Güzideler/seçkinler neye maliktir ve halkta ne vardır? Seçkinler uygarlığın anahtarlarına sahiptirler, halkta ise ulusal kültür vardır. O hâlde seçkinlerin halka doğru gitmeleri şu iki amaç için olabilir. 1) Halktan ulusal kültür "terbiyesi" almak için, 2) Halka uygarlık götürmek için halka doğru gidilir.

Gökalp'e göre gerçek deha halkta bulunur. Gerçek bir sanatçı, halk dehasını kavradıktan sonra dahi olabilir. Bizde dahi sanatçıların yetişmemesinin nedeni, sanatçıların halkın canlı kültür müzesinden sanat zevkini almamalarından ile gelir. Şimdiye kadar halkın ulusal zevkine değer veren çıkmadı. Daha birkaç yıl evveline kadar Türk halkına verilen unvan "avam" sözünden ibaretti. Osmanlı okumuş zümresi olan "havas"ın halkın zevkine, değerlerine kıymet vermediği için, yapay olarak ortaya koyduğu değerler sistemi kendisiyle birlikte yok olup gitti.

Aydınların (güzidelerin/seçkinlerin) halka gidebilmeleri için, halkın içinde yaşamaları ve ondan ulusal kültür öğelerini almaları gerekir. Aydınların halka doğru gitmelerinin ikinci amacı, halka uygarlık ürünlerini götürmek olmalıdır. Çünkü halk, yeterince uygarlık ürünlerine sahip değildir. Aydınlar ise uygarlığın anahtarlarına sahiptirler. Fakat aydınlar halka bir armağan olarak Doğu uy-

Gökalp'e göre gerçek deha halkta bulunur. Gerçek bir sanatçı, halk dehasını kavradıktan sonra dahi olabilir. Bizde dahi sanatçıların yetişmemesinin nedeni, sanatçıların halkın canlı kültür müzesinden sanat zevkini almamalarından ile gelir. Şimdiye kadar halkın ulusal zevkine değer veren çıkmadı. Daha birkaç yıl evveline kadar Türk halkına verilen unvan "avam" sözünden ibaretti. Osmanlı okumuş zümresi olan "havas"ın halkın zevkine, değerlerine kıymet vermediği için, yapay olarak ortaya koyduğu değerler sistemi kendisiyle birlikte yok olup gitti.

garlığını, ya da onun bir parçası olan Osmanlı uygarlığını değil, Avrupa uygarlığını götürmelidirler.¹⁴

Daha önce söylemeye çalıştığımız gibi *Gökalp*'in düşünce dünyasının temelinde, iki bölümlü bir sistem anlayışı yer alır. Bu iki bölümlü sistem kültür; Türkleşmek/ulusallaşmak/terbiye, uygarlık; çağdaşlaşmak/muasırlaşmaka/talim biçiminde özetlenebilir. Söz konusu bu ikili sistemin ve onu açıklamaya amaçlayan alt düzeyli kavramsal sistemlerin, birbirleriyle çok uyumlu kavramsal bir sistematik oluşturdukları ve bu sistemin taşıyıcısı olarak da eğitimin yer aldığı görülür.

Gökalp'in düşüncesinde eğitim ve öğretimin yeri çok önemlidir. Kültür, uygarlık ve bunlara bağlı olarak oluşturulan millileşme ve çağdaşlaşma süreçlerinin istendik biçim ve içerik kazanmalarında temel görev eğitim ve öğretim kurumuna verilmiştir. Yabancılaşmadan çağdaşlaşmak, sapmadan millileşmek, diğer bir ifade ile aydının uygarlaşması ve seçkin, güzide haline gelmesi, halk ile bütünleşmesiyle olanaklıdır. Aydın "kristalleşmesi" konusunda en etkili işlev eğitim kurumuna aittir. Eğitimin asıl işlevi, aydınları ulusallaştırmak, yani onları ulusal seçkinler haline getirmektir.

Ziya Gökalp'e göre, "bir kavmin vicdanında yaşayan kıymet hükümlerinin... mecmuuna o kavmin 'harsı/cuture'ı denir. Terbiye bu harsı, o kavmin fertlerinde ruhi melekeler haline getirmektir... Bir kavmin zihninde yaşayan şen'iyet hükümlerine o kavmin fenniyatı, teknolojisi denir. Talim bu bilgileri, o kavmin fertlerinde ruhi itiyatlar haline getirmektir."¹⁵

Görüldüğü gibi *Gökalp*, değer yargılarının bütünüyle toplum vicdanının yaratması olduğunu, psikolojik özelliklere de sahip bulunduğunu ve bunun ulusal kültür, ya da "içtimai teri"¹⁶ olarak da tanımlanabileceğini öne sürer. Bu bağlamda eğitimin amacı, ulusal kültürü yetişmekte olan kuşaklara aktarmak olmalıdır. Doğrudan doğruya eğitim, bu yönü itibarıyla, ulusal olmak zorundadır. Çünkü aşılacak istenen kültürel içerik, ulusa özgü değerler toplamından başka bir şey değildir.

Fenni ve teknolojik verilere gelince, bunlar zihinsel ve reel çalışmaların sonucunda meydana getirilen şen'iyet hükümleridir. Bu çeşit hükümler, bütün toplumların ortak malıdır ve ulusal değerlerdir. Güzel, çirkin, kutsal, tabu toplumdan topluma değişkenlik gösterir. Buna karşılık tatlı, acı, yuvarlak, düz, iki kere ikinin dört etmesi bütün toplumlar için aynıdır. Zihinsel ve teknolojik özellik taşıyan gerçekçi verileri, çocuklara aşılama görevini talim üzerine alır. Öyle ise eğitimin iki yönü vardır diyebiliriz. Bunlardan birincisi kültürü genç kuşaklara aktarmak, bu ulusal yönü, ikincisi de bilimsel bilgileri aşılama. Bu da bilimsel yönüdür. Burada ulusal ve evrensel diyebileceğimiz iki yön ortaya çıkar ki, bunlar *Gökalp* düşüncesinde ulusallaşmak/millileşmek ve bilimselleşmek/ilmileşmek teknikleşmek biçiminde değerlendirilir.

Gökalp'e göre ulusal anlamda eğitim sistemi oluşturabilmek için, ilk önce ulusal harsı bulmak gerekir. Bu anlayış içinde ulusların mensup oldukları uygarlıklara ait değerlerin hangilerinin müstehase/fosilleşmiş, hangilerinin de kurumsal hâle geldiklerini aramak çok önemli bir sorundur. Bunların arasındaki farkı bulduktan sonra, fosilleşmiş ve eskimiş uygarlık öğelerini atarak yalnız kurumları bırakmak icap eder. Zaten hars, bir ulusun dinsel, hukuksal, dilsel, estetik ve iktisadi kurumlarının toplamı demektir. Bu anlayış içinde evrensel uygarlık ürünleri atıldıktan sonra, yalnızca ulusal hars "tedris edilmeye başlar. İşte ulusal eğitimin egemen olduğu zaman budur."¹⁷

Bu anlayış içinde tarihsel bağlamdaki eğitim uygulamalarını irdeleyen *Ziya Gökalp*, Eski Türklerin kültür ve eğitim anlayışlarının ulusal olduğunu öne sürer. Ona göre daha sonra değişik bir uygarlık çevresine girilince, Türk'ün, Arap'ın ve Acem'in müşterek olarak doğurdıkları yeni bir uygarlık biçimine uymak zorunda kaldılar. "Şölen edebiyatı yerine divan edebiyatı, töre yerine fıkıh kaim oldu. Fakat halk eskiden beri alışageldiği değerlerini başka şekil ve müesseselerle devam ettirdi.

Daha sonra Türkler, başka bir uygarlık çevresine girdiler. Fıkıhın karşısında hukuk, medresenin karşısında da mektep belirdi. Bu iki kurum da ulusal değildi ve eğitim kurumu da bundan dolayı ulusal olmayan/gayri millî gençler yetiştiriyordu."¹⁸

Gökalp'in bu ifadelerini yine onun verdiği bilgilere dayanarak biraz daha açmak gerekir. Ona göre "Türkiye'yi diğer ülkelerden ayıran hususi bir hal var: Başka milletlerde en karakterli ve ahlaklı kimseler tahsilde en ziyade ileri gitmiş fertler arasından çıktığı hâlde, bizde ekseriyetle bunun aksi vaki oluyor. Türkiye'de en zararlı adamlar, medrese yahut mektepten pay alanlardır. Meşrutiyetin ilanından beri gördüğümüz birçok vakıalar, bu paradoksal hakikati doğrulamaktadır. Bu vakılardan

"Türkiye'yi diğer ülkelerden ayıran hususi bir hal var: Başka milletlerde en karakterli ve ahlaklı kimseler tahsilde en ziyade ileri gitmiş fertler arasından çıktığı hâlde, bizde ekseriyetle bunun aksi vaki oluyor. Türkiye'de en zararlı adamlar, medrese yahut mektepten pay alanlardır. Meşrutiyetin ilanından beri gördüğümüz birçok vakıalar, bu paradoksal hakikati doğrulamaktadır. Bu vakılardan çıkan sonuç şudur: Türkiye'de medrese ve mektep terbiye ettiği fertlerin ahlak ve karakterini bozuyor.

çıkan sonuç şudur: Türkiye’de medrese ve mektep terbiye ettiği fertlerin ahlak ve karakterini bozuyor.

Bizi diğer milletlerden ayıran bu özelliğin sebebi nedir? Bence bunun bir tek sebebi vardır. Bu sebep, diğer milletlerin maarifi millî mahiyette olduğu hâlde, bizim maarifimizin kozmopolit bir hâlde bulunmasıdır. Maarifimizin kozmopolit bir hâlde olduğunu anlamak için derin incelemelere lüzum yoktur. İstanbul’daki kitapçı dükkânlarıyla öğretim yerlerine sınıflandırıcı bir gözle bakmak kâfidir. İstanbul’da üç türlü kitapçı vardır. Birincisi sahaflar, ikincisi Beyoğlu kitapçıları, üçüncüsü Bâbiâli caddesindeki kitapçılar. Sahaflardaki maarif, Arap ve Aceme; Beyoğlu’ndaki maarif, Avrupa’ya aittir. Bâbiâli caddesindeki Tanzimat maarifi ise, bu evvelkilerin perişan tercümelerinden kendisinin gibi gösterilmiş eserler ile taklitlerinden meydana gelmiştir. Millî maarifimizin ne kitapları, ne de kitapçıları henüz vücuda gelmemiştir. Öğretim yerleri de kitapçı dükkânlarına simetrik olarak üçtür: Medreseler, yabancı mektepler ve Tanzimat mektepleri. Sahafların kitapları medreselerde, Beyoğlu’nun kitapları yabancı mektepleri, Bâbiâli caddesinin kitapları da Tanzimat mekteplerinde okutulur.

Bu üç öğretim yerinin birbirinden farkları o kadar barizdir ki, herhangi bir Türk ile on dakika görüşmeniz, onun hangi öğretim yerinden yetişmiş olduğunu anlamanıza kâfidir. Aralarındaki bu derin farklarla beraber, bu üç öğretim yeri müşterek bir hassaya sahiptir: Oralarda yetişen *sofi, laventen tanzimatçı* tiplerinin üçünde de karakter göremezsiniz. Memleketimizin en büyük hastalığı, birbiriyle anlaşamayan bu üç türlü zihniyetle idare olunması ve ne yazık ki, bu zümrelerden üçünün de karakterden mahrum bulunmasıdır.”¹⁹ *Gökalp*’in üzerinde durduğu bireylerin *Namık Kemal* örneğinde olduğu gibi, kendini yetiştirerek ulusal karaktere sahip olanlar da vardır ki, bunlar adı geçen bu kurumlarda öğretim görmemişlerdir. Ayrıca *Gökalp*’in pek fazla üzerinde durmadığı, fakat Türk halkının mektep ve medrese dışında, insanları yetiştirmeye çalıştığı bir eğitim anlayışı vardır ki, bu eğitim anlayışı, adı geçen bu üç okul sistemine de karşıdır. Bu eğitim taraftarları sürekli olarak birbirlerine karşı savaşım vermişlerdir ve günümüzde de çeşitli adlar altında bu savaşım, siyasal ideolojilerle de kaynaşarak çatışma biçimini almış bulunuyor.

Gökalp, bir ülkede uygulama alanı bulan eğitim ve öğretimin/maarifin dayanağı olan iki önemli konudan söz eder. Bunlardan birincisi bir ulusun girdiği “keveni/kosmik” çevredir ki, bu girişten doğa bilimleri meydana gelir. İkincisi de ulusun içinde bulunduğu uygarlık çevresine girmesidir ki, bu uyumdan da kültür/hars, yani “millî marifetler” doğar. İşte bir ulusun söz konusu bu iki çevreye girmesi sonucunda iki çeşit eğitim biçiminin meydana geldiğini söyleyebiliriz. Bunlar talim ve terbiyedir. Talim, bireyi doğa bilimleriyle donatarak onu keveni/kosmik çevreye intibak ettirir. Diğer bir ifade ile talim, somut güçleri harekete geçirerek bireyi güçlü kılar. Terbiye ise, bireyi kültür/hars ile yani ulusal marifetlerle donatarak sosyal

çevreye intibak ettirir ve böylece sosyal dinamikleri yönetecek bir iktidar gücüne sahip kılar.²⁰

Ziya Gökalp'in düşünce dünyasında eğitim, çok etkili bir araçtır. Kültür ve uygarlık kavramlarına dayanarak açıkladığı ulusallaşmak/ Türkleşmek ve çağdaşlaşmak/bilimselleşmek ve teknikleşmek süreçlerinin toplum yaşamına taşınabilmesi tanımlamaya çalıştığı eğitim anlayışının tam olarak uygulamaya geçirilmesine bağlıdır. Ayrıca eğitim, onun kurduğu sosyal sisteminin ana öğelerini de birbirine tutuşturma, bağlama ve hatta yapıştırma işlevine de sahiptir. O hâlde eğitim nedir, eğitim nasıl tanımlanabilir? Ona göre iki çeşit eğitimden söz edilebilir. Bunlardan birincisi terbiyedir. "Terbiye, bir kavmin vicdanında yaşayan kıymet hükümlerini ruhî melekler haline getirmektir."²¹ "Terbiye bir cemiyette yetişmiş neslin henüz yeni yetişmeye başlayan nesle, düşüncelerini ve hislerini vermesi demektir. Fakat bu veriş iki şekilde cereyan eder. Birinci tarz, yetişmiş neslin kendisinin hiç haber olmadan samimi yaşamdaki konuşmaları, fiil ve hareketleriyle canlı misaller teşkil ederek yeni nesle tesirler icra etmesidir. İkinci tarz, yetişmiş neslin, veli, vasi, öğretmen, mürebbi adlarıyla resmi vaziyetler olarak, usul ve irade altında yeni nesle bir takım muayyen düşünceleri ve hisleri telkine çalışmasıdır. Ben terbiyenin bu iki tarzından birincisine yaygın, ikincisine organize terbiye adlarını veriyorum.

Şu var ki, yaygın terbiyenin kaynağı, yetişmiş neslin vaktiyle kararlaştırmış fikirleri ve hisleri değildir. Cemiyette her an her şey değişme halindedir. Çocuklar, sosyal muhitteki fikirler ile hislerden, terbiye yoluyla bilhassa en yenilerini alırlar. Bu yeni fikirler ve hisler, en yeni vak'aların, buhranların, birikimlerin, cereyanların doğurduğu neticelerdir. Demek ki, hakikat hâlde, yaygın terbiye, çocuğa önceki neslin değil, doğrudan doğruya, şimdiki cemiyetin yeni vicdanını nakleder. Halbuki, organize terbiye, çocuklara ekseriyetle cemiyetin bugünkü vicdanını değil, belki mazide toplanmış zihni mah-

Ona göre iki çeşit eğitimden söz edilebilir. Bunlardan birincisi terbiyedir. "Terbiye, bir kavmin vicdanında yaşayan kıymet hükümlerini ruhî melekler haline getirmektir." "Terbiye bir cemiyette yetişmiş neslin henüz yeni yetişmeye başlayan nesle, düşüncelerini ve hislerini vermesi demektir. Fakat bu veriş iki şekilde cereyan eder. Birinci tarz, yetişmiş neslin kendisinin hiç haber olmadan samimi yaşamdaki konuşmaları, fiil ve hareketleriyle canlı misaller teşkil ederek yeni nesle tesirler icra etmesidir. İkinci tarz, yetişmiş neslin, veli, vasi, öğretmen, mürebbi adlarıyla resmi vaziyetler olarak, usul ve irade altında yeni nesle bir takım muayyen düşünceleri ve hisleri telkine çalışmasıdır. Ben terbiyenin bu iki tarzından birincisine yaygın, ikincisine organize terbiye adlarını veriyorum.

sulleri verir. O hâlde, sosyal vicdanı, organize terbiyenin verdiği cansız zihniyetlerde değil, yaygın terbiyenin aşıladığı canlı varlıklarda aramak gerekir"²². *Ziya Gökalp*'e göre yaygın "terbiye" toplumun şu andaki canlı düşünce ve hislerini, kendisinin hiç haberi olmadan samimi yaşamdaki sözlerini, eylem ve davranışlarını örnekler oluşturmak suretiyle yeni kuşaklara aktarmasıdır. İkinci tarz olan organize "terbiye" ise, yetişmiş neslin veli, vasi, öğretmen ve mürebbi adlarıyla "resmi vaziyetler" olarak, usûl ve irade altında yeni nesle muayyen fikirleri ve hisleri telkine çalışmasıdır, diğer bir ifade ile organize terbiye, geçmiş kuşakların zihin ürünlerini aşılayan bir anlayışı yansıtır. Bu iki eğitim biçimini *Gökalp*, "terbiye" sözüyle karşılamaya çalışır. Onun düşüncesinde terbiye kavramı yanında, bir de "talim" sözü vardır ki, bu söz onun çağdaş bilgilerin genç kuşaklara kazandırılmasının en emin yolu olarak gösterilir. Burada kastedilen ana konu gerçeklik hükümlerinin öğretim aracılığıyla genç kuşaklara kazandırılmasıdır.

Eğitim ve öğretimin (*Gökalp* buna maarif adını verir) ikinci biçimi "talim" dir. "Bir kavmin vicdanında yaşayan kıymet hükümleri (jugements de valeurs) nin mecmuuna, o kavmin harsı (culture) denir. Terbiye, bu harsı o kavmin fertlerinde ruhî melekeler haline getirmektir. ...Bir kavmin zihninde yaşayan şeniyet hükümlerinin (jugements de realites) mecmuuna o kavmin fenniyatı (technologie) denir. Talim, bu bilgileri o kavmin fertlerinde ruhî itiyatlar haline getirmektir."²³ Böylece eğitimin (maarifin) iki önemli yönü ortaya çıkmış olur. Bunlar ulusal ve evrensel yönlerdir. Eğitim ve öğretimin, ona göre maarifin, ulusal yönü kültüre dayanır ve bunu "terbiye" üstlenir, evrensel yönü ise, uygarlığa dayanır ve bunu da "talim" karşılar. Öyle ise, bir ülke "maarifi, tabiri caizse iki büyük unsurdan, yani millî kültür ile milletler arası medeniyetin toplamından ibarettir."²⁴

Ziya Gökalp, eğitim ve öğretimle ilgili temel kavramları açıkladıktan sonra, ulusal ve çağdaş özellikler taşıyan uygar bir eğitim sisteminin kurulabilmesi için ilk, orta ve yükseköğretimde neler yapılması gerektiği üzerinde durur. Ona göre bütün öğretim kademelerinde kalite (keyfiyet/nitelik) ön planda tutulmalıdır. Kültür dersleri "millîlik nokta-ı nazarın"dan, matematik ve fen dersleri ise çocuğun zihinsel yetilerini geliştirecek açıdan okutulmalıdır. Boş ve lüzumsuz bilgiler ayıklanmalıdır. Ona göre eğitimde nicelikten ziyade niteliğe önem verilmelidir. Bugün bütün okullarda öğrencilere, nicelik bakımından birçok şey öğretilmeye çalışılıyor. Ancak bunların hiç birinde yaratıcı bir bilgi üretimi gerçekleştirilemiyor. Tarih ve coğrafya gibi dersler, yalnızca isimleri ve rakamları ezberletmekten başka bir işe yaramıyor. Aslında bu dersler, ilkokul ve liselerde ulusal bir eğitim anlayışı açısından okutulabilir. Fen bilgilerine ait bazı dersler zihinsel güçleri geliştirecek biçimde okutulmayarak, çocukları hastalıklara sevk edecek mahiyette zararlı bir tekrar biçimi

minde veriliyor. Özellikle dil dersleri çok kötüdür. Arapça ve Farsça sözlükler, boş yere çocuklara ezberletiliyor. Halbuki ulusal kültürümüzün en kolay kısmı dildir. Hangi kelimelerin fosil, hangilerinin eskimiş olduklarını kolayca anlamak mümkündür. Liselerdeki edebiyat deslerinin de, ulusal edebiyatın ne demek olduğunu anlamış olan genç yazarlar tarafından okutulması gerekir. Artık Arapça, ya da Acemce gibi diller, Türkçenin yardımcısı değil, müstakil dil olarak örneğin Almanca, İngilizce ve Fransızca gibi, ancak bunlardan sadece biri öğretilmelidir.²⁵ Eğitim ve öğretim faaliyetlerinde nitelik, niceliğe mutlaka tercih edilmelidir.

Ziya Gökalp, eğitim ve öğretim hizmetlerinde öğretmenlere değer verilmesi gerektiğini savunarak şöyle der; Bir ülkede öğretmen sınıfına sosyal bağlamda bir değer ve önem verilmezse, bilim yaşamı da değerli hâle gelemez. Öğretmenlerin teşrifattaki konumları ve memuriyetteki unvanları ve rütbeleri bazı devlet memurlarına denk olmalıdır. Öğretmenler maaş ve mevki itibarıyla ne kadar yükselirlerse, bilimin değeri de o kadar yükselmiş olur. Onun için öğretmenlere çok fazla değer verilmelidir.

Gökalp, üniversite ve uzmanlık eğitimini çok önemli bir sorun olarak görür. Ona göre günümüz Avrupa üniversitelerinin üç önemli görevi vardır. Bu görevler, 1) bilim ilim içindir, 2) öğretim özgürlüğü ve 3) öğrenme özgürlüğü biçiminde sıralanabilir. Bizim üniversitemizin yeniden kuruluşunda bu ilkeler geçerli olmalıdır. Bu konuda diğer bir önemli bir sorun da, yönetim ile bilimin birbirlerinden ayrılmasıdır. Ülke yönetiminin siyasilere, üniversite yönetiminin ise bilim adamlarına bırakılması gerektiğini öne sürer ve bir çeşit üniversite özerkliğini savunur. Nitekim "Dar-ül Fünûn adıyla yayınladığı bir şiirinde şöyle der:

Ziya Gökalp, eğitim ve öğretim hizmetlerinde öğretmenlere değer verilmesi gerektiğini savunarak şöyle der; Bir ülkede öğretmen sınıfına sosyal bağlamda bir değer ve önem verilmezse, bilim yaşamı da değerli hâle gelemez. Öğretmenlerin teşrifattaki konumları ve memuriyetteki unvanları ve rütbeleri bazı devlet memurlarına denk olmalıdır. Öğretmenler maaş ve mevki itibarıyla ne kadar yükselirlerse, bilimin değeri de o kadar yükselmiş olur. Onun için öğretmenlere çok fazla değer verilmelidir.

Gökalp, üniversite ve uzmanlık eğitimini çok önemli bir sorun olarak görür. Ona göre günümüz Avrupa üniversitelerinin üç önemli görevi vardır. Bu görevler, 1) bilim ilim içindir, 2) öğretim özgürlüğü ve 3) öğrenme özgürlüğü biçiminde sıralanabilir. Bizim üniversitemizin yeniden kuruluşunda bu ilkeler geçerli olmalıdır. Bu konuda diğer bir önemli bir sorun da, yönetim ile bilimin birbirlerinden ayrılmasıdır. Ülke yönetiminin siyasilere, üniversite yönetiminin ise bilim adamlarına bırakılması gerektiğini öne sürer ve bir çeşit üniversite özerkliğini savunur.

*“Diyorsunuz hükümetin idâri
Velâyeti fenlere de şamildir.
Ben de derim ki, idâre her hüneri
Bilmez, çünkü mütehasıs değildir...”*

*Selâhiyet mansıb gibi yukarıdan
Verilmez, hep ihtisasla alını...
Hiçbir âlim nüfuzunu hünkârdan
Almaz, gerçi ondan alır her Nâzır...*

*Bir müderris ya ilmiyle teayyun
Eylemiştir, sizden ta'yin istemez.
Yahut ilmi etmemişken tebeyyyün,
Edersiniz ta'yin kalır bir çömez!...*

*Bırakınız bunlar kendi kendine
Seçilsinler, siz seyinci kalınız,
İlmi verin âlimlere, siz yine
Ele mülkün dizginini alınız;*

*Darü'l-Fünûn emirlerle düzelmez,
Onu yapar ancak serbest bir ilim;
Bir mesleke hâricinden fer gelmez,
Bırakınız ilmi yapsın muallim...”²⁶*

Görüldüğü gibi üniversiteye hem bilimsel ve hem de idari özerkliği savunan *Gökalp*, öğretim üyeleri için de çok değerli önerilerde bulunur. Ona göre bir ülkede profesörler/müderrisler sınıfına “sosyal bir kıymet verilmezse, ilim de kıymetli olamaz. Profesörlerin protokoldaki yerleri ve devlet memurları arasındaki unvanları, üst düzeyli bazı devlet memurlarının statülerine denk yerleri ve onlara uyan dereceleri olmalıdır. Profesörler maaş ve mevki itibarıyla ne kadar yükselirse, memleket-

te ilmin kıymeti de o kadar artar. Bir yere kıymet verirsen, ona layık kimselerin mevcut olup olmadığı araştırılmamalıdır. Biyolojide ‘vazife organı yapar’ suretinde bir kanun vardır. Bu kanunu sosyolojiye tatbik edersek, ‘mevki, kendine lâıyık olan adamı yaratır’ şeklini alır. Profesörleri yükseltmek istiyorsanız, profesörlüğü yükseltiniz.”²⁷

Sıklıkla belirtmeye çalıştığımız gibi *Gökalp* tarafından oluşturulan sosyal felsefenin temelinde kültür/hars, uygarlık, Türkleşmek ve çağdaşlaşmak gibi ana kavramlar bulunur. Onun felsefesinde kültür ulusallaşmanın, uygarlık ise çağdaşlaşmanın dayanağı ve hareket noktasıdır. Eğitim kurumu da bunların yolu olarak görülür. Öteki yan öğeler de, bu temel öğelere uygun olarak biçim kazanırlar. Ana konu olan ulusallaşma/Türkleşme ve çağdaşlaşmanın ereğine erişebilmesi, büyük ülkünün, onun ifadesiyle “millî mefkûrenin” devlet ve toplum yaşamında etkin hâle gelmesine bağlıdır. *Gökalp*, Türk ulusunun büyük ülküsü olarak gösterdiği ana ilkeler şunlardır. 1) Milliyetçilik, 2) Halkçılık, 3) Batı Medeniyetçiliği ve 4) Cumhuriyetçilik. *Gökalp* tarafından savunulan bu dört ilke, Atatürk tarafından da benimsenerek Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin kuruluş felsefesi şeklinde takdim edilir. Bu dört ilkeye devletçilik ve laiklik ilkeleri de eklenerek ilke sayısı altıya çıkarılır ve o zaman devlet ile özdeş hâlde bulunan Cumhuriyet Halk Partisi’nin de temel ilkeleri olarak kabul edilir.

Ziya Gökalp’e göre Türk ulusu bu amaca ulaşabilmesi için kamu vicdan gücüyle neler yapmak gerekiyorsa hepsini yaptı. Yalnızca uzmanlıklar, iş bölümü ve meslek örgütlenmesi konusunda yapılması gerekenlere henüz başlamadı bile. Bu eksikliğimizi tamamlamak en büyük borcumuzdur. Bunun en hızlı çözümü ve en kolay önlemi, Avrupa’dan uzmanlar getirmektir. Ben Avrupa sermayesinin ülkemize girmesinden korkmadığım gibi, Avrupa’nın siyasi mahiyette olmayan gerçek uzmanlarına da güvenirim. Uygarlık evrensel olduğu gibi, onun temsilcisi olan gerçek uzmanlar da evrensel insanlardır. Örneğin Pasteur’ün buluşlarından bütün uluslar yarar görmüşlerdir. Gün geçtikçe gerçekleştirilen buluşların yararları bütün uygarlık dünyasına yayılmaktadır.²⁸ Ulus olarak bu önemli buluş temsilcilerinin uzmanlık bilgilerinden yararlanmasını bilmeliyiz.

Ziya Gökalp’in döneminde çok önemli konulardan birisi de köye yönelme ve köycülük akımıdır. Onun düşüncesinde başlı başına ve bağımsız olarak bir köy sorunu yoktur. Onda iki önemli ilke olan halkçılık ve milliyetçilik, bir yanları itibarıyla köy ile de ilişkisi olan kavramlardır. Sosyal felsefesinin en önemli amaçlarından biri olan Türkçülük ülküsü, her şeyden önce halka ve halk değerlerine yönelmek zorundadır. Ulusal kültürün kaynaklarına inilmesi, halk değerlerinin toplanarak sınıflandırılması, yine aydınların/güzidelerin ulusallaşması ve ulusal seçkinler haline gelmesi, halk kültürünün özümsemesiyle olanaklıdır. Türk aydınları öğretmen, ya da başka meslek mensupları olarak köye gidip orada görev aldıklarında, köyün kaderi

olumlu yönde değiştiği gibi, aydınların halka yukarıdan bakan tavırları da değişmiş olur. Başka bir deyişle güzideler uygarlığı temsil ettiklerinden, halka gittiklerinde onlarla karşılıklı etkileşime girerler. Onlar bir yandan halka çağdaş uygarlığın öğelerini götürürlerken, öte yandan da onlardan ulusal kültürle ilgili öge ve değerleri alırlar. Böylece hem aydınlar ulusallaşır ve hem de halk uygarlaşır. Bu iki önemli halk kesiminin kaynaşmasından, top yekûn bir ülke kalkınması doğar.

Gökalp'in dolaylı da olsa, köy ile ilgili öne sürdüğü bu düşünceleri, birçok konuda olduğu gibi, bu konuda da hem devlet adamlarını, hem bilim adamlarını ve hem de öğretmenleri önemli ölçüde etkiler. Onun döneminde ve ondan sonraki yıllarda Türk aydınlarında ekili bir biçimde görülen köycülük hareketinde ve bu konuda oluşturulan kurumsal tavırlarda ve bu bağlamdaki uygulamalarda, kısaca köye yönelme hareketlerini de *Gökalp*'in etkisi sıklıkla hissedilir. Birçok konuda olduğu gibi, bu konuda da öncülük işlevi, yine *Gökalp*'in tekeline geçer.

Sonuç olarak *Ziya Gökalp*'e gelinceye kadar Türk milliyetçiliği ve Türk halkçılığı belirsizliğini uzun yıllar korumuş, çok sayıda aydın, din adamı, *Gökalp*'in tabiriyle "boşo", hanedan mensubu ve bazı devlet adamı tarafından, bugün olduğu gibi, kuşku doğurucu, ya da düşman bir ideoloji olarak görülür. *Gökalp*'in bu kavramları sosyolojik bağlamda irdelemesi ve onları birer sosyal gerçeklik olarak sosyolojik ölçütleri kullanarak tanımlaması, çok sayıda genç aydını etkiler ve onların gözünde bu kavramların yüceltilmesine neden olur. Osmanlı devletinin politik özelliklerinden biri olan ve her kavramı içine alan Osmanlıcılık, ya da İslamcılık gibi devlet ideolojilerini oluşturan çeşitli kavramlar, *Gökalp*'in sosyolojik yaklaşımlarıyla kesin olarak birbirlerinden ayrılır. Bunların birbirinden ayrı konular oldukları ve farklı anlamlar içerdikleri ve bundan dolayı ayrı ayrı inceleme ve araştırma konusu yapılması gereği de, onun çalışmaları sonucunda önemli ölçüde anlaşılmaya başlar. *Gökalp* ile birlikte ülkemizde toplumsal olgu ve olaylarda, millîyetin ve mensubiyet duygusunun rolü ortaya çıkar. Bu bağlamda birey, toplum, devlet gibi kavramlar, sosyal mahiyetleri itibarıyla sosyolojinin konusu haline gelirler.

Ziya Gökalp'in etkinliğinin sürdürüldüğü İkinci Meşrutiyet yıllarında, yine onun gibi, Batı sosyal bilimler yöntemini kullanma yanında, Batı toplumlarının bazı sorunlarını ve ideolojilerini de Türk düşünce dünyasına taşıyanlar görülür. Burada en tipik model, liberal ekonomi, yerel yönetim, merkeziyetçiliğin reddi, özerk yönetim ve Marksist eğilimlerdir. Bunlar Batı kökenli ve Batı ülkelerinin sorunlarını yansıtan siyasal eğilimlerdir ki, bunların yerli temsilcileri aracılığıyla ülkemize taşınır. Bunlar Osmanlı mozağının çözülmesi aracılığıyla gelişmeyi ve olgunlaşmayı sağlayacaklarını düşünürler. *Gökalp* düşüncesi, sosyolojik yöntem olarak *E. Durkheim*'den yararlanmakla birlikte, Fransa toplumunun çeşitli sorunlarını ülkemize taşımayı amaçlamaz. Ötekilerin çözülerek gelişme anlayışlarına karşın, *Gökalp*, birleşerek, bütünlüşerek sınıfsız ve imtiyazsız bir toplum oluşturarak kalkınmayı, gelişmeyi ve

olgunlaşmayı öngören bir düşünce dünyası ve bunları taşıma gücü olan ideolojik bir ulusal ülkü/“millî bir mefkûre” oluşturmak ister.

Gökalp, ünlü Fransız sosyoloğu E. *Durkheim*'ın sosyoloji yöntemini ve bazı tanımlamalarını sosyal felsefesinin oluşumunda kullanmaya çalışır. Bu özelliğinden dolayı birçok bilim adamı ve yazar *Gökalp*'in, orijinal yanının bulunmadığını, *Durkheim*'ın görüşlerini Türk sosyolojisine ve Fransız toplumunun sorunların da ülkemize taşıdığını öne sürerek, ağır eleştirilere tabi tutarlar. Burada şunu belirtmek gerekir. *Durkheim*'ın düşüncelerinde çağdaşlaşma, ulusallaşma, İslamlaşma, Türkleşme, Türkçülük, Türk milliyetçiliği, ulusal eğitim, ulusal tarih, ulusal dil gibi konular yer alıyor mu? Yine bu gibi konular, o dönemde Fransız toplumunda sorun olarak bulunuyor mu? Bu sorulara olumlu yanıt vermek olanaksız gözüktüğünden, *Gökalp*'e yakıştırılan sıfatların da yersiz ve anlamsız olduğu ortaya çıkmış olur. Gerçekte *Gökalp*, kullandığı sosyoloji yöntemi itibarıyla evrensel, incelediği konular ve ulaştığı sonuçlar itibarıyla de ulusal ve orijinal bir düşünür olarak tarihteki yerini alır. Kısa bir anlatımla *Gökalp*, Fransız düşünürü *Emile Durkheim*'ın sosyoloji yöntem ve ölçütlerini milliyetle ilgili görüşlere uygulayarak, buradan ulusal bağlamda devlet, toplum, ekonomi, eğitim, bağımsızlık, tarih, kültür, dil ve hurafelerden arınmış bir din anlayışı oluşturmak ister. Yine Türk toplum ve devlet yaşamının çağdaş uygarlığa erişmesi için de büyük bir çaba içine girer. Bu bağlamda bilimselleşme ve teknikleşme gerektiğini vurgular. Onun sosyal felsefesi, gelenekçilikten, modernleşmeye kadar, Türk toplumunun bütün yönlerini içine alan, temelde de kültüre ve uygarlığa dayalı olması nedeniyle gerçekçidir ve ülkemizin ve ulusumuzun ana sorunlarını gündeme taşımasıyla ve bunlarla ilgili çözüm önerileri sıralamasıyla da, yani ulusal yönleri itibarıyla de orijinal bir sosyal felsefedir.

Kısaca ana hatları itibarıyla vermeye çalıştığımız bu düşünceler gösteriyor ki *Ziya Gökalp*, ortaya koyduğu bu sosyal felsefenin yanında, bunun bir çeşit taşıyıcı olarak da başlı başına bir insan yetiştirme düzeni, “bir maarif sistemi” önerir. Bu sistemin öğelerini tanımlamaya ve çözümlenmeye, çalışırken daha önce söylediğimiz gibi sosyolojik yöntemleri ve bu bilimin kavramsal sistematliğini kullanır. *Gökalp* düşüncesine egemen olan sosyolojik bakış açılarının yanında, zaman zaman, fakat etkili bir biçimde pedagojik görüşlere de yer verdiği görülür. Onun bu özelliği, sosyolog unvanı taşıma yanında, bir de pedagoğ unvanı taşımasını sağlar. Bu ve benzer özelliklerinden dolayı *Ziya Gökalp*, batılı anlamda ilk büyük sosyoloğumuz olduğu gibi, aynı zamanda ilk büyük eğitim sosyoloğumuz olarak da görülmelidir. Aslında onun başlattığı bu iki önemli hareket, gerek sosyolojik düşünüş oluşumunda ve gerekse eğitim ve öğretim bilimleriyle ilgili araştırma ve incelemelerde bir başlangıçtır. Bu başlangıç kendi yönünde ve kendi mantık dokusu içinde daha da geliştirilebilir ve içeriği daha da olgunlaştırılabilirdi. Fakat onun görüşleri başka düşünürler tarafından ele alınarak ileriye götürülmedi ve böylece evrensel anlamda bir Türk sosyolojisi ve bir Türk pedagojisi yaratılamadı. *Gökalp*'in düşünceleri İkinci Meşrutiyet ve

Cumhuriyet paradigmasına karşı olan çevreler, Cumhuriyet önderleriyle hesaplaşmayı göze alamadıklarından, onun düşünsel önderi olarak gördükleri *Gökalp*'e saldırarak çok ağır ithamlarda bulunmuşlardır. Özellikle onu, ırkçı ve Turancı olarak göstermek suretiyle toplum ve aydınlar arasında yasaklı bir duruma düşürmek istemişlerdir. İşte bu olumsuz tutumlar, İkinci Meşrutiyet ve Cumhuriyet döneminin ilk yıllarının ana paradigması ve hatta "zeitgeist" olarak ortaya çıkan *Gökalp* düşüncesinin gölgede kalmasına neden olur ve bilimsel anlamda bir Türk sosyolojisinin ve bir Türk pedagojisinin oluşumunu da önemli ölçüde engeller.

Cumhuriyet döneminde bazı siyasal uygulamaları, aydın ve gençlik hareketlerini etkilemekte kaldı ve yeni sentezlere de ulaşamadı. Bu durumun başlıca nedenlerinden biri, *Gökalp* düşüncesinin, bilimsel özelliklerinden ziyade, siyasal yanlarıyla değerlendirilmiş olması, bilimsel tavrının siyasal eğilimlerin gölgesinde kalması ve böylece etkisiz hâle getirilmesidir. Burada ikinci önemli neden olarak da, Türkiye Cumhuriyeti'nin dayanağı olan siyasal ve toplumsal paradigmalara, başka bir ifade ile toplumun ve devletin kuruluş felsefesiyle, *Ziya Gökalp*'in büyük mefkûre olarak öne sürdüğü millî ülkünün özdeşleştirilmesi gösterilebilir. Cumhuriyet paradigmasına karşı olan çevreler, Cumhuriyet önderleriyle hesaplaşmayı göze alamadıklarından, onun düşünsel önderi olarak gördükleri *Gökalp*'e saldırarak çok ağır ithamlarda bulunmuşlardır. Özellikle onu, ırkçı ve Turancı olarak göstermek suretiyle toplum ve aydınlar arasında yasaklı bir duruma düşürmek istemişlerdir. İşte bu olumsuz tutumlar, İkinci Meşrutiyet ve Cumhuriyet döneminin ilk yıllarının ana paradigması ve hatta "zeitgeist" olarak ortaya çıkan *Gökalp* düşüncesinin gölgede kalmasına neden olur ve bilimsel anlamda bir Türk sosyolojisinin ve bir Türk pedagojisinin oluşumunu da önemli ölçüde engeller.

- 1 GÖKALP, Ziya; (1966), *Çınaraltı Konuşmaları*, Ankara: Diyarbakır'ı Tanıtma ve Turizm Derneği Yayınları, s. 35.
- 2 GÖKALP, Ziya (1972), *Hars ve Medeniyet*, Ankara: Diyarbakır'ı Tanıtma ve Turizm Derneği Yayınları, İş Matbaacılık ve Ticaret, s. 14.
- 3 GÖKALP, age. s. 5.
- 4 GÖKALP, , age. s. 13.
- 5 TÜRKDOĞAN, Orhan (1973), *Ziya Gökalp Sosyolojisinde Bazı Kavramların Değerlendirilmesi*, Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları, s. 27.
- 6 GÖKALP, Ziya (1972), *Türkçülüğün Esasları*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, s. 46-49.
- 7 GÖKALP, age. s. 46.
- 8 GÖKALP, Ziya (1997), *Terbiyenini Sosyal ve Kültürel Temelleri 1*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, s. 32.
- 9 GÖKALP, Ziya (1972), *Milli Terbiye ve Maarif Meselesi*, Ankara: İş Matbaacılık ve Ticaret, s. 5.
- 10 GÖKALP, Ziya (1972), *Türkçülüğün Esasları*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, s. 52.
- 11 GÖKALP, ; age. s. 52-55.
- 12 GÖKALP, age. s. 53- 68.
- 13 GÖKALP, age. s. 48- 51.
- 14 GÖKALP, Ziya (1972), *Milli Terbiye ve Maarif Meselesi*, Ankara: İş Matbaacılık ve Ticaret, s. 1.
- 15 GÖKALP, düşüncesinde bu kavram, Muzaffer Şerif'in kesitsel anlamdaki sosyal normdan tanımından farklıdır. O, içtimai teri kavramıyla günlük çıkar ilişkilerinin oluşturduğu birlikteliği değil, tarihsel anlamda yoğrularak gelişen sosyal dayanışmayı ve kültürel bütünleşmeyi anlatmak ister.
- 16 GÖKALP, age. s. 3.
- 17 GÖKALP, age. s. 6.
- 18 GÖKALP, Ziya (1997), *Terbiyenin Sosyal ve Kültürel Temelleri 1*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, s. 171-172.
- 19 GÖKALP, age. s. 172- 173.
- 20 GÖKALP, Ziya (1972), *Milli Terbiye ve Maarif Meselesi*, Ankara: İş Matbaacılık ve Ticaret, s. 1.
- 21 GÖKALP, Ziya (1973), *Terbiyenin Sosyal ve Kültürel Temelleri*, Hazırlayan: Rıza Kardeş, Milli Eğitim Basımevi, s. 321.

- 22 GÖKALP, Ziya (1972), *Milli Terbiye ve Maarif Meselesi*, Ankara: İş Matbaacılık ve Ticaret, s. 1- 2.
- 23 GÖKALP, Ziya (1973), *Terbiyenin Sosyal ve Kültürel Temelleri*, Hazırlayan: Rıza Kardeş, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, s. 321-322.
- 24 GÖKALP, Ziya (1997), *Terbiyenin Sosyal ve Kültürel Temelleri*, Yayına Hazırlayan: Rıza Kardeş, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, s. 184.
- 25 GÖKALP, Ziya (1989), *Şiirler ve Halk Masalları*, Ziya Gökalp Külliyyatı 1, Yayına Hazırlayan: Fevziye Abdullah Tansel, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, s, 119.
- 26 GÖKALP, Ziya (1997), *Terbiyenin Sosyal ve Kültürel Temelleri*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, s. 189.
- 27 GÖKALP, Ziya (1966), *Çınaraltı Konuşmaları*, Ankara: Diyarbakır'ı Tanıtma ve Turizm Derneği Yayınları, s. 35.

EROL GÜNGÖR: TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİNİN SOSYOLOJİSİ

DOÇ. DR. MEHMET DÖNMEZ*

Giriş

Erol Güngör'ün fikirlerinin temelinde Türkiye'nin meseleleri vardır. O, ilmin verilerini kullanarak sosyal meselelere çözüm aramış ve bu alanda çalışanlara yol göstermiştir. O'nun meselelere bakış açısı objektif olup, ilmin sınırlarını aşmaz. Hiçbir doktrin veya ideolojiye saplanıp kalmamıştır. Bunu eserlerinde görmek mümkündür. Milliyetçiliği, esas itibarıyla tarih hakkında bir yorum ve bu yoruma bağlı olarak öngörülen pratiklerden ibaret olarak gören¹ Erol Güngör, milliyetçiliğin tanımının yapılırken bu kavrama bakış şeklinin önemli olduğunu belirtmektedir. O'na göre milliyetçilik bir dış mesele olarak görüldüğü zaman yerli kültürün yabancı kültüre-bütün sosyal müesseseleri de dâhil olmak üzere-karşı çıkması şeklinde cereyan etmektedir. Bir iç mesele olduğu zaman ise asıl iş memlekette millî birliğe engel olacak mahiyetteki kültürel, iktisadi ve sosyal farklılaşmanın asgariye indirilmesidir. İşte O, bu iki problemi birleştirerek milliyetçiliği ilk hamlede bir millî birlik ve dayanışmanın kazanılması davası² olarak görmektedir.

Erol Güngör'ün Milliyetçilik Anlayışı:

Milliyetçilik, sosyolojik veya felsefi doktrin kalıpları içinde izah edilemeyecek kadar çok renkli bir takım kültürel ve siyasi hareketlere verilen umumi bir isimden ibarettir. Umumi olarak bir milliyetçilik tanımı yapılmakla birlikte, her memleketin kendi millî kültürünün şekil verdiği ve kendi mazisine dayanan bir

* İnönü Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi.

milliyetçilik anlayışı ve tarzı mevcuttur. İlk bakışta tezat gibi görünen bu durumun millî kültür baz alındığında doğru olduğu anlaşılmaktadır. Bu sebeptendir ki; Erol Güngör'ün milliyetçilik anlayışının temelinde ülkesine ve insanına karşı duyduğu sevgi yatmaktadır. Aynı zamanda hoşgörölü ve diğer milletlere de saygılı olan bir milliyetçilik anlayışına sahiptir³

O'nun milliyetçilik tanımlarında dikkatimizi çeken önemli hususlardan biri de milliyetçiliği tanımlarken, ilmi programını ortaya koymasındadır.⁴ Çünkü milliyetçiliği tamamen millî kültür ve tarih şuuruyla dayalı bir fikir hareketi olarak sistemleştirmiştir.⁵

E. Güngör'e göre milliyetçilik, Bir ülkedeki insanlar arasında milliyet esasına dayanan bir birlik ve dayanışma şuuru yaratmayı amaç edinen⁶ bir sistemdir. Bu ifadeden de anlaşılacağı gibi Millî birlik ve dayanışmayı bozmaya yönelik, ayrılıklara kapı açacak bir anlayışın milliyetçilikle bir alakası yoktur. Bu bakımdan milliyetçilik, bazılarınca savunulmaya çalışıldığı gibi ayrılık tohumları içeren bir anlayış değil, bütünlüğün temel sevk edicilerindedir.

Ziya Gökalp'le başlayan, Mümtaz Turhan'la devam eden ve Erol Güngör ile maya tutan kültür milliyetçiliği tarzındaki milliyetçilik modernleşmeyi, millî kültür temeline dayanarak sosyal, ekonomik ve idari yapıyı ilim ve teknoloji ile kuvvetlendirmek olarak anlaşılmaktadır.⁷

O'nun milliyetçilik anlayışında faşizm ve ırkçılığa yer yoktur. Fakat tersine milliyetçilik denince bazı insanların aklına faşizmle nazizm gelmektedir. Erol Güngör bunun sebebini şu şekilde izah etmektedir: "Batı dünyası, özellikle Amerikalıların tesirine milliyetçilik denince daha çok faşizmi ve nazizmi anlamaktadır. Milliyetçilik bir kültür hareketi olması, dolayısıyla ırkçılığı, halka dayanan bir siyasi hareket olarak da otoriter idari sistemleri reddeder. Milliyetçilik kitabı ve Peygamberi bulunan bir doktrin olmadığı için ona karşı gelen itirazlarda bulunmak doğru değildir."⁸ Dünyadaki çeşitli milletlerin milliyetçilik anlayışlarına tesir eden faktörler ve bunların neticeleri farklı olmuştur. Yunan milliyetçiliğinde kilise büyük rol oynamıştır. Arap milliyetçiliği dini ikinci plana atarak Arap dili ve sosyalizmine dayanan bir birliği gerçekleştirmeye çalışıyor. Sömürgecilikten yeni kurtulmuş olan ülkelerde eski sömürgecilere karşı düşmanlık millî hareketin esas itici gücünü teşkil etmektedir. Eski kudretine kavuşmak isteyen küçük devletlerde ise kültür ve tarih şuuru bu gücü vermektedir. Bütün bu milliyetçilik hareketlerini bir tek örneğe göre bakarak toptan ret veya kabul etmek yanlış olur.⁹

İslam'ın bugünkü meselelerini tahlil ederken Müslüman aydın ve İslami hareketler üzerinde duran Erol Güngör'e göre, Batı sömürgeciliği karşısında İslam doktrinini savunan hareketler, aydınlar arasında sıkça görülmeye başlamıştır. Bu hareketler buldukları ülkenin şartlarına göre farklılıklar gösterir. Türkiye'de

İslam'ın Batıcılık karşısında gündeme getirilmesi milliyetçiler vasıtasıyla olmuştur. Böylece Türkiye'deki milliyetçiliğin İslamiyet'ten ayrılmaz bir karaktere sahip bulunduğunu ve bu gibi ülkelerdeki milliyetçilerin de aynı ateşle İslam davasının peşinde olduklarını vurgulamaktadır.¹⁰ Bunun tarihi temellerini ise şu şekilde açıklamaktadır. "Türk milliyetçiliği, Türklerin hepsi Müslüman oldukları için aynı zamanda bir İslami hareket hâlinde gelişmiştir.¹¹ Türk milliyetçiliği ile İslami değerler bütünleşmiştir. Fakat aynı bütünleşmeyi Arap milliyetçiliğinde görmek mümkün değildir. Arap milliyetçiliği ortak Arap dili etrafında doğan kültürü esas aldığı için İslamiyet ile bütünlük sağlayamamıştır. Hatta Arapların milliyetçilik anlayışı Arap kavimleri arasında çatışmaya yol açmıştır.¹² Erol Güngör özellikle bu duruma dikkatleri çekmektedir.

Erol Güngör'e Göre Milliyetçilik

Duygusunu Oluşturan Faktörler:

1. Milliyetçilik ve Dil:

Her toplum için dil vazgeçilmez bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Dilin eskiliği ile toplumların eskiliği paralellik göstermektedir. Kültürü gelecek nesillere aktaran en önemli unsur dil olmaktadır. Bir toplumun dili ne kadar eskiye dayanıyorsa o ölçüde millî ve maziden besleniyor demektir. Kültürel bozulma veya yozlaşma da dildeki bozulmayla başlamaktadır. Toplumlar ve fertler açısından temel iletişim aracı dil olmaktadır. Bu durum adeta beşikten mezara kadar devam etmektedir. Genel olarak toplum açısından dilin fonksiyonunun dört ana başlık altında toplamak mümkündür

I- Dil bir tahlil ve tecrit aracıdır. Dış âlemdeki nesiller arasındaki ortak bir özelliği belirtmek ve bunu kendi başına ele almak ancak dil sayesinde mümkündür. Biz soyut ve genel fikirleri ancak kelimeler yoluyla ifade edebiliriz.

II. Dil, bir birleştirme ve sıralama aracıdır. Bu bir takım fikirlerin bir söz düzeni altında toplanması demektir. Biz dil sayesinde edindiğimiz genel fikirleri yine dil sayesinde bir birleştirme ve sıralamaya tabii tutarak yaygınlaştırabiliyoruz.

Ziya Gökalp'le başlayan, Mümtaz Turhan'la devam eden ve Erol Güngör ile maya tutan kültür milliyetçiliği tarzındaki milliyetçilik modernleşmeyi, millî kültür temeline dayanarak sosyal, ekonomik ve idari yapıyı ilim ve teknoloji ile kuvvetlendirmek olarak anlaşılmaktadır.

Türk kültürünün özü ve bütünü kültür eserlerinde kullanmış olduğumuz Türkçedir. O hâlde milliyetçilik adına millî kültürü ortadan kaldırmaya çalışmak Türk milletine en büyük düşmanlığı yapmak demektir. Türk milliyetçiliği ile Türk dili arasında sıkı bir ilişki vardır. Yeni yetişen nesil bir önceki neslin dilini anlamıyorsa o zaman “kültür buhranı” ortaya çıkmaktadır.

III. Dil, bir belleme ve hafızaya yardım aracıdır. Dili ilk iki hizmeti hafıza sayesinde mümkündür.

IV. Dil, bir iletişim aracıdır. Biz duyduğumuz, düşündüğümüz ve istediğimiz şeylerin sözlerle bildiririz.¹³

Bu dört unsur dilin sosyal ve ferdi görevidir. Dil ile düşünce de birbirinden ayrılmaz. Dilin fonksiyonu söz ile fikir arasındaki iletişimi sağlamaktır. Toplum ile dil arasındaki ilişkide dikkatimizi çeken husus toplumun yapısında meydana gelen bir değişimin dile de yansımalarıdır. Hakikatte bir dilde görülen en tabii ve şümüllü gelişme cemiyette meydana gelen büyük değişiklikler devrine rastlamaktadır. Kültürde meydana gelen değişim (Bir başka kültür veya medeniyetle karşılaşma) neticesinde, dil de bu değişmeden etkilenir. Dil bu değişim karşısında yabancı kültür unsurunu, ya kendi kültüründe bir

kavramla karşılık verecek ya da bu yabancı unsurun kavram karşılığının olduğu gibi almak durumunda kalacaktır. Böylece yerli kültüre mal edecektir. (Klasör, Biberon vb.)¹⁴ Dil ve kültür ilişkisinde önemli olan dilin kendi yapısını koruyarak gelişmesidir. Her milletin diline yüzlerce, binlerce yabancı kelime girmiştir. Sadece kendi kültür unsurlarının oluşturduğu ve diğer dillere kapalı olan dile sahip bir millete bugün dünya coğrafyasında rastlanmamaktadır.

Millet açısından dil; millet bağının esasıdır. Milletler dilleri sayesinde millî varlıklarını muhafaza ettiklerine göre¹⁵ milliyetçilik açısından dilin önemi büyüktür. Çünkü bir lisanı yaşatan kuvvet, onun reel varlığıdır.

Erol Güngör milliyetçilik açısından dilin önemini belirtirken üzerinde durduğu mesele Türk dilindeki değişim ve bu değişim sonucunda ortaya çıkan problemlerdir. O'nun ifadesiyle bugün gençlerimizin çoğu Türkçeyi arılaştırmanın yani dilimizdeki kelimelerin çoğunu atarak yerlerine yenilerini uydurmanın milliyetçilik olduğunu zannetmektedirler. Bir şeyin yabancı kaynaklı olması ancak kültürün özüne veya bütününe aykırı düşüğü takdirde bizi düşündürmelidir. Dilimizdeki kelimelerin kültürümüze aykırı düşmesi şöyle dursun kültür diye ne ortaya koymuşsak hepsi de bu dille yapılmıştır. Türk kültürünün özü ve bütünü kültür eserlerinde kullanmış olduğumuz Türkçedir. O hâlde milliyetçilik adına millî kültürü ortadan kaldırmaya çalışmak Türk milletine en büyük düşmanlığı yapmak demektir.¹⁶ Türk milliyetçiliği ile Türk dili arasında sıkı bir ilişki vardır. Yeni yetişen nesil bir önceki neslin dilini anlamıyorsa o zaman “kültür buhranı” ortaya çıkmaktadır. Erol Güngör, Türk dili ve kültüründe böyle bir buhranın oluşması

sebebi üzerinde de durmaktadır.¹⁷ Türk dilinde meydana getirilen bu değişimin milliyetçilik ve Atatürkçülük adına yapılmış olarak¹⁸ görmeyen Erol Güngör, Türk dilinin kaynağını Türk kültürüne bağlamaktadır.

2. Milliyetçilik ve Kültür:

Erol Güngör'e göre kültür bir milletin kendi hayati problemlerini çözmek üzere denediği ve uzun yıllar içinde standart hâle getirdiği usuller ve vasıtalarıdır.¹⁹ Ona göre toplumu tanıma ve diğer toplumlardan farklı kılan temel unsur kültürdür. Kültürde ise tutum ve davranışlara önem vermektedir. O, "Millî kültür" kavramından ise bir milletin maddi ve manevi bütün kıymet hükümlerini anlamaktadır. Milliyetçiliğin temelinde de ise millî kültür bulunmaktadır.²⁰

Erol Güngör'ün belirttiği üzere bugün milliyetçilerin, millî kültür davası karşısında başlıca iki iddia bulunmaktadır. Bunlardan birincisine göre millî kültürler insanlık alemi içindeki birliği ve bütünlüğü bozmakta veya büyük bir birliğe engel olmaktadır. İnsanlar ve cemiyetler arasındaki ayrılıkları en aza indirmek veya ortadan kaldırmak yerine bu ayrılıkları teşvik edersek milletler için mutluluk yerine felaket hazırlamış oluruz. İnsanların ve medeniyetlerin ölümüne yol açan savaşlarda hep bu farklılaşmanın sonucu olarak ortaya çıkmıştır. İnsanların kaynaşması önce kültürlerin kaynaşmasını ve bütün dünyanın tek bir medeniyet içine girmesini gerektirir. Bundan dolayı milliyetçilik birleştirici değil ayrıcı bir harekettir. İkinci iddiada ise bir vaka hakimdir. Bu Batı medeniyeti hızla bütün dünyayı kaplamakta ve mahalli farkları ortadan silecek kadar güçlü görünmektedir. Bu durumda millî kültürlerin varlığını korumak veya geliştirmek boşuna bir gayrettir.²¹

Erol Güngör bu iddiaların milliyetçilik hakkındaki yanlış telakkilerden doğduğunu belirtmektedir. Bugünkü Batı dünyası milliyetçilik denince daha çok faşizm ve nazizmi anlamaktadır.²² Milliyetçilik ve kültür ilişkisine bakış açısını temelinde toplum bulunmaktadır. Yine kendi milletin kültür değerlerini yaşatmak ve gelecek nesillere aktarmak bulunmaktadır. Erol Güngör'e göre milliyetçilik ve kültür kavramlarını birbirinden ayırarak incelemek mümkün değildir.²³

3. Milliyetçilik ve Tarih Şuuru:

Erol Güngör'e göre millet olmanın vasıflarından biri de uzun bir tarihe sahip olmaktır. Çünkü milleti oluşturan kültürün kökleri tarihte bulunmaktadır. Tarihin

O, "Millî kültür" kavramından ise bir milletin maddi ve manevi bütün kıymet hükümlerini anlamaktadır. Milliyetçiliğin temelinde de ise millî kültür bulunmaktadır.

önemi ise bir millî tarih şuuru ile ortaya çıkmaktadır.²⁴ Bu açıdan “Milliyetçilik esas itibarıyla tarih hakkında bir yorum ve bu yoruma bağlı olarak öngörülen pratiklerden ibarettir.”²⁵

Tarih şuurunu ise “...Millet fertlerinin kendi tarihleri hakkındaki düşünceleridir. Bu düşünce bazen gerçek tarihe uygun olabilir. Bazen olmaya bilir.”²⁶ şeklinde tanımlayan Erol Güngör’de tarih önemli bir yere sahiptir. Toplum açısından tarihin iki görevi vardır:

a) Maziye aydınlatmak, nesilden nesile aktarılan umranı incelemek,

b) Bugünkü umranı, millî mirasla münasebetleri içinde aydınlatmak²⁷ tır. Bundan dolayı tarih şuurunu milliyetçilik için önemi büyüktür. Ona göre millî tarih cereyanları ile milliyetçilik hareketlerinin birlikte gelişmesinin nedeni her ikisinin de millet realitesine dayanmasıdır.²⁸ Sonuç olarak millî tarih şuuru ile milliyetçilik birbirinden soyutlanamaz. Millet ile millî tarih arasındaki ilişkiyi milliyetçilik açısından iki bakımdan önemli bulur: Birincisi tarihin millet hayatında objektif bir önemi vardır. Biz pek çok şeyimizle birlikte eskiden bugüne gelmişizdir. Bu gerçeği her zaman herkese göstermek ispat etmek mümkündür.²⁹ İkincisi ise tarihin millet için asıl büyük önemi subjektif manasıdır. Bir milletin insanları çok eskilere dayanan ortak bir tarihin içinden gelmiş olmasalar bile kendilerini ortak bir tarihe sahip görebilirler veya gerçekten eski bir tarihi birlikte yaşamış gruplar kendilerini birbirlerinden ayrı sayabilirler.³⁰ İşte Erol Güngör tarihin millet açısından bu subjektif manasına “tarih şuuru” demektedir. Netice itibarıyla Erol Güngör sağlam bir tarih şuurunu verebilmenin ancak objektif tarih olaylarıyla subjektif tarih anlayışını mümkün olduğu kadar birbirine yaklaştırmayı çalışmakla başarılacak bir iş olarak görmektedir.³¹

4. Milliyetçilik ve Din:

Erol Güngör toplumun önemli unsurlarından biri olan din kavramını genel hatlarıyla şu şekilde ifade etmektedir: “...Dinler insanı kendisi ve kainat hakkında bir görüş getirir. İnsan onlarda kendi mahiyeti ve kainattaki yeri hakkında bir bilgi şeması bulur. Kendi başlangıcını ve sonunu görür. Böylece bir din insanın temel problemlerini belli açıdan izah eden bir sistemdir. Bazı dinler daha az, bazı dinler daha çok ve teferruatlı izah verir. Ama hepsinin de zihnimizi meşgul eden en soyut metafizik problemlerden yaşanan hayata ait pratik davranış kurallarına kadar her konuda aydınlatılmayı hedef edindiği muhakkaktır.”³²

Erol Güngör eserlerinde ve düşüncesinde çok önemli bir yere sahip olan İslam dinini Türk toplumunun mihenk taşlarından biri olarak görmektedir. Çünkü Erol Güngör’e göre Türk kültürünün üç ana kaynağından biri de İslam medeniyetidir. Ona göre Türkler açısından İslamiyet’e geçiş Türk tarihi içerisinde büyük bir

dönüm noktasıdır.³³ Erol Güngör'ün milliyetçilik anlayışına temel oluşturan önemli unsurlardan biri de "din"dir. Ziya Gökalp'le başlayan Mümtaz Turhan ve Erol Güngör'le devam eden sosyolojik yaklaşımlı ve kültür milliyetçiliği tarzındaki Türk milliyetçiliğinde³⁴ İslam dini çok önemli bir yere sahiptir.

O'nun milliyetçilikle din ilişkisini izah ederken özellikle Türk milliyetçiliğinin önemli bir kaynağı olan İslamiyet'in üzerinde durmaktadır. Çünkü Erol Güngör İslam dinini Türk milliyetçiliğini geliştiren çeşitli Türk kavimlerini bir araya getiren ve Türklerin bir millet hâlinde bugünlere kadar yaşamasını sağlayan yegâne unsur olarak görmektedir. Bu düşüncelerini ise şu şekilde açıklamaktadır: "Türkler Müslüman olmasalardı değişik isimlerde kavimler hâlinde dağılıp gidebilirdi. Nitekim daha önce çeşitli dinlere girerek birbirlerine düşman olmuşlardı. İlk defa Müslümanlık bütün Türkleri bazı istisnalar hariç topyekun içine alacak kuvveti gösterdi"³⁵ Erol Güngör'ün ifadesiyle İslamiyet Türk Milletinin cihan şümul bir vazife yükledi ve onu bu vazife için gerekli şeylerle teçhiz etti.³⁶

Sonuç olarak İslam dini, Türk milliyetçiliği açısından vazgeçilmez bir unsurdur. Bu bakımdan Erol Güngör Türk kültürü ile İslamiyet münasebetini eserlerinde incelemiştir. Bu ise hakikaten incelemeye değerdir. Zira İslam tarihi nasıl Türk tarihi ile özdeşleşmiş ise, Türk tarihi de İslam'la bütünleşmiştir. Dolayısıyla İslam tarihinden Türk'ü çıkardığımızda elde pek de uzun olmayan bir dönem kalmaktadır. Bunun gibi Türk tarihinden İslam'ı çıkardığımızda, başka milletlerin bunun onda birlik dönemi ile tarihlerini yazdıkları da dikkate alındığında, önemli bir dönem dışarıda bırakılmış olacaktır. Bunun yanlılığı ise, maalesef yakın tarihimizde tecrübe edilerek görülmüştür.

Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu ve Gelişimi:

Erol Güngör'ün Türk milliyetçiliğinin doğuşu ve gelişimi ile ilgili düşüncelerini açıklamaya başlamadan önce "Türk" kavramını ve ne anlam

Son yıllarda Orta Asya'da yapılan arkeolojik araştırmalara göre tarihimiz M.Ö. 2750 yılları öncesine gitmektedir. Türk tarihinin, sadece çok eskilere dayanıyor olması önemli değildir. Bunun yanında tarihte aldığı yer ve tarihe vurmuş olduğu damga açısından da büyük önem arz etmektedir. Zira dünya tarihinden Türk'ü çıkarmak demek, tarihin kendisini âdeta silmekle eşdeğerdir. Dolayısıyla Türk kelimesinin böyle bir yüklü manası bulunmaktadır.

Orhun Yazıtları, Türk milliyetçiliğini kesinlikle ortaya koyan bir yazılı vesika teşkil etmektedir. Bu yazıtlarda Göktürk Hakanı Türkleri dünyanın tek hâkim milleti olarak vasıflandırmakta, sevgi ve saygıyı övmekte, Türk yurdu olan mukaddes Ötügen toprağına hiç bir yabancıyı ayak basamayacağını bildirmektedir.

ifade ettiğini kısaca belirtmekte fayda görüyoruz. Türk sözü tarihin en eski çağlarında belirli bir kavram veya kavimler birliğini gösteren bir ad olarak vardır. Fakat hangi eski Çin yazılı eserlerindeki işaretin Türk sözü olduğunu bulmak ilmi bir meseledir.³⁷ Türkler dünyanın en eski ve en büyük milletlerinden biridir. Son yıllarda Orta Asya'da yapılan arkeolojik araştırmalara göre tarihimiz M.Ö. 2750 yılları öncesine gitmektedir.³⁸ Türk tarihinin, sadece çok eskilere dayanıyor olması önemli değildir. Bunun yanında tarihte aldığı yer ve tarihe vurmuş olduğu damga açısından da büyük önem arz etmektedir. Zira dünya tarihinden Türk'ü çıkarmak demek, tarihin kendisini âdeta silmekle eşdeğerdir. Dolayısıyla Türk kelimesinin böyle bir yüklü manası bulunmaktadır.

"Bazı araştırmacılara göre "Türk" kelimesi "Töre" kelimesinden türetilmiş bir kelimedir ki "Törük"ten bozularak "Türk" hâline gelmiştir. "Törük" "Törelî, töre sahibi" demektir. Eski Türklerde töre kaynağını "Türk dini" diyebileceğimiz eski Türk inanç ve telakkilerinden alan topluluk hayatını tanzim eden hukuk normlarından ibarettir...."³⁹ Erol Güngör'e göre Türk adı çeşitli Türk boylarından birinin adı idi. Bu kelimenin aslı "Türük" olup kuvvetli anlamına

gelir. M.S. 6. Yüzyılda anadili Türkçe olan bütün boyların her biri değişik bir isimle anılmakla birlikte bunların hepsine birden "Türk" denilmeye başlanılmıştır.⁴⁰

Türk milliyetçiliğinin doğuşu hakkında iki farklı görüş hakimdir. Farklılığın sebebi ise Türk milliyetçiliğinin ne zaman tarih sahnesine çıktığıdır. Bunlardan birincisine göre, Türk milliyetçiliğinin doğuşunu, Türklerin tarih sahnesine çıkışı ile başlatanlar yani Türklerin siyasi bir devlet kurmasıyla başlatanlar. Diğer farklı düşünce ise Türk milliyetçiliğinin doğuşunu 1789 Fransız İhtilali ile birlikte ortaya çıkan "milliyetçilik" akımı ile başlatan görüştür. Biz bu görüşlerin tarihi temellerini ve dayanaklarını kısaca belirtmeye çalışacağız ve bu hususta Erol Güngör'ün düşüncelerini aktarmaya gayret edeceğiz.

Türk milliyetçiliğinin doğuşunu Türklerin siyasi manada tarih sahnesine çıkışı ile açıklayan görüşün savunucularının başında İbrahim Kafesoğlu gelmektedir. Kafesoğlu bu düşüncesine kanıt olarak tanınmış Alman ilim adamı Sinolog Fr. Hirth'in eski Çin yıllıklarında yapmış olduğu araştırmaların neticelerini göstermektedir.

Asya Hun Devletinin başbuğlarından Çi-Çi'nin devlet anlayışı doğrudan doğruya millî duygulara ayanmaktadır.⁴¹ Türk milliyetçiliğinin doğuşunun tarihi temelini Orta Asya'da bulanlar devlet siyasetinde bu tezi uygulayan M.S. 6. Asırda kurulmuş Göktürk Devletine dayandırmaktadırlar. Göktürk Devletinin hükümdarlarından Bilge kağan'ın 734'te ölümü üzerine Orhun'da dikili kitabelerde şunlar yazlıdır: "Ey Türk milleti üste gök yıkılmaz, alta yer delinmezse, devletini, töreni kim bozabilir?" bu ibareler milliyet şuurunun daha o zamanlar Türklerde var olduğunu, dışa karşı millet bütünlüğünü ve istiklalini korunması şeklinde beliren millî hâkimiyet ülküsünün onlarda teşekkül ettiğini ispatlamaktadır.⁴²

Orhun Yazıtları, Türk milliyetçiliğini kesinlikle ortaya koyan bir yazılı vesika teşkil etmektedir. Bu yazıtlarda Göktürk Hakanı Türkleri dünyanın tek hâkim milleti olarak vasıflandırmakta, sevgi ve saygıyı övmekte, Türk yurdu olan mukaddes Ötüken toprağına hiç bir yabancıнын ayak basamayacağını bildirmektedir.⁴³

İslamiyet'in Türkler tarafından kabul edilişi de Türk Milliyetçiliği açısından büyük önem taşımaktadır. Türklerin İslamiyet'i kabul etmesinden sonra Türk dili ve kültürünün üstünlüğünün 11. asırda Kaşgarlı Mahmut, 15. asırda Ali Şir Nevai eserlerinde⁴⁴ bir fikir akımı olarak savunuyorlardı. Büyük Selçuklu Devleti ve Anadolu Selçukluları; sanatı, edebiyatı, kültürü, iktisadî yapısı ve devletinde yaşattığı büyük insanlık ideali ile milliyetçiliğimizin en büyük temellerini attılar.⁴⁵ Atılan bu temel üzerinde Osmanlı Devletinde bilhassa II. Murat zamanında aynı milliyetçi duyguların bir kere daha şahlandığı görülmektedir.⁴⁶

Türk milliyetçiliğinin doğuşunun, diğer Batı milletlerindeki milliyetçilik hareketi ile başlatan aydınlarımıza göre, 1789 Fransız İhtilali sonrası batıda etkili olan milliyetçilik akımı kısa sürede bir çok milleti bünyesinde barındıran Osmanlı Devletinde etkili olmaya başlamıştır. Milliyetçiliğimizin siyasi bir şuurla doğması, Balkan Harbi sıralarına rastlamaktadır. Osmanlı Devletinde Türk olmayan Müslüman ve Hristiyan vatandaşlar milliyetçilik fikrinin etkisiyle gerek savaşlarda gerekse ayaklanmalarda kitleler hâlinde Türkleri arkadan vurdular ve yalnız bıraktılar. Türkler, bu vatani kuranlar tutunacak manevi bir destek aradıkları vakit bizzat kendilerinin varlığından başka bir kuvvetin kalmadığını anlayabildiler. Doğuştan itibaren bir kaç inkişaf merhalesinden geçen milliyetçilik fikri önce Osmanlı İmparatorluğunun kozmopolit bünyesi içinde eriyen Türk unsurunun uyanıp kendine gelmesi, varlığına ve birliğine sahip olma şuurunu edinmesi ihtiyacına cevap vermiş ve Türkçülük şeklini almıştır.⁴⁷ Ali Fuat Başgil'e göre Türk milliyetçiliğinin önemli bir merhalesi Kurtuluş Savaşı döneminde olmuştur. Millî devlet fikri ağır basmıştır ve Türkiye Cumhuriyeti temeli bu iman üzerine atılmıştır.⁴⁸

Türk milliyetçileri 1960'lara kadar dikkatlerini daha çok İslam öncesi Türk tarihi ve kültürü üzerinde topluyorlardı. İbrahim Kafesoğlu, Osman Turan, Dünder Taşer ve Erol Güngör'ün ilmi çalışmaları neticesinde "İslam Çağı" önem kazanmış ve

O, Türk Milliyetçiliği'nin doğuşu itibarıyla çok eskilere götürülebileceğini belirtmekle beraber, milliyetçiliğin "modern bir millet" olma yolunda rehber teşkil edecek bir fikir ve inanç sistemi olarak ortaya çıkmasını Ziya Gökalp'le başlatmaktadır. Erol Güngör, Türk milliyetçiliğinin gelişme çizgisi ve bu gelişmeye şekil veren hadiseler ve bu hadiselerin sebepleri üzerinde durarak Türk milliyetçiliği meselesini tahlil etmektedir.

"Türklük" ile "İslam" birbiriyle kaynaştırılmıştır.⁴⁹ Zira Erol Güngör'ün ifadesiyle Türk milliyetçiliğinin temel meselesi İslamiyet'in savunulması olmuştur. Milliyetçi Türk aydınları, her türlü fikir akımlarına karşı İslamiyet'i savunmuşlardır.

O, Türk Milliyetçiliği'nin doğuşu itibarıyla çok eskilere götürülebileceğini belirtmekle beraber, milliyetçiliğin "modern bir millet" olma yolunda rehber teşkil edecek bir fikir ve inanç sistemi olarak ortaya çıkmasını Ziya Gökalp'le başlatmaktadır.⁵⁰ Erol Güngör, Türk milliyetçiliğinin gelişme çizgisi ve bu gelişmeye şekil veren hadiseler ve bu hadiselerin sebepleri üzerinde durarak Türk milliyetçiliği meselesini tahlil etmektedir. Buna göre Ziya Gökalp'in büyük otoritesi milliyetçileri kendi etrafında tutmaya ve böylece birleşik bir hareket yaratmaya yetmiştir.⁵¹ Bununun sebebinin ise Gökalp'in zamanında milliyetçiliğin meselelerini aydınlarımıza birbirinden fazla uzaklaştıracak kadar kompleks değildi. Daha sonraki yıllarda ise iktidarda bulunanlar ile onlara muhalefet eden milliyetçi aydınlar arasındaki anlaşmazlık her iki grubun milliyetçiliği değişik şekillerde yorumlamalarından ve uygulamalarından ileri gelmektedir. Bu yorum farkı ise inkılapçıların şoven bir milliyetçilikten totaliter ve despotizme kadar götürmüş bu kadro dışında kalan milliyetçiler Anadoluçuluk ve Türkçülük olmak üzere başlıca iki görüş etrafında toplanmıştır.

Erol Güngör, Türkçülük akımını Ziya Gökalp'ten çok daha sonra Rıza Nur'un şahsı ve fikirleri etrafında kümeleşen bir grubun yürüttüğü harekete verilen ad olarak görmektedir. Bunlar CHP'nin millî şeflik döneminde "ırkçı-Turancı" diye de isimlendirilmişlerdir.⁵²

Erol Güngör "Türk milliyetçiliği" kavramını Türkiye'de müspet bir kıymet hükmü taşıdığı için diğer cereyanlarda milliyetçilik iddiasını büsbütün bırakmış olmadıkları inkılapçıların da kendilerini

milliyetçi olarak gördüklerini belirtmektedir. Oysa inkılapçıların modernleşme teşebbüsleri “Fransız”laşmaktan başlamak üzere uzun bir mesafe olarak “Marksizm”e kadar geldiği aşikârdır.⁵³ İnkılapçılar içindeki “medeniyet” arama eğilimini pek garip bulan milliyetçileri inkılapçılar “Osmanlıcı” kavramı ile ifade etmişlerdir.⁵⁴ Oysa Erol Güngör, Osmanlılık kavramını bizim tarihimizde Tanzimat tan sonra ortaya çıkmış yarı fikri, yarı siyasi bir cereyanın adı olduğunu belirterek “Osmanlılık” ile “Osmanlıcılığ”ı birbirine karıştırmamak gerektiğini ifade eder. Osmanlılık, Türk medeniyetin ve Türk milletinin mensubu olmak manasını taşıırken Osmanlıcılığın ise bu medeniyete Avrupa’nın empoze ettiği bazı unsurları sokmak manasına geldiğini belirten Erol Güngör, bu yüzden Osmanlıcıları “inkılapçıların öncüleri” saymaktadır.⁵⁵ İnkılapçılara göre milliyetçilik Osmanlı devletinden kurtuluş hareketi manasına geliyordu. Erol Güngör bu ifadenin hem doğru hem de yanlış taraflarını açıklamaktadır. Doğru tarafı Türkler I. Dünya Savaşının sonuna kadar çeşitli kavimleri de idaresi altında toplayan bir imparatorluğa sahiptiler. Avrupa devletleri ve Rusya, Türk devletini içeriden parçalamak üzere Türk olmayan kavimler arasında milliyetçilik cereyanını teşvik ediyor, onları imparatorluktan koparmaya çalışıyordu. İmparatorluğun yıkılmasıyla veya ondan biraz önce devlet statüsünü kazanan bu “halkların milliyetçiliği” hakikaten imparatorluktan kurtulma hareketi şeklinde başlamış ve devam etmişti. Bulgar, Yunan, Sırp, Karadağ hatta Arap “milliyetçileri” bu türlü birer hareketti. O memleketlerde okutulan tarih kitapları bir zamanlar o ülkenin Türk idaresinde olduğunu sonradan millî şuurun doğması ile Türk idaresine isyan edip bağımsızlıklarına kavuştuklarını yazar.⁵⁶ Bu milliyetçilik anlayışının bu milletler için doğru olduğunu belirten Erol Güngör, Türk milliyetçiliğinin bu hareketler arasında sayılmasını akıl alacak bir iş olarak görmemektedir. Bundan dolayı da inkılapçıların millî mücadele anlayışının imparatorluğu ayakta tutmak isteyenlerle onu yıkıp Anadolu yarımadasına çekilmek isteyenler arasındaki bir savaştan ibaret görmektedir.⁵⁷ Türkçüler ise inkılapçılar gibi Avrupacı olmadıkları için yeni Türkiye’nin kültür temelleri atılırken Batı’dan ziyade eski Türk kültürünün esas alınması tercih ettiklerini belirten Erol Güngör, Anadolucuların ise o günün şartlarında daha realist ve Gökalp’e daha yakın bir tez etrafında birleştiklerini ifade etmektedir.

Çok partili demokrasiye ve fikir hürriyetine kavuştuğumuz zaman Türkiye’deki milliyetçilerin manzarasında ise bir farklılaşma görülmektedir. Erol Güngör, Türk milliyetçiliğindeki atılımın 1950-1960 yılları arasında olduğunu ifade etmektedir. Bunun sebebini ise 1950’den itibaren başlayan sürekli sosyal ve iktisadi değişmelerle birlikte fikir ve ideoloji hareketlerinin de artmasına bağlamaktadır. Bilhassa cemiyetler kanununun değişmesi neticesinde kolaylıkla ve süratle ortaya çıkan derneklerden pek çoğu milliyetçi derneklerdir. Bu yıllarda Anadoluculuk cereyanı bir fikir hareketi olarak tarihe karışmakta gençler daha çok Türkçülerin yayınlarıyla beslenmektedir.⁵⁸ 1950-1960 devresinin milletin oluşmasında İslami kıymetlere ağırlık verenlerle Türkçüleri birleştirme çabaları içinde geçtiğini

“... Türkiye Cumhuriyeti'nin ülkesi ve milleti ile bölünmez bir bütün olduğu bütün milliyetçilerin temel prensibidir. Bu bakımdan onlar millet kavramı yerine “Halk ve halklar”dan bahseden “sosyalistler”den ayrılmaktadırlar.

belirtmektedir. Bu devredeki milliyetçi liderler gençlere yol göstermemişler; zira gençlik onları kendilerine rehber olmaya itmiştir.⁵⁹ Erol Güngör bunu milliyetçi hareketin şahıslara bağlı olmayışı ve köklü bir sosyal hareket olmasıyla izah etmektedir.

O, Türk milliyetçilerinin yönünü Batı' dan kendi milletine çevirdiğinde millette iki gerçeği gördüğünü belirtmektedir. Bunları ise şöyle özetlemektedir: “... Bir defa İslam dini bizim milliyetçiliğimizin en mühim bir unsuruydu ve onun ihmal edilmesi için hiçbir ciddi sebepte mevcut değildi. Diğer taraftan bizi başka Müslüman cemiyetlerden ayıran pek çok hususiyetlerimiz vardır ki bunlar bizim bir millet hâlinde teşekkül edişimizden yani Türk olmamızdan ileri geliyordu. Türklükle Müslümanlığın birbirinden ayrı hayat tarzı olarak düşünülemeyeceğini ifade ederek bu unsurlardan birine bilhassa önem vererek diğerini ihmal eden “Milliyetçi liderler”i bu noktada birleşmeye davet etmenin.”⁶⁰ en iyi iş olacağını belirtmektedir. O, bu yönüyle Türk-İslam kültürünün meseleleriyle ilgilenmiş⁶¹ ve bu meseleleri Türk milliyetçiliğinin temel uğraşı

olarak kabul etmiştir.

Erol Güngör, 1950-1960 yılları arasındaki milliyetçilik hareketini bir kültür hareketi olarak nitelendirmektedir. Bu yıllardaki Türk milliyetçiliğinin siyasi bir boyutunun bulunmadığını belirtmektedir. Bunun sebebini de şöyle açıklamaktadır: “... Milliyetçilik bir çeşit ideoloji hareketidir. İdeoloji hareketleri ise asgari geçim seviyesinin üstüne çıkamamış bir memlekette kuvvet kazanamaz. Bu yüzdendir ki Cumhuriyetin ilk yıllarında 1960'a kadar cemiyetin her sektöründe milliyetçi şahsiyetleri, hatta idareci ve üyelerin çoğunluğu milliyetçi olan partilere rastladığımız hâlde milliyetçiliği bayrak yapan onu temel prensip olarak ileri süren hiçbir organizasyon görmedik...”⁶². Bu yüzden Türkiye Cumhuriyeti Devleti yerine getirdiği fonksiyon itibarıyla günümüzde küçük bir Balkan veya Ortadoğu ülkesi olmadığını ve bölgesinde önemli bir denge unsuru olduğunu belirterek Türk milliyetçiliğinin günümüz itibarıyla geldiği aşamayı şöyle açıklamaktadır:

“... Türkiye Cumhuriyeti'nin ülkesi ve milleti ile bölünmez bir bütün olduğu bütün milliyetçilerin temel prensibidir. Bu bakımdan onlar millet kavramı yerine “Halk ve halklar”dan bahseden “sosyalistler”den ayrılmaktadırlar. Onlar karşısında

birleşik bir kitle teşkil etmeleri son derece tabidir. Ülke ve milletin bölünmezliği prensibi her türlü mezhep ve bölge ayrılıklarını reddettiği için bu türlü ayrılıkları siyasi menfaat için basamak yapmak isteyenlerin karşısında milliyetçiler yine birleşecek, birleştirici olacaklardır. Milliyetimizin, İslam dini dışında düşünülmeceği fikri yine milliyetçileri birleştiren bir prensiptir. İslamiyet, millî kültürümüz içinde mütalaa edildiği için burada laiklik prensibine aykırılık diye bir şey zaten bahis konusu olmaz. Milliyetçiler, Türk Devleti, Türk Milleti ve Vatanı gibi Türk tarihinin de bölünmez bir bütün olduğunu kabul ederler. Türk Milleti, Suriye veya Irak gibi tarihin belli bir anında birden bire ortaya çıkarılmamış, çok eski zamanlardan bu yana tabii olarak teşekkül etmiştir. Görülüyor ki milliyetçilik “Birlik” prensibine dayanmaktadır ve milliyetçiler de bir memlekette birliği kurmak veya ayakta tutmak için uğraşan insanlardır...”⁶³

Erol Güngör netice itibarıyla “milliyetçilerin en çok dikkat etmeleri gereken bir hassas denge noktası durağan bir muhafazakârlıkla, milliyetçiliğin birbirine karıştığı yerdir.” şeklinde ikazda bulunmaktadır.⁶⁴

Sonuç

Erol Güngör’ün, milliyetçilik kavramına yüklemiş olduğu mana, netice itibarıyla suni bir yaklaşımı içermemektedir. O’nun milliyetçilikten anladığı “Kültür Milliyetçiliği”dir. Ülkemizde Kültür Milliyetçiliği kavramı Ziya Gökalp’le başlamış, Mümtaz Turhan ve Dünder Taşer’le şeklini bulmuş, Erol Güngör’le de kavram maya tutmuştur. Erol Güngör’ün Türk Milliyetçiliğine de yaklaşımı oldukça takdire şayandır. Zira bu kavram hususunda ülkemizde özellikle aydın ve elit tabaka arasında bir fikir birliğini görmek mümkün değildir. İşte Erol Güngör’ü de diğer Türk aydınlarından farklı kılan husus kavramların içini doldururken

Görülüyor ki milliyetçilik “Birlik” prensibine dayanmaktadır ve milliyetçiler de bir memlekette birliği kurmak veya ayakta tutmak için uğraşan insanlardır...”

Türk Milliyetçiliğinin ise tabii olarak Türklük bilinci ve İslam İnancı üzerine temellenmiş olduğunu belirten Erol Güngör, milliyetçilik kavramına sosyolojik bir muhteva kazandırmıştır. Böylece milliyetçilik kavramını polemik olmaktan da kurtarmış ve ilmî esaslara bağlamıştır.

kullandığı malzeme Türk Kültürüdür. O, hiçbir zaman kültüründen, Dininden, Milliyetinden, Değer yargılarından da ayrılmamıştır. Milliyetçilik kavramını sağlam temeller üzerine oturtmuştur. Türk Milliyetçiliğinin ise tabii olarak Türklük bilinci ve İslam İnancı üzerine temellenmiş olduğunu belirten Erol Güngör, milliyetçilik kavramına sosyolojik bir muhteva kazandırmıştır. Böylece milliyetçilik kavramını polemik olmaktan da kurtarmış ve ilmî esaslara bağlamıştır.

- 1 GÜNGÖR, Erol (1986), Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik, İstanbul, , sh.78
- 2 GÜNGÖR, Erol (1993), Sosyal Meseleler ve Aydınlar, İstanbul, , sh.35
- 3 HACIEMİNOĞLU, Necmettin "Erol Güngör ve Türk Milliyetçiliği", Türk Edebiyat Dergisi Sayı.128, Haziran, 1984, sh.44
- 4 KARATAŞ Şaban "Erol Güngör'den Çizgiler", Türk Edebiyat Dergisi, Sayı:128, Haziran 1984, sh.43
- 5 HACIEMİNOĞLU, Necmettin: age., sh. 44
- 6 GÜNGÖR, Erol (1987), Dünden Bugünden Tarih Kültür Milliyetçilik, İstanbul, , sh. 67
- 7 ÖZAKPINAR, Yılmaz "Prof. Dr. Erol Güngör'ün İlmi ve Fikri Şahsiyeti", Türk Edebiyat Dergisi, Haziran, 1986, Sayı:152, sh.13
- 8 GÜNGÖR,, Erol "Milliyetçilik ve Medeniyetçilik", Töre Dergisi, Nisan, 1972, Sayı:11, sh. 8
- 9 GÜNGÖR, Erol: age., sh. 8
- 10 GÜNGÖR, Erol (1981), İslamın Bugünkü Meseleleri, İstanbul, sh. 228
- 11 GÜNGÖR, Erol: age., sh. 176-179
- 12 Türk milliyetçiliğinin İslam ile bütünlük gösterdiğini Nurettin Topçu'nun Milliyetçiliğimiziz Esasları, S. Ahmet Arvası'nın Türk İslam Ülküsü adlı eserlerinde de görmek mümkündür.
- 13 HUYUGÜZEL, Faruk , TÜRKÇÜ Necip (1988), Ankara , sh. 95-100
- 14 TURHAN, Mumtaz (1980), Garplılışmanın Neresindeyiz?, İstanbul sh. 277-284
- 15 ŞOPALYA, Enver Behnan "Türk Ocağı Çalışmaları",Türk Yurdu, Sayı: 1 Yıl:1, Temmuz,1954., sh. 27
- 16 GÜNGÖR, Erol (1981), "Milliyetçilik ve Dil", Türk Edebiyat Dergisi, Sayı:87, Cilt, 8, sh. 29
- 17 GÜNGÖR, Erol (1993), Dünden Bugünden Tarih Kültür Milliyetçilik, İstanbul sh. 57-64
- 18 GÜNGÖR, Erol: age., sh. 57-58
- 19 GÜNGÖR, Erol (1993), Türk Kültürü ve Milliyetçilik, İstanbul sh. 76
- 20 GÜNGÖR, Erol (1993), Dünden Bugünden Türk Kültür Milliyetçilik, İstanbul sh. 170-176
- 21 GÜNGÖR, Erol (1993), Türk Kültürü ve Milliyetçilik, İstanbul 1993, sh. 108
- 22 GÜNGÖR, Erol: age., sh. 8
- 23 HACIEMİNOĞLU, Necmeddin age. , sh. 45-46
- 24 GÜNGÖR, Erol (1986), Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik, İstanbul sh. 58-60
- 25 GÜNGÖR, Erol: age., sh. 78
- 26 GÜNGÖR, Erol: age, sh. 79
- 27 MERİÇ, Cemil (1979), Umrandan Uygarlığa, İstanbul, sh. 156
- 28 GÜNGÖR, Erol: age., sh. 74
- 29 GÜNGÖR, Erol: age., sh. 78-79
- 30 GÜNGÖR, Erol: age., sh. 79
- 31 GÜNGÖR, Erol: age., sh. 86
- 32 GÜNGÖR, Erol: "Edebiyat ve Din", Türk Edebiyat Dergisi, Sayı:141, Temmuz, 1985, sh. 1
- 33 GÖÇGÜN, Önder: "Eserlerin Işığında Prof. DR. Erol GÜNGÖR", Türk Edebiyat Dergisi, Sayı:152, Haziran 1986, sh. 16
- 34 ÖZAKPINAR Yılmaz: "Prof.Dr. Erol Güngör'ün İlmi ve Fikri Şahsiyeti", Türk Edebiyat Dergisi,

- Sayı:128, Haziran 1984, sh. 14
- 35 GÜNGÖR, Erol (1974), "Türk Millî Karakterinin Kaynakları", Töre Dergisi, Yıl:6, Sayı:42, Ankara sh. 15-16
- 36 GÜNGÖR, Erol (1986), Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik, İstanbul sh. 134
- 37 TANERİ, Aydın (1993), Türk Devlet Geleneği, İstanbul, sh. 27
- 38 KAFESOĞLU, İbrahim (1970), Türk Milliyetçiliğinin Meseleleri, İstanbul, sh. 5
- 39 GÜNGÖR, Erol (1992), Tarihte Türkler, İstanbul sh. 11-12
- 40 GÜNGÖR, Erol: age., sh. 12
- 41 KAFESOĞLU, İbrahim: "Tarihin Işığında Türk Milliyetçiliği", Türk Kültürü, Sayı:2, Aralık, 1962, sh. 2
- 42 KURAN, Ercüment (1994), Türkiye'nin Batılılaşması ve Millî Meseleleri, Ankara, sh. 77
- 43 KAFESOĞLU, İbrahim: age., sh. 2
- 44 KURAN, Ercüment: age., sh. 92
- 45 ERVERDİ E. ÖZER D. (1979), Debbağoğlu: Türk Milliyetçiliği ve Batılılaşma, İstanbul. sh. 45-50
- 46 KAFESOĞLU, İbrahim: age., sh. 14
- 47 BAŞGİL Ali, Fuat: "Millet, Milliyet, Milliyetçilik" Türk Yurdu, Sayı:271, S.1, Mart 1956, sh. 4-5
- 48 BAŞGİL, Ali Fuat: age., sh. 4
- 49 KURAN, Ercüment: age., sh. 94
- 50 GÜNGÖR, Erol (1993), Dünden Bugünden Tarih Kültür Milliyetçilik, İstanbul, sh. 152
- 51 GÜNGÖR, Erol: age., sh. 152-153
- 52 GÜNGÖR, Erol: age., sh. 153
- 53 GÜNGÖR, Erol: age., sh. 152-165
- 54 GÜNGÖR, Erol (1993), Türk Kültürü ve Milliyetçilik, İstanbul, sh. 12-20
- 55 GÜNGÖR, Erol: age., sh. 12-20
- 56 GÜNGÖR, Erol: age., sh. 17-20
- 57 GÜNGÖR, Erol: age., sh. 17-20
- 58 GÜNGÖR, Erol (1993), Dünden Bugünden Tarih Kültür Milliyetçilik, İstanbul, sh. 156-157
- 59 GÜNGÖR, Erol: age., sh. 157
- 60 GÜNGÖR, Erol: age., sh. 157
- 61 ATEŞ Mustafa: "Erol Güngör'ün Ardından"; Türk Edebiyat Dergisi, Sayı:116, Haziran 1983, sh. 18
- 62 GÜNGÖR, Erol: age., sh. 158
- 63 GÜNGÖR, Erol: age., sh. 162
- 64 GÜNGÖR, Erol: age., sh. 179

MÜMTAZ TURHAN'IN MİLLİYETÇİLİĞE VE MODERNLEŞMEYE BAKIŞI

PROF. DR. ABDURRAHMAN KORKMAZ*

Giriş

Sosyal bilimlerde bir ilim adamının toplumsal meselelere bakışı, yaşadığı dönemin yaygın anlayışını yansıttığı gibi aynı zamanda, değerlendirmenin yapıldığı dönemin sorunlarını da yansıtır. Toplumsal problemler kısa sürede ortaya çıkmadığı gibi kısa sürede de çözüme kavuşmaz. Bu özellik sebebiyle çoğu zaman tartışılan konular yıllar geçmiş olsa da hala tartışılıyor. Bu husus tartışılan konulara yönelik değerlendirmeler yapmış olan ilim adamlarının zamanın tanıklığında sorgulanmasına imkân verir.

Toplumların yaşamakta olduğu değişme süreçleri, değişmelerin kurumların ve insanların hayatında meydana getirdiği farklılaşmalar, sebepleri ve sonuçları itibariyle iyi tahlil edilmelidir. Turhan'ın eserlerini kaleme aldığı dönem, II. Dünya savaşı sonrası, Türkiye'nin çok partili parlamenter sistemin başladığı, soğuk savaş döneminin başladığı ve Türkiye'nin modernleşme sürecinde alternatiflerin yoğun olarak tartışıldığı bir dönemdir. Çözüm bekleyen meselelerin çokluğu ve önemi, tartışmaların da yoğunlaşmasına ve tarafların ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır.

* İnönü Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi.

Mümtaz Turhan'a göre hangi sürecin sonucu olursa olsun, bir milletin varlığını sürdürebilmesi, bağımsızlığını ve kimliğini devam ettirebilmesi için bir millî kültüre sahip olması şarttır. Batı milletlerinin teşekkülü, 19. yüzyılda ortaya çıkan ve yaygınlaşan milliyetçilik fikrinin etkisiyle değil, 13. yüzyılda başlayıp 18. yüzyıla kadar devam eden değişme süreciyle olmuştur. Avrupa'daki ekonomik gelişmeyle milletleşme süreci birbirinden ayrı düşünülemez: "Avrupa'da içtimâî ve iktisadî bakımdan kalkınma, ilerleme ile millet olma, millî birlik ve millî kültür bütünlüğüne kavuşma cehdi arasında hiçbir fark yoktur"

Mümtaz Turhan bir meseleye yaklaşırken önce olgunun bilimsel izahını ortaya koyar, daha sonra bu izah çerçevesinde Türkiye'nin o husustaki problemlerini tanımlar. Batılılaşma, millet ve milliyetçilik, kültür değişmeleri, eğitim meselesi hep bu tarzda ele alınmıştır. Turhan'ın milliyetçilik anlayışının tahlilinde modernlik, modern toplum ve Batı hakkındaki düşünce ve tanımlamaları oldukça önemlidir. Bu kavramlara ilişkin değerlendirmelerine müracaat edilmeden onun milliyetçilik anlayışına ulaşamaz.

Milllet ve Milliyetçilik

Mümtaz Turhan'a göre hangi sürecin sonucu olursa olsun, bir milletin varlığını sürdürebilmesi, bağımsızlığını ve kimliğini devam ettirebilmesi için bir millî kültüre sahip olması şarttır. Batı milletlerinin teşekkülü, 19. yüzyılda ortaya çıkan ve yaygınlaşan milliyetçilik fikrinin etkisiyle değil, 13. yüzyılda başlayıp 18. yüzyıla kadar devam eden değişme süreciyle olmuştur. Avrupa'daki ekonomik gelişmeyle milletleşme süreci birbirinden ayrı düşünülemez: "Avrupa'da içtimâî ve iktisadî bakımdan kalkınma, ilerleme ile millet olma, millî birlik ve millî kültür bütünlüğüne kavuşma cehdi arasında hiçbir fark yoktur" (Turhan 1980, s.411).

Milleti "...her şeyden evvel sosyolojik bir birlik, sosyal psikolojik bir vakıa" olarak tanımlayan Turhan (1980, s.406), bir cemiyetin bağımsız bir millet halinde ortaya çıkabilmesinin iki yolla mümkün olacağını söylemektedir. Ya belli bir sosyal grup çeşitli sahalardaki yoğun faaliyetleriyle evvelâ millî bir kültürün meydana gelmesini temin edip buna dayanarak bağımsız bir devlet kurmaya muvaffak oluyor, ya da önce bir millî devlet kurarak bunun çerçevesi içinde millî kültürü gerçekleştirmeye çalışıyor. Türkiye'nin milletleşme süreci daha çok bu ikinci tipe girmektedir. Yani önce bir devlet kurulur, devlet millet olma sürecini gerçekleştirmeye çalışır.

Turhan Atatürk'ün ilkelerini yorumlarken, merkeze "millet olma" ve "millî kültür"e kavuşmayı yerleştirmiştir. O'na göre medenî bir toplum olmakla, millet olmak arasında hiçbir fark yoktur. Ancak bu konuda yazılmış çoğu siyasî eserler, milliyetçiliğin siyasî bakımdan zararlı tezahürleri üzerinde durarak, millet olma sürecini ihmal etmişlerdir. Hâlbuki Türkiye'nin tarihî ve sosyal oluşunun seyri takip edildiği zaman Atatürk inkılâplarının gayesinin çağdaş medeniyet seviyesine kavuşmadan başka bir şey olmadığı anlaşılır.

Turhan'ın kültürü merkezî noktaya yerleştirmesi, onu sosyal dayanışmanın temeline yerleştirmesinde ve müşterek bir kültüre sahip olmadan bir toplumun olamayacağını düşünmesinden kaynaklanmaktadır. Burada kültürün Turhan tarafından tek taraflı bir belirleyici faktör olarak ele alındığını söylemek mümkün değildir. Çünkü O, az çok teşkilatlı bir toplum olmadan kültürün de olamayacağını belirtmektedir. Bu noktada milliyetçilik de, millet olma, millî bir kültür ve millî birliğe kavuşma iştiağından başka bir şey değildir. O'na göre Avrupa'da sosyal ve ekonomik kalkınma, ilerleme ile millet olma, millî birlik ve kültür bütünlüğüne kavuşma cehdi arasında hiçbir fark yoktur. Bu sebeple, Batının bu çok uzun süren sosyal, iktisadî ve kültürel gelişmesi ile onun seyrini gerektiği kadar kavramadıkça bu hususta Türkiye'nin isabetli kararlar alması neredeyse imkânsızdır. Zira Batılılar bu sürecin zirvesine ulaştıklarında, Türkiye, millî bir kültürün nüvesini dahi teşkil edememiştir. Dolayısıyla millî kültür, henüz zayıf, gevşek birer münferit unsur halindedir. Turhan burada zayıf bir kültür unsurundan, muhteva ve fikrî bakımdan geliştirilmemiş, işlenmemiş olması; gevşek bir kültür unsurundan da, bütün fertleri ve grupları aynı derecede alâkadar etmemesi ve birbirine bağlayamamasını kastetmektedir. Zaten din, dil edebiyat, tarih şuuru, örf ve âdetler, gelenekler ve sair kültür

Turhan Atatürk'ün ilkelerini yorumlarken, merkeze "millet olma" ve "millî kültür"e kavuşmayı yerleştirmiştir. O'na göre medenî bir toplum olmakla, millet olmak arasında hiçbir fark yoktur. Ancak bu konuda yazılmış çoğu siyasî eserler, milliyetçiliğin siyasî bakımdan zararlı tezahürleri üzerinde durarak, millet olma sürecini ihmal etmişlerdir. Hâlbuki Türkiye'nin tarihî ve sosyal oluşunun seyri takip edildiği zaman Atatürk inkılâplarının gayesinin çağdaş medeniyet seviyesine kavuşmadan başka bir şey olmadığı anlaşılır.

Zira Atatürk, milliyetçiliğin modern bir millet olma ve millî kültüre kavuşma hususundaki önemli rolünü sezmiş, onu umdelerinin başına koymuştur. Onun ne kadar derin, köklü ve samimi bir milliyetçi olduğu bütün nutuklarında, ifade ve beyanlarında, davranışlarında, yakın mesai arkadaşlarının hatıralarında bariz bir şekilde görünmektedir. Bu sebeple Atatürk ilkelerinden, milliyetçilik çıkarılacak olursa bu sistem, orta direği alınmış bir çadır gibi çöker.

unsurları birleşip bir terkip halinde millî kültürü meydana getiremediği müddetçe onun birleştirici rolünü bu unsurlardan birisi veya birkaçı üzerine alır. Bu unsurlardan hangisinin veya hangilerinin millî kültürün rolünü tek başına veya kısmî bir terkip halinde temsil edeceği cemiyetten cemiyete, devirden devire, o toplumun sosyal yapısına, yaşadığı coğrafyaya, tarihî tecrübesine göre değişir. Bu kültür unsurlarından hangilerinin diğerlerine göre daha önemli, daha kuvvetli olduğuna dair genel bir hüküm verilemez. Bir toplumda varlığıyla yokluğu hissedilemeyecek olan bir kültür unsurunun diğer bir toplumda önemli ve birleştirici bir rol oynaması mümkündür (Turhan 1980, s.412). Bu bakımdan Türkiye'nin ana ve hayatî davası millet olma ve millî kültüre kavuşmaktır.

Turhan Batı dünyasında yaşanan süreci Türkiye açısından değerlendirirken geçmişte büyük devletler kurmuş ve uzun süre yaşatmayı başarmış olan Türklerin millî bir kültür oluşturmadaki başarısızlığından rahatsızdır (Turhan 1980, s.411). Türkiye Cumhuriyetini millî bir devlet olarak nitelemekte fakat millî kültürün oluşturulmadığını da tespit etmektedir. Turhan'a göre, yüzyıllardan beri kendi gerçeklerimizle ve ihtiyaçlarımızla temasımızı kaybetmiş olduğumuz için, artık hangi çarenin doğru hangi tedbirin zorunlu olduğunu göremiyoruz. Uzun vadeli, bilgi ve uzmanlığa dayanan, külfetli, sorumluluk isteyen gösterişsiz önlemler zorunlu ve çekici gelmiyor.

Fedakârlık isteyen, sessiz ve sürekli çalışma gerektiren, sonucu derhal sayılar ve grafiklerle gösterilemeyen bir tedbir vakit kaybettirir diye reddedilebiliyor. Buna karşılık gaflet ve yanılğı eseri olan, safsataya ve laf kalabalığına elverişli, herkesçe kolaylıkla benimsenebilen göz alıcı tedbirler biricik ve kaçınılmaz çare olarak gösterilmektedir.

Turhan, millet olma ve millî bir kültüre kavuşmak bakımından milliyetçilik ve Atatürk'ü değerlendirirken, milliyetçiliği, modern bir millet olma ve millî bir kültüre kavuşmanın esas şartlarından ve

temel unsurlarından biri olarak ele alır. Ona göre Atatürk'ün de büyük dehası buradadır. Zira Atatürk, milliyetçiliğin modern bir millet olma ve millî kültüre kavuşma hususundaki önemli rolünü sezmiş, onu umdelerinin başına koymuştur. Onun ne kadar derin, köklü ve samimi bir milliyetçi olduğu bütün nutuklarında, ifade ve beyanlarında, davranışlarında, yakın mesai arkadaşlarının hatıralarında bariz bir şekilde görünmektedir. Bu sebeple Atatürk ilkelerinden, milliyetçilik çıkarılacak olursa bu sistem, orta direği alınmış bir çadır gibi çöker. (Turhan 1980, s.416). Burada mesele, dünyada hiçbir halk kültürünün erişemeyeceği bir seviyeye yükselmiş, maddî ve manevî kıymetleri bakımından çok renkli, incelmış ve işlenmiş bir halde olan Türk halk kültürünün şimdiye kadar tanınmamış veya tanıtılmamış olmasıdır. Bu durum Türk millî kültürü gibi aydınının da felâketini teşkil etmiştir. Bu ise Türk aydınının cehalet ve aczinden ileri gelmektedir. Bu bakımdan hakir görülmesi gereken bir zümre varsa bunun halk olmadığı muhakkaktır. Mesele yarım aydınlardan kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla memlekette yarım aydınlık halk arasındaki ayrılıktan başka hakiki bir sınıf ayrılığı mevcut değildir. İşte Atatürk, bu noktayı kendisine has dehasıyla açık bir şekilde görmüş ve bunu defalarca ifade ederek, söz konusu zararlı ve sunî ayrılığı bertaraf etmek için halkçılığı kabul etmiştir.

Osmanlı imparatorluğu, Avrupa'da modern çağı başlatan yeni bilim zihniyetini ve bilim metodunu, bunların sosyal ve ekonomik hayata etkilerini kavrayamadığı ve zamanında bu gelişme yoluna giremediği için batmıştır. Bu sebeple, Türk milleti bir millet olarak kendini yeniden inşa etmek zorundadır. Toplum kurumlarını bugünün ihtiyaçlarına göre ayarlamak zorundadır. Türk milleti, temelleri sarsılan, kendini geliştirme ve mükemmel eserler verme yolları tıkanan, istilacı kültürler karşısında bocalayan millî kültürünü yeniden kurmak zorundadır.

Profesör Turhan'ın, Türk toplumunun sorunlarının çözümünde doğru tespit yapılamadığı endişesi vardır. Turhan değerlendirmelerinde, yanlış tespitin sorumluluğunu aydınlara yüklemektedir. İlim adamına göre, ilerici geçinenler, harfleri yazıyı, milletin alışkanlıklarını, hançere yapısına uygun ve munis olduğu dili ve bir takım millî değerleri değiştirmekle bir anda her şeyi halledeceğiz ve bir çırpıda batılı olacağız sanıyorlar! Hâlbuki bu zavallılar bilmiyorlar ki, bir kültür hiçbir zaman bir başka kültürü taklit etmekle değişmez. Bu bakımdan neyi, niçin, nasıl yapacağını bilmeyen bir takım münevver geçinen insanlar, milletin refahı için pek çok hizmetler ve asıl meseleler dururken, her gün bir yeni hezeyanla ortaya çıkıyorlar. Dolayısıyla, batılılaşacaksa önce onu iyi tanımamız gerekir. Kaldı ki, Batı bizim taklitçilerin anladığı gibi coğrafi bir çevre olmadığı gibi, Batılı da belli bir çevrede, mesela Avrupa'da, Amerika'da şurada veya burada yaşayan insan demek değildir. Hatta tam aksine, o bir zihniyet, bir anlayış, bir ilmî seviye, bir millî şuur, kısaca bir metot meselesidir. İşte bu temel unsurlardan her hangi birisi ihmal edildiği müddetçe, batılılaşma yolunda girişilen hamlelerden hiçbir fayda

Turhan (1980), millî kültür eksikliğini telafi eden din bağına dikkat çekerek inkılâpçılık adına din bağının ortadan kaldırılmaya çalışılmasının millî birliğe zarar verdiğine işaret etmektedir (s.135–136).

Turhan (1980) inkılâpçılığı dine karşı olmak şeklinde yorumlayan çevrelerin Atatürkçülüğü istismar ederek millî birliği bozan yobazlar olarak nitelendirmektedir (s.136). Turhan'ın bakış açısına göre Türkiye'nin temel meselesi millet olmak ve millî kültüre kavuşmaktır.

oluşmayacak, yapılan şatafatlı planların maketleri insan unsurunu bünyesine alıp yoğurmadıkça, alınacak her yeni sonuç mevcut durumdan daha kötü, çok daha verimsiz, hatta çok daha zararlı olacaktır.

Turhan (1980), millî kültür eksikliğini telafi eden din bağına dikkat çekerek inkılâpçılık adına din bağının ortadan kaldırılmaya çalışılmasının millî birliğe zarar verdiğine işaret etmektedir (s.135–136). Turhan (1980) inkılâpçılığı dine karşı olmak şeklinde yorumlayan çevrelerin Atatürkçülüğü istismar ederek millî birliği bozan yobazlar olarak nitelendirmektedir (s.136). Turhan'ın bakış açısına göre Türkiye'nin temel meselesi millet olmak ve millî kültüre kavuşmaktır. İktisadî kalkınma bu ana davanın bir parçasından başka bir şey değildir. Batı'nın gıpta ile bakılan bütün kültür ve medeniyet eserleri millet formundaki modern toplumların ürünüdür. Turhan'a göre (1980) "Milliyetçilik bu hayati ana davanın gerçekleşmesinde ve hedefe erişilmesinde bir vasıta"dır" (s.416). Turhan Türkiye'nin millet olabilmesi için "hakiki Batıcılığa" ihtiyacı olduğunu düşünmektedir. Milliyetçilik ve Batılılaşmanın aynı sürecin içinde ifade edilmesi çelişki gibi görünse de Turhan Türkiye'nin Batılılaşarak güçlü ve bağımsız olabileceğine inanmaktadır.

Batı, Batılılaşma ve Modernite

Turhan'a göre (1980) ilim adamları, batı medeniyetinin rasyonel münasebetlerin bir terkibi, bir nizamı ve ifadesi olduğuna kanaat getirmiş bulunmaktadır. Batı medeniyetinin temel özelliklerini vurgulayan Turhan, asıl medeniliğin bu prensipler bağlılık olduğunu, bu unsurların Batı medeniyetini diğer medeniyetlerden ayırdığını ve ona asıl hüviyetini verdiğini ileri sürmektedir (s.47). Garp medeniyetinin ilme, ilim zihniyetine

ve bunların meydana getirdiği teknikle hak ve hürriyet prensiplerine dayanan müesseselerden oluşan bir nizam olduğunu vurgulayan Turhan (1980) batı ile

aramızdaki farkın bir zihniyet, bir tutum, bir görüş ve düşünüş farkı olduğunu göremeyişimizden yakınmaktadır (s.52, 95).

Türkiye'nin Batılılaşma sürecinin Tanzimat'a kadar ordunun ıslahını esas aldığı, Tanzimat'tan sonra ise Batılılaşma hareketinin hedefini değiştirdiğini, devletin sosyal yapısının, kurumlarının Avrupa devletlerinin yapısına benzetilmeye çalışıldığını, 1908 inkılâpçıların Batıyı öncelilere göre daha iyi anladığını, Batı ile aramızdaki farkın sadece askeri alandaki farklılıktan ibaret olmayıp esas farkın ilimden, ilmi tatbikattan ve ilmi zihniyetten kaynaklanan bir düşünce farklılığı olduğunu anladıklarını ama bilim ve tekniği Avrupa'ya has bir imtiyaz gibi, edinilmesi güç ve hatta imkânsız gördüklerini ileri sürmekte ve bu durumu şöyle tasvir etmektedir:

“ Avrupa'ya bir an evvel benzeme temayülü her şeye hâkim oluyordu. Onun için asrileşmede en cezri yolu seçen garpçıların programında ilme hususi bir yer verilmemiş; buna mukabil derhal göze çarpan şekil ve kıyafet, yaşayış tarzı, içtimai teşkilatın taklidi ve buna benzer unsurlar veya farklar üzerinde durulmuştur” (Turhan 1969, s.298).

Turhan, cumhuriyet döneminde yapılan batılılaşma teşebbüslerini de tahlil etmektedir:

“Garp medeniyetine mensup bir cemiyetin içtimai münasebetlerini ve teşkilatını; davranış ve yaşayış tarzlarını iktibas etmekle bunlara bağlı diğer kısımların kendiliğinden birlikte geleceğini ve bilhassa alıcı kültürün dünya görüşünde, zihniyet ve atitudünde esaslı bir değişikliğin vuku bulacağını beklemenin doğru olmadığını,..... bir medeniyeti sadece görünüşüyle, şeklen taklit etmek, ona ait birçok teknik ve sair unsurları alıp kullanmak için büyük bit cehit ve bilgiye ihtiyaç olmadığını,..yalnız sadece bununla da o medeniyete intisap edilemeyeceğini” (Turhan 1969, s.361-362) bilmek gerekmektedir.

Bu tarz kültür değişmelerinin genelde istenilmeyen sonuçlara yol açtığını, çünkü alınan yabancı kültür unsurlarının hazmedilemediğini bununda buhrana sebep olduğunu ifade eden Turhan'a göre, “...bir cemiyetin bu duruma düşmemesi için iktibas edeceği yabancı unsurları sıkı bir kontrolden geçirmesi ve ilkin Batı medeniyetinin esasını teşkil eden asli unsurları alıp benimsemesi.....” (Turhan,1969, s.362) gerekir.

“Şu halde biz, Garplılışmadan, bir millet veya cemiyetin kendi örf ve âdetleri, ananeleri içinde ziraî, iktisadî, sınaî, siyasî, maarif, sanat ve sair içtimaî faaliyet sahaları ihtiva eden umumî bir kültür inkişafını kastediyoruz ki bu da, Garptan her şeyden evvel ilim ve teknikle ilmî zihniyeti almakla tahakkuk edebilecektir. Onun için bunun adına ister Garplılışma, ister muasırlaşma veya modernleşme, ister ilerleme densin hiçbir ehemmiyeti yoktur. Zira bütün mesele garp medeniyetini bütünüyle almak mümkün olmadığına göre iktibas edilecek aslî, hakiki kıymetlerin tayininden ve bunları bir an evvel alıp benimsemekten ibaret kalıyor ki bizim de burada belirtmek istediğimiz budur”

Batılılaşmadan “Biz hakiki garplılışmadan yukarıda birçok defalar işaret edildiği gibi, garp medeniyetinin aslî, esas kıymetlerinin benimsenip alınmasını ve bu sahalarda milletlerarası seviyeye erişip onlar gibi yaratıcı olmayı” (Turhan,1980, s.24) kastettiğini söyleyen Turhan, aynı eserin başka yerlerinde konuyu daha derinlemesine izah etmektedir:

“Şu halde biz, Garplılışmadan, bir millet veya cemiyetin kendi örf ve âdetleri, ananeleri içinde ziraî, iktisadî, sınaî, siyasî, maarif, sanat ve sair içtimaî faaliyet sahaları ihtiva eden umumî bir kültür inkişafını kastediyoruz ki bu da, Garptan her şeyden evvel ilim ve teknikle ilmî zihniyeti almakla tahakkuk edebilecektir. Onun için bunun adına ister Garplılışma, ister muasırlaşma veya modernleşme, ister ilerleme densin hiçbir ehemmiyeti yoktur. Zira bütün mesele garp medeniyetini bütünüyle almak mümkün olmadığına göre iktibas edilecek aslî, hakiki kıymetlerin tayininden ve bunları bir an evvel alıp benimsemekten ibaret kalıyor ki bizim de burada belirtmek istediğimiz budur” (Turhan 1980, s.67-68).

Anlaşılabacağı gibi Turhan batılılaşma ile modernleşmeyi aynı anlamda kullanmaktadır. Bu çerçevede cumhuriyet döneminde gerçekleştirilen modernleşme hamlelerini başarısız bulmakta, bunu sebeplerini izah ederken, “...garp medeniyetini iyi anlayamadığımız ve onun hakiki kıymetlerini, esas unsurlarını alıp kendimize mal edeceğimiz yerde, onun yerine talî, ehemmiyetsiz unsurlarla iktifa ettiğimiz için garplılışamadık” (Turhan,1980, s.68) demektedir.

Batılılaşamayışımızın asıl sebebinin insan unsurunun dışında bir çağdaşlaşmanın mümkün olacağını sanmamıza bağlayan Turhan’a göre:

“..hakikatte biz, insanımızın umumî meslekî, teknik bilgisini artırmadan, ona yeni maharetleri kazandırmadan, istidatlarını inkişaf ettirmeden ve dünya görüşünü, zihniyetini ilmi esaslara göre değiştirmeden, yani ona ilim zihniyetini aşlamadan sadece fabrikalar, geniş caddeler açmak, Batılı kanunlar, nizamlar vazetmek suretiyle garplılaşaçağımızı zannettik” (Turhan 1980, s.68).

Turhan, düşünüş ve yaşayış tarzını değiştirmeden ne kalkınmanın, ne sanayileşmenin, ne de modernleşmenin mümkün olacağını ifade etmektedir:

“bir cemiyetin içtimaî bünyesini garp medeniyeti istikametinde en esaslı bir şekilde ancak ilmî bilgi değiştirebilmektedir. Onun için içtimaî bünyeyi değiştirmek maksadıyla girişilen her sair ıslahat teşebbüsleri – kanunlar çıkarmak ve sair içtimaî değişiklikler-, eğer memlekette ilmin hâkimiyetini tesis maksadıyla yapılmamış veya bunda muvaffak olunmamışsa, ne kadar ciddi ne kadar titizlikle icra edilmiş olursa olsun, garplılaşma bakımından istenilen gayeyi tahakkuk ettiremeyeceklerdir. Nitekim son inkılâbımızın beklenen neticeyi vermemesi de sırf bu yüzdendir” (Turhan 1980, s.73).

Turhan, değerlendirmelerinde Batı medeniyetini bir bütün olarak ele almakla birlikte tümünden batılılaşmaya, yani Batı kültürünün alınmasına karşıdır. Turhan’a göre çağdaşlaşmak için, bugünün medenî ülkelerinin yaşadığı tarihî tecrübeyi yaşamak gerekmektedir. Bunun bilinmemesi batı medeniyetinin esas unsurlarının, ana kıymetlerinin neler olduğunun iyi anlaşılabilmesiyle alakalıdır. Turhan, Rusya ve Japonya’yı Batılı olmadan batılılaşan ülkeler olarak göstermektedir ve bizimde bunu başarabileceğimizi vurgulamaktadır.

“..hakikatte biz, insanımızın umumî meslekî, teknik bilgisini artırmadan, ona yeni maharetleri kazandırmadan, istidatlarını inkişaf ettirmeden ve dünya görüşünü, zihniyetini ilmi esaslara göre değiştirmeden, yani ona ilim zihniyetini aşlamadan sadece fabrikalar, geniş caddeler açmak, Batılı kanunlar, nizamlar vazetmek suretiyle garplılaşaçağımızı zannettik”

“..insan ruhunu bir yazboz tahtası zanneden bu telâkkinin en çok yanıldığı nokta hiç şüphesiz eskiyi, eski kıymet sistemle-rini ve nizamları kökünden yıkar-ken bu arada inanma kabiliyet ve iradesini temelinden sarstığının zedelediğinin farkına varmamasıdır. Çünkü cemiyetin asırlardan beri inandığı, uğrunda hayatını feda ettiği kıymetlerin sahteliği, fenalığı telkin edilirken ister istemez yeniler hakkında şüphe uyandırılacak, böylece kıymetler şuuru zedelenmiş olacaktır. Bundan başka, hiçbir şeyin yoktan meydana getirilemeyeceği prensibine göre eskiye müracaat etmeden yeni bir nizam kurulamayacağı hakikati de unutulmaktadır; zira her ‘yeni’ aslında şekil ve muhteva değiştirmiş bir ‘eski’ den başka bir şey değildir”

Bu ifadelerden anlaşılmaktadır ki Turhan, batıdan sadece ilmin ve ilim zihniyetinin alınması gerektiğine inanmaktadır. Türk halkının hiçbir zaman hakiki medeniyet hamlelerine karşı çıkmadığını, yalnızca örf ve adetlerine lüzumsuz yere müdahale edildiği zaman mukavemet gösterdiğini, bunun da kültürün bütünlüğü ve istiklâli bakımından çok sıhhatli bir tepki (Turhan1980, s.21) olduğunu söylemektedir.

Mümtaz Turhan **Kültür Değişmeleri** adlı eserinde kültürün, mensup olduğu sosyoloji geleneğinin icabınca **maddî** ve **manevî** unsurları olduğunu, kültür değişmelerinde bu unsurların değişme hızının ve dolayısıyla değişmeye karşı mukavemetinin farklı olduğunu belirterek değişme süreçlerinde kültürün unsurları arasındaki ahenge dikkat çekmektedir: “...bir cemiyeti inhilâle sürükleyen sebep... bir cemiyetin garp medeniyetinin tazyikiyle kültürünü değiştirdiği esnada bunun maddi kısmıyla manevî kısmı arasındaki münasebeti ve bu arada ruhî muvazenesini kaybetmiş olmasıdır” (Turhan1969, s.385).

Çağdaşlaşma yolunda bilimsel usullere dayanmayan yenilikçi tavrın yol açacağı sorunlara dikkat çeken Turhan’a (1980) göre,

“..insan ruhunu bir yazboz tahtası zanneden bu telâkkinin en çok yanıldığı nokta hiç şüphesiz eskiyi, eski kıymet sistemlerini ve nizamları kökünden yıkarken bu arada inanma kabiliyet ve iradesini temelinden sarstığının zedelediğinin farkına varmamasıdır. Çünkü cemiyetin asırlardan beri inandığı, uğrunda hayatını feda ettiği kıymetlerin sahteliği, fenalığı telkin edilirken ister istemez yeniler hakkında şüphe uyandırılacak, böylece kıymetler şuuru zedelenmiş olacaktır. Bundan başka, hiçbir şeyin yoktan meydana getirilemeyeceği

prensibine göre eskiye müracaat etmeden yeni bir nizam kurulamayacağı hakikati de unutulmaktadır; zira her 'yeni' aslında şekil ve muhteva değiştirmiş bir 'eski' den başka bir şey değildir" (s.254).

Turhan, Türkiye'deki Batılılaşma hareketlerini ve batılılaşma yaklaşımlarını eleştirerek, hiçbirinin gerçek Batılılaşmayı gerçekleştirmediği gibi bunu amaçlamadığını da iddia etmektedir. Tanzimat'tan beri devam eden batılılaşma ve kültür değişmesi politikalarının başarısızlığının sebebi Batı'yı Batı yapan asli unsurların teşhis edilememesi, sebep sonuç ilişkilerinin yanlış kurularak, sebeplerin anlaşılardan sonuçların taklit edilmesidir. Hâlbuki Batı medeniyetinin dayandığı üç ana esas vardır: 1. Bugünkü modern ilim; 2. Ona bağlı olan ilim zihniyeti; 3. Yine ilimin bir uygulaması olan teknikle bir hürriyet ve kanun rejimi olan demokrasidir (Turhan1980, s.457).

Turhan modernleşmenin nasıl tesis edilmesi gerektiği hususunda izlenmesi gereken usul hakkındaki fikirlerini şu şekilde ifade etmektedir:

“Evvla bugünkü medeniyet şartlarına uygun, kendi öz ve hakiki kıymetlerimizin yardımıyla yeni bir nizam, yeni bir kıymet ölçüsü ve kıymetler sistemiyle bize has bir kültür ve medeniyet meydana getirmek; sonra bunu yeni ve eski nesillere benimsetmeye, mal etmeye çalışmak”

“Evvla bugünkü medeniyet şartlarına uygun, kendi öz ve hakiki kıymetlerimizin yardımıyla yeni bir nizam, yeni bir kıymet ölçüsü ve kıymetler sistemiyle bize has bir kültür ve medeniyet meydana getirmek; sonra bunu yeni ve eski nesillere benimsetmeye, mal etmeye çalışmak” (Turhan1980, s.257).

Turhan'a göre bu hususları dikkate almadan modernleşmek mümkün değildir. Türkiye'nin modernleşme çabalarının başarılı sonuçlar vermemesi de belirtilen hususlara riayet edilememesinden kaynaklanmaktadır.

Sonuç

Bilindiği gibi son inkılâplarımız esasta Batı medeniyetinin hayat tarzını kendisine hedef edinmiştir. Ancak bu hayat tarzı belli bir tarihî oluşum içinde gelişen kurumların, belli bir iktisat düzeninin, üretim ve tüketim araçlarının, belli

bir değerler sisteminin ve zihniyetin, belli bir tutumun ve dünya görüşünün ürünü olarak meydana gelmiştir. Öyleyse onu bu dayanaklarından ayırarak benimsemek mümkün değildir. Mesela, dayandığı kurumlar geliştirilip kuvvetlendirilmeden, zihniyeti benimsenmeden, prensiplerine sadık kalınmadan gerçek demokrasi kurulamaz. Ekonomik imkânlar ve ülkenin gelir kaynakları hesaba katılmadan soyut bir biçimde belli bir hayat düzeyi benimsenemez. Tatmin edilme çare ve vasıtaları hazırlanmadan yeni ihtiyaçlar uyandırılmaya kalkılırsa toplumun düzeni tehlikeye girer, ahlâk kuralları ve değerler sistemi alt üst olur. Böyle bir durumu izleyen safhalarda ortaya çıkacak sayısız iktisadî ve sosyal meselelerin çözümlenmesinde rehberlik edecek bilim adamlarına ve uzmanlara, bunları yetiştirecek gerçek bilim kurumlarına ihtiyaç vardır.

Bu sebeplerle bütün bu kurumları kurmadan ve mensuplarını yetiştirmeden yeni modern bir hayat tarzı meydana getirilemez. Aksine hareket edildiği takdirde elde edilecek sonuç, bazı tavır ve hareketlerle kılık kıyafetin ya da fikirlerin taklidinden ibaret olacaktır. Böylece değişen, bazen parlak dış görünüşün arkasında, asıl değişmesi gereken şeyler eskisi gibi devam edip gidecektir. Üstelik bu yüzeysel değişimler, toplumun bütün üyelerince benimsenmediği için anlamsız bir gerginliğin ve zıtlaşmanın doğmasına yol açacaktır.

Bir toplumun sosyal yapısını batı medeniyeti doğrultusunda değiştirebilecek ana faktör bilimsel bilgidir. Onun için sosyal yapıyı değiştirmek amacıyla yapılan, kanunlar çıkarmak türünden girişimler, eğer ülkede bilimin hâkimiyetini kurmak amacıyla yapılmamışsa, ne kadar ciddi ve özenle yapılırsa yapılsın Batılılaşma açısından beklenen neticeyi doğurmayacaktır. Son inkılâbımızın beklenen neticeyi vermemesinin sebebi de budur. İnkılâplarımız "Hayatta en hakiki mürşit ilimdir" cümlesinde belirtildiği üzere, ülkede ilim zihniyetini oluşturarak taassubu yıkmak, keyfi hareketlere engel olmak için yapılmışsa da ikinci, üçüncü derecedeki taraftarlarınca iyi anlaşılammış, vasıta amaç haline gelerek doktrin haline getirilmek istenmiş, böylece yeni ve başka bir taassup zihniyetine yol açmıştır.

Turhan bu tespitleri yaptıktan sonra çıkış yolunu izah etmeye çalışır. İlim adamı'na göre, öncelikle bugünkü medeniyet şartlarına uygun, kendi öz ve hakiki kıymetlerimizin yardımıyla yeni bir düzen, yeni bir kıymet ölçüsü ve kıymetler sistemiyle bize has bir kültür ve medeniyet meydana getirmek, sonra bunu yeni ve eski nesillere benimsetmeye, mal etmeye çalışmak gerekir. Bütün dava, taklitçi bir aşamada kalmadan, sosyal çözülmeye uğramadan yaratıcı bir sentezle kendimize özgü orijinal bir kültür meydana getirmektir. Bu da ancak bu sentezde kullanmak üzere batı'dan alacağımız unsurlarla kendimizden katacağımız değerlerin tam, doğru ve kesin bir biçimde belirlenmesiyle mümkündür.

Turhan'a göre modernleşme ve millet olma süreci birlikte yaşanır. Turhan bu olgunun anlaşılmadığı ve bilinmediği için milliyetçiliğe karşı olumsuz ve düşmanca tavırlar takınıldığını, millet olma sürecinin ihmal edildiğini ileri sürmektedir.

Cumhuriyet inkılâpları millet olma -milletleşme-hedefine yönelik politiklardır. Mümtaz Turhan'ın değerlendirmelerine göre Türk Milleti dünyanın medeni milletlerinden farklı olmamakla birlikte aynı şeyi Türk aydınları için söyleyemeyiz. Turhan'a göre Türk toplumunun sorunlarının çözümünde doğru tespit yapılamamıştır ve yanlış tespitin sorumlusu aydınlardır.

Turhan'ın bakış açısına uygun bir son kelim edilecek olursa şu hususlar belirtilmelidir; Kendini yaşadığı topluma adayan insanların bulunduğu disiplinli, düzenli, ne istediğini ve nereye gideceğini bilen, amaçları olan bir millî yapı içinde aydınların sorumluluklarını yerine getirmesi halinde, ecdat yadigârı olan, geçmişte büyük medeniyetler ve Yunus emre gibi büyük şahsiyetleri yetiştiren kültürel mirası koruyabilir ve geliştirilebiliriz. Modernleşirken geleneklerimizi, bizi biz yapan değerlerimizi zedeleden kendi kültürümüzü geliştirmeliyiz.

Kendini yaşadığı topluma adayan insanların bulunduğu disiplinli, düzenli, ne istediğini ve nereye gideceğini bilen, amaçları olan bir millî yapı içinde aydınların sorumluluklarını yerine getirmesi halinde, ecdat yadigârı olan, geçmişte büyük medeniyetler ve Yunus emre gibi büyük şahsiyetleri yetiştiren kültürel mirası koruyabilir ve geliştirilebiliriz. Modernleşirken geleneklerimizi, bizi biz yapan değerlerimizi zedeleden kendi kültürümüzü geliştirmeliyiz.

Kaynaklar

TURHAN, M. (1980), *Garplılaşmanın Neresindeyiz*, İstanbul: Yağmur Yayınevi.

TURHAN, M. (1969), *Kültür değişmeleri*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

OSMAN TURAN VE MİLLİYETÇİ CAMİADAKİ YERİ

DOÇ. DR. NEVZAT TOPAL*

*Ölümden ne korkarsın, korkma
ebedî varsın”*
Yunus Emre

Osman Turan, Türk Milletinin yetiştirdiği büyük ilim ve fikir adamlarından biridir. Ortaya koyduğu eserleri ile Türk tarihinin birçok noktasını aydınlatmıştır. H. Cengiz Alpay, Osman Turan'ı yalnız ilim ve imân sahibi değil, aynı zamanda haysiyet, şahsiyet ve millî, İslâmî çok yüksek bir şuura sahip biri olarak ifade etmektedir. Büyük mütefekkir ortaya koyduğu eserleriyle adını Türk ve Dünya ilim âleminde ebedileştirmiştir. Yunus Emre'nin dediği gibi Osman Turan, Türk Milletinin gönlünde ebediyen yaşayacaktır. Hayatlarını yüksek mefkûrelere vakfedenler unutulmazlar. William Shakespeare'in "Bazıları büyük doğar, bazıları büyüklüğü kazanır, bazılarına da büyüklük yakıştırılır" sözlerinin ilk üç kelimesi Osman Turan ve onun gibileri ifade etmektedir. Osman Turan yazdığı eserleri ile millî ve manevî duygularımızı yücelten bir rehberdir.

* Niğde Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi.

“Türkler nasıl Orta Asya’dan Anadolu’ya göçüp yerleştilerse, Osman Turan’da tıpkı ataları gibi Orta Asya Türk Tarih ve Medeniyetinden, Türklerin bu yeni vatanının tarihine geçti ve Anadolu’da karar kıldı. Gerçekten Anadolu Selçukluları Tarihi hayatının sonuna kadar onun ilmî çalışmalarının ağırlık noktasını teşkil etmiştir. Osman Turan, yerinde bir kararla işe el yazması ana kaynakları neşretmekle başlamıştır.

Bu çalışmada Osman Turan’ın hayatı ve eserleri hakkında kısa bilgi verilecektir. Ayrıca Osman Turan’ın milliyetçilik anlayışı ve milliyetçi camiadaki yeri ele alınacaktır.

Çocukluğu, Gençlik Yılları ve İlk Çalışmaları

Osman Turan, 1914 yılında Trabzon’un Çaykara ilçesi Soğanlı köyünde doğdu. Babası Hasan Ağa, annesi Şahzene Hanımdır.¹ Babası I. Dünya Savaşı’nda Erzurum-Kandilli’de şehit düşmüştür. Osman Turan, babasının şahâdetinde birkaç yaşında küçük bir çocuktur.² Babasının vefatından sonra annesi Şahzene Hanım ve dayısı tarafından yetiştirilen Osman Turan’ın, iki kız bir erkek kardeşi vardır. Ailenin üçüncü çocuğu olarak dünyaya gelmiş, çocukluğu yoksulluk içerisinde geçmişti. Çocukluğundan beri okuma hevesi olan Osman Turan dayısının himayesi ile Çaykara’da tahsile başlar, ilkokulu Çaykara’da bitirir, Ortaokulu Bayburt’da tamamlar. Lisenin ilk iki sınıfını Trabzon Lisesi’nde okuduktan sonra son yılını ağabeyinin görevi dolayısıyla Ankara’ya gitmesi üzerine “Taş Mektep” adı verilen lisede noktalar.

Osman Turan, Ulu önder Atatürk tarafından kurulan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nin yatılı imtihanını 1936 yılında kazanır. Derslerinde başarılı olan Osman Turan öğrencilik yıllarında malzeme toplamaya başlar ve ilk araştırmalarını da bu tarihlerde yayınlar. İlk eserleri “*Bey Böyrek Hikâyesi*”³, “Satuk Buğra Han Menkıbesi ve Tarih”⁴

isimli makalelerdir.

1940 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nden mezun oldu. Kendisiyle birlikte mezun olanlardan bazıları; Prof. Halil İncılık, Prof. M. Altay Köymen, Prof. İbrahim Kafesoğlu, Prof. Tayyip Gökbilgin’dir. İsimlerini

verdiğimiz ilk mezunlar gibi ilmi yardımcı olarak 30 Mayıs 1940 tarihinde fakültede göreve başladı.⁵ İlim dünyasında tanınmasını sağlayan çalışması 1941 yılında doktor unvanını aldığı *On iki Hayvanlı Türk Takvimi* olarak gösterilebilir. Bunu 1944 yılında *Orta Asya Türk Devletlerinde Türkçe Unvanlar* isimli doçentlik tezi takip etti.

Doçent olduktan sonra hareket serbestisine kavuştu ve ilmî çalışma planında değişiklik yaptı. Bu konuya temas eden M. Altay Köymen, onun hakkında: “*Türkler nasıl Orta Asya’dan Anadolu’ya göçüp yerleştilerse, Osman Turan’da tıpkı ataları gibi Orta Asya Türk Tarih ve Medeniyetinden, Türklerin bu yeni vatanının tarihine geçti ve Anadolu’da karar kıldı. Gerçekten Anadolu Selçukluları Tarihi hayatının sonuna kadar onun ilmî çalışmalarının ağırlık noktasını teşkil etmiştir. Osman Turan, yerinde bir kararla işe el yazması ana kaynakları neşretmekle başlamıştır. Mesela Anadolu Selçukluları Tarihinin en önemli iki yerli kaynağından biri olan Aksarayi’nin Farsça eserini⁶ o yayınlamıştır. Arkasından üç Vakfiyeyi⁷ neşretmek suretiyle Selçuklu Tarihine yeni malzemeler vermiştir. Vakfiyeler yalnız Anadolu’nun, sosyal ve ekonomik tarihine dair orijinal bilgi ihtiva etmeleri bakımından değil bu münasebetle O. Turan’ın verdiği açıklayıcı bilgiler bakımından da dikkati çeker.*”⁸ demektedir.

Osman Turan, asıl önemli telif eserlerini ilim hayatının son 15 senesi içinde verdi. Selçuklu Devletlerini konu edinen *Selçuklular Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti*, *Türk Cihan Hâkimiyeti I ve II Cilt*, *Selçuklular Zamanında Türkiye ve Doğu Anadolu Türk Devletleri* de ilave edilebilir.⁹

M. Altay Köymen; *Osman Turan’ın yazacağı daha birçok eserler bulunabilir. Fakat bir kısmını saydığımız eserleri ile O yalnız Türkiye’de değil, Batı’da da Selçuklular devrinin bilhassa Anadolu Selçukluları Devri Tarihinin, başta gelen mütehasısı olduğunu herkese kabul ettirmiştir. Nitekim Dünyaca meşhur Cambridge İslam Tarihi Serisinde Anadolu Selçuklular’ı ve Beylikleri bölümü Osman Turan’a yazdırılmıştır. (I. Cilt 1970, 231-262 sayfalar) Osmanlı Öncesi Türkiye Adlı İngilizce bir eser yazmış olan Claude CAHEN¹⁰ (Newyork 1968) hemen hemen tamamıyla Osman Turan’ın araştırmalarına istinat eder demektedir.*¹¹

Evliliği

Osman Turan, II. Abdülhamid’in ilk erkek çocuğu olan Şehzade Selim Efendi’nin Torunu Satia Hanım Sultan ile evlenmiştir. Satia Turan, 1927 yılında Paris’in Pasy Semtinde dünyaya gelmiştir. Annesi II. Abdülhamid’in oğlu Şehzade selim Efendi’nin kızı Nemika Sultan, babası ise, İbrahim Paşazade Kenan Bey’dir.¹² Satia Turan doğumu ve çocukluk yılları hakkında şunları söylemektedir. “*Maden mühendisi olan babam, İkinci Meşrutiyet yıllarında Madenler Umum Müdürlüğü yapmış, 1924’te annem ve 3 kardeşimle birlikte Paris’e gitmişler, annem boynundaki inci kolyenin bir sırasını satarak altı odalı bir ev almış, ben orada doğmuşum.*

“Cünye’ye naklettiğimizde, ben çok küçüktüm. Büyükbabam Şehzade selim Efendi, orada oturuyordu. Derken, Beyrut’taki meşhur ‘İzzettin’ firması, bazı büyük inşaatları yapması için babamı Beyrut’a çağırды ve ailecek gittik. İtalyan rahibelerin okulunda okudum. Babam, birkaç yıl sonra Trablusşam’a belediye başkanı oldu. 1952 yılında çıkarılan bir kanun ile Türkiye’ye girişimiz serbest bırakıldı, vatana döndük, İstanbul’a yerleştik.”¹³

Bir firmada çalışmaya başlayan Satia Turan burada Fransızca ticari mektuplar yazdığını belirtmiştir. 1956 yılında Osman Turan ile tanışarak evlenmiştir.¹⁴ Bu evlilik ulusal basında Osman Turan ile Sâtia Esin Turan 20 Aralık 1956 tarihinde evlendiler¹⁵ şeklinde haber konusu olmuştur. Satia Turan 1961’de babasını, 1969’da ise annesi Nemika Sultan’ı kaybetmiştir.¹⁶ Kendisi ile Osman Turan hakkında 1998 senesinde röportaj yaptığım Satia Turan 8 Haziran 2003 tarihinde 76 yaşında vefat etmiş. Erenköy Galip Paşa Camii’nde kılınan cenaze namazının ardından toprağa verilmiştir.¹⁷

Siyasi Hayatı (1954-1960)

Osman Turan, henüz öğrencilik yıllarında siyasetle ilgilenmeye başladı. Fikrî konularla yakından ilgilenmiş, üniversitedeki sol yapılanmaya savaş açmış, yazdığı eserlerinde de bu konuyu işlemiştir.¹⁸ Üniversitede Türkçü-Turanî gurubun başında yer aldı, bu yüzden 1944 yılında Milli Eğitim Bakanlığı emrine alındı. Hep siyasete atılmayacağını, bunun yanlış olacağını söylemesine rağmen sözünde duramadı.

...Her hususta “eğilip-bükülme” ve nereden, kime karşı olursa olsun “haksızlığa karşı mücadele” prensibi uygulamaya çalıştığı için, gerektiğinde esneklik ve taviz isteyen siyasî hayatta ilim hayatında olduğu kadar başarılı olamamıştır.

Aslında Osman Turan’ın siyasete atılması biraz da Trabzon’lu hemşehrilerinin ısrarıyla oldu. M. Altay Köymen, bu görüşe katılmamakta ve bu hususta söylendiği gibi, *Trabzon’lu hemşehrilerinin ısrarlarının rolü olduğunu kabul etmek pek mümkün değildir*¹⁹ demektedir. Osman Turan’ın neden fikrini değiştirip siyasete atıldığına pek anlam verememektedir. Nurdan Demirci ise; “ ... Milletvekili seçildiğini radyodan dinleyen arkadaşlarının haber vermesiyle öğrenmiştir. Birçok kimse onun hocası M. Fuat Köprülü’nün tesiriyle siyasete atıldığını zanneder. Oysa muhterem eşi Satia Sultan Hanımefendinin açıklamasına göre Köprülü onu, politikaya girmemesi konusunda uyarmıştır. Ancak 1954 yılındaki seçimlerde Demokrat Parti’nin Trabzon teşkilatının gayretleri ile Menderes tarafından aday

listesine alınmıştır. Hemşehrilerini kıramayan Osman Turan, milletvekilliğini emrivaki olarak kabul etmiştir²⁰ demektir. Osman Turan'ın siyasete atılmasıyla ilgili çeşitli etkilerden bahsedilmektedir. Sebep hangisi olursa olsun Osman Turan siyasetten uzak kalmak düşüncesinde olduğu halde, kendisini 1954'ten itibaren siyasetin içinde bulmuştur.

Mayıs 1954 seçimlerinde Trabzon'dan Demokrat Parti milletvekili oldu. Osman Turan 14 Mayıs 1954 tarihinde fakülteadaki görevinden ayrıldı, meclise girdi. Fikrî mücadelede olduğu gibi siyasî mücadelede de ilim adamlığı vasfıyla hareket eden Osman Turan'ın başı yine derttedir. Bu yönünü M. Altay Köymen; *...Her hususta "eğilip-bükülmeme" ve nereden, kime karşı olursa olsun "haksızlığa karşı mücadele" prensibi uygulamaya çalıştığı için, gerektiğinde esneklik ve taviz isteyen siyasî hayatta ilim hayatında olduğu kadar başarılı olamamıştır*²¹ demektir.

Sürekli milliyetçi-muhafazakâr çizgide hareket eden Osman Turan'ın Demokrat Parti ve rahmetli Menderes ile ihtilafa düştüğü konular olmuştur. 1958 seçimlerinde yeniden Demokrat Parti Trabzon milletvekilidir. Bu ikinci milletvekilliği 27 Mayıs 1960 tarihindeki hükümet darbesi ile son bulmuştur. Osman Turan diğer Demokrat Parti milletvekilleri ile beraber Yassıada'ya götürülmüştür.

Yassıada Günleri

Osman Turan 16,5 ay Yassıada'da kaldı. Bu sürede partili arkadaşlarını çekinmeden savunmuş; parti iktidarda iken ihtilaf halinde bulunduğu Menderes ve Celal Bayar tarafından memnuniyetle karşılandı, kendisi hakkında kanaatlerin değişmesine sebep oldu. Osman Turan haksız yere tevkif edildiği kanaatini muhafaza ettiği gibi, tevkifi dolayısıyla kendisine ve milletine olan güvenini de hiçbir zaman kaybetmedi.²²

Yassıada'da komutanların karşısında ayağa kalkmadığı ve hazır ola geçmediği için hücreye atılmıştır. Bu hadiseyi şöyle anlatır. *"Adada kumandan gelince ayağa*

Yassıada'da komutanların karşısında ayağa kalkmadığı ve hazır ola geçmediği için hücreye atılmıştır. Bu hadiseyi şöyle anlatır. *"Adada kumandan gelince ayağa kalkmak lazımdı. Ben kalkmıyordum. Arkadaşlardan kalkan da oluyor kalkmayanlar arasında gözüne kestirdiklerini çağırıp zindana atıyorlar.*

Birkaç asker dışarıya çıkardılar. Zindana gidiyorduk ki kumandan yolda yetişti. Bu sefer copla vurdu. Ellerim bağlı idi mukabele edemedim. Darbelerden biri şakağıma isabet etti. Ondan sonra beni zindana attılar. Zindanın alt kısmı çamur, boyuda pek yüksek değil. Cüzdanımı çıkartıp üzerine oturdum. Devamlı kontrole geliyorlar. Neferlere de sıkı emir vermişler, "Oturmayacak!" diye. Zaten kahvaltıda etmemiştim. Üstelik yeni ameliyat olmuştum. Hâlâ hasta ve halsizdim. Bir neferden oturacak bir sandık bir de sigara rica ettim. Necdet Yüzbaşıya söylemiş. Necdet Yüzbaşı iyi bir adamdı. Sandık, getirdi. Böylece oturma imkânı buldum. Akşama doğru bir titreme başladı. Tam 26 saat zindanda kaldım" diye anlatır.

kalkmak lazımdı. Ben kalkmıyordum. Arkadaşlardan kalkan da oluyor kalkmayan da, kalkmayanlar arasında gözüne kestirdiklerini çağırıp zindana atıyorlar. Bir gün rahmetli Zuhuri Danışman ile yan yana yemekten geliyoruz. Yukarıdan kumandan bizi seyrediyor. "Osman Turan sıraya gir!" diye bağırdı. "Biz buraya askerliğe mi geldik? Esir miyiz burada?" dedim. Koğuşa geldik. Biraz sonra "Komutan istiyor." dediler. Gittim odasına, oturmam çünkü Komutan gelince tekrar ayağa kalkmam lazım. Komutan geldi. Biraz münakaşa ettik. Bana sigara ikram etti. Fazla ahbaplık etmek istemiyorum çünkü riyakârlık olacaktı. Bana "Memleketi siz bu hâlâ getirdiniz" dedi. "Mahkemede kimin memleketi ne hale getirdiğini dilimiz döndüğü kadar anlatacağız." diye cevap verdim.

- "Sana ne oluyor, sen onlardan değilsin."

- "Ben onlarla beraber buradayım. O partinin mebusuyum. Tenkitler yapıyorum ama partide bir meziyet görüyorum ki ona bağlıyım. Beğenmeseydim istifa eder ayrılırdım."

- "Benden sana nasihat olsun, mahkemede böyle konuşma, kendini tehlikeye atarsın" tavsiyesinde bulundu.

Sohbeti fazla uzatmayı arzu etmiyordum, yanından ayrıldım. Bu olaydan birkaç gün sonra Tarık Güryay ile aralarında geçen başka bir hadiseyi anlatan Osman Turan "Kumandan ara-sıra koğuşları dolaşırdı. Bizim koğuşa girdiği zaman ben tıraş oluyordum. Tabii ayağa kalkmadım. Arkadaşlar o geldiği zaman ya yataklarına uzanır, ya da arkaları dönük oturur görmezlikten gelirlerdi. Bir kısmı da hazır ol vaziyette kalkarlardı. Demin bahsettiğim konuşmamdan sonra bana karşı intikam hissi besliyordu. Kapıdan çıkarken, "Sen hâlâ ayağa kalkmıyorsun" diye beni azarladı. "Ayağa kalkmamız lazımsa emir verirsiniz, emir icabı kalkarız. Gönlümüze gelince gönlümüzden kalkmayız" diye cevap verdim.

- "Bana hürmetin yoksa rütbeme hürmetin olsun."

-“İyi muamele yapsaydınız belki size hürmet de ederdik, ama mevkie hürmet lazım gelirse sizin daha fazla hürmet etmeniz lazım. Benim iki sıfatım var profesörlük ve milletekilliği.”

Bu konuşma üzerine iyice kızan komutan “Hâlâ konuşuyorsun” diye bana bir tokat attı. Ben daha fazlasını vurdum. İkincisini vururken kollarımdan tuttular.

Birkaç asker dışarıya çıkardılar. Zindana gidiyorduk ki kumandan yolda yetişti. Bu sefer copla vurdu. Ellerim bağlı idi mukabele edemedim. Darbelerden biri şakağıma isabet etti. Ondan sonra beni zindana attılar. Zindanın alt kısmı çamur, boyuda pek yüksek değil. Cüzdanımı çıkartıp üzerine oturdum. Devamlı kontrole geliyorlar. Neferlere de sıkı emir vermişler, “Oturmayacak!” diye. Zaten kahvaltıda etmemiştim. Üstelik yeni ameliyat olmuşum. Hâlâ hasta ve halsizdim. Bir neferden oturacak bir sandık bir de sigara rica ettim. Necdet Yüzbaşıya söylemiş. Necdet Yüzbaşı iyi bir adamdı. Sandık, getirdi. Böylece oturma inkânı buldum. Akşama doğru bir titreme başladı. Tam 26 saat zindanda kaldım”²³ diye anlatır.

Zindandan çıkarılan Osman Turan, tekrar komutanın karşısına çıkarılır. Sivil kıyafette olan komutan “Ben sivil olarak da mücadele ederim” demesi üzerine Osman Turan “Beyhude yorulursunuz. Ben sizle muhatap olmam” cevabını verdiğini söyler.²⁴

M. Altay Köymen: “Diğer tutukluların anlattıklarına göre, zamanın şartları göz önünde bulundurulursa, bir “kahramanlık” olan bu davranış, anlatanların deyişleriyle bütün tutukluların “yüreklere soğuk su serpti”. Meselenin dikkate değer tarafı, bu hadiseden sonra, kumandanın tutuklu milletekillere daha insani davranmak lüzumunu duymasıdır. Milletine, ilmine ve kendine güvenen hakiki bir memleket evladının davranışı bundan başka türlü olamazdı. İşte Prof. Osman Turan budur”²⁵ diyerek Turan’dan övgüyle söz eder.

Yassıada’da tutuklu kaldığı sürede Osman Turan, arkadaşlarına konferanslar vermiş, onların maneviyatını yükselterek karamsarlıktan kurtarmıştır.

Satıa Sultanla yaptığı mülakatta bu süre içerisinde maddî ve manevî büyük sıkıntılar çektiğini anlattı. Hatta bazı dergilere ekonomik sıkıntılarından dolayı makaleler²⁶ yazdığını ifade etti.

Siyasi Hayatı (1965-1969)

Yassıada çıkışı Osman Turan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesine dönmek için 25 Ekim 1961 ve 2. Aralık 1961 tarihlerinde dilekçe verdi. Bu talebi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi profesörler kurulunun 17. Ocak 1962 tarih ve 12 sayılı kararı ile reddedildi.²⁷ Dilekçelerden sonuç alamayınca Danıştay’a müracaat etti, bu konuda dört ayrı mahkeme kararı aldı. Buna rağmen onu münhal kadro bulunmadığı gerekçesiyle fakülteye almadılar. Bu süre zarfında açık profesör olarak maaş aldı.

Üniversite dışında kalan Osman Turan 1964 senesinde Adalet partisi umumi

başkan yardımcılığına ve teşkilat başkanlığına getirilmiştir.²⁸ Millet Meclisi için 10 Ekim 1965 günü yapılan seçimlerde Adalet Partisi Trabzon Milletvekili olarak meclise girmiştir. 1965 seçimlerinde Trabzon'dan 9 milletvekili seçilmiştir. Adalet Partisi'nden; Ahmet İhsan Birincioğlu, Ekrem Dikenoğlu, Mehmet Selahattin Güven, Osman Ferit Turan²⁹, Ömer Usta, Millet Partisi'nden Ahmet Çebi ve Cumhuriyet Halk Partisi'nden İskender Hamdi Orhon, Ahmet Şener ile Ali Rıza Uzuner seçilmişlerdir.

Osman Turan 1965 seçimlerinden kısa bir süre sonra Adalet Partisi Başkanı Süleyman Demirel ile arası açılmıştır. Seçimlerden sonra kurulan kabineye Osman Turan tepkilidir. Bu tepkisini de Adalet Partisi grup toplantısında dile getirmiştir. Osman Turan yeni kabinenin sola karşı organize bir şekilde kurulmasını isteyerek, kabine üyelerinin yetersiz söylemiştir.³⁰

Zaman içerisinde sürekli olarak bu görüş ayrılığı büyüyerek devam etmiştir. Osman Turan 1967 yılı Haziranında Adalet Partisi ortak grubunda hükümet hakkında gensoru vermiş ve Başbakan Süleyman Demirel'i *sola kaymakla* suçlamıştır. Osman Turan eski Demokrat Parti devrini methederek, "*o zamanki sekreterler, bugünkü Bakanlardan daha iyi idi. Hükümet Demokrat Partiyi yıkanlarla, yıkan yazarlarla işbirliği içerisinde.*" Düşüncelerini dile getirmiştir.³¹

Osman Turan Konuşmasına devamla, Türkiye'nin yurt dışında da itibarını yitirmeğe başladığını ve meşrutiyet devrindeki gibi çözülme ile karşılaştığını iddia ederek, Başbakan'ın, bakanlıkları, *Özel Kalem Müdürlüğü* hâline getirdiğini ve *şahsi iktidar hevesine kapıldığını* öne sürmüştür. Başbakan'ın millî varlığı ihlal ettiğine öne süren Osman Turan Türkiye'de manevi bir buhranın varlığından söz etmiştir. Solun her geçen gün azgınlaştığını söyleyen Osman Turan bütün bu gelişmelerden Başbakan'ın sorumlu olduğunu belirtmiştir, hizipleşmeler üzerinde de duran Osman Turan milliyetçi Adalet Partisi üyelerinin grup dışına itildiklerini iddia etmiştir.³²

Başbakan Süleyman Demirel gazetelerde kendisine yönelik suçlamalara cevap vermiştir. Gerek partinin ilgili organları ve gerekse basın yolu ile Osman Turan eleştirilerine devam edince Adalet Partisi ortak haysiyet divanları, Osman Turan'ı partiyi yıpratıcı çalışmalarda bulunmakla suçlayarak 30 Ekim 1967 günü partiden ihraç etmiştir. ³³Karar aynı gün akşamında Osman Turan'a bildirilmiştir. Osman Turan bu konuda özetle şunları söylemiştir. "*Grupta yaptığım konuşmayı, şahsıma hücum ederek basına ve radyoya verdiler. Bende bunun üzerine konuşmamın metnini basına verdim. Bu hareketim tüzüğe aykırı imiş. Esasen ihraç kararı, Adalet Partisi'nde göreve başladığım zaman verilmişti.*"³⁴ Görüldüğü üzere Osman Turan'ın milliyetçi düşünceleri ve beklentileri Adalet Partisi yönetimince tasvip görmemiş ve ihraç edilmiştir. Osman Turan 1965 seçimlerinde sonra yaptığı konuşmalarında Adalet Partisi ve yöneticilerini sola kaymakla suçlamakta ve kabinenin bu hususta

yetersiz kaldığında bahisle sürekli tepkilerini ortaya koymaktadır.

Bu çalışma döneminde Osman Turan'ın Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçimlerinde uygulanacak hükümler hakkında kanun tasarısı münasebetiyle söz aldığı görülmektedir.³⁵ Yaptığı konuşmasında Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasi buhran ve buna ait değerlendirme yapmıştır. Osman Turan'ın 1 Mart 1968 tarihli oturumda yaptığı konuşmanın bir kısmı aşağıdadır.

“Türkiye'nin içerisinde bulunduğu mânevi buhran gün geçtikçe şiddet kesbetmektedir. Tarihimizde böyle bir buhran, milletin birbirine bu derece düştüğü, birbirine - Allah korusun- hasım derecesinde parçalanma gayretlerine mâruz kaldığı Türk tarihinde mevcut değildir. İdeolojik, suni, tamamen uydurma, ideolojik-ki, maalesef Türkiye'nin bünyesi mânevi çöküntünün icabı ideolojik – buhranlar Türk çocuklarını, temiz memleket evlâtlarını çok defa farkına varmadan birbirinin karşısına düşman gibi geçirmiştir. Bunu kâfi görmediler; tarih boyunca mezhep mücadelesi, din taassubu görmeyen bu memlekette mezhep mücadelelerini körüklemek ve memlekette münevverle yapamadıkları tahribatı bizzat kütleler arasına sokmak gibi ağır ve gaflette olanlar ayrı, ama bu hususta kasıtlı hareketlerin mevcudiyetini görmemek imkânsızdır. Siyasetle uğraşan her kimsenin görmesi lâzımgelen bir buhran, bir nifak içerisindeyiz. Böyle bir durum mevcutken Seçim Kanununun ve bütün kanunlarımızın mütsakar, istikrarlı, sağlam, otoriteli bir Hükümetin mevcudiyeti istikâmetine götürülmesi icabeder. Bu otorite, sağlam Hükümet demek, elbette ki bu Hükümetin kanunsuz, nizamsız, yahut «ekseriyet bendedir, istediğimi yapacağım, zûlum yapacağım» mânasına gelmez. Demokrasi; otoritenin yıkılması değil, bilâkis millî idare istikâmetinde sağlam bir otorite kurmak davasıdır.”³⁶

Osman Turan ve onun gibi köyden yetişen büyük ilim adamlarını her düşünüşümde aklıma Denizlili Profesör Hüseyin Yılmaz gelir. Bilindiği gibi Küçük Hüseyin Denizli'nin bir köyünde annesinin keçilerini otlatırken, bir hayır sahibinin elinden tutup okutması sayesinde bugün Amerika'da Einstein Enstitüsü'nün başındadır. Amerikan gazeteleri ve dergileri çobanlıktan profesörlüğe başlığı ile sık sık kendisinden bahsederler.

Osman Turan'ın Türkiye'de siyasi buhranın kaynakları konusuna dikkat çektiği ve bu hususta değişik gazete ve dergilerde çok sayıda makale neşrettiği görülmektedir. Bu makalelerin önemli bir kısmı *Türkiye'de Siyasî Buhranın Kaynakları*

ismi ile kitap haline getirilmiştir. Ekim 1969 seçimlerinde milletvekili seçilemeyen Osman Turan'ın 12 Ekim 1969 tarihinde milletvekilliği sona erer. Tekrar Fakülte'ye dönmek istemiş ise de "münhal kadro bulunmadığı" gerekçesiyle kabul edilmedi. Şubat 1972 tarihinde emekliye ayrıldı.

Osman Turan'ı Üzen İki Hadise

Osman Turan'ı hayatında üzen iki hadise vardır. Biri Türk Tarih Kurumu üyeliğinden çıkarılması, diğeri de Fakülte'ye alınmayışıdır. Osman Turan'ın hayatta iken kıymetinin anlaşılamadığını söyleyen M. Altay Köymen *Osman Turan ve onun gibi köyden yetişen büyük ilim adamlarını her düşüncümde aklıma Denizlili Profesör Hüseyin Yılmaz gelir. Bilindiği gibi Küçük Hüseyin Denizli'nin bir köyünde annesinin keçilerini otlatırken, bir hayır sahibinin elinden tutup okutması sayesinde bugün Amerika'da Einstein Enstitüsü'nün başındadır. Amerikan gazeteleri ve dergileri çobanlıktan profesörlüğe başlığı ile sık sık kendisinden bahsederler. Türkoloji ile uğraşanların pek iyi tanıdığı yukarıda adını verdiğimiz Yahudi asıllı profesör Cahen Fransız Akademisine üye seçilmiştir. Meşhur İngiliz Oryantalisti profesör Gibbs'e Kraliçe tarafından Sir unvanı verilmiştir. Bu meseleleri çoğaltmak mümkündür. Bir Amerikalıların kendilerinden olmayan bir Türk'e, İngiliz ve Fransızların kendi tarih ve medeniyetleriyle meşgul olan ilim adamlarına verdikleri değeri düşünüyorum; bir de hayatını Türklüğe adanmış cilt cilt eserler yazmış bir Türk ilim adamının kendi milleti tarafından takdir edilmesi şöyle dursun, genç denecek bir yaşta kenara atılmışlığını düşünüyorum. Diyerek hayretini dile getirmektedir.*

M. Altay Köymen devamla; *Eski kaynaklarımızda; "Devlet kılıçla kurulur, kalemlerle idare edilir." diye bir görüş vardır. Gerçekten bizde devletleri idare edenler siyaset adamlarından ziyade; ilim, fikir ve sanat adamlarıdır. Böyle adamların rehberliği olmadan toplumlar yollarını şaşırırlar. Büyük alim Fuat Köprülü ile öğrencisi Osman Turan böyle birer rehber idiler. Memleketin mane'î savunma kaleleri olan onlar ve onlar gibiler göçseler bile eserleri bu memlekete rehberlik etmekte devam edeceklerdir. Zaten Köprülü'nün kurduğu ve Osman Turan'ın devam ettirdiği bir tarih ekolü vardır. Bizler elimizden geldiğince bunu sürdürüreceğiz." demektedir.³⁷*

Katıldığı Toplantı, Kongre ve Konferanslar

Osman Turan, yurt içinde ve yurt dışında birçok kongreye katılmış, tebliğ sunmuş ve konferanslar vermiştir. Katıldığı kongre ve konferanslardan bazıları şunlardır:

- 1945 yılında Üniversiteler Haftası münasebetiyle hazırladığı "Selçuklular

Zamanında Sivas Şehri” adlı tebliğ. Bu Tebliğ makale olarak da yayınlanmıştır.³⁸

- Temmuz 1948 (Paris)- XXI. Milletlerarası Şarkiyatçılar Kongresine katılmış ve “Türkiye Selçuklularında Toprak Hukuku, Miri Topraklar ve Hususi Mülkiyet Şekilleri” adlı tebliğ sunmuştur. Tebliğ metnini kongreye vermemiştir. Bu metin Osman Turan tarafından makale olarak yayınlanmıştır.³⁹

- 1950 yazında Bruxelles (Belçika)’de Unesco tarafından düzenlenen ve kırk gün süren toplantıda “Milliyet ve İnsanlık Mefkurelerinin Tarih Tedrisatında Ahenkleştirilmesi” adlı bir tebliğ sunmuştur. Toplantının amacı okullardaki tarih eğitiminin ve tarih kitaplarının Birleşmiş Milletler idealine uygun olarak ıslah imkânlarını araştırmaktır. Bu tebliğ de Osman Turan tarafından çeşitli dergi ve kitaplarda makale olarak yayınlanmıştır.⁴⁰

- Mayıs 1953’te İstanbul’un fetih yıldönümü münasebetiyle Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi ve Radyoda yaptığı “İstanbul’un Fethi ve Tarih” adlı konuşması. Bu metin de makale olarak “Türk Yurdu “dergisinde yayınlanmıştır.⁴¹

- 27 Aralık 1958 Türk Ocaklarında verdiği “Bugünkü Türk Ocağının Vazifeleri” adlı konferans.

- 3 Nisan 1959 Türk Ocağında “Eski Türklerde Cihan Hakimiyeti Mefkuresi” adlı konferans.

- 29 Mayıs 1959 Türk Ocağında “Milliyet ve İnsanlık Mefkureleri” adlı konferans

- 1 Kasım 1959 Türk Ocağı “Türk Şiirinin Bugünkü Durumu” adlı sohbet.

- 26 Mart 1960 Türk Ocağı “Türklerin Medeniyet Davası” adlı seminer.

- 18 Ocak 1962 Ankara Türk Ocağı “Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi” adlı konferans.

- 9 Haziran 1962 Adana Türk Ocağı “Türk Milliyetçiliği” isimli bir konuşma.

- 1968’de Pakistan’ın başkenti İslâmabad’da katıldığı Milletler arası İslâm’i konferansa sunduğu tebliğdir. Bu tebliğde Osman Turan, İslâmiyet’te Rönesans’ın gerekliliğini belirterek; yapılacak yeniliklerin neler olabileceğini anlatmaktadır.⁴²

- 2 Şubat 1969 Ankara Türk Ocağı “Türkiye’de cereyan eden son hadiseler ve Türk Ocaklarının tutumu” adlı konferans.

- 31 Ocak 1970 Ankara Türk Ocağı “Türk Dilini Kısırlaştırma Hareketleri” isimli konferans.⁴³

- 9 Mart 1975 Ergun Göze ile röportaj yapan Osman Turan bu röportajda;

Gary Leiser *A History of the Seljuks* isimli eserinde Osman Turan, İbrahim Kafesoğlu ve Ahmet Ateş arasındaki ilmî münakaşadan da geniş bir şekilde bahsettiği eserinde Osman Turan'ı Selçuklu Tarihçiliğinin en başta gelen mütehassısı olarak kabul etmektedir.

Eski yazımızı lise I. Sınıftan itibaren gençlerimize öğretmemiz gerektiğini söylemektedir. İslam Medeniyetinin yıkılış sebebini Moğol İstilasına bağlamaktadır. İslâmiyet'ten önce Türklerde tek Tanrı inancı konularında bilgiler yer almaktadır.⁴⁴

- Ayrıca 1959-1960 yılları arasında her 15 günde bir Pazar günü seri halde verilen seminerler. Bu seminerlerin isimleri "Türk Yurdu" dergisinde yer almadığından burada gösteremiyoruz.

Selçuklu Tarihçiliğindeki Yeri

M. Altay Köymen, Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklu tarihinin en başta gelen âlimi olarak Osman Turan'ı göstermektedir.⁴⁵ Aralarında ilmî münakaşa çıkmış olmasına rağmen İbrahim Kafesoğlu'da Anadolu Selçuklu tarihini en iyi bilen mütehassıs olarak Osman Turan'ı gösterir.⁴⁶

Gary Leiser *A History of the Seljuks* isimli eserinde Osman Turan, İbrahim Kafesoğlu ve Ahmet Ateş arasındaki ilmî münakaşadan da geniş bir şekilde bahsettiği eserinde Osman Turan'ı Selçuklu Tarihçiliğinin en başta gelen mütehassısı

olarak kabul etmektedir.⁴⁷

Yerli ve yabancı bütün Selçuklu Tarihçileri, Osman Turan'ın bu konuda en iyi âlim olduğunda hemfikirdirler. Asıl mühim eserlerini 1965 yılından sonra yazdığını göze alırsak, ne siyaset ne de üniversiteye alınmaması çalışmalarında engel teşkil etmemiştir. Ömrünün sonuna kadar ilimle uğraştı.

Türk tarihinin yetiştirdiği ender âlimlerden biri olan Osman Turan, 17 Ocak 1978 Salı günü evinde geçirdiği bir beyin kanaması sonucu Çapa Tıp Fakültesine kaldırıldı. Yapılan bütün müdahalelere rağmen kurtarılamayarak Hakkın rahmetine kavuştu.

19 Ocak 1978 Perşembe günü Fatih Camiinde kılınan öğle namazına müteakip Silivri'deki ebedî istirahat ahna defnedildi. Türk tarihinin ender âlimlerinden biri, sabık Trabzon Milletvekili, dava adamı, büyük İslâm ve Türk düşünürü Osman Turan'ın eşine az rastlanır bir kalabalıkla cenaze namazı kılınmıştır.⁴⁸

Osman Turan'ın Milliyetçi Camiadaki Yeri

Osman Turan iyi bir ilim adamı (tarihçi) ve dava adamıdır. İlmî ve

fikrî alandaki çalışmalarını birbirini destekler mahiyettedir. Türkiye'nin yetiştirdiği milliyetçi büyük tarihçilerden birisidir. Türk milliyetçiliğini yükseltmeyi kendisini hedef alan Osman Turan ilmî çalışmalarında da buna hizmet etmeyi düşünmektedir.⁴⁹ Sosyal bilimlerde objektiflik konusu sürekli tartışma konusudur. Tarihçiler her ne kadar tarihi hadiselerin hakikatlerini olduğu gibi araştırmayı amaçlamış iseler de bu mümkün değildir. Çünkü sosyal bilimlerde yazarın duygu düşünceleri ile yazdığı dönemin şartları bu hususu etkilemektedir. Başka bir ifade ile tarihçiler geçmişte yaşanan hadiseleri günümüzün şartları ile kendi duygu ve düşünceleri doğrultusunda değerlendirmektedirler.

Atatürk'ün emri ile 15 Nisan 1931'de "*Türk Tarih Heyeti*" kurulmuştur. Atatürk, bu heyete, Türk tarihini belgelere dayanarak yazmalarını, gerçeklerin dışına çıkmamalarını, Türklüğü dünyaya duyurmalarını söyledikten sonra "*Tarih yazmak, tarih yapmak kadar mühimdir. Yazan, yapana sadık kalmazsa değişmeyen hakikat insanlığı şaşkırtacak bir mahiyet alır.*" demiştir.⁵⁰ Bu toplantıların yapıldığı tarihlerde Osman Turan Ankara'da lisede öğrencidir. Lise yıllarında itibaren tam bir Türk milliyetçisi olan Osman Turan bütün siyasî, fikrî ve ilmî çalışmaları ile Türk milletine hizmet etmiştir.

Osman Turan, 1930'lardan itibaren hocası Fuad Köprülü'nün tesiriyle Türk tarihinin kökenine yönelmiştir. İlk çalışmalarında Orta Asya Türk tarihi esas almıştır. Osman Turan'ın çalışmaları Türk tarihinin gelişim seyri ile paralellik göstermektedir. Osman Turan çalışmalarında İslamî dönem Türk tarihinin İslam Öncesi Türk tarihinin devamı niteliğinde olduğunu vurgu yapmaktadır.⁵¹ Osman Turan Türk Milliyetçiliğine hizmet noktasında gerek ilmî, gerekse fikrî alanda hizmet ve mücadele vermiştir. Ömrünü Türk milliyetçiliğini yükseltmeye adanmış, bu alanda çok sayıda eser vücuda getirmiştir. Kuşkusuz bu eserlerin en önemlisi *Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi* isimli çalışmasıdır. Bu çalışmasının başlangıç bölümünü Bilge Kağan'ın "*Ey Türk milleti, titre ve kendine dön!*" sözleri ile başlamıştır.⁵²

Mehmet Öz, Osman Turan'ın milliyetçilik anlayışı *Türk tarihinin devamlılığı, Türklerin sentez kabiliyeti*, bir üs çerçeve olarak *İslam medeniyetinin* Türkler için ifade ettiği mânâ, *nizâmı- âlem* ve adalete dayalı *Türk cihan hâkimiyeti ülküsü* gibi ilke ve kavramlara dayandırmaktadır.⁵³

Osman Turan,
1930'lardan
itibaren
hocası Fuad
Köprülü'nün
tesiriyle Türk
tarihinin kökenine
yönelmiştir. İlk
çalışmalarında
Orta Asya
Türk tarihi
esas almıştır.
Osman Turan'ın
çalışmaları Türk
tarihinin gelişim
seyri ile paralellik
göstermektedir.

Mehmet Öz,
Osman Turan'ın
milliyetçilik
anlayışı *Türk
tarihinin
devamlılığı,
Türklerin sentez
kabiliyeti*, bir
üs çerçeve
olarak *İslam
medeniyetinin
Türkler için ifade
ettiği mânâ,
nizâmı- âlem ve
adalete dayalı
Türk cihan
hâkimiyeti ülküsü*
gibi ilke ve
kavramlara da-
yandırmaktadır.

Osman Turan, *milli, İslâmî ve insanî* unsurlar arasında dengeye dayalı, Türklüğün üstün vasıflarını insanlık idealiyle bütünleştiren milliyetçi bir şahsiyettir. Osman Turan'ın milliyetçiliği günümüz milliyetçiliğimizde merkezi konumunu sürdürmektedir. Günümüzde Türk milletinin tarihi ve kültürel değerlerinden uzaklaştırılmış bir ulusalcılık anlayışı karşısında Türk milliyetçilerinin köklerini tarih ve kültürel miraslara dayanan düşüncede bir anlayış geliştirmeleri gerekmektedir. Bu anlayışın Türkiye'deki önderleri arasında Ziya Gökalp, Osman Turan, Mümtaz Turhan ve Erol Güngör gibi fikir adamları gelmektedir.⁵⁴

Osman Turan Türkiye'de manevi buhran ve Türk milliyetçiliğinin geliştirilmesi hususunda çok sayıda çalışma yapmış olup bu husustaki makalelerinin büyük bir kısmı kitap hâline getirilerek yayınlanmıştır.⁵⁵

Osman Turan Hakkında Yapılan Çalışmalar

Osman Turan'ın vefatının ardından yerli ve yabancı bilim adamlarının çoğu, yeri doldurulamayacak bir bilim adamının kaybı şeklinde yazılar yazmışlardır.⁵⁶ Osman Turan,

unutulmayacak bilim adamlarımızdan birisidir. Yeni nesle Osman Turan'ı ve fikirlerini anlatmak ve aktarmak bir vazifedir.

Osman Turan'ın ölümünü müteakip hakkında ilk kapsamlı çalışma Mehmet Altay Köymen tarafından gerçekleştirilmiştir. Köymen'in Prof. Dr. Osman Turan-Hayatı, Eserleri ve Fikirleri" başlıklı çalışması 1980 tarihinde Nakışlar Yayınevi tarafından 6. Baskısı gerçekleşen *Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi*'nde yer almaktadır. Eserin önceki ve sonraki baskılarında bu makale yer almamaktadır.

Osman Turan'la ilgili bir çalışma Nurdan Demirci tarafından 1993 yılında yapıldı.⁵⁷ 1998 yılında Nevzat Topal Yüksek Lisans tezi olarak bir çalışma yaptı.⁵⁸

Osman Turan'la ilgili önemli bir çalışma da Türk Ocakları Genel Merkezi'nin, 15-16 Mayıs 1998 tarihlerinde Ankara'da tertiplemediği "prof. Dr. Osman Turan'ın Eserlerinde Tarih ve Tarihiç İlişkileri" konulu ilmi bir toplantıdır ki, bu toplantıda yapılan konuşmalar bir kitap haline getirilerek yayımlandı.⁵⁹

Prof. Dr. Bahaeddin Yediyıldız, Doç. Dr. Fahri Unan ve Yücel Hacıoğlu'nun gayretleriyle hazırlanan eserde 16 tebliğ, bu tebliğler üzerindeki tartışmalar ve diğer konuşmalar yer almaktadır.

Osman Turan hakkında önemli bir çalışmada Ali Birinci tarafından 2003 senesinde gerçekleştirilmiştir. Prof. Dr. Halil İnalçık, Prof. Dr. Mehmet Altay Köymen, Prof. Dr. Ali Sevim ve çok sayıda tanınmış yazar ve ilim adamlarının Osman Turan hakkında verdikleri kıymetli malumatlar yer almaktadır. Ayrıca bu kitapta Osman Turan'ın eserlerinde seçmeler yapılarak neşredilmiştir.⁶⁰ Osman Turan hakkında yapılan önemli bir derleme çalışmasıdır.

Tayfun Kozan ise 2006 senesinde *Prof. Dr. Osman Turan'a Göre Din ve Türk Cihan Hâkimiyeti* başlıklı bir Yüksek Lisans Tezi hazırlamıştır.⁶¹

Yine Türk Ocakları genel merkezi tarafından Osman Turan'ın vefatının 30. Yılı dolayısıyla, 19 Ocak 2008 tarihinde, Milli Kütüphane Salonunda "*Prof. Dr. Osman Turan'ı Anıyoruz*" konulu bir panel düzenlenmiştir. Bu panelde açılış konuşması Nuri Gürgür tarafından gerçekleştirilmiştir. Fuat Turan, Prof. Dr. Şerif Baştav, Prof. Dr. Bahaeddin Yediyıldız, Prof. Dr. Mehmet Öz, Prof. Dr. Çağatay Özdemir ve Doç. Dr. Yusuf Sarıncay konuşmacı olarak katılmışlardır. Bu konuşma metinleri kitap halinde getirilmiştir.⁶²

Bunların dışında başta ölüm yıldönümü günleri olmak üzere çok sayıda gazete ve dergilerde hakkında yazılmakta ve anılmaktadır. Osman Turan sadece ölüm yıldönümlerinde değil sürekli hatırlanmalı ve eserleri genç nesil tarafından okunmalıdır. Bu konuda yeni çalışmaların yapılmasını temenni etmekteyiz. Osman Turan'ın fikirleri genç nesillere aktararak millî duyguların güçlendirilmesi gerekmektedir. Osman Turan'a göre güçlü bir Türkiye milliyetçi kadroların yönetime hâkim olmaları ile mümkündür. Osman Turan'ı ve fikirlerini unutturmamak ve genç nesiller aktarmakta bizim görevlerimiz arasında olmalıdır.

Günümüzde Türk milletinin tarihi ve kültürel değerlerinden uzaklaştırılmış bir ulusalcılık anlayışı karşısında Türk milliyetçilerinin köklerini tarih ve kültürel miraslara dayanan düşüncede bir anlayış geliştirmeleri gerekmektedir. Bu anlayışın Türkiye'deki önderleri arasında Ziya Gökalp, Osman Turan, Mümtaz Turhan ve Erol Güngör gibi fikir adamları gelmektedir.

Bibliyografya**Arşivler**

Millet Meclisi 2. Dönem Seçim Mazbatası.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, D. 2, C. 29, s.

Osman Turan'ın D.T.C.F. Dekanlığında 1/3 kayıtlı dosyası.

Osman Turan'ın seçim mazbatası 12 Ekim 1965 tarihinde düzenlenmiştir. (TBMM Arşivi Seçim Mazbatası)

TBMM 10 Dönem için verdiği kendi el yazısı ile tercüme-i hal varakasıdır.

TBMM 10 Dönem Milletvekili Seçim Mazbatası

TBMM 11. Dönem Milletvekili Seçim Mazbatası

TBMM Arşivi, Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 2, Cilt 27, Toplantı 3, s. 100.

Tercüme-i Hal Kâğıdı, TBMM Arşivi, Millet Meclisi 2. Dönem 681 NSD.

Gazeteler

"Prof. Osman Turan Vefat Etti", *Tercüman gazetesi*, 19 Ocak 1978, s. 1,9.

"Satia Hanım Sultan'a Veda", *Milliyet*, 09.06.2003, Sayfa 15.

Ahmet Kabaklı, "Osman Turan Hoca", *Tercüman Gazetesi*, 22 Ocak 1978.

Cumhuriyet, 21 Aralık 1978, s. 5.

M. Altay Köymen, "Prof. Dr. Osman Turan'ın Ardından", *Tercüman Gazetesi*, 2 Şubat 1978.

Milliyet, 14 Haziran 1967, s. 1.

Milliyet, 18.11.1985, Sayfa 2

Milliyet, 3 Kasım 1965, s. 1.

Milliyet, 31 Ekim 1967, s. 1.

BARDAKÇI, Murat, "Son Osmanlılar", *Milliyet*, 05 Kasım 1985, s. 13.

"Osman Turan", *Zaman Gazetesi*, 11 Ocak 1998 (Pazar), s.4

Kitap ve Makaleler

CAHEN, Claude, *Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler*, (Çev. Yıldız MORAN), E. Yayınları Tarih Dizisi, İstanbul 1979.

DEMİRCİ, Nurdan, *Prof. Dr. Osman Turan'ın Hayatı ve Eserleri*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1993.

GÖZE, Ergun, *Soruşturma*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1989.

HASLİP, Jean, "Sultan Abdülhamid'in Hayatı", (Çev. Satia Turan), *Hilal Dergisi*, III/23 ve 25, Ocak, Mart 1962, s.15

16, 20.

ILICAK, Nazlı, *15 Yıl Sonra 27 Mayıs Yargılanıyor*, C. I-II, Kervan Yayınları, İstanbul 1978.

KAFESOĞLU, İbrahim, "Türkiye'de Selçuklu Tarihçiliği", *Cumhuriyetin 50. Yılına Armağan*, ayrı basım, İstanbul 1973, s.83-92.

KOZAN, Tayfun, *Prof. Dr. Osman Turan'a Göre Din ve Türk Cihan Hâkimiyeti*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler

Enstitüsü, İstanbul 2006, 125 s.

KÖPRÜLÜ, Orhan Fuat, "Prof. Osman Turan'ın Arkasından", *Türk Kültürü*, Yıl XVI, S.185, Mart 1978, s.257-258.

KÖYMEN, M. Altay, "Osman Turan", *Türk Ansiklopedisi*, C.XXXII, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1983, s.2.

_____, "Selçuklu Devrinin Özellikleri", *Atsız Armağanı*, (Haz. Erol Güngör- M. N. Hacıeminoğlu-Mustafa Kafalı-Osman F. Sertkaya), Ötügen Yayınevi, İstanbul 1976.

_____, "Prof. Dr. Osman Turan (Hayatı, Eserleri ve Fikirleri)", *Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi*, C.I-II, Nakışlar Yayınevi, İstanbul 1980.

LEİSER, Gary, *A History Of The Seljuks*, U.S.A,1988, 209 s.

MELİKOFF, İrene, "In Memoriam Osman Turan", *Revue D'etudes Turques*, Kasım 1979, s.7-9.

Osman Turan, Haz.: Ali Birinci, Alternatif Yayınları, Ankara 2003, 252 s.

Ölümünün 20. Yılı Münasebetiyle Prof. Dr. Osman Turan'ın Eserinde Tarih ve Tarihçi İlişkileri İlimi Toplantısı (Ankara-15-16 Mayıs 1998) Tebliğler ve Tartışmalar, Türk Yurdu Yayınları, Ankara 1998.

ÖZ, Mehmet, "Osman Turan'ın Milliyetçilik Anlayışı", *Vefatının 30. Yılında Prof. Dr. Osman Turan*, haz. Yücel Hacıoğlu, Türk Ocakları Ankara Şubesi, Ankara 2008, s. 27-34.

ŞAHİNER, Necmettin, "On Sekizinci Ölüm Yıldönümünde İman Abidesi Şahsiyet TOPAL, Nevzat, Prof. Dr. Osman Turan'ın Hayatı ve Eserleri, Türk Yurdu Yayınları, Ankara 2004", Prof. Dr. Osman Turan'ın Hayatı ve Eserleri, Yüksek Lisans Tezi, Niğde 1998.

TUNCER, Hüseyin -Yücel Hacaloğlu-Ragıp Memişoğlu, *Türk Ocakları Tarihi, C. II (1949-1997)*, Türk Yurdu Yayınları, Ankara 1998.

Vefatının 30. Yılında Prof. Dr. Osman Turan'ı Anıyoruz, Hazırlayan Yücel Hacaloğlu, Türk Ocakları Ankara Şubesi, Tan Matbaacılık, Şubat 2008 Ankara, 75 s.

Elektronik kaynak

<http://www.cokbilgi.com/tag/turk-tarih-tezi-pdf/> (05.08.2014)

Osman Turan'ın Eserleri

Kitapları

1. *Oniki Hayvanlı Türk Takvimi*, A.Ü.D.T.C.F. Yay, Tarih Serisi, No:3, Ankara 1941
2. *Orta Zaman Türk Devletlerinde Türkçe Unvanlar*, Ankara 1944, IV+28 s. (Doçentlik tezi).
3. Kerimü'd-Din Mahmud Bin Mehmed; *Müsameretü'l-Ahbâr -Moğollar Zamanında Türkiye Selçukluları Tarihi-*, (Çev. Osman Turan), T.T.K. Bsm., Ankara 1944, 61+366.
4. *Gafletten Uyanalım !.. Üniversitedeki Aşırı Solcu Hocalar Meselesi*, Türk Kültür Derneği Yayını: 1, Doğuş Matbaası, Ankara 1948, 32 s.
5. *Gafletten Uyanalım !.. Üniversitedeki Aşırı Solcu Hocalar Meselesinin iç yüzü*, Bizim Türkiye Yayını, Ankara 1948,32 s.
6. *İstanbul'un Fethinden Önce Yazılmış Tarihi Takvimler*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1. Bsk., Ankara, 1954, 104 s
7. Cavaignac, E, *Tarihî Kronolojinin Esasları*, (Çev. ve Türk Takvimi kısmını hazırlayan. Osman Turan), T.T.K. Basımevi, Ankara 1954, 82 s.
8. *Türkiye'de Manevi Buhran Din ve Laiklik*, Hilal Yayınları, Şark Matbaası, Ankara 1964, 296 s.
9. Turan, Osman, P. Safa-M. Ş. Eygi, *Kızıl Tehlike*, Bedir Yayınevi, İstanbul 1964, 16 s.
10. *Türkiye'de Komünizmin Kaynakları*, Şark Matbaası, 1. Bsk., Ankara 1964, 64 s. aynı eser genişletilmiş olarak;
11. *Türkiye'de Komünizmin Kaynakları ve Kültür İhtilali İlaveli*, Hilal Yayınevi, 2. Bsk., Ankara 1967, 131 s.
12. *Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi*, Turan Neşriyat Yurdu, C. I ve II, I. Bsk., İstanbul 1969, 646 s.
12. *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmi Vesikalar, -Metin, Tercüme ve Araştırmalar-*, T.T.K. Basımevi, 1. Bsk., Ankara 1958, 189 s.+107 Sayfa Farsça Metin+6 levha.
13. *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, Türk Kültürünün Araştırma Enstitüsü, Ankara 1965, XIII+448 s.
14. *Türkiye'de Siyasi Buhranın Kaynakları*, I. Bsk.,Turan Neşriyat Yurdu, İstanbul, 1969, 195 s.
15. *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, Turan Neşriyat Yurdu (İstanbul Matbaası), İstanbul,1973, 275 s.
16. *Türkler Anadolu'da*, Hareket Yayınları, İstanbul 1973, 61 s.
17. *Vatanda Gurbet*, Nakışlar Yayınevi, İstanbul 1980, 304 s.
18. *Tarih Akışı İçinde Din ve Medeniyet*, Nakışlar Yayınevi, İstanbul 1980, 229 s.
19. *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Turan Neşriyat Yurdu (İstanbul Matbaası), İstanbul 1971, 701 s.
20. *Selçuklular ve İslamiyet*, Turan Neşriyat Yurdu, İstanbul 1971, XV+206 s.

Makaleleri

1. GRENARD, M.F.; "Satuk Buğra Han Menkubesi ve Tarih", (çev. Osman Turan), *Ülkü Halkepleri Dergisi*, C.XIII, S.74, Nisan 1939, s.145-154. Devamı; C.XIV, S.79, Eylül 1939, s.47-52; C.XIV, S.80, Birinciteşrin 1939, s.153-169; C.XIV, S.82, Birincikanun 1939, s.343-350; C.XIV, S.83, İkincikanun 1940, s.429-436.

2. "Bey Böyrek Hikayesi", *Ülkü Halkevleri Dergisi*, C.X, S.59, Ocak 1938, s.403-413.
3. "Çingiz Adı Hakkında", *Belleten*, S.19, T.T.K. Bsm, Ankara 1941, s.267-276.
4. "İliğ Unvanı", *Türkiyat Mecmuası*, C.VII-VIII, İstanbul 1942, s.192-199.
5. "İstilahlar Meselesi (I-II)", *Türk Yurdu*, C.XXVI, S.IV-VII, İlkteşrin-İlkanun 1942 (yılı Yılı), s.111-115, 214, 218.
6. "Etnolojik Bir Kitap", *Millet Dergisi*, S.8, İlkanun 1942, s.244-249.
7. "Terken Unvanı", *Türk Hukuk Tarihi Dergisi*, C.I, Ankara 1944, s.67-73.
8. "Babek Maddesi", *İslam Ansiklopedisi*, C.II, İstanbul 1944, s.170-174.
9. "Bayburt Maddesi", *İslam Ansiklopedisi*, C.II, İstanbul 1944, s.365-367.
10. "Bayram Maddesi", *İslam Ansiklopedisi*, C.II, İstanbul 1944, s.420-422.
11. "Milli Kaderimiz Üzerine Düşünceler", *Millet Dergisi*, S.24, Nisan 1944, s.395-398.
12. "Eski Türklerde Ok'un Hukuki Bir Sembol Olarak Kullanılması", *Belleten*, C.IX, S.35, T.T.K., Ankara 1945, s.305, 318.
13. "Selçuk Kervansarayları", *Belleten*, C.X, S.39, T.T.K., Ankara 1946, s.471-496.
14. "Türkler ve İslamiyet", *A.Ü.D.T.C.F. Dergisi*, C.IV, S.IV, T.T.K. Basımevi, Ankara 1946, s.457-485.
15. "Selçuk Devri Vakfiyeleri I -Şemseddin Altun-Aba, Vakfiyesi ve Hayatı-", *Belleten*, T.T.K. Basımevi, Ankara, 1947, s.197-235.
16. "Selçuk Devri Vakfiyeleri II. -Mübarizeddin Er-Tokuş Ve Vakfiyesi-", *Belleten*, C.XI, S.43, T.T.K. Basımevi, Ankara 1947, s.415-429.
17. "Türkiye Selçuklularında Toprak Hukuku, Miri Topraklar ve Hususi Mülkiyet Şekilleri", *Belleten*, XII/47, Ankara 1948, s.549-574.
18. "Le Droit Terrien sous les Seljoukides de Turquie", *Revue des Etudes Islamiques*, Paris 1948, s.25-49.
19. "Selçuk Devri Vakfiyeleri III -Caleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri-", *Belleten*, C.XII, S.45, Ankara 1948, s.17-171.
20. "II. İzzeddin Keykavus'a Ait Bir Temlik-Name", *60.Doğum Yılı Münasebetiyle Zeki Velidi TOGAN'a Armağan*, Maarif Basımevi, İstanbul 1950, s.157-176.
21. "İkta Maddesi", *İslam Ansiklopedisi*, C.V, K.II, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1950, s.949-959
22. "Selçuklular Zamanında Sivas Şehri", *A.Ü. D.T.C.F.Dergisi*, C.1x, S.4, Ankara 1951, s.447-457.
23. "Milliyet ve İnsanlık Mefkurelerinin Tarih Tedrisatında Ahenkleştirilmesi", *A.Ü. D.T.C.F. Dergisi*, X/3-4, Ankara,1952, s.209-225. a.g.m.; *Türk Yurdu*, S. 284 -285, Mayıs-Haziran 1960, s.1-2, 1-4.
24. "l'harmonisation Des İdeaux Nationaux Et Humanitaires Dans l'enseignement De l'histoire", *A.Ü.D.T.C.F. Dergisi*, C.X, S.3-4, T.T.K. Basımevi, Ankara 1952, s.227-239.
25. "Selçuk Türkiye'sinde Faizle Para İkrasına Dair Hukuki Bir Vesika", *Belleten*, C.XVI., S.62, T.T.K. Basımevi, Ankara 1952, s. 251-260.
26. "İlahiyat Fakültesi ve Meseleleri", *Zafer Gazetesi*, 6,7 Ocak 1952.
27. "M. Fuat Köprülü", *60. Doğum Yılı Münasebetiyle Fuad Köprülü Armağanı*, Osman Yalçın Matbaası, İstanbul 1953,51 s.
28. "Les Soverains Seldjoukides et Leurs Sujets Non-Musulmans", *Studia Islamica*, C.I, Paris 1953, s. 67-100.
29. "Selçuk Türkiye'si Din Tarihine Dair Bir Kaynak -Fustatü'l-adale fi kavaidü's-saltana-", *60. Doğum Yılı Münasebetiyle Fuad Köprülü Armağanı*, Osman Yalçın Matbaası, İstanbul 1953, s.531-564.
30. "Türk Dili Buhranına Toplu Bir Bakış", *Türk Yurdu*, S.235- 236-237, Ağustos-Eylül-Ekim 1954, s.104-111,182
- 190,253-260. a.g.m.; *Hilal Dergisi*, Temmuz 1965; *Türk Dili İçin III*, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1966, s.23-25.
31. "İstanbul'un Fethi ve Tarih", *Türk Yurdu*, S.234, Temmuz 1954, s.30-35.
32. "Selçuklularda faizle Para İkrası Münasebetiyle Zoraki bir Tenkit", *A.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, T.T.K. Basımevi, Ankara 1955, S.I-II, s.23-30.
33. "The Ideal of World Domination Among the Medieval Turks", *Studia Islamica*, C.IV, Paris 1955, s.77-90.

34. "Keyhüsrev I. Maddesi", *İslam Ansiklopedisi*, C.VI., İstanbul 1955, s.612-620.
35. "Keyhüsrev II. Maddesi", *İslam Ansiklopedisi*, C.VI., İstanbul 1955, s.620-629.
36. "Keyhüsrev III. Maddesi", *İslam Ansiklopedisi*, C.VI., İstanbul 1955, s.629-630.
37. "Keykavus I. Maddesi", *İslam Ansiklopedisi*, C.VI, İstanbul 1955, s. 630-642.
38. "Keykavus II. Maddesi", *İslam Ansiklopedisi*, C.VI, İstanbul 1955, s. 642-645.
39. "Keykubad I. Maddesi", *İslam Ansiklopedisi*, C.VI, İstanbul 1955, s.645-661.
40. "Keykubad ii. Maddesi", *İslam Ansiklopedisi*, C.VI, İstanbul 1955, s.661-662.
41. "Kılıç Arslan I. Maddesi", *İslam Ansiklopedisi*, C.VI, İstanbul 1955, s.681-688.
42. "Kılıç Arslan II. Maddesi", *İslam Ansiklopedisi*, C.VI, İstanbul 1955, s.688-703.
43. "Kılıç Arslan III. Maddesi", *İslam Ansiklopedisi*, C.VI, İstanbul 1955, s.703.
44. "Kılıç Arslan IV. Maddesi", *İslam Ansiklopedisi*, C.VI, İstanbul 1955, s.703-707
45. "Tekrar İntişar Ederken", *Türk Yurdu*, S.271, Mart 1959, s.1-4.
46. "Kıbrıs Meselesinin Halli I-II", *Türk Yurdu*, S.272-273, Nisan-Mayıs 1959, s.35-36,17-18.
47. "Türkiye'nin Manevi Durumuna Umumi Bir Bakış I-II", *Türk Yurdu*, S.273-274, Mayıs-Haziran 1959, s.1-4,1-4.
48. "Büyük Malazgirt Zaferi ve Anadolu'da Türk Destanı", *Türk Yurdu*, S.276, Ağustos 1959, s.1-8. a.g.m.; *İslam Medeniyeti Dergisi*, S.22, Ağustos 1969, s.30-38.
49. "Din ve Laiklik I-V", *Türk Yurdu*, S.275, Temmuz, 1959, s.1-3; S.278, Kasım 1959, s.1-4; S.279, Aralık 1959, s.5-8; S.281, Şubat 1960, s.1-4; S.282, Mart 1960, s.1-4.
50. "Türk Dilinin Müdafaası", *Türk Yurdu*, S.271, Mart 1959, s.38-42. a.g.m.; *İş ve Düşünce*, Ağustos-Eylül 1959, S.25, s.2-4; *Yeni İstiklal Gazetesi*, 25 Kasım 1964; *Türk Dili İçin II*, T.K.A.E. Yay., Ankara,1966, s.166-171; *İslam Medeniyeti*, Eylül 1967, S.2, s.36-39.
51. "Türk Ocağı ve Bugünkü Türk Milliyetçiliği", *Türk Yurdu*, S.272, Nisan 1959, s.1-4
52. "Köy Enstitüleri Hasreti ve Milli Şuuru Koruma Zarureti", *Türk Yurdu*, S.277, Ekim 1959, s.1-6.
53. "İslamisation Dans la Turquie du Moyen Age", *Studia Islamica*, C.X, Paris 1959, s.137-152.
54. "Selçuk Türkiye'si ve Dünya Ticareti", *Türk Yurdu*, S.280, Ocak 1960, s.4-6.
55. "Bir Yıllık Türk Yurdu", *Türk Yurdu*, S.283, Nisan 1960, s.1-6.
56. "Mevlana ve Konya", *Hilal Dergisi*, S.32, Ekim 1962, s.4-6.
57. "Bir Tarihi Gitti", *Türk Yurdu*, S.299, Ağustos 1962, s.21-22.
58. "Orta Çağlarda Türkiye-Kıbrıs Münasebetleri", *Belleten*, C.XXVIII, S.110, Ankara 1964, s.209-227.
59. "Türk Dil Kurumuna Toplu Bir Bakış", *Hilal Dergisi*, Haziran 1965. a.g.m.; *Türk Dili İçin III*, T.K.A.E. Yay., Ankara 1966, s.26-32.
60. "Selçuklular Hakkında Yeni Bir Neşir Münasebetiyle", *Belleten*, C.XXIX, S.116, Ankara 1965, s.639-660.
61. "Türkiye-Pakistan Kardeşliğinin Tarihi Esasları", *Türk Birliği Dergisi*, S.7-8, Ekim-Kasım 1966, s..33-41.
62. "Manevi Sukut ve Neticeleri", *Yeni İstanbul gazetesi*, 25.5.1966, a.g.m.; *Türk Dili İçin IV*, T.K.A.E. yay., Ankara 1967, s.135-136.
63. "Türk İlminin Abidesi: Prof. Fuat Köprülü", *Yeni İstanbul Gazetesi*, 11-12 temmuz 1966; a.g.m.; *Türk Kültürü*, S.47, Eylül 1966, s.936-959.
64. "Komünist Tehlikesi Ve Ordunun Sesi", *Mücadele Dergisi*, C.III, S.X, Şubat 1967, s.954-955.
65. "Ordunun Manevi Gücünü Kuvvetlendirmeliyiz", *Mücadele Dergisi*, C.III, S.XI, Mart 1967, s.975-976.
66. "Bir Münevver Çılgınlığı ve Komünizm", *Mücadele Dergisi*, C.III, S.XII, Nisan 1967, s.1006.
67. "Türkiye'nin Manevi Durumuna Umumi Bir Bakış", *Yeni Türk Kültürü Dergisi*, Yıl III, S.18, Nisan 1968, s. 2-4 ve 31.
68. "Sadeddin Köpek", *İslam Ansiklopedisi*, C.X, İstanbul 1969, s.32-35.
69. "Süleyman-Şah I.", *İslam Ansiklopedisi*, C.XI, İstanbul 1970, s.201-219.
70. "Süleyman-Şah II.", *İslam Ansiklopedisi*, C.XI, İstanbul 1970, s.219-231.
71. "The Anatolia In Period Of The Seljuks And Beyliks", *The Cambridge History Of İslam I.*, Cambridge 1970, s.231
262. a.g.m. ; "Selçuklular ve Beylikler Döneminde Anadolu" (çev. Kasım TURHAN), *İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti*, C.I, Hikmet Yayınları, İstanbul 1988, s.241-269.
72. "Türkiye'yi Tersine Zorlayan İnkılaplar", *Türk Yurdu*, S.345, Mart 1970, s.1-5.
73. "The Need of Islamic Renaissance", *International Islamic Conference*, Islamabad (Pakistan) 1970, s.24-

- 31.
74. "Yine Bina Meselesi", *Türk Yurdu*, C.7, S.3, Mart 1970, s.54-55.
75. "Anayasa Meselesi", *Türk Yurdu*, C. VIII, S.4(350), Nisan-Mayıs 1970, s.1-3. a.g.m.; *Türk Yurdu*, C. VII, S.4(347), Mayıs 1987, s.57-59.
76. "Türkiye Selçukluları", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, S.47, Ağustos 1971, s.16-19.
77. "Bir Alim ve İdealistin Kaybı", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, S.48, Eylül 1971, s.30-33.
78. "Din ve Medeniyet", *İslam Medeniyeti Dergisi*, Yıl. 3, S.27, Ocak 1973, s.2-6.
79. "Medeniyetin Akıbeti ve Dünya Buhranı", *İslam Medeniyeti Dergisi*, Yıl. 3, S.28, Şubat 1973.
80. "Selçuklu Tarihi Hakkında Araştırmalar ve Tenkitler", *İslam Medeniyeti Dergisi*, Yıl.3, S.29-30-31-32-33-34, Mart Nisan-Mayıs-Haziran-Temmuz-Ağustos 1973, s.15-19,11-16,33-37,35-37,26-30,17-23.
81. "Medeniyetin Müşterek Kaderi", *İslam Medeniyeti Dergisi*, Yıl.3, S.31, Mayıs 1973, s.3-6.
82. "50. Yılda Kalkınma ve Kadro (Eğitim Hakkında)", *Ankara Ticaret Odası Dergisi*, Ekim-Kasım 1973, s.28-31.
83. "Osmanlıların Türk-İslam Mefkuresini Yüceltmesi", *İslam medeniyeti Dergisi*, Yıl.3, S.32, Haziran 1973, s.3-6.
84. "Selçuklu Devrine Ait Köy Satışı Hakkında Bir Vesika", *VD*, X, 1973, s. 127-128.

Prof. Dr. Osman Turan⁶³

Satia Turan sağdan ikinci sırada⁶⁴

Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
TUTANAK

Çizelge No VI
Madde 65 - E 117/son EK

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya san'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oyların kullandıkları sayı	Seçim hakkında şurası ve şubesi olup olmadığı	Dauenciler
			Hakemlik	Yan ile				
Osman TURAN	Çaykara 550	İktisadi Dili, Tarik Fakültesi profesörü	97755	Doksanyedibin yüzelli beş	194746	166310	Yok	

Milletvekili seçimi konusunda geçeri olan ilimlerde yapılan seçim sırasında **Osmanoğulları Eyüpsultan İlçe** oy-birleşiminde **Osman Turan** ilimiz Milletvekiliğine seçilmeye hak kazanmıştır bu tutanak kararnamesi tarafından kendisine verilir.

5.5.76.4.

Üye **Abdullah Arslan** Üye **Abdullah Arslan** Üye **Abdullah Arslan** Üye **Abdullah Arslan** Üye **Abdullah Arslan**
 Üye **Abdullah Arslan** Üye **Abdullah Arslan** Üye **Abdullah Arslan** Üye **Abdullah Arslan** Üye **Abdullah Arslan**

Üye **Mustafa Odabasi** Üye **Mustafa Odabasi** Üye **Mustafa Odabasi** Üye **Mustafa Odabasi** Üye **Mustafa Odabasi**
 Üye **Mustafa Odabasi** Üye **Mustafa Odabasi** Üye **Mustafa Odabasi** Üye **Mustafa Odabasi** Üye **Mustafa Odabasi**

NOT Seçim ve sistem usulü seçilmiş yasa ile usulüne aykırı olanlarla ilgiliyle sorulmuş yapılacaktır.

Seçim Mazbatası⁶⁵

TUTANAK III

Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
TUTANAK

Örnek No : VI
Mad. 66 - 8 117/son. FK

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya san'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oyların kullanılma- rın sayısı	Seçim hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığ	Düğünceler
			Rakamla	Yazı ile				
Osman Turan	Çaykara 1330	10.ou devre Trabzon Mebusu	76436	Yetmişaltı bin dört yüz otuzaltı	324130	156313	Yok	

Milletvekili seçimi konunu gereğince ilimizde yapılan seçim sonunda Yatmışaltıbin dört yüz otuzaltı oyla Osman Turan ilimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulmuş taraflardan kendisine verilir.

99-12/357

Başkan	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye	
Avni Akkoyunlu 4900	D.P. Mustafa Ali Karamis	G.M.P. Cemal Ali Kalkaşlı	G.M.P. Fuat Kalkaşlı	G.M.P. Mustafa Şahinler	G.M.P. Sırrı Alaylı	E.P. Şerhmet Gang	Belediye başkan Rusul	Belediye başkan Hemdi	G.Meclis. Hemdi	G.Meclis. Mahmut	G.Meclis. Yaslan
	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye	

NOT : Başkan ve üyelerin imza edebilecek yerlerine üstüne ayrı ayrı adlarıyla soyadları yazılacaktır .

Seçim Mazbatası⁶⁶

TUTANAK III

Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
TUTANAK

Örnek No VI
Mad 66 - 8 117/son FK

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya san'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oyların kullanılma- rın sayısı	Seçim hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığ	Düğünceler
			Rakamla	Yazı ile				
Osman Turan	Çaykara 330	Ankara Dil.. tarih fakul- tesi profesoru	97155	Doksanyeddi bin yüzelli beş	194346	162610	Yok	

Milletvekili seçimi konunu gereğince ilimizde yapılan seçim sonunda doksanyeddi bin yüzelli beş oyla Osman Turan ilimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulmuş taraflardan kendisine verilir

5/5/154

Başkan	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye
Avni Akkoyunlu	Abdullah Seruella	Abdulhalim Aydın	Hemdi Aynacı	Ali Tarkan	Ziya Yıldız	
	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye
Mustafa Odabaşı	Esat Usuner	Safer Gal	Hacı Karanis	Asmi Öner		

NOT : Başkan ve üyelerin imza edebilecek yerlerine üstüne ayrı ayrı adlarıyla soyadları yazılacaktır .

10. Dönem
2187

OTURDUĞU YER [*]	
ANKARA'DA	DIŞARIDA
Yenişehir, Serçe Sokakı 25/7	
Teléfono :	Teléfono :

[*] Adres değişikliği vakti geçtikten sonra Usulî Kurulduğu bildirilmemiş olanlardır.

TERCÜMENİHAL (Kısaca)

İntihap durumu	Tralyon	Evlü olup olmadığı ve kaç çocuğa bulunduğu	Bekâr	
Adı ve soyadı	Osman Turan	Mevzuu işi seçilmeden önceki son mesleki durumu	Ankara Üniversitesinde Türk Tarih Profesörü	
Babasının ve annesinin adı	Hasan, Fahre	İntibak derecesi ve son mesleki aldığı tarih	12. V. 954	
Doğduğu yer ve tarihi	Çaykara 1330	Mevzuu değişikliğinden önceki son durumu		
Tahsil	Yüksek	Evvelki devletlerde Mebus seçilmiş ise derece ve intihap durumu	Evvelki devletlerde seçime girmemiştir	
Bildiği diller	Fransızca, İngilizce, Farsça, Arapça	Yaklaşık Sıbyan işi, rütbesi ve sicil numarası	Lazgim	
İhtisas	Ortaçağ Türk Tarihî	Kayıtlı bulunduğu Akademik görevleri ve unvanları	Ankara	
Eserleri	Türk Tarihine dair mukaddime tedkiki	Sonun saptanan tarihi	5.5.954	
İlim rütbesi	Profesör	Kaç meclis mebus seçildiği	97155	
İşi ve görevi	Ankara D.T.C.F. Türk Profesörü	Meclis katedan tarihi	12.5.954	

1330 yılında Çaykara'da (Tralyon) doğdum; ilk tahsilim aynı yerde, Ort a mektebi Bayburt'ta ihmal ettim. Lis tahsilimi Tralyonda ve Ankara'da yaptım. 1940 da Ankara Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesinden mezun oldum. Aynı Fakülte de Doktora yapıp asistanlık görevini geçirdikten sonra 1944 senesinde doçent oldum. Asistanlık hizmetini ifa ettikten sonra iki sene kadar meclisli tedkikler için İngiltere ve Fransa'da kaldım. 1950 de tahira vâzifeme dönerak 1951 de D.T. C. Fakültesinde Ortaçağ Türk - İslam tarih profesörlüğüne seçildim. Ortaçağ Türk tarihini bir çok meseleleri üzerinde ve Türkiye'nin bugünkü kültür devrini hakkında tedkikler yaptım.

Orman

Tercüme-i Hâl Varakası⁶⁸

- 1 Osman Turan'ın D.T.C.F. Dekanlığında 1/3 kayıtlı dosyasından, Kimlik Bilgilerini gösterir belge ve Sicil Ahval varakasında; Ayrıca Bkz. Mehmet Altay Köymen, "Prof. Dr. Osman Turan (Hayatı, Eserleri ve Fikirleri)", *Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi*, C.I-II, Nakışlar Yayınevi, İstanbul 1980, s.13; M. Altay Köymen, "Osman Turan", *Türk Ansiklopedisi*, C.XXXII, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1983, s.2.
- 2 DEMİRCİ, Nurdan (1993), *Prof. Dr. Osman Turan'ın Hayatı ve Eserleri*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları, s.8-9; Köymen, *age.*, s.14.
- 3 TURAN, Osman "Bey Böyrek Hikâyesi", *Ülkü Halkevleri Dergisi*, C.X, S.59, Ocak 1938, s.403-413.
- 4 GRENARD, M.F "Satuk Buğra Han Menkıbesi ve Tarih" çev. Osman Turan), *Ülkü Halkevleri Dergisi*, C.XIII, S.74, Ankara 1939, s.145-154. Devamı; C.XIV, S.79, Ankara 1939, s.47-52; C.XIV, S.80, Ankara 1939, s.153-169; C.XIV, S.82, Ankara 1939, s.343-350; C.XIV, S.83, Ankara 1940, s.429-436.
- 5 KÖPRÜLÜ, Orhan Fuat "Prof. Osman Turan'ın Arkasından", *Türk Kültürü*, Yıl XVI, S.185, Mart 1978, s.257-258.
- 6 Kerimü'd-din Mahmud Bin Mehmed, *Müsâmeretü'l-Ahbâr -Moğollar Zamanında Türkiye Selçukluları Tarihi-*, (Çev. Osman Turan), T.T.K. Bsm., Ankara 1944, 61+366 s. Aynı kitap; 2.bsk. T.T.K. Bsm, Ankara 1984, 61+366 s.
- 7TURAN, Osman "Selçuk Devri Vakfiyeleri I, Şemseddin Altun-Aba, Vakfiyesi ve Hayatı", *Belleten*, T.T.K. Basımevi, Ankara 1947, s.197-235; "Selçuk Devri Vakfiyeleri II.Mübarizeddin Er-Tokuş Ve Vakfiyesi", *Belleten*, C.XI, S.43, T.T.K. Basımevi, Ankara 1947, s.415-429; "Selçuk Devri Vakfiyeleri III, Celaleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri", *Belleten*, C.XII, S.45, Ankara 1948, s.17-171.
- 8 KÖYMEN, M. Altay "Prof. Dr. Osman Turan'ın Ardından", *Tercüman Gazetesi*, 2 Şubat 1978.
- 9 TOPAL, Nevzat (1998), *Prof. Dr. Osman Turan'ın Hayatı ve Eserleri*, Yüksek Lisans Tezi, Niğde s.15
- 10 CAHEN, Claude (1979), *Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler*, çev. Yıldız MORAN, E. Yayınları Tarih Dizisi, İstanbul 395 s.
- 11 KÖYMEN, *Tercüman*, 2.2.1978.
- 12 BARDAKÇI, Murat "Son Osmanlılar", *Milliyet*, 05 Kasım 1985, s. 13.
- 13 BARDAKÇI, Murat "Son Osmanlılar", *Milliyet*, 05 Kasım 1985, s. 13.
- 14 BARDAKÇI, Murat, "Son Osmanlılar", *Milliyet*, 05 Kasım 1985, s. 13.
- 15 *Cumhuriyet*, 21 Aralık 1978, s. 5.
- 16 BARDAKÇI, Murat, "Son Osmanlılar", *Milliyet*, 05 Kasım 1985, s. 13.
- 17 "Satia Hanım Sultan'a Veda", *Milliyet*, 09.06.2003, Sayfa 15.
- 18 TURAN, Osman *Gafletten Uyanalım Üniversitedeki Aşırı Solcu Hocalar Meselesi*, Bizim Türkiye Yayınları, İstanbul 1948, 32 s.
- 19 KÖYMEN, M. Altay "Prof. Dr. Osman Turan'ın Hayatı, Eserleri ve Fikirleri", s.28.
- 20 DEMİRCİ, *age.*, s.16.
- 21 KÖYMEN, *age.*, s.28
- 22 bk. KÖYMEN, *age.*, s.29. ayrıca bk., Necmettin Şahiner, "On Sekizinci Ölüm Yıldönümünde İman Abidesi Şahsiyet Osman Turan", *Zaman Gazetesi*, 11 Ocak 1998 (Pazar), s.4
- 23 ILICAK Nazlı (1978), *15 Yıl Sonra 27 Mayıs Yargılanıyor*, C.II, İstanbul: Kervan Yayınları, s.526.
- 24 Ilıcak, *age.*, s.526.
- 25 Köymen, *age.*, s.30.
- 26 HASLİP, "Jean Sultan Abdülhamid'in Hayatı", çev. Satia Turan, *Hilal Dergisi*, III/23 ve 25, Ocak, Mart 1962, s.15-16, 20.
- 27 Osman Turan'ın D.T.C.F. Dekanlığında 1/3 kayıtlı dosyası.
- 28 Tercüme-i Hal Kâğıdı, TBMM Arşivi, Millet Meclisi 2. Dönem 681 NSD.
- 29 Osman Turan'ın seçim mazbatası 12 Ekim 1965 tarihinde düzenlenmiştir.(TBMM Arşivi Seçim Mazbatası)
- 30 *Milliyet*, 3 Kasım 1965, s. 1.
- 31 *Milliyet*, 14 Haziran 1967, s. 1.
- 32 *Milliyet*, 14 Haziran 1967, s. 1.
- 33 *Milliyet*, 31 Ekim 1967, s. 1.
- 34 *Milliyet*, 31 Ekim 1967, s. 1.
- 35 *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, D. 2, C. 29, s.
- 36 *TBMM Arşivi, Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem 2, Cilt 27, Toplantı 3, s. 100.
- 37 KÖYMEN, *Tercüman*, 2.2.1978.
- 38 TURAN, Osman (1951), "Selçuklular Zamanında Sivas Şehri", *A.Ü.D.T.C.F. Dergisi*, IX/4 Ankara, s. 447-457.

- 39 TURAN, Osman "Türkiye Selçuklularında Toprak Hukuku, Miri Topraklar ve Hususi Mülkiyet Şekilleri", *Belleten*, XII/47, Ankara 1948, s.549-574 aynı tebliğ; "Le Droit Terrien Sous les Seljoukides de Turquie", *Revue Des Etudes İslamiques*, 1948, s.25-49 'da Fransızca olarak yayınlanmıştır. Ayrıca Müellifin; *Selçuklular ve İslamiyet*, Turan Neşriyat, İstanbul 1971, s.69-92.
- 40 TURAN, Osman "Milliyet ve İnsanlık Mefkurelerinin Tarih Tedrisatında Ahenkleştirilmesi", *A. Ü. D.T.C.F. Dergisi*, X/3-4, Ankara 1952, s.209-225 aynı tebliğ; *Türk Yurdu*, S.284-285, Mayıs-Haziran 1960, s.1-2,1-4 aynı tebliğ Fransızca olarak; "L'harmonisation des Idéaux Nationaux et Humanitaires dans l'enseignement de l'histoire", *A.Ü.D.T.C.F. Dergisi*, X/3-4, Ankara 1952, s.227-239.
- 41 TURAN, Osman "İstanbul'un fethi ve Tarih", *Türk Yurdu*, S.234, Temmuz 1954, s.30-35.
- 42 TURAN, Osman, "The Need of Islamic Renaissance", *International Islamic Conference*, İslamabad (Pakistan) 1970, s.24-31.
- 43 Osman Turan'ın Türk Ocaklarında verdiği konferanslar için bkz., Hüseyin Tuncer-Yücel Hacaloğlu-Ragıp Memişoğlu, *Türk Ocakları Tarihi, C. II (1949-1997)*, Türk Yurdu Yayınları, Ankara 1998,570 s.
- 44 GÖZE, Ergun (1989),,, *Soruşturma*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları, s. 214-217.
- 45 KÖYMEN, M. Altay "Selçuklu Devrinin Özellikleri", *Atsız Armağanı*, hzl. Erol Güngör- M. N. Hacıeminoğlu- Mustafa Kafalı-Osman F. Sertkaya, Ötüken Yayınevi, İstanbul 1976,s.355-369 (Bu makale Selçuklu tarih ve medeniyeti enstitüsünün Cumhuriyetin 50. Yıldönümü münasebetiyle Konya'da düzenlediği (23-25 Eylül 1973) seminerde verilmiş tebliğin metnidir).
- 46 KAFESOĞLU, İbrahim (1973), "Türkiye'de Selçuklu Tarihçiliği", *Cumhuriyetin 50. Yılına Armağan*, İstanbul: ayrı basım, s.83-92.
- 47 LEİSER, Gary *A History Of The Seljuks*, U.S.A,1988, 209 s.
- 48 KABAKLI, Ahmet "Osman Turan Hoca", *Tercüman Gazetesi*, 22 Ocak 1978 ayrıca bkz.; "Prof. Osman Turan Vefat Etti", *Tercüman gazetesi*, 19 Ocak 1978, s. 1-9.
- 49 ÖZ, Mehmet (2008), "Osman Turan'ın Milliyetçilik Anlayışı", *Vefatının 30. Yılında Prof. Dr. Osman Turan*, hzl. Yücel Hacaloğlu, Türk Ocakları Ankara Şubesi, Ankara s. 27.
- 50 <http://www.cokbilgi.com/tag/turk-tarih-tezi-pdf/>
- 51 Öz, age, s. 29.
- 52 *Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi*, Turan Neşriyat Yurdu, C. I ve II, I. Baskı,, İstanbul 1969, s. 37.
- 53 Öz, age, s. 32.
- 54 Öz, age, s. 33.
- 55 TURAN, Osman *Türkiye'de Siyasi Buhran'ın Kaynakları*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1994; Osman Turan, *Türkiye'de Mânevî Buhran Din ve Laiklik*, Boğaziçi yayınları, İstanbul 1993.
- 56 KÖPRÜLÜ, Orhan Fuat "Prof. Osman Turan'ın Arkasından", *Türk Kültürü*, S.185, Mart 1978, s.257-258. ayrıca bk. İrene Melikoff, "In Memoriam Osman Turan", *Revue D'etudes Turques*, Kasım 1979, s.7-9.
- 57 DEMİRCİ, Nurdan (1993), *Prof. Dr. Osman Turan'ın Hayatı ve Eserleri*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- 58 TOPAL, Nevzat *Prof. Dr. Osman Turan'ın Hayatı ve Eserleri*, Yüksek Lisans Tezi, Niğde 1998. (bu tez 204 tarihinde basılmıştır. Nevzat Topal, *Prof. Dr. Osman Turan'ın Hayatı ve Eserleri*, Türk Yurdu Yayınları, Ankara 2004).
- 59 Ölümünün 20. Yılı Münasebetiyle *Prof. Dr. Osman Turan'ın Eserinde Tarih ve Tarihçi İlişkileri İlmî Toplantısı (Ankara-15-16 Mayıs 1998) Tebliğler ve Tartışmalar*, Türk Yurdu Yayınları, Ankara 1998.
- 60 TURAN, Osman (2003), hzl. Ali Birinci, Ankara: Alternatif Yayınları, 252 s.
- 61 KOZAN, Tayfun (2006), *Prof. Dr. Osman Turan'a Göre Din ve Türk Cihan Hâkimiyeti*, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 125 s.
- 62 *Vefatının 30. Yılında Prof. Dr. Osman Turan'ı Anıyoruz*, Hazırlayan Yücel Hacaloğlu, Türk Ocakları Ankara Şubesi, Tan Matbaacılık, Şubat 2008 Ankara, 75 s.
- 63 Fotoğraf eşi Satia Turan hanımdan 1998 senesinde alınarak çoğaltılmıştır.
- 64 18.11.1985, Milliyet, Sayfa 2
- 65 TBMM 10 Dönem Milletvekili Seçim Mazbatası
- 66 TBMM 11. Dönem Milletvekili Seçim Mazbatası
- 67 Millet Meclisi 2. Dönem Seçim Mazbatası.
- 68 TBMM 10 Dönem için verdiği kendi el yazısı ile tercüme-i hal varakasıdır.

REMZİ OĞUZ ARIK VE TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ

PROF. DR. A. OSMAN UYSAL*

Bizim tarihimizde millet bilincinin ortaya çıkışının, dünya uygarlığında rol oynamış diğer toplumlara nazaran çok geç olduğunu ileri sürmek mümkündür. Kadim bir tarihe ve köklü bir dile sahip olmamıza rağmen, millî kimliğimizi idrak ve sahiplenme konusundaki kayda değer çabaların ancak 19. yüzyıl sonlarında başladığını gözlemek hazindir. Binlerce yıllık derin tarihlerinin içinde Türk soylu halkların millet bilincine ne zaman ve ne kadar ulaştıklarını tespit etmek başına bir araştırma konusu ve sorunudur. Bununla birlikte Türklerin arasında ortaçağda İslam dinini kabul edip Batıya doğru yayılarak Selçuklu ve Osmanlı imparatorluklarını kuranların yerleştiği coğrafyada -geç de olsa- millet bilinci doğabilmiş ve gelişme kaydedebilmiştir.

Söz konusu coğrafyada bu sürecin işleyebilmesi ve olgunlaşabilmesi asırlara sığın tarihî gelişmelerin, zaferlerin, hezimetlerin, toplumsal sentezlerin, bütünleşme ve ayrışmaların sonunda gerçekleşebilmiştir. Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemlerini ihtiva eden uzun tarihî süreç boyunca Türklerde millet, milliyet gibi kavramsal algıların tespit ve analizine girişmeye kalkışmak bu yazının amaç ve boyutlarını açacaktır. Bu nedenle sadede gelip esas itibarıyla Tanzimat Fermanı'nın (1856) ardından Osmanlı aydınları arasında zuhur eden Osmanlılık, Garpçılık,

* Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü Öğretim Üyesi.

Osmanlı imparatorluğunun son dönemlerinde ortaya çıkan Türkçülük hareketinin 20. yüzyılda "Türk milliyetçiliği" kavramı altında tarif edilebilecek gelişim seyri içinde özel bir yere sahip olduğuna inandığımız Prof. Dr. Remzi Oğuz Arık (1899-1954); görüş ve düşünceleriyle Türk fikir ve siyasi hayatında derin izler bırakmıştır.

İslamcılık gibi fikir akımları arasında giderek daha çok rağbet görmeye başlayan Türkçülük akımının Cumhuriyet Türkiye'sindeki gelişim seyri içinde önemli yere sahip bir şahsiyete odaklanmaya çalışacağız. Bu kişi Remzi Oğuz Arık'tır.¹

Osmanlı imparatorluğunun son dönemlerinde ortaya çıkan Türkçülük hareketinin 20. yüzyılda "Türk milliyetçiliği" kavramı altında tarif edilebilecek gelişim seyri içinde özel bir yere sahip olduğuna inandığımız Prof. Dr. Remzi Oğuz Arık (1899-1954); görüş ve düşünceleriyle Türk fikir ve siyasi hayatında derin izler bırakmıştır. Onun milliyetçilik anlayışı ve Türk milliyetçiliği içindeki yeri hususlarında kendi makale ve kitaplarının yanında, hakkında yapılmış araştırma ve yayınlardan da fikir edinebiliyoruz.²

Kozan'ın Kabaktepe köyünde doğan Remzi Oğuz Arık, adındaki rumuzdan da anlaşılacağı gibi Oğuz boylarından Farsak aşiretine mensuptur. İlk çocukluk yıllarını mütevazı şartlar içinde geçiren Remzi Oğuz'un çocukluk ve gençlik yılları Osmanlı imparatorluğunun en sıkıntılı, kanışık, savaşlar, yenilgiler ve çalkantılarla dolu dönemleridir. Bu yıllar içinde onun kişiliğine yön veren olgular arasında "gurbet" hemen göze çarpar. İlk gurbet yıllarını Balkanlarda geçiren Remzi Oğuz Selanik ve İşkodra'da ilk ve orta dereceli tahsilini yapmaya çalışırken Balkan bozgunlarına şahit olur. Sonra

İstanbul'da öğrenimini sürdürürken bir yandan da geçimini sağlamak için çalışan Arık, İstanbul'da Mercan İdadisi, İzmit Sultanisi'nde okumuş, arkasından İstanbul Muallim Mektebi'ni bitirmiştir. O dönemin bir çok vatansveri gibi o da, yeni kurulmuş olan Türk Ocağı'na ilgi duymuş ve fikrî açıdan bu değerli kaynaktan beslenenlerden birisi olmuştur. O yıllardaki çerçevesiyle "Turancılık" adı verilen geniş Türk milliyetçiliği ülküsünün cazibesine kapılan Remzi Oğuz'un kişiliğinin gelişiminde; Türk Ocağı'nda yeşererek Türk Yurdu dergisiyle yayılan Türkçü görüşlerin büyük rolü olmalıdır.³ Aynı yıllarda tanışma fırsatı bulduğu şair Mehmet Emin Yurdakul'un ateşli şiir ve görüşlerinden etkilendiği anlaşılan Arık; Birinci Dünya Savaşı'nın acılarını çok derinden hissetmiştir. Çok istediği halde sağlık sorunları yüzünden askere alınmayanca Darü'l-Fünun'a girerek Felsefe bölümünü bitirir. Üniversitede okurken aynı zamanda bazı okullarda öğretmenlik de yapmıştır.

Kurtuluş Savaşı'nın zaferle sonuçlanmasını izleyen süreçte, Türkiye Cumhuriyeti'nin yurt dışına tahsil için göndereceği öğrenciler arasına girmeyi başaran Arık, 1926-1931 yılları arasında Fransa'nın Sorbon Üniversitesi'nde "Sanat Tarihi", Louvre Arkeoloji Enstitüsü'nde "Arkeoloji" ve Yaşayan Doğu Dilleri Okulu'nda "Arapça" öğrenimi görmüştür.⁴ Çocukluğundan itibaren vatan ve millet sevgisiyle yoğrulan Arık'ın kendine has idealistliği / ülkücülüğü Paris'teki öğrenim yıllarında da dikkati çeker. Devlet bursuyla öğrenim görmeye gelmiş olan Türkleri derleyip toparlayarak Türk talebe cemiyetini kuran Arık, gençlerin vatansever bilinçle öğrenimlerini tamamlayarak bir an önce ülkelerine hizmete koşmalarını arzu etmiştir. Kendisiyle birlikte Paris'te öğrenim gören Nurettin Topçu'nun onun hakkındaki şu sözleri, bu kendine özgü aydını bir ölçüde tanımlar:

"....garbdan makine, manikür, kıyafet, ne varsa getirdik; hattâ ilmî eserleri de naklettik. Yine de kurtuluş alâmetleri yok! Neydi bunun sebebi? Otuzyedinci sene evvel Remzi Oğuz denen hârikülâde erkân-ı harbi Paris'te tanışışım bu muamma bende çözüldü: Biz o zamana kadar Paris'i Anadolu'ya getirmişiz. İstilâ bizi sakatlamış. Remzi Oğuz Anadolu'yu Paris'e götürmüştü. Tıpkı Kudüs'ten çıkan Sen Pol'le Sen Piyer, biri ruhu İsa'yı Atina'ya, öbürü Roma'ya nasıl götürdüyse, Remzi Oğuz da Anadolu'yu Paris'e öyle götürmüştü. O bir havari idi..."⁵

1931 yılında öğrenimini tamamlayarak yurda dönen Remzi Oğuz Arık, modern Türkiye'nin yetiştirdiği donanımlı bir arkeolog olarak ülkesine hizmete başlar. Ankara'da Arkeoloji ve Etnografya Müzesi idareciliğinin yanı sıra çeşitli kazılarda devlet komiserliği görevlerinde bulunur. Ülkeye dönüşünü takip eden yıllarda kendisi de arkeolojik kazılar üstlenir ve bunlar hakkında bilimsel niteliği hâlâ takdirle karşılanan yayınlar yapar. Türkiye'de, arkeoloji eğitimi görerek kariyer yapmış ilk Türk profesörü olarak tarihe geçen Arık, alanıyla ilgili uluslararası kongrelerde de ülkeyi başarıyla temsil eder. 1939 yılında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Arkeoloji kürsüsüne tayin edilir. 1942'de DTCF'den ayrıldıktan sonra 1949

O dönemin bir çok vatanseveri gibi o da, yeni kurulmuş olan Türk Ocağı'na ilgi duymuş ve fikrî açıdan bu değerli kaynaktan beslenenlerden birisi olmuştur. O yıllardaki çerçevesiyle "Turancılık" adı verilen geniş Türk milliyetçiliği ülküsünün cazibesine kapılan Remzi Oğuz'un kişiliğinin gelişiminde; Türk Ocağı'nda yeşererek Türk Yurdu dergisiyle yayılan Türkçü görüşlerin büyük rolü olmalıdır.

Türkiye’de, arkeoloji eğitimi görenek kariyer yapmış ilk Türk profesörü olarak tarihe geçen Arık, alanıyla ilgili uluslararası kongrelerde de ülkeyi başarıyla temsil eder.

yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde İslam Sanatları Tarihi profesörlüğüne getirilir.⁶ Yayınlanmış eserlerinin kronolojisine bakıldığında, 1940 yıllardan itibaren bilim faaliyetlerini de sürdürmekle birlikte fikrî çalışma ve yayınlara daha fazla ağırlık vermeye başladığı dikkati çeker. Bu bağlamda milliyetçi çizgideki dergilere yazılar gönderirken; bir yandan da 1942-1944 yılları arasında çıkardığı Millet dergisinde aynı yönde ülke sorunlarını ele alan ve tartışan yazılar kaleme almıştır.⁷ 1944 yılında Türk milliyetçilerine karşı girişilen baskı ve sindirme operasyonları sırasında tutuklanmış olmasa da; Millet dergisinin yayını durdurmak zorunda kalan Arık; 1940’lı yılların sonlarına kadar ilmi ve fikrî görüş ve düşüncelerini

yayına dönüştürmeyi sürdürür. Fakat ülkesi ve milletin gelişmesi ve uygarlık yolunda ilerlemesi yolundaki ülkülerinin teoriden pratiğe geçirilmesi düşüncesiyle olsa gerek; 1950’de siyasete atılır ve Demokrat Parti’den Seyhan milletvekili olur. Lâkin Demokrat Parti’nin çizgisi ve politikaları, onun ideallerini karşılamaya yetmez. Bu nedenle birkaç idealist arkadaşıyla birlikte 1952 yılında Türkiye Köylü Partisi’ni kurar ve kuşkulu bir kaza sonucu vefat ettiği 1954 yılına kadar faaliyetlerini sürdürür. Onun vefatıyla 1954 seçimlerinde başarılı sonuç alamayan Türkiye Köylü Partisi 1957 seçimlerinden sonra Osman Bölükbaşı’nın Cumhuriyetçi Millet Partisi’yle birleşerek Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi adı altında siyasi varlığını bir müddet daha sürdürdü.

Yukarıda ana hatlarıyla hayatını özetlemeye çalıştığımız Remzi Oğuz Arık; bilim adamlığının ötesinde eşine az rastlanır ölçüde büyük bir ülkücü ve fikir adamıdır.⁸ Bu yönleriyle birlikte “edip” ve “öğretmen” vasıfları da unutulmamalıdır. Kendisinin düşünce dünyasını ve fikirlerini ortaya koyan makaleleri muhtelif dergilerde yayımlandıktan sonra “Coğrafya’dan Vatana” ve “İdeal ve İdeoloji” gibi başlıklar altındaki kitaplarda tekrar yayınlanmışlardır. Onun hayatına, yayın ve konferanslar yoluyla ortaya koyduğu görüş ve düşüncelerine bakıldığında; tüm benliğini milletine hizmet yoluna adanmış - Nurettin Topçu’nun deyişiyle bir havariyi andıran- büyük bir vatanseverin heybetiyle karşılaşılır. Remzi Oğuz Arık, seçkin bilim adamı kimliğinin yanında, Türk milliyetçiliği ülküsünün ve fikriyatının mimarlarından ve önderlerinden birisi olarak kabul edilir.⁹ onun fikir hayatının odak noktasını Türk milliyetçiliği teşkil eder. Bu yönüyle, Ziya Gökalp’ten sonra Türk milliyetçiliğine yeni bir yorum ve bakış açısı getiren fikir adamlarının başında sayılmıştır.¹⁰ Onun temsil ettiği milliyetçilik, bütün somut ve soyut unsurlarıyla birlikte doğal bir milliyetçiliktir. Bu milliyetçilik yapay olarak inşa edilmemiştir.

Kişisel arzu ve isteklere göre şekillenmediği gibi, aynı isteklere göre de değişip bozulamaz. Söz konusu olan, gerçeklere dayanan ve tarihten beslenen bir milliyetçiliktir.¹¹ Başlangıçta neredeyse sınırsız bir Turan düşüncesiyle ateşlenen Türk milliyetçiliği, zamanla Ziya Gökalp'in nazariyesini özümsemiş ve daha gerçekçi temellere oturmuştur. Mehmet Kaplan'a göre; Anadolu insanını kan ve ateş içinde yakan İstiklâl Savaşı, Ziya Gökalp'in çizgisinden nispeten farklılık gösteren bu milliyetçilik anlayışını doğuran temel olgudur ve bu yeni anlayış en kuvvetli ifadesini Remzi Oğuz Arık'ta bulur. Remzi Oğuz Arık, milliyetçiliği soyut ilkelere değil, millet denilen sosyal varlığın tarih ve coğrafya içinde, asırlar boyunca büyük emek ve ızdırap çekerek kendi şahsiyetini bulma vâkiasına bağlar.¹² Onun milliyetçiliği üç boyutlu bir gerçekliği ifade eden vatan olgusu üzerine oturur. Basit bir coğrafyadan vatan mertebesine yükselen toprak, millet ve milliyetin de varlık kaynağıdır.

Başlangıçta basit ve zavallı bir toprak parçasından ibaret gibi görünen; dostun, düşmanın, insanın ve hayvanın kayıtsızca çiğneyip durduğu memleket coğrafyası gün gelir silkinir, canlanır ve kıymet kazanır. İşte o zaman insan; "...Boştur, verimsizdir, sarptır, çöldür diye horladığı, kayıtsızca çiğnediği bu toprakların her adımına, anaların ve illerin özene özene hazırladığı zekâlarını, yiğitlerini hesap aramadan kurban verir. Çiğnenen şey baş tâcı olmuştur; cansız ve tarafsız coğrafya vatan olmuştur." Fakat henüz bu coğrafya kararsız ve adı konmamış bir toprak parçasıdır. "...Ana ve babasını seçmekte, doğacağı yeri istemekte serbest olmayan çocuğun, iradesini kazanuncaya kadar geçirdiği müphem, karanlık, hatta adsız devre pek benzeyen bu coğrafya ve cemaat adsızlığı yavaş yavaş silinir. Nesiller orada yaşama ve mesut olma şartlarını parça parça yaratır ve sonra kütle ad alır, ayrı bir karakter kazanır. Coğrafya da ad alır. İnsan kütesinin bu adsız coğrafya üstünde yaşama ve mesut olma şartlarını yaratırken birleşmeleri, birleşik kütlelerin zaman içinde müşterek hareketleri, milletin ilk büyük şartını meydana getirir. Bu şart müşterek tarihtir. Bu andan başlayarak kütle de coğrafyaya damgasını vurmuştur. Artık bu kütle doğuşun karanlığını yırtmış; insan toprağın ve toprak insanın adını almıştır.

Remzi Oğuz Arık, seçkin bilim adamı kimliğinin yanında, Türk milliyetçiliği ülküsünün ve fikriyatının mimarlarından ve önderlerinden birisi olarak kabul edilir. onun fikir hayatının odak noktasını Türk milliyetçiliği teşkil eder. Bu yönüyle, Ziya Gökalp'ten sonra Türk milliyetçiliğine yeni bir yorum ve bakış açısı getiren fikir adamlarının başında sayılmıştır.

Ona göre; vatani, başlangıçta İslam enternasyonalinin bir zarfı gibi gören, sonra Osmanlı imparatorluğunun geniş coğrafyasını böyle algılayan Türkler için asıl anavatan Anadolu'dur. Geçmişte Yunan, İran, Asur, Hitit, Roma ve Bizans gibi egemenlerin müstemlekeleştirdiği Anadolu'yu yekpâre bir vatan hâline getirenler Türkler olmuştur. Dolayısıyla ülkenin egemeni ve bu coğrafyada yegâne söz sahibi olması gereken unsur Türk milletidir.

Hücum ederken ve hücum edilirken artık ortada muayyen bir cemiyet ve onun yurdu vardır. Vatan doğmuştur.....Müşterek tarihi yarattıran işlerin, felâketlerin ve saadetlerin potasında eriyip coğrafyaya dökülerek onu vatanlaştıran topluluk; akıcı olmaktan, muayyeniyetsizliğe her an namzet kütleler olmaktan çıkar, MİLLET olur. Ve artık nesiller, tarihin boyunca şu vatandan ve şu millettendir. Fertlerin hayatı için de muayyeniyetsizlik burada bitmiş, muayyeniyet başlamıştır. Bu bakımdan milliyet fikrinin esası da vatanla, vatanın doğuşu ile başlar."¹³

Ona göre; vatani, başlangıçta İslam enternasyonalinin bir zarfı gibi gören, sonra Osmanlı imparatorluğunun geniş coğrafyasını böyle algılayan Türkler için asıl anavatan Anadolu'dur. Geçmişte Yunan, İran, Asur, Hitit, Roma ve Bizans gibi egemenlerin müstemlekeleştirdiği Anadolu'yu yekpâre bir vatan hâline getirenler Türkler olmuştur. Dolayısıyla ülkenin egemeni ve bu coğrafyada yegâne söz sahibi olması gereken unsur Türk milletidir. Bu büyük milletin vatanına muhtelif vesilelerle gelip yerleşen ve Türklerin şemsiyesi altına giren diğer toplulukların bu egemenliğe boyun eğmesi gerekir. Bu konuyu ilginç bir benzetmeyle izah eden Arık şöyle der: "Alelâde bir şirketin, bir firmanın kurucularına insanlığın tanıdığı hakları düşününüz! O zaman; bir vatani kuranların millete kendi şahsiyetini vermesine hak verecek; millete gâye çizmesini doğru bulacak; bu vatana yeniden gelecekler ve bu millete katılacaklar için gerekli gördüğü şartları koşmasına minnetle boyun eğeceksiniz."¹⁴ Remzi Oğuz Arık milletin ve milliyetin hayat kaynağı

olarak gördüğü vatan toprağı Anadolu'da millî birlik ve bütünlüğün hayatî değerini çok önceden idrak etmiş, ayrılıkçı tehlikelere dikkat çekmiş ve bugün de geçerliliğini yitirmeyen uyarılarını yapmıştır. Nurettin Topçu'nun anlattıklarına göre; daha "Rejyonalist Kim dir?" başlıklı makalesini yazmadan yıllar önce, Paris'te kurduğu Türk talebe cemiyetinin açılış konuşmasında, Anadolu'nun ve milletin öz unsuru olarak gördüğü Anadolu köylüsünün dertlerini ve çözüm yollarını

anlatırken rejyonalizmin (bölgeciliğin) ne denli büyük bir tehlike olduğunu vurgular ve şöyle der: "...Asırlık tazyikler, mel'un otoriteler köylüye esaret duygusu vermiş. Alp Arslanların torunları bugün başları eğik haldedir. Bitip tükenmek bilmeyen mücadeleler, onu tüketmiştir. Bütün bunlardan başka, Anadolu için en büyük tehlike onun saf şuuruna bir zehir gibi aşıl原因 "rejyonalizm" tehlikesidir. Şehirler, kasabalar, hatta köyler arasına ayrılık, hattâ açıkça düşmanlık tohumları serpilmiş. Anadolu'nun bir büyük vatan, bu halkın tek bir millet olduğu şuurunu ona vermezsen tehlike büyüktür. Bir köyün sefaleti öbürünü sevindiriyor. Garpta milliyetçiliği yayanlar, milletlerini tek bir mayanın mahsulü bir büyük hamur halinde ortaya koymuşlar. Millet, bu büyük birliktir. Rejyonalizm (mahalliyetçilik), bir vatanın müstemleke hâline gidişine doğru atılmış ilk adım olabilir. Yabancı şuurların anavatanda yaratabileceği bu zihniyet bizi çökertmeye kâfi gelebilir..."¹⁵ Arık, 1942 yılında yayınladığı "Rejyonalist Kim dir?" başlıklı yazısında konuyu yeniden ele alır ve yıkıcı- bölücü nitelik taşıyan siyasî rejyonalizm ile "mahallî hemşericilik" olarak adlandırılacak edebî rejyonalizmin birbirinden farklı olduklarını izah eder. Siyasî bölgecilikten bahsederken: "...Bugünkü Türkiye hâlinde yekpâreliğe kavuşan anavatanımızda da rejyonalist görülmemiş bir şey değildir. Ermenilerin, Kürtlerin hareketleriyle; Pontuscuların hareketini ve daha buna benzer bir iki teşebbüsü, siyaset yapan rejyonalistlerin körüklediğini biliyoruz. Bunların kökü dâima dışarıda, ecnebî memleketlerde dir ve hepsi de; târihin azametli nehirler hâlinde akıp gelerek döküldüğü bu yekpâre vatanı parçalamayı; bütün Türklüğün, bütün Türklük târihinin tek mümessili kalan Türkiye'yi ortadan kaldırmayı hedef bilen ecnebî devletlerin emeline, plânına göre yürümüştür..."¹⁶ ifadelerini kullanır.

Garpta milliyetçiliği yayanlar, milletlerini tek bir mayanın mahsulü bir büyük hamur halinde ortaya koymuşlar. Millet, bu büyük birliktir. Rejyonalizm (mahalliyetçilik), bir vatanın müstemleke hâline gidişine doğru atılmış ilk adım olabilir. Yabancı şuurların anavatanda yaratabileceği bu zihniyet bizi çökertmeye kâfi gelebilir...."

Bizim fikir tarihimizde milliyetçilik olgusu ve Türk milliyetçiliği ideolojisini muhtelif çeşreleriyle uzun uzun izah etmeye girişen aydın az bulunur. Bu düşüncenin başlangıçta Turancılık rüzgarıyla yükseldiğinin bilincinde olan Arık; Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı gibi iki büyük mücadelenin Türk milliyetçiliğinin olgunlaşmasında önemli rol oynadığını düşünür. Ona göre; Birinci Dünya Savaşı

Milliyetçilik; kısa ömürlü, cıvık bireyin hayatını, menfaatini değil, bütün bir toplumun hayatını ve çıkarlarını hedef alır. R.Oğuz Arık milliyetçiliğin temel unsurlarını sıraladıktan sonra; millet esaslı olarak kurulmuş devletlerin bu kuruluş felsefesinden vazgeçmeleri hâlinde başlarına gelebilecek felakete de işaret eder.

İslamcılık ve Osmanlıcılık akımlarının çöküşüne yol açarken; Kurtuluş Savaşı süreci de, «Turancılık» biçiminde zuhur eden ilk milliyetçiliğin hak ve mukadder yolu bulabilmesi için geçilmesi gereken bir sırat köprüsü olmuştur.¹⁷

Cumhuriyet Halk Partisi Yenişehir merkezinde sunduğu “ideal ve ideoloji” konulu konferansında: “İlim nasıl ilk şüpheden doğdu ise, bir topluluğun kaderi önünde fıskıran ilk ızdıraptan ideal doğmuştur” diyen düşünür; artık hiç bir yerde ideal(ülkü) türemediğinden, idealist(ülkü) yetişmediğinden şikayetçi olurken, bunun karşısında rakip olarak ortaya çıkan “ideoloji”nin idealizmin yerini aldığını ileri sürer. Ona göre ideolojilerin gücü realitelere doğup realitelere dayanmasından ileri gelmektedir. Arık, ilimcilik ve demokrasi olguları ile milliyetçilik ideolojisini ele alırken aynı ana fikirden hareket eder. O, her konuda olduğu gibi ilimcilik ve demokrasi kavramlarına da milletçilik ekseninden yaklaşır ve milletin yücelmesinde ve mutluluğunda bunların önemine de vurgu yapar. Toplumları birleştirici, kurucu ve olumlu bir ahlakla donatan milliyetçilik, insana kişilik kazandırarak demokrasiyle kaynaşır. Milliyet duygusu, şahsiyet kazandırdığı bireyleri -korkular ve kişisel çıkarlar değil- ortak ülküler çevresinde bir araya getirir. Milliyetçilik; kısa ömürlü, cıvık bireyin hayatını, menfaatini değil, bütün bir toplumun hayatını ve çıkarlarını hedef

alır. R.Oğuz Arık milliyetçiliğin temel unsurlarını sıraladıktan sonra; millet esaslı olarak kurulmuş devletlerin bu kuruluş felsefesinden vazgeçmeleri hâlinde başlarına gelebilecek felakete de işaret eder¹⁸:

“Her milliyetçilikte statik ve dinamik unsurlar vardır. Toprak, dil, tarih, soy gibi unsurlar milliyetçiliğin bu statik tarafını teşkil eder. Boyuna değişen fikirler aleminde millete ve milliyetçiye istikrarı, devamı kazandıran bu unsurlardır. Dinamik unsurlar milliyetçiliğin tahakkuk ettirmek istediği birliklerden doğar: Mıntıka ağzlarının üstünde bir Türk dili; yamalı bohçaya benzeyen bir demografyanın üstünde bir Türklük; birbirinden ayrı mıntıkaların esiri olan iktisadın üstünde bir iktisat birliği; hâlâ son göç ettiği, kopup geldiği yerin hasretini çeken, oranın berbat yabancı dilini veya lehçesini konuşan, yahut Orta-Çağ yerleşmesinin neticesi mahallî hemşericilikle didklenen “yokolası ayrılık”ların üstünde bir gönül birliği; tarih kaderinin eliyle çizilen sınırların korunması bahsindeki görüş birliği... ve

bütün bu birliklerin yaratacağı büyük, mütecanis millet manzarası: bu dinamik unsurlara birer misâl verir. Millete ve milliyetçiye birinci kısım nasıl istikrar veriyorsa; bu ikinci kısım unsurlar da onun ilerleme imkânlarını öylece temin ediyor....Bu unsurlar her milliyetçiliğe, o milletin politikada ve sosyal meselelerde bir istikamet, bir kadro, bir disiplin, realist bir görüş tarzına sahip olmasını emreder. Bugünün cemiyetleri arasında da bunlarsız yaşamaya imkân kalmamıştır. Bütün bu sebeplerledir ki, milliyetçilik ideolojisi üzerine kurulu duran devletlerden hangisi milliyetçiliği red ve inkâr etmişse, ederse; karşısındaki milliyetçiliği coşturmuş; kendi intiharını hazırlamıştır. ¹⁹

Yukarıda hem statik hem de dinamik bir olgu olarak vurguladığı dil birliği dolayısıyla Türkçe'yi millet ve milliyetin en güçlü nişânesi olarak gören R.Oğuz Arık; "Güzel Türkçemiz" başlıklı yazısında tarihî bakış açısı içinde Türkçenin varoluş kabiliyeti ve kudretini ortaya koyar.²⁰ Ona göre, İslamiyetin kabulünden sonraki süreçte Türkçe üç büyük rakiple boy ölçüşmek zorunda kalmıştı. Bunlar Arapça, Acemce ve Rumca idi. Arapça İslam inancının dili gibi algılandığından Türkler arasında saygıyla karşılanmış ve kabul görmüştü. Farsça (Acemce) ise İranlı memurların dili olarak devlet idaresinde ikinci dil payesine yükselmişti. Türkçenin üçüncü rakibi olan Rumca ortodoks hristiyanlığının diliydi. "Oğuz boylarından müslüman olmayanların hangisi Bizans'ın sınırları içine girmiş ve hele Ortodoksluğu tanımışsa, ondan bir daha hayır kalmamıştır. Hazer denizinin, Karadeniz'in şimâlinden geçen yolu tutup Ortodoks dininin ve Bizans siyasetinin mihverine tutulan bütün Türklerden bugün ne kalmıştır?"²¹ diye soran Arık; Ortodoksluğun Türklük ve Türkçe konularındaki yıkıcı tesirlerine vurgu yapar. Buna karşılık İslamiyetin, Türkçeyi en tehlikeli düşmanı olan Rumca'nın içinde erimekten koruduğuna inanan Arık, Türkçenin bu rakipler arasında var olabildiğini sağlayan asıl gücün bu dili kullanan Türk halkı olduğunu şu cümleleriyle ifade eder: "Bizi şimdi asıl şaşkırtan ve hayran eden şey, Türkçenin bu eşsiz üstünlükler, rakipler

Arık'a göre;
Türkiye'nin ve
Türk milletinin
yükselmesini
ve yücelmesini
sağlayacak olan
millî dava tek bir
kavramla ifade
edilebilir ki; o
da milliyetçiliktir.
Vatan sevgisi
üzerine bina
ettiği milliyetçilik
kapsayıcı,
kavrayıcı,
birleştirici ve
bütünleştiricidir.
Ülkenin
en zengin
ovalarından
en değersiz
taşlarına kadar
her şey -biri
diğerinden ayrı
tutulmadan- nasıl
yekpâre Türk
vatanını teşkil
ediyorsa; bu
ülkede yaşayan
ve vatana bağlı
olan herkes de
Türk milletini
oluşturuyordu.

Milliyetçilik davasının prensiplerini ortaya koyarken hürriyetin değerine vurgu yapan Arık; adaletin hürriyetle sağlanabileceğini ama hürriyet için de millet olarak bir ve bütün kalınmasının şart olduğunu düşünür.

arasında ortadan silinmemiş olması; bugün elimize, karşımıza tam bir millet dili hâlinde çıkması; ve hele bize en ileri milletlerin ifade vasıtası hâline gelecek imkânlardan tek bir şey yitirmemiş bir halde erişmesidir. Arap, Acem, Rum dilleri, her bakımdan üstün siperleri ele geçirdiği, Türkçeye -bizzat Türkçenin hükümdarları ve hükümetleri içinde- kuyu kazıldığı halde; Anadolu'da Türklerin olduğu gibi Türkçenin de bütün canlılığıyla yaşamasını önleyememişlerdir. Bize dilimizin bir mucizesi gibi gelen bu eşsiz neticeyi, her şeyden önce Türk halkına borçluyuz. Bütün dış çevre Türkçenin düşmanı iken; ona yâr olan, onu başına tâç, gönlüne ilaç yapan Türk halkıdır."²²

Arık'a göre; Türkiye'nin ve Türk milletinin yükselmesini ve yücelmesini sağlayacak olan millî dava tek bir kavramla ifade edilebilir ki; o da milliyetçiliktir. Vatan sevgisi üzerine bina ettiği milliyetçilik kapsayıcı, kavrayıcı, birleştirici ve bütünleştiricidir. Ülkenin en zengin ovalarından en değersiz taşlarına kadar her şey -biri diğerinden

ayrı tutulmadan- nasıl yekpâre Türk vatanını teşkil ediyorsa; bu ülkede yaşayan ve vatana bağlı olan herkes de Türk milletini oluşturuyordu. Bu bağlamda Arık'ın şu satırlarını da aynen aktarmanın yerinde olacağını düşünüyoruz: "Bu davanın mahiyeti üzerinde de duralım. Bu yurdu sevmek gibi, temelini sevgiye dayadığımız bu milliyetçilik anlayışında birliğiz sanıyorum: Bu milletin dili, birinci sınıf modern bir dil olmak için, nasıl tasarruflarına sarılmaya borçlu ise; bugünün büyük milleti de, öz kütlesinin bütün temsilcilerine, tasarruflarına bağlı kalmaya borçludur. Dilimize giren, bizim olan, bizim dil kaidelerimize uyan tek kelimeyi -anlaşmamızı tehlikeye koymadan- atmayı nasıl düşünmüyorsak; millet örgümüne malolan tek insanı kaybetmeyi öyle istemiyoruz. Bizim kalan ve vatana lâyık olan insan, Türklüğün tâ kalbindedir."²³

Milliyetçilik davasının prensiplerini ortaya koyarken hürriyetin değerine vurgu yapan Arık; adaletin hürriyetle sağlanabileceğini ama hürriyet için de millet olarak bir ve bütün kalınmasının şart olduğunu düşünür. Onun milliyetçilik davasında sermaye reddedilmez; fakat kapitalist ülkeler de olduğu gibi sermayenin toplum üzerindeki egemenliğine şiddetle karşı çıkılır. Bu bakımdan halkçı bir çizgi ortaya koyan Arık'ın milliyetçiliği sosyolojik bir bakış açısı taşır. Onun milliyetçiliği, bir vatanda yaşamının tatlı ve kutsal bir şey olduğunu hissettiren sosyal güvenliği ülkede egemen kılmayı hedefler. Bütün bunların sağlanabilmesi ise "bağımsız bir Türkiye" realitesinin temel alınması gerekir.²⁴ Ülkenin ve milletin her bakımdan özgür, bağımsız ve güçlü olabilmesinin yolu kalkınmaktan geçer. Bu kalkınmanın sağlanabilmesi ise; Anadolu'nun öz ve bozulmamış varlığı olan köylünün ve köyün

kalkındırılmasına bağlıdır. Bu inançla siyasete atılan Remzi Oğuz Arık'ın kurduğu Türkiye Köylü Partisi'nin kuruluş amacında aynı hususların vurgulandığı görülmektedir.²⁵ Büyük düşünürün bu konudaki isabetli tespit ve çözüm yollarını ihtiva eden görüşlerinin, Türkiye Köylü Partisi'ni kuruluşundan yıllar önce 1934 yılında Dönüm mecmuasında yayınlanmış olması; onun ileri görüşlülüğünü ve ufkunun genişliğini göstermesi bakımlarından dikkat çekicidir.²⁶ Bu görüşlerin uzun yıllar sonra "tarım kentleri" ve "köy kent" projeleri olarak tekrar formüle edilmiş olmaları, bu bilge insanın hatırası önünde yeniden saygıyla eğilmeyi zorunlu kılıyor.

Onun ilimcilik, demokrasi ve milliyet ideolojisini tartıştığı konferansında ve diğer makalelerinin satır aralarında, günümüzde "Atatürk ilkeleri" adıyla bilinen kavramlara dair olmak üzere Atatürk'ün idealleriyle paralellik taşıyan düşünceler dikkati çeker. Onun ülküleri ve ideolojisi bütünüyle göz önüne alındığında; milliyetçiliğinin kitâbî ve ütopyik olmadığı; tarihî temellere, gerçeklere, vatanlaşmış bir coğrafyaya ve tecrübelere dayandığı görülür. Bu yönüyle de onun milliyetçiliği Atatürk'ün milliyetçilik anlayışına çok benzetilir.²⁷

Türk milliyetçiliği ülküsüne kapıldıktan sonra âlim, fikir adamı, öğretmen, politikacı ve tüm bunları toparlayan bilge kişiliğiyle tarihte yerini almış olan Remzi Oğuz Arık hakkında son olarak şunlar söylenebilir: Türkiye'nin bilim, fikir ve siyaset hayatında bir döneme damgasını vuran, Türk milliyetçiliğini -tâbiri câizse- partileştirerek siyaset sahnesine sokan ve bu çabalarıyla çok değer verdiği Türk milletine büyük bir hizmetlerde bulunan Prof. Dr. Remzi Oğuz Arık; hem fikirleri, hem de onun fikirleriyle yetişmiş aydınlar vasıtasıyla 1950 sonrası Türkiye'sinde etkilerini sürdürmüştür. Bu şekilde 1950 sonrası Türk milliyetçiliğinin gelişiminde de yol gösterici bir rol oynamıştır.

Türkiye'nin bilim, fikir ve siyaset hayatında bir döneme damgasını vuran, Türk milliyetçiliğini -tâbiri câizse- partileştirerek siyaset sahnesine sokan ve bu çabalarıyla çok değer verdiği Türk milletine büyük bir hizmetlerde bulunan Prof. Dr. Remzi Oğuz Arık; hem fikirleri, hem de onun fikirleriyle yetişmiş aydınlar vasıtasıyla 1950 sonrası Türkiye'sinde etkilerini sürdürmüştür. Bu şekilde 1950 sonrası Türk milliyetçiliğinin gelişiminde de yol gösterici bir rol oynamıştır.

- 1 Prof.Dr. ARIK, Remzi Oğuz Arık gibi çok yönlü bir şahsiyeti tarif etmek kadar onun görüş ve fikirlerini yorumlamaya kalkmak da zorlu bir uğraş. Çünkü onun görüşlerini en iyi anlama yolu; kendi özgün üslubunu yansıtan yazılarını bizzat okumaktan geçiyor. Hâl böyle olunca biz, yazımızda sık sık doğrudan alıntıya başvurmayı tercih ettik. Okuyucunun bu konuda bizi anlayışla karşılayacağını ümit ediyoruz.
- 2 Remzi Oğuz Arık'ın kendi yayınları ile hakkındaki yayınları kapsayan bibliyografya için bk. N. Sefercioğlu, "Remzi Oğuz Arık'ın Yazı ve Yayın Hayatı", Remzi Oğuz Arık Armağanı, hzl. H.Rıdvan Çongur, A.Ü.DTCF. Yayınları, Ankara.1987, s.243-281.
- 3 ARIK, Remzi Oğuz Coğrafyadan Vatana, Remzi Oğuz Arık'ın Eserlerini Yayıma ve Anıtını Yaptırma Derneği Yayınları, Ankara.1956, s.X. Atıf yaptığımız Romen rakamlı sayfalar söz konusu kitap için Ş.Raşit Hatipoğlu tarafından yazılan Remzi Oğuz Arık'ın hayatı bahsine aittir.
- 4 ÇONGUR, H. Rıdvan "Remzi Oğuz Arık", Remzi Oğuz Arık Armağanı, hzl. H.Rıdvan Çongur, A.Ü.DTCF. Yayınları, Ankara.1987, s.240.
- 5 Yukarıdaki satırlar Nurettin Topçu'nun "Köy Kadını" kitabına yazdığı önsözden alınmıştır. bk. Remzi Oğuz R.O.Arık, Köy Kadını- Memleket Parçaları, Hareket yayınları.1967, s.13.
- 6 ARIK, Remzi Oğuz Coğrafyadan Vatana, s.XIII.
- 7 SEFERCİOĞLU, N. age., s.244-245.
- 8 Onun kendi yazılarında ideal, idealist ve idealizm kavramlarının fikir dünyasının temel taşlarını teşkil ettikleri hemen göze çarpar. Biz yazımızda bu kavramları bazen yukarıdaki gibi Fransızca okunuşlarıyla, bazen de Türkçe karşılıklarıyla kullandık. Galiba bu kavramların Türkçe karşılıklarını kullanmak hem anlaşılır olmak; hem de nasıl bir fikir çizgisini tanımladığını anlatabilmek için daha yerinde olacaktır.
- 9 bkz. SEFERCİOĞLU, N. age., s.244.
- 10 SEFERCİOĞLU, N. age., s.244,246.
- 11 R.O. Arık, Coğrafyadan Vatana, s.VI.
- 12 Mehmet Kaplan, "Remzi Oğuz Arık ve Milliyetçilik Anlayışı", Remzi Oğuz Arık Armağanı,Haz.:H. Rıdvan Çongur, A.Ü.DTCF. Yayınları, Ankara.1987, s.233, 235.
- 13 ARIK, Remzi Oğuz Coğrafya'dan Vatana, s.3-5.
- 14 ARIK, Remzi Oğuz age., s.5-6.
- 15 ARIK, Remzi Oğuz Köy Kadını, s.15-16.
- 16 ARIK, Remzi Oğuz, Coğrafyadan Vatana, s.30.
- 17 ARIK, Remzi Oğuz Coğrafyadan Vatana, s.67-68.
- 18 ARIK, Remzi Oğuz Coğrafyadan Vatana, s.64.
- 19 ARIK, Remzi Oğuz Coğrafyadan Vatana, s.64.
- 20 ARIK, Remzi Oğuz "Güzel Türkçemiz", Millet, I,Sayı:3 (Temmuz 1942), s.65-70.
- 21 ARIK, Remzi Oğuz Coğrafya'dan Vatana, s.17-18.
- 22 ARIK, Remzi Oğuz Coğrafyadan Vatana, s.18.
- 23 ARIK, Remzi Oğuz Coğrafyadan Vatana, s.106.
- 24 ARIK, Remzi Oğuz, Coğrafyadan Vatana, s.107.
- 25 Türkiye Köylü Partisi: Gaye, Prensipler, Tüzük, Program, Beyanname, Türkiye basımevi, İstanbul.1952, s.3.
- 26 bk. ARIK Remzi Oğuz, *Coğrafyadan Vatana*, s.81.
- 27 KAPLAN, M. age., s.238.

FETHİ TEVETOĞLU

YRD. DOÇ. DR. MEHMET SOĞUKÖMEROĞULLARI*

Türk tarihinde milliyetçi duyuş ve düşünüşün ilk görüldüğü Göktürk Kitabelerinden Tanzimat Dönemine gelinceye kadar sürekli gelişen milliyetçilik, özellikle Batı'da Fransız İhtilâli'nin tüm dünyaya yayılan etkileri neticesinde siyasal bir kimliğe bürünür. Özellikle 1908'den sonra milliyetçilik hareketi önce kültürel, Balkan Savaşlarından sonra da siyasal bir akım olmasında Batı'daki gelişmelerin yanı sıra Türk dünyasından gelen Türkçü aydınların da payı büyüktür. Ziya Gökalp'ın sistemleştirdiği ve şairlerinin ideolojik temelinde yer alan milliyetçilik düşüncesine bağlı anlayış Cumhuriyet Dönemi içerisinde de çeşitli düşünürler vasıtasıyla varlığını sürdürür. Fethi Tevetoğlu da bu geleneği devam ettiren şahsiyetlerdendir. Fethi Tevetoğlu'nu anlatan bu yazıda O'nun hayatı, sanat hayatı, fikirleri, eserleri, hakkında yazılanlar, şairliği ve *Kopuz* dergisi üzerinde durulacaktır.

Hayatı

Edebiyat kuramlarının sanatçının hayatına yönelik sorulara cevap vermediğinden dolayı "sanatçıya dönük eleştiri" kuramı geliştirilir. Böylece sanatçının eserlerinden yola çıkılarak hayatı hakkında bilgi sahibi olunabileceği

* Gazi Antep Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölü Öğretim Üyesi..

Türk tarihinde milliyetçi duygu ve düşünüşün ilk görüldüğü Göktürk Kitabelerinden Tanzimat Dönemine gelinceye kadar sürekli gelişen milliyetçilik, özellikle Batı'da Fransız İhtilâli'nin tüm dünyaya yayılan etkileri neticesinde siyasal bir kimliğe bürünür. Özellikle 1908'den sonra milliyetçilik hareketi önce kültürel, Balkan Savaşlarından sonra da siyasal bir akım olmasında Batı'daki gelişmelerin yanı sıra Türk dünyasından gelen Türkçü aydınların da payı büyüktür. Ziya Gökalp'ın sistemleştirdiği ve şairlerinin ideolojik temelinde yer alan milliyetçilik düşüncesine bağlı anlayış Cumhuriyet Dönemi içerisinde de çeşitli düşünürler vasıtasıyla varlığını sürdürür. Fethi Tevetoğlu da bu geleneği devam ettiren şahsiyetlerdendir. Fethi Tevetoğlu'nun anlatan bu yazıda O'nun hayatı, sanat hayatı, fikirleri, eserleri, hakkında yazılanlar, şairliği ve *Kopuz* dergisi üzerinde durulacaktır.

düşünüldür. Sanatçıya dönük eleştiri sanatı duyguların ve yaşanmışlıkların ürünü olarak algıladığından sanatçıların eserleri hayatları için önemli bir belge niteliği taşır.¹ Fakat biyografik yaklaşımda kaçınılması gereken hususlardan biri metnin içeriğini yazarın hayatına eş değer tutmaktır. Çünkü eser ile yazar arasında özdeş olmayan durumlar söz konusu olabilir veya eser muhayyel bir dünyanın ürünü olarak vücut bulabilir.² Bu açıdan bakıldığında Fethi Tevetoğlu'nun şiirlerinden bazıları hayatıyla ilgilidir.

1916 yılında doğan Fethi Tevetoğlu'nun babası Çoruh vilayetine bağlı Yedipare köy'ünden değirmenci Hasan Dayı'nın oğlu deniz subayı Ali Dursun Bey, annesi Zehra Hanımdır.³ "Anneme"⁴ isimli şiirinde annesine olan sevgisini ifade eden Fethi Tevetoğlu "Türklüğe Kurban" şiirinde dedesinin değirmenci babasını kaptan olduğunu "*Dedem değirmenci babam kaptanmış / Ninem tarlalarda kaorulmuş, yanmış*" (TK, s. 16) dizelerinde belirtir.

Dursun Bey ile Zehra Hanım'ın bu evlilikten dört oğlu doğar. Bunlardan üçüncüsü Fethi Tevetoğlu'dur. İlköğrenimine Trabzon Zeytinlik İlkokulu'nda başlamış, Samsun İstiklâl Okulu'ndan 1928 yılında mezun olur.⁵ Samsun'da Hakmevcud adında bir dilencinin olduğunu "*Hak-Mev-Cûd*"⁶ şiirinde dile getirir. Bu dönem hayatında eşya-mekân ilişkisi içerisinde önem kazanır ve "*Samsun*" isimli bir şiir yazmasına neden olur:

Sâhil az, dağlar yakın, yol ne yarım ne bütün;

Evler de yüksek, alçak; deniz gören, görmeyen.

Üstâdımın buradaki fonu yemyeşil: Tütün.

Yok bu şehre çıkub da murâdına ermeyen (TK, s. 19)

I. Dünya Harbi'nin en zor günlerinde geçen bu çocukluk dönemi onun kişisel kimliğini oluşturan temel faktörler arasında sayılmalıdır. Sigmund

Freud ve Adler de kişilik oluşumunun bu yıllarda vücut bulduğunu ifade ederler.⁷

Samsun'da başladığı lise eğitimine yatılı okuyan öğrencilerin Kastamonu'ya gönderilmesi üzerine Kastamonu'da devam eder. Lise öğreniminden sonra 1934 yılında Askeri Tıbbiye'ye başlar.⁸ Askerî Tıbbiye'de okurken sık sık ziyaret ettiği Mehmet Akif 1936 Pazar gecesi saat 7:45'te hayata gözlerini kapar. Bu haberi ona hastabakıcı Mary Mançenko verir.

"Bir Müslüman hemşire bulunamaz mıydı? diye önceleri kızdığım, sinirlendiğim, fakat sonra birçok sahnelere tanık olunca insanlığına ve vefasına hayran kaldığım hastabakıcı Mary, bana acı sonucu telefonla bildirmişti. Âkif'in ziyaretine sık sık gittiğim ve başucunda âdetâ nöbet tuttuğum günlerde Mısır Apartmanı'nda tanıdığım bu Rus asıllı hastabakıcı, Prenses Emine Abbas Halim'in iğnecisiydi, Mary Mançenko'dan, her an beklediğimiz Hakkın emri yerine gelince kara haberi derhâl bana ulaştırmasını rica etmiştim. Hemşire Mary, büyük bir vazifebilirlikle verdiği sözü tutmuştu."⁹

Haberi alan Fethi Tevetoğlu, tıbbiyeli, sivil ve yurttaki arkadaşlarını durumdan haberdar eder. Fethi Tevetoğlu ve arkadaşları, Mehmet Akif'in cenazesini, onun vasiyetine uyarak otomobille değil, omuzlarında taşıyarak Mısır Apartmanı'ndan Beyazıt Camii'ne kadar getirirler. Fakat musallada yatan kişinin Mehmet Akif olduğunu kimse bilmediği için, cenazenin Âkif'e ait olduğunu yaymak üzere fakültelere dağılırlar. 11 kişi gittikleri fakültelerden on binlerce kişi olarak geri dönerler ve Âkif'in tabutu üzerine Türk Bayrağı'nı örterler. "*Altun simle işlenmiş âyetlerle süslü neftî atlaslar, Kâbe örtüleriyle örtülen o fakir tabut üzerine bir de Tıb Talebe Yurdu'ndan Onbaşıoğlu'nun getirdiği Türk bayrağı koyulunca, taşıyacağımız cenâze, içi kadar değerlenmişti.*"¹⁰ Fethi Tevetoğlu ve Tıbbiyeli gençler Âkif'i cenaze arabasına koymak isteyen görevlilere vermezler. Acudoğlu Ratif Aşır, onun ileride yapılacak büstü veya heykeli için yüzünün kalıbını almak isteyince kefenini açan

Kişinin Mehmet Akif olduğunu kimse bilmediği için, cenazenin Âkif'e ait olduğunu yaymak üzere fakültelere dağılırlar. 11 kişi gittikleri fakültelerden on binlerce kişi olarak geri dönerler ve Âkif'in tabutu üzerine Türk Bayrağı'nı örterler. "*Altun simle işlenmiş âyetlerle süslü neftî atlaslar, Kâbe örtüleriyle örtülen o fakir tabut üzerine bir de Tıb Talebe Yurdu'ndan Onbaşıoğlu'nun getirdiği Türk bayrağı koyulunca, taşıyacağımız cenâze, içi kadar değerlenmişti.*"

Fethi Tevetoğlu ve arkadaşları, Mehmet Akif'in cenazesini, onun vasiyetine uyarak otomobile değil, omuzlarında taşıyarak Mısır Apartmanı'ndan Beyazıt Camii'ne kadar getirirler. Fakat musallada yatan kişinin Mehmet Akif olduğunu kimse bilmediği için, cenazenin Âkif'e ait olduğunu yaymak üzere fakültelere dağılırlar. 11 kişi gittikleri fakültelerden on binlerce kişi olarak geri dönerler ve Âkif'in tabutu üzerine Türk Bayrağı'nı örterler. "Altun simle işlenmiş âyetlerle süslü neftî atlaslar, Kâbe örtüleriyle örtülen o fakir tabut üzerine bir de Tıp Talebe Yurdu'ndan Onbaşıoğlu'nun getirdiği Türk bayrağı koyulunca, taşıyacağımız cenâze, içi kadar değerlenmişti."

Tevetoğlu, Akif'in yüzünün sağ köşesinden sızan kanın çenesine doğru aktığını görür ve bunun üzerine onu Türk bayrağına sarar ve toprağa koyar. O'nun baş ucundan Fethi Tevetoğlu, ayak ucundan ise Fethi Tevetoğlu'nun arkadaşı Maraşlı 182 Abdullah tutarak onu mezara indirirler ve mezarı başında en son konuşmayı yine Fethi Tevetoğlu, "Büyük Âkif! Şimdi sana son hitâbı, asker oğlun yapacak!" şeklinde yapar.¹¹

Fethi Tevetoğlu, Tıbbiye'de okurken o dönemin önemli gazetelerinden *Tasvir-i Efkâr*'da musahhahlik yapar. Yüksek Öğrenimini 1941'de tamamlar ve askerî tabip olarak Gülhane Askerî Tıp Akademisi'nde görev alır.¹² Tıbbiye son sınıfta iken Samsun'da tanıştığı eşi Gülcan Kırımşamhal'la¹³ 8 Ekim 1941 yılında evlenir. Gülcan ve Fethi Tevetoğlu çiftinin bu evlilikten Filiz, Nur, Aliye, Tolunay ve Tomris adında beş kız çocukları olur.¹⁴ Bu kızlardan Filiz'e "Malta Mektupları" şiirinin "Kızım Filiz Hatun'a Yazdıklarım"¹⁵ kısmında değinir.

1942 yılında Samsun'daki 90. Piyade Alayı'na tayin edilir.¹⁶ 1944 yılında Türkçü-Turancı davada sanık olarak yargılanan 12 kişiden biri olan Fethi Tevetoğlu, 11 ay 20 gün hapse mahkûm edilir.¹⁷ Bu olayın gelişim seyrinde ilk olarak *Kopuz* dergisinin yayınlanmasından sonra üç milletvekilinden oluşan bir heyet Ankara'dan Samsun'a gönderilerek Tevetoğlu'nun ifadesi alınır. Atsız'ın Saraçoğlu'na hitaben yazdığı açık mektuptan sonra Türkçüler üzerinde İsmet İnönü'nün baskıları artar, Türkçü dergiler teker teker kapatılırken Türkçüler de birer tutuklanmaya başlar. Türkçüler içerisinde bilinen kişilerden olan Tevetoğlu'nun diğer Türkçülerle yazışmaları aramalarda ele geçirilir. 17 Mayıs 1944 günü alayın revirinde çalışırken askerî bir yargıç ve sivil bir memur gelerek dolaplarını ve yazı masasını ararlar. Bunun üzerine hemen eve giden Tevetoğlu, kitaplarını ve evraklarını dağınık bir şekilde bulur. Söz konusu aramalardan sonra "Görülen lüzum üzerine" Fethi Tevetoğlu tutuklanır. İstanbul'da

Tophane'de bulunan Sıkıyönetim Kumandanlığı'na getirilen Tevetoğlu, burada hücreye atılır. 73 gün "güneşsiz, kimse ile görüşüp konuşmadan ve ilk haftayı da tamamen ekme-su, simit ve çay ile geçirerek kalır."¹⁸ Türkçülük Davası'nın duruşmaları 1 Kasım 1944'te başlar ve 125 gün sürdükten sonra 29 Mart 1945'te sona erer. 11 ay 20 gün hapiste kaldıktan sonra tahliye olur. Bu durumu "Dostlara Sesleniş"¹⁹ şiirinde anlatır.

Dostlar Selâm olsun hapisshaneden

Sizden uzaklığım tek acım benim.

Vatan muhabbeti bunları eden

(Namık Kemal Ruhu) ilâcım benim!

Kararlar Askerî Yargıtay'a gönderilir ve Yüksek Mahkeme kararları bozar. Fethi Tevetoğlu Samsun'a döner. "Fethi Tevetoğlu'nun Samsun'a dönüşü bir bayram şenliği içinde oldu. Subay arkadaşları, alayının her bölüğünden ayrılmış birer onbaşından oluşan bir manga, hastaları, dostları, ailesi, tren garında O'nu bekliyorlardı. 90. Piyade Alayı'na tayin olunmuş yeni komutan da O'nu görmeye gelmişti. Kısa bir süre sonra, eski birliğinde göreve başlayan Tevetoğlu, yüksek komutanların ilgisini ve takdirini kazandı. Bu sebeple Ankara'ya Genelkurmay Başkanlığı karargâhına tayin edildi."²⁰ 1947 yılında aldığı cezanın bozulması üzerine serbest kalarak Genelkurmay Başkanlığı Karargâhu Tabipliğine getirilir veya ordudaki doktorluk görevine geri döner.²¹ Ankara'da bulunduğu yıllarda Türk Milliyetçiler Derneği'nde gençlere konuşmalar yapar ve onları çalışmaya davet eder.²²

1953 yılında lisansüstü çalışmalar yapmak için gittiği Amerika'dan 1957 yılında döndüğünde ilk önce Demokrat Parti Samsun il başkanı, 1961 Senato seçimlerini takiben de Adalet Partisi Samsun senatörü olarak siyasetin saği içerisindeki yerini alır²³ ve komünizmle mücadelesine burada devam eder. Fakat bu mücadelede aktif rol alıp almadığı ispata muhtaç bir konudur. Kendisini faşistlikle suçlayanlara "Onlar Moskova'yı Kâbe gibi görenlerdir" der. Tiyatrolarda Anton Çehov'un oyunlarının oynanmasını siyasetçi olarak eleştiren Tevetoğlu'nun bu görüşünün asıl sebebi, Rus aleyhtarlığıdır. Komünizmle mücadelesini şu ifadelerle açıklar:

"... ne ben tüccarım, ne de benim aile efradım içinde küçüklü büyüklü harman şirketleri kurup fakir milletin buğdayını kendi torbalarına dolduran harmancılar, sahte iflâs tertipçileri, ticaret kamburları mevcut değildir. Komünizmin ticareti yapılmaz, mücadelesi yapılıdır. Ben de bu mücadeleyi yapıyorum."²⁴

1942 yılında Samsun'daki 90. Piyade Alayı'na tayin edilir. 1944 yılında Türkçü-Turancı davada sanık olarak yargılanan 12 kişiden biri olan Fethi Tevetoğlu, 11 ay 20 gün hapse mahkûm edilir.

Türkçüler içerisinde bilinen kişilerden olan Tevetoğlu'nun diğer Türkçülerle yazışmaları aramalarda ele geçirilir. 17 Mayıs 1944 günü alayın revirinde çalışırken askerî bir yargıç ve sivil bir memur gelerek dolaplarını ve yazı masasını ararlar. Bunun üzerine hemen eve giden Tevetoğlu, kitaplarını ve evraklarını dağınık bir şekilde bulur. Söz konusu aramalardan sonra "Görülen lüzum üzerine" Fethi Tevetoğlu tutuklanır. İstanbul'da Tophane'de bulunan Sıkıyönetim Kumandanlığı'na getirilen Tevetoğlu, burada hücreye atılır. 73 gün "güneşsiz, kimse ile görüşüp konuşmadan ve ilk haftayı da tamamen ekmek-su, simit ve çay ile geçirerek kalır."

Tevetoğlu ölümüne kadar komünizmle mücadelesine devam eder. *Türkiye'de Sosyalist ve Komünist Faaliyetler* onun bu meyanda hazırladığı en önemli eseridir ve Atatürk'ün söylediğini iddia ettiği "Şurası unutulmamalıdır ki, Türk âleminin en büyük düşmanı komünistliktir!... Her görüldüğü yerde ezilmeli" sözü çok eleştiri alır. Eser dışındaki komünizmle mücadele kitapları *Açıklıyorum, Dış Politika Görüşümüz, Faşist Yok Komünist var, Komünist Bloкта Milliyet ve Mefkûre, Milletlere Işık Tutan İki Beyanname, Yirminci Yüzyılın Yüzkarası Utanç duvarı*"dır.²⁵

1967 yılında Süleyman Demirel'in Sovyetler Birliği gezisine katılan Tevetoğlu, bu dönemden sonraki yazılarını akademik alana kaydırır. 1968 yılında Türkiye'de bilimler akademisi kurulması için kanun teklifi veren Tevetoğlu, bir yandan da Türkçülerin biyografilerini yazmaya devam ederken *Türk Ansiklopedisi*'nin Yayın Kurulu Başkanlığı'na getirilir.²⁶ Beş yıl bu görevde kaldıktan sonra 1973 yılında yurtdışına çıkan Tevetoğlu, Türkiye'ye döndükten sonra Türkçü *Yeni Orkun* dergisini ölümüne kadar çıkarmayı sürdürür ve 1989 yılında ölür.²⁷ Celal Öcal Fethi Tevetoğlu'nun cenaze törenini şu cümlelerle anlatmaktadır:

"Kendisine çok şey borçlu bulunduğum Fethi Tevetoğlu hocamın cenaze törenini yazmak benim için zor oldu. 30/11/1989 sabahı arkadaşım Mehmet Kömen'le İzmir'den gelmiş, Gülhane Hastanesinin morgunda hocamı görmüştüm. Cenaze hazırlıklarıyla ilgilenen dünürü Sayın Kılıç Erginbaş ve iki. Gülhane Askerî Tıp Fak. Öğrencisiyle tabutunu Türk bayrağına sarmış, dualar okuyarak başında beklemiştik. Gözlerimin önünde rahmetli Mehmed Âkif Ersoy'un cenazesindeki çabası ve kabri başında yaptığı konuşmasını, M. Âkif'i mertçe müdafaa edişini canlandırdığım hocam, son yolculuğuna vasiyet ettiği gibi Türk Askerlerinin omzunda başladı. TBMM'de yapılan; eşi, ailesi, arkadaşları ile Meclis

Başkanı Kaya Erdem, Alparslan Türkeş, Yılmaz Öztuna, Necdet Evliyagil, Yavuz Bülent Bakiler, Kasım Gülek ve birçok parlamenter ve bakanların katıldığı törende hocamızın tabutu, askerlerimizin omuzunda ağır ağır getirilerek, Meclis bahçesindeki yerine kondu, "ti" sesiyle, saygı duruşundan sonra tören sona erdi."²⁸

Fethi Tevetoğlu'nun Fikirleri,

Sanat Hayatı ve Eserleri

Tevetoğlu'nun fikir alanındaki ilerlemesini iki ana dönemde ele almak gerekir. İlk dönemde onun düşünüş sisteminde merkez noktayı Türkçü-Turancı fikir oluşturur. Bu dönemdeki düşünceleri Hüseyin Nihal Atsız'ın fikirleri çevresinde şekillenir. Fakat o, Şamanist öğeler yerine İslam'ın toplum yaşamı içerisindeki önemini ifade eder.²⁹

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve Soğuk Savaş Döneminin bitmesiyle birlikte Türkçü Turancı çevrelerin çıkardığı dergilerde yazıları yayınlanan Tevetoğlu, yeni dönemdeki fikirlerinin sinyallerini verir. Komünizm karşıtı fikirlerini öne çıkarmasıyla birlikte yazılarındaki din vurgusunu arttırmaya başlar. Bir taraftan dinin Türk toplum yapısı içerisindeki önemine değinirken, diğer taraftan İslamiyet'in Türk dini olduğu üzerinde yoğunlaşır.³⁰

Ziya Gökalp'ın milliyetçilik anlayışı ile Fethi Tevetoğlu'nun milliyetçiliğe bakışı arasında ciddi bir yakınlıktan bahsetmek mümkündür. 1930'dan beri Türkçülük fikri içerisinde yer aldığını, Ziya Gökalp'ın ve Rıza Nur'un icra ettikleri tesirlerin sonucunda esir Türklerle ilgilendiğini belirten Tevetoğlu, Atatürk milliyetçiliği içerisinde Ziya Gökalp'ın özel bir yeri olduğunu ve *Türkçülüğün Esasları* kitabı incelendiğinde bu kaynaktan

1967 yılında Süleyman Demirel'in Sovyetler Birliği gezisine katılan Tevetoğlu, bu dönemden sonraki yazılarını akademik alana kaydırır. 1968 yılında Türkiye'de bilimler akademisi kurulması için kanun teklifi veren Tevetoğlu, bir yandan da Türkçülerin biyografilerini yazmaya devam ederken *Türk Ansiklopedisi*'nin Yayın Kurulu Başkanlığı'na getirilir. Beş yıl bu görevde kaldıktan sonra 1973 yılında yurtdışına çıkan Tevetoğlu, Türkiye'ye döndükten sonra Türkçü *Yeni Orkun* dergisini ölümüne kadar çıkarmayı sürdürür ve 1989 yılında ölür.

Atatürk'ün ne derece faydalandığının açıkça anlaşılacağı üzerinde yoğunlaşır. Tevetoğlu'na göre Gökalp, Türk milliyetçiliğinin ilk modern kurucusudur.³¹

Fethi Tevetoğlu'nun milliyetçiliği ilk dönem milliyetçiliği olarak adlandırılan millet ve milliyetçiliğin varlığının sorgulanmadan kabul edildiği sürekli var olduğu ve olacağı inancıyla hareket eden milliyetçilik. Tevetoğlu'nun fikirleri ilk zamanlar Atsız çevresinde şekillenirken daha sonraları kültüre vurgu yapan Rıza Nur etkisi görülür. Ancak her ne kadar bu kişiler onun dünyasında etkisini yitirmese de temel olarak dil merkezli kültür fenomeni üzerinde durulduğu dikkati çeker. Nizam Önen Fethi Tevetoğlu için din unsurunu milliyetçiliğin dışında tutmayan bir yapıda olmadığını ifade etse de, Mert Gönül onun İslamiyet'i ikinci plana ittiği ve Türklüğü bozarak değiştiren bir yapıda olduğunu savunur. Ancak 1960 darbesinden sonra Adalet Partisi'nde senatör olunca İslam konusundaki fikirleri değişerek, Türklük ile İslam'ı birleştirmek isteyen bir yapıya yönelir.³² Bu görüş de Tevetoğlu'nun İslam'a bakışı konusunda Nizam Önen'in ikinci dönemi esas alarak fikirler beyan ettiği yönünde görüş belirtmeyi olanaklı kılar.

1960'lı yıllar, Tevetoğlu'nun düşünsel çizgisinin ikinci ve Türk düşünce tarihindeki etkisi göz önüne alındığında daha önemli bir parçasını oluşturur. Bu yıllarda Türkçü-Turancı görüşleriyle Komünizm karşıtlığı devam eden Tevetoğlu, aynı zamanda Amerikan ve NATO tarafında yer alan fikirlere sahiptir. Komünizme, komünistlere ve Köy Enstitülerine eleştirilerinde aşağılama, hakaret ve suçlama göze çarpar. Dünyada biri komünist Rusya diğeri ABD'nin başını çektiği demokrat veya hür dünya olmak üzere iki cephe olduğunu savunan Tevetoğlu, Komünizmin sadece Türklüğün değil, bütün insanlığın düşmanı olduğunu düşünerek Amerikan liberalizmine kayar. Tevetoğlu her ne kadar ırkçı düşüncelerden sıyrılmış görünse de kişilere eleştirilerini genelde etnik köken üzerinden yapar. Bu davranış onun ırkçı düşüncelerden tam olarak ayrılmadığının açık bir göstergesidir. Kıbrıs konusundaki düşüncelerini anti-komünizm üzerine kuran Tevetoğlu'nun fikri, Türkiye'de başlayan anti-Amerikancı oluşumlara terstir.³³

"Fethi Tevetoğlu, Türk anti-komünizminin önde gelen propagandistlerinden ve 1960'larda başlayan sağ-sol politik kutuplaşmasının keskin figürlerindedir. Türk milliyetçiliğini, ABD'nin stratejileriyle özdeşleşmiş bir anti-komünizm eksenine oturtan anlayışın tipik bir temsilcisi olmasıyla dikkate değerdir."³⁴

Devlet sevgisi ve vatanseverlik üzerinde milliyetçilik duygusunu şekillendiren Tevetoğlu, Türkiye dışındaki Türklerle ilgilense bile Turan fikrini ön plana çıkarmaz. Türk olmayanlara karşı sert tutumunu sürdüren Tevetoğlu, Türk olmayan vatandaşların asimile olmasını, ancak toplum yaşamından ve kurumlardan uzakta tutulmalarını savunur ve yabancı evliliklerden uzak durulmasını, ancak evlilik

kurumunun zorunlu hâle getirilmesini ön görür.³⁵

Türkçülük üzerine yaşanan polemiklerde Fethi Tevetoğlu sürekli olarak Nihal Atsız'ın yanında yer alır. Sol düşünceyle yaşanan tartışmalarda Fethi Tevetoğlu'nun Atatürk'ün karşısına İsmet İnönü'yü alarak eleştirdiği ve genelde bütün eleştirilerin İsmet İnönü etrafında seyrettiği görülür. Ayrıca hedefinde olan bir diğer kişi Hasan Ali Yücel'dir.³⁶

Fethi Tevetoğlu, yazı ve yayım denemelerine 1927-1928 Samsun İstiklâl İlkokulu'nda tek başına çıkardığı duvar gazetesi ile başlar. Trabzon Lisesi'nin orta kısım birinci sınıfında *Güzel Polathane* gazetesindeki ilk şiiri "Gemi ile Polathane" başlığını taşır. Samsun'da çıkan *Yürüyüş* mecmuasının açtığı yarışmada "Gurup ve Ben" şiiriyle birincilik ödülünü alır.³⁷ Daha sonra bu mecmuada Almancadan çevirileri yayımlanır. Küçük yaşlarda Nazım Hikmet aleyhine şiirler yazdığını kendisiyle yapılan mülakatta belirtir. *Çığır* dergisinde "M. Mengüç" müstear ismiyle şiirleri neşredilir. Şiirlerinde "Mengüç" takma adını kullanan Tevetoğlu, halk bilimi ile ilgili yazılarını *Halk Bilgileri Mecmuası*'nda, şiirlerini ve edebi araştırmalarını *Yücel* dergisinde yayımlar. Tevetoğlu *Atsız Kahraman* başlıklı iki perdelik manzum piyesini de bu dönemde yazar.³⁸

1931-1932 yıllarında *Atsız Mecmua*'da; 1933-34'te *Orhun* dergisinde ve 1935-39 yıllarında *Yücel* dergisinde şiir, mensur şiir, edebî araştırma ve tercümelemleri yayınlanan Tevetoğlu'nun Ali Fethi, Atsız, Yoldaş, Mengüç, Atsız, Yoldaş, M. Atsız, Yoldaş, Fethi Tevet, Mengüç, Tibet, Tibet, Tevet, Atsız, Yoldaş,³⁹ Kopuz⁴⁰ imzalarını kullandığı görülür.

Kastamonu Lise Mecmuasını üç yıl düzenli olarak tek başına yürütür.⁴¹ Orhan Şaik Gökyay'ın da öğretmenlik yaptığı Kastamonu Lisesi'nde Türkçü-Turancı düşüncelerin etkisi altına girdi. Bu lisedeki Türkçü-Turancı dergi olan *Kastamonu Lisesi Dergisi*'nde yayımladığı şiirlerinin ardından *Atsız Mecmua*'da şiirlerinin yayımlanmasıyla Türkçü-Turancı fikrin musahipleri arasında yerini alır.⁴² 1937'de yazmış olduğu "Türklüğe Kurban" başlıklı

Bu yıllarda Türkçülük ve Turancılık ile ilgili yazdığı şiirlerini *Yarın Turan Benimdir ve Türklüğe Kurban* adlı iki şiir kitabında yayımlar. 1933 yılında Atsız'ın "Çanakkale'ye Yürüyüş" şiirini yazmak için yaptığı geziye katılan dokuz kişilik grup içerisinde yer alan Tevetoğlu'nu Türkçü-Turancı fikir içerisinde amatör bir şair olmaktan öteye taşıyan 1939 yılında çıkarmaya başladığı *Kopuz Dergisi* olur. 1941 yılında Askerî Tıp Akademisinden mezun olduktan sonra Samsun'da yine *Kopuz* adıyla bir dergi yayımlar.

şiiirde “Varsın yirmibeşgi geçmesin yaşım” (TK, s. 17) mısralarıyla bu yıllara atıfta bulunarak kendisiyle ilgili bilgiler verir.

1934 yılında liseyi bitiren Fethi Tevetoğlu, aynı yıl askerî öğrenci olarak İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi’nde okumaya başlar. Bu yıllarda hem *Tasvir-i Efkâr*’da musahhihlik yapmış hem de “Ali Fethi” imzasıyla *Orkun* mecmuasında şiirler yayımlamıştır. Bu yıllarda Türkçülük ve Turancılık ile ilgili yazdığı şiirlerini *Yarım Turan Benimdir* ve *Türklüğe Kurban* adlı iki şiir kitabında yayınlar. 1933 yılında Atsız’ın “Çanakkale’ye Yürüyüş” şiirini yazmak için yaptığı geziye katılan dokuz kişilik grup içerisinde yer alan Tevetoğlu’nu Türkçü-Turancı fikir içerisinde amatör bir şair olmaktan öteye taşıyan 1939 yılında çıkarmaya başladığı *Kopuz Dergisi* olur. 1941 yılında Askerî Tıp Akademisinden mezun olduktan sonra Samsun’da yine *Kopuz* adıyla bir dergi yayınlar.⁴³ Bu dergilerde Türkçü-Turancı düşünceleri ön plana alan Tevetoğlu, Turan fikrini önem sıralaması içerisinde ilk sıralara koymaz. Ancak, Kızılelma’ya giden yolda bir durak olarak görür. Türk milletinin en önemli özelliğinin savaşı olmasını ifade ederek militarist yönünü de ortaya koyan Tevetoğlu, ırk fenomeni üzerindeki fikirlerini aileyi Türk bireylerden oluşturmak fikriyle özdeşleştirerek, aile mefhumunun Türk milleti içerisinde oldukça önemli olduğunu, Türk milletinin aile yoluyla çoğalacağını ve güçleneceğini savunur. Tevetoğlu’nun bu dönemdeki diğer Türkçü-Turancılardan farkı İslam’a verdiği önem noktasında belirir.⁴⁴

Kopuz dergisini yayımlarken Sadettin Nüzhet Ergun ile tanışan Tevetoğlu’nun *Tasvir* gazetesinde *Altındağ*, *Çınaraltı*, *Özleyiş*, *Kızıl Elma*, *Kürşad* dergilerinde şiirleri ve yazıları neşredilir. Fethi Tevetoğlu’nun *Atsız Mecmua*, *Orhun*, *Çığır*, *Tanrıdağ*, *Ülkü*, *Altınışık*, *Kızıl Elma*, *Kürşad*, *Ergenekon* dergilerinde şiirleri yayımlanır. *Tasvir-i Efkâr*, *Kudret*, *Adalet*, *Yeni İstanbul* onun yazı ve şiirlerini yayımlayan gazetelerdir.

Fethi Tevetoğlu’nun Eserleri

Kısaca hayatından ve fikirlerinden bahsettiğimiz Fethi Tevetoğlu’nun *Yarım Turan Benimdir*⁴⁵ ve *Bir Bayrak Altına*⁴⁶, *Fuzuli’nin Bahçesi*⁴⁷, *Türklüğe Kurban*⁴⁸ adlı dört şiir kitabı bulunmaktadır.

Bunların dışında *Atsız Mecmua*, *Orhun*, *Çığır*, *Tanrıdağ*, *Ülkü*, *Altınışık*, *Kızıl Elma*, *Kürşad*, *Ergenekon* dergilerinde sadece şiirleri yayınlanır. *Tasvir-i Efkâr*, *Kudret*, *Adalet*, *Yeni İstanbul* Tevetoğlu’nun yazı ve şiirlerini yayımladığı gazetelerdir.

DİĞER KİTAPLARI:	Biyografileri
<p><i>Açıklıyorum!</i></p> <p><i>Kıbrıs ve Komünizm</i></p> <p><i>Komünist Bloktaki Milliyet ve Mefkûre (G. Von Mende'den Çeviri)</i></p> <p><i>Benim Gördüğüm Bugünkü Rusya</i></p> <p><i>Yirminci Yüzyılın Yüzkarası Utanç Duvarı</i></p> <p><i>Milletlere Işık Tutan İki Beyannâme</i></p> <p><i>Faşist Yok Komünist Var!</i></p> <p><i>Dış Politika Görüşümüz</i></p> <p><i>Türkiye'de Komünist ve Sosyalist Faaliyetler</i></p>	<p><i>Mehmet Emin Yurdakul Hayatı ve Eserleri</i></p> <p><i>Ömer Naci</i></p> <p><i>Handullah Suphi Tanrıöver Hayatı ve Eserleri</i></p> <p><i>Enis Behiç Koryürek Hayatı ve Eserleri</i></p> <p><i>Müftüoğlu Ahmet Hikmet</i></p> <p><i>Süleyman Paşa</i></p> <p><i>Kızılaycı Hâmit Bey</i></p> <p><i>Türk'e ve Atatürk'e Tutkun Şair Gazi Namrül İslam</i></p> <p><i>Atatürk-İttihat ve Terakki</i></p> <p><i>Atatürk'le Samsun'a Çıkanlar</i></p> <p><i>Atatürk'ün Toplanmamış Yazıları</i></p> <p><i>Millî Mücadele Yıllarındaki Kuruluşlar</i></p> <p><i>Ali Fethi Okyar'ın Günlük Hâtıraları</i></p> <p><i>Mustafa Kemal Paşa General Harbord Görüşmesi Tanık ve Tercümanı: Prof. Hulûsi Y. Hüseyin (Pektaş)</i></p>

Mert Gönül'ün *Türk Düşünce ve Siyasi Hayatında Fethi Tevetoğlu* adlı eserinde Fethi Tevetoğlu'nun siyasi eserlerine değinilmiş, ancak edebî veya edebiyatla ilgili addedilebilecek biyografileri ve makaleleri hakkında bilgi verilmemiştir. Bundan dolayı edebî eserler bahsinde edebî biyografileri ve makaleleri hakkında ayrıntılı bilgiler verilmeye çalışılacaktır.

Herhangi bir yazarın duygu ve düşünce dünyasını ortaya çıkarmada en önemli yollardan biri edebiyatla ilgili eserleri hakkında bilgi vermektir. Şiirlerinden ve edebî eserlerinden onun edebiyata nasıl katkıda bulunduğu sorusuna cevap verilebilirken, bunların kaynakları hakkında bilgi sahibi olunacak yer sanatçının, varsa, edebî eserleridir. Fethi Tevetoğlu, biyografik ve edebî çalışmalar yönünden zengin bir örnek teşkil etmektedir.

Edebî Biyografi Kitapları

Fethi Tevetoğlu'nun ilk edebî biyografisi *Tagore Külliyyatı I*⁴⁹ adını taşır. Şairin Hint şairlere ilgi duymasının sebebi, onların İngiliz baskısını hiçe sayarak Anafartalar'da destanlaşan Mustafa Kemal Paşa ve Türk milletini Anadolu'da sömürgecilere karşı savaş verdikleri sırada desteklemiş olmalarıdır.⁵⁰ Kitabı Hüseyin Cahit Yalçın ve Behçet Kemal Çağlar övgü dolu sözlerle tanıtır. İlk önce Tagore'un hayatı hakkında bilgi veren kitabın en fazla ilgi çeken bölümü "Tagore ve Türk Dünyası" başlığını taşır. Kitapta, şairin İstanbul'dan çeşitli kitaplar istediğinden ve Celal Nuri Bey'e yazdığı mektuptan bahsedilir. Fakat burada Türk dünyasından Türkiye'nin kastedildiği açıktır. "Tagore'un Dini" başlıklı bölümde Hinduizm'e

yenilikler getiren bir sanatçı olarak tanıtılan Tagore, dininin esas fikirlerini *Veda*, *Upanishad* ve *İncil*'den alır. "Tagore'un Eserleri ve Felsefesi" bölümünde ise, Goethe ile Tagore'u karşılaştıran Tevetoğlu, onun eserlerinde tabiat unsurunun benzerinin Goethe'de de olduğunu ifade eder. Tagore'un ikinci önemli özelliğinin "panteist" olmasına rağmen, Tevetoğlu için dikkate değer yönü Hintli olmasıdır. *Yücel* dergisinin "Kitap Dünyamız"⁵¹ başlıklı bölümünde tanıtımı yapılmıştır. Ancak eserde verilen tek hikâye örneğinin Tagore'un en kötü hikâyelerinden biri olduğunun da vurgulanması, her yönüyle övülen eserin, eksik yönünü de okuyucuya göstermek maksadını taşır.

Ömer Nâci⁵² kitabı Atatürk'ün yakın arkadaşı ve hatip-şair olan Ömer Nâci'nin hayatını anlatan biyografik bir eserdir. Özellikle Atatürk'e yakın olması sebebiyle Tevetoğlu'nun dikkatini çekmesi "Atatürk'ün tam ve mükemmel bir biyografisini yazacaklar, onun çevresini incelemeğe, çocukluk, gençlik, askerlik ve politika arkadaşlarını bir bir tesbite; onlarla olan yakın ve te'sirli münasebetlerini bilmeğe ve belirtmeğe mecburdurlar."⁵³ ifadelerinden anlaşılır. Kitapta Ömer Nâci'nin hayatı, şairliği ve ölümünden sonra kendisi hakkında yazılanlar hakkında bilgi verilir.

*Enis Behiç Koryürek*⁵⁴ kitabı biyografik bir eserdir. Tevetoğlu'nun bu tür eserleri yazmaktaki amacı, gençlere örnek ve kaynak vermektir.⁵⁵ Tevetoğlu, kitaba başlarken onun fiziki ve moral tarifi hakkında bilgi verir. Sonra hayatını anlatır ve edebî gelişim evreleri hakkında bilgi verir. Kitabın sonunda ise, eserlerinden örnekler vardır.

*Hamdullah Subhi Tanrıöver*⁵⁶ kitabının yazılış amacı bir Türk büyüğünü geleceğin büyüklerine tanıtmaktır.⁵⁷ Eser *Enis Behiç Koryürek* kitabında olduğu gibi yine Hamdullah Suphi'nin fizik ve moral tarifi ile başlar. Daha sonra hayatı hakkında bilgi verilirken edebî hayatına da değinilir. Burada önemli olan başlıklar "Şâirliği ve İlk Şiirleri", "Millî Edebiyat Cereyanı ve Türkocağı Kadrosunda"dır. Hamdullah Suphi'nin şairliği ile ilgili ilk defa araştırma yapan Tevetoğlu, onun şiirlerinin *Servet-i Fünûn*, *Musavver Muhit*, *Resimli Roman*, *Resimli Kitab* gibi dergilerde yayınlandığını ifade eder. Hamdullah Suphi, Namık Kemal hayranlığı ile yazılan ilk şiirlerinde millî, vatanî ve sosyal konuları işlerken sonraları aşk ve tabiat konulu şiirler de yazar.⁵⁸ Fakat gerçek kimliğini Millî Edebiyat hareketi ve Türk Ocağı kadrosunda bulur.⁵⁹

*Süleyman Paşa*⁶⁰ ve *Mehmet Emin Yurdakul*⁶¹ adlı eserleri Süleyman Paşa'nın ve Mehmet Emin Yurdakul'un hayatı ve eserlerini tanıtan biyografik eserlerdir. Fakat *Mehmet Emin Yurdakul* kitabını diğerinden ayıran özelliği Mehmet Emin'in ölümü üzerine yazılanlar ve ona ait hatıraları ayrı bölümlerde işlemesidir. Kitabın sonunda da Mehmet Emin Yurdakul'un şiirlerinden örnekler verilir.

Dergi İncelemeleri

Fethi Tevetoğlu'nun *Türk Kültürü* dergisinde Türkçü dergileri tanıtan yazı dizisi on iki tanedir. Bunlardan ilki *Türk Yurdu* dergisidir. "Türkçü Dergiler I" yazısında⁶² kısaca Türkçülük ülküsünün doğuşunu açıklayan Fethi Tevetoğlu, *Türk Yurdu* dergisinin Türkçülük mefhumunun en uzun soluklu dergisi olduğundan bahseder. Dergiyi çıkarma fikrinin Mehmet Emin Yurdakul'dan geldiğini ifade eden Tevetoğlu, 1-6. ciltler arasında yazı yazan mütefekkir ve sanatçılardan da bahseder. Ancak dikkat çektiği nokta, 1917 Sovyet Devriminden sonra komünist blokta yer alan bazı kimselerin de bu dönemde dergi içerisinde yazı yazmalarındır. Fethi Tevetoğlu "Türkçü Dergiler II"⁶³ başlıklı yazıda *Türk Yurdu* dergisi hakkında bilgi vermeye devam eder. Yazı *Türk Yurdu* dergisinin 7. ciltten 11. cilde kadar olan kısmını inceler ve önemli gördüğü makale ve edebî eserlerin künyelerini verir. "Türkçü Dergiler III"⁶⁴ başlıklı yazısında *Türk Yurdu* dergisinin tanıtılmaya devam ettiği görülür. Makalenin girişinde *Türk Yurdu* dergisi için "bu yıllarda Cumhuriyet rejimine ve Türk İnkılâbı'na büyük destek olarak Türk ilim, kültür ve san'atına çok yararlı hizmetlerde bulunmuştur." ifadeleriyle derginin önemine dikkat çekilir. Ancak asıl ilginç olanı Atatürk'ün Türk Ocakları için hoş ifadelerini yazıya almış olmasıdır. Diğer taraftan Türk Ocağının İkinci Kurultayında başkanlığa Lâtime Hanımefendi'yi başkan seçtikleri de belirtilir. *Türk Yurdu* dergisinin II. serisi hakkında bilgi veren Tevetoğlu, 3-23. ciltler arasındaki sayılar hakkında kısaca tanıtım yapar. "Türkçü Dergiler IV"⁶⁵ yazısında yine *Türk Yurdu* dergisinin üçüncü serisinin tanıtımına devam eder. 10 Nisan 1931 Cuma günü Türk Ocakları Olağanüstü Kurultayında Türk Ocaklarının lağıvı kabul edilir ve Türk Ocakları kapatılır. Bunun üzerine *Türk Yurdu* dergisinin de yayım hayatına son verilir. Dergi 1942-1943 yılları arasında çıkarılır ve dergide eski ocakçılarla genç Türkçülerin yazıları neşredilir. Türk Ocağı kapatıldıktan sonra 1954 yılında *Türk Yurdu* dergisinin 4. serisi yayımlanmaya başlar. 1957 Haziranına kadar çıkan dergi, 36 sayı yayımlanır. "Türkçü Dergiler V"⁶⁶ yazısında derginin 4. ve 5. serileri hakkında bilgi verilir. "Türkçü Dergiler VI"⁶⁷ başlıklı yazıda *Türk Yurdu* dergisinin 6. serisi hakkında bilgi veren Tevetoğlu, derginin tanıtımını yaptığı bu uzun yazı dizisini şu cümlelerle bitirir.

"Türkocağı, yurd ölçüsünde yeniden kuruluş çabasındadır. Türk Yurdu da henüz tam ehil, yetenekli, yetkili, çalışkan, titiz ve geçmişten ders almasını bilen tecrübeli ellerde değildir. Buna rağmen geleceğe umud veren ciddî bir Türkçü Dergi görünümündedir. Bu araştırmamızın sonunda yürekten dileğimiz, Türk Yurdu'nun yazı kadrosu, işlediği ve yaydığı ilim, mefkûre, san'at ve kültür konuları açısından en güçlü yıllarındaki eski düzeyine ulaşması ve Türkçülük Mefkûresi'ne susamış bugünkü Türk gençlerine beklenen büyük hizmeti yapması, yerine getirmesidir."⁶⁸

Atsız Mecmuası'yı tanıtan "Türkçü Dergiler VII"⁶⁹ yazısında söz konusu derginin *Türk Yurdu*'nun kapanmasından dolayı bir ihtiyaçtan doğduğunu belirtir.

“Benim Sevdiklerim” yazısında ilk önce Türk ve Türkçü olmanın şemasını çizer. Daha sonra Türklüğe hizmet noktasında Namık Kemal’i çok sevdiğini belirtir. Tevetoğlu’na göre, dalkavukluk hastalığına kendini kaptırmayan Namık Kemal, mert ve eşsiz bir kahramandır. Eserlerinde milliyetçi yapısına dair çeşitli iktibaslar da yapan Tevetoğlu, vükelâya eğilmeyen Namık Kemal’e tam olarak hayrandır.

15 Mayıs 1931 yılında yayın hayatına başlayan *Atsız Mecmua*, Hüseyin Nihal Atsız tarafından çıkarılmaktadır. Hüseyin Nihal Atsız’dan övgü dolu cümlelerle bahseden Fethi Tevetoğlu, onun için Eşref’in “*Herkese gitmez belâ, erbâb-ı istihkak arar*” mısralarını kullanır. 17 sayı çıkarılabilen *Atsız Mecmua*’da komünist faaliyetler arasında yer alan çeşitli kişilerin varlığına yine dikkat çekilir. Ayrıca dergide çıkan yazıların künyesi verilir. *Atsız Mecmua*’nın kapatılmasından sonra Atsız 5 Kasım 1933’te *Orhun* dergisini çıkarmaya başlar. Fethi Tevetoğlu, “Türkçü Dergiler VIII”⁷⁰ başlıklı yazısında *Orhun* dergisinin tanıtımını yapar. Dokuz ay yayım hayatına devam eden *Orhun* dergisi dokuz sayı çıkar. Fakat 1 Ekim 1943’ten 1 Nisan 1944’e kadar 7 sayı daha yayımlanır. Derginin 15. ve 16. sayılarında yayımlanan iki açık mektup üzerine Türk milliyetçileri tutuklanırlar. Bunların yanı sıra Fethi Tevetoğlu, dergideki yazıların künyelerini de belirtir. Ancak yazıda yoğunlaşılacak nokta 1944 Turancılık davasıdır.

“Türkçü Dergiler IX”⁷¹ yazısında Fethi Tevetoğlu, *Orkun* (1. dönem ve 2. Dönem) ve *Ötüken* dergileri hakkında bilgi verir. “Türkçü Dergiler X”⁷² yazısında *Kopuz* dergisini tanıtır ve kendi şairliğine değinir. “Türkçü Dergiler XI”⁷³’de Mustafa Çokay’ın çıkardığı *Yaş Türkistan* dergisinin önemini ve yazar kadrosunu anlatır. “Türkçü Dergiler XII”⁷⁴ başlıklı yazısında Rıza Nur’un *Türk Bilig Revüsü* ve *Tanrıdağ* dergileri hakkında incelemelerde bulunur. Ayrıca “Jön Türk Basını”⁷⁵ adlı makalesiyle Jön Türk dönemindeki basın faaliyetleri üzerinde durur.

Edebî Şahsiyetler Üzerine Yazıları

“Rıza Nur ve Şiirleri”⁷⁶ adlı yazısında ilk önce Rıza Nur’la ilgili bilgiler veren ve ondan övgüyle bahseden Fethi Tevetoğlu, Rıza Nur’un çok iyi bir şair olduğunu şu cümlelerle açıklar:

“Bu günün milliyetperver genç şairleri arasında Türkçülük aşkıyla coşanlar,

şii söyleyenler yok değildir. Fakat itiraf etmeli ki onlardan alınacak örnekler şimdi göreceğimiz yanında daha sönük kalacaklardır. Bu, elbette Rıza Nurun kıymetli bir şâir olmasından çok, duyusunun ve aşkının büyüklüğündendir.”

Tevetoğlu'na göre idealist Türk şiiri Rıza Nur'un şiirleriyle yükselecektir. O “*vâsi malûmatı ve yüksek ilmi, millî Türk şiirine olan vukufu, vezne hâkimiyeti, geniş muhayyeyesile ve büyük aşkile ideal bir Türk şairidir.*” “Büyük Rıza Nur”⁷⁷ yazısında da Rıza Nur'dan övgü dolu cümlelerle bahseder. “Rıza Nura Ait Hâtra ve Vesikalar”⁷⁸ yazısı adından anlaşılacağı üzere, Rıza Nur'a ait çeşitli belgelerden oluşan derleme bir yazıdır.

“Benim Sevdiklerim”⁷⁹ yazısında ilk önce Türk ve Türkçü olmanın şemasını çizer. Daha sonra Türklüğe hizmet noktasında Namık Kemal'i çok sevdiğini belirtir. Tevetoğlu'na göre, dalkavukluk hastalığına kendini kaptırmayan Namık Kemal, mert ve eşsiz bir kahramandır. Eserlerinde milliyetçi yapısına dair çeşitli iktibaslar da yapan Tevetoğlu, vükelâya eğilmeyen Namık Kemal'e tam olarak hayrandır. “Büyük Namık Kemal'in İki Tahrirati”⁸⁰ başlıklı yazısında Namık Kemal'in hiçbir yerde yayınlanmamış iki tahriratını yayınlar.

“Büyük Hiciv Ustası Şâir Eşref”⁸¹ makalesinde, ilk önce Eşref'in hayatı hakkında bilgiler veren Fethi Tevetoğlu, onun çok cesur, korkusuz ve pervasız olduğunun yanı sıra Türk oğlu Türk olduğunu incelediği şiirlerden çıkarır.

“Ahmed Hikmet'den Mehmed Emin'e”⁸² makalesinde Türkçülük tarihinin iki yüce sanatkârı olarak gösterilen Mehmet Emin ve Ahmet Hikmet'in *Servet-i Fünûn* dergisinde yazılar kaleme almış olsalar da bu dergiye katılmamış olmaları yazıda özellikle vurgulanır. *Servet-i Fünûn* dergisi “*inkar edilemez faydalarile birlikte, çok kere ruh ve kalıpta firenkseverlik, dilde arap ve acemseverlik göstermiş, Türk edebiyatına ve Türk diline büyük zararlar da getirmiştir.*” Fakat Mehmet Emin, bu dergide Türk dili, Türk ölçü kalıbıyla Türk ruhunu terennüm eder. Bundan dolayı dergide en iyi anlaştığı kişi Ahmet Hikmet'tir. Fethi Tevetoğlu, bu fikirlerinin ardından her iki sanatkâra mektup yazar. “Ahmet Hikmet”⁸³ yazısında Ahmet Hikmet'in hayatıyla ilgili bilgi verir. “Millî Şairimiz Mehmet Emin Yurdakul”⁸⁴ yazısında Mehmet Emin Yurdakul'un Türkçülük tarihi içerisindeki yerini anlatır. “Millî Şairimize Âit Hatıralarım”⁸⁵ yazısında Mehmet Emin Yurdakul'la olan hatıralarını okurla paylaşır.

“Büyük Türkçü Şıpka Kahramanı Süleyman Hüsnü Paşa”⁸⁶ yazısında Süleyman Paşa'dan bahseden eserler hakkında bilgi verir ve onun hayatını anlatır. Yazının devamında Süleyman Hüsnü Paşa'nın eserlerinden ve Türkçülüğünden bahseder.⁸⁷

“Tanınmamış Halk Şairlerinden Zığaloğlu Mehmet”⁸⁸in hayatı hakkında bilgi veren Tevetoğlu, “Ahır zaman oldu” şiirini de yayınlar. “Ercişli Emrah”⁸⁹ makalesinde ilk önce şair üzerine yazılanlar hakkında bilgi verdikten sonra,

rivayetlere göre Emrah'ın hayat hikâyesini şiirlerinden örnekler vererek anlatır. "Sinoplu Emirî Hayatı ve Şiirleri"⁹⁰ başlıklı makalesinde Sinoplu Emirî'nin hayatı hakkında şiirlerinden örnekler vererek bilgi verir. Ticaretle uğraşması ve saz çalması gibi özelliklerine atıfta bulunur. Yazının sonunda ise, şiirlerinden örnekler sunar. "Sinoblu Emirî'nin Bir Türküsü"⁹¹ başlıklı yazısında halk şairinin bir türküsünü neşreder. "Âşık Ömer'e Dâir"⁹² başlıklı yazıda hayatı hakkında "İslambol'un Fethi" şiirinden yola çıkarak malumat verir. Aynı zamanda "İlme âşık" mahlasını kullandığını ve dil bildiğini de belirtir.

"Türk'e ve Atatürk'e Tutkun Şâir: Gazi Nazrûl İslâm"⁹³ adlı yazısında Mustafa Kemal Paşa'nın yabancı devletlerin sömürgesi altında yaşayanların sembol kahramanı olduğunu belirten Tevetoğlu, Gazi Nazrûl İslâm'ın Mustafa Kemal Paşa'ya sevgi ve tutkuyu ilk üfleyen kişi olduğu veçhile önemli olduğunu vurgular. Sert ve sözlerini sakınmayan İslâm'ın ilk önce hayat hikâyesini veren Tevetoğlu, daha sonra eserleri üzerinde incelemelerde bulunur. "Bayrağa Sardığım Yüce Şair"⁹⁴ başlıklı makalesinde Mehmet Akif'in cenazesini arkadaşlarıyla birlikte nasıl kaldırdıklarını hatırat şeklinde anlatır. Mehmet Akif'le ilgili farklı bir yazı ise "Mehmet Âkif'ten Hatıralar"⁹⁵ başlığını taşır. Yazıda Yusuf Hikmet Bayur'un Mehmet Âkif'le ilgili hatıraları nakledilir. Fethi Tevetoğlu'nun üzerinde durduğu edebî şahsiyetlerden bir diğeri Fevziye Abdullah Tansel'dir. "Fevziye Abdullah Tansel"⁹⁶ başlıklı yazı Tansel'in ölümü üzerine kaleme alınır ve onun büyük bir Türk milliyetçisi olduğundan ve ömrünü edebiyata adadığından bahseder. Diğer üzerinde durulan kişi ise, "Hasan Tahsin Banguoğlu"⁹⁷ başlıklı yazıda dikkat çekilen Hasan Tahsin Banguoğlu'dur. Yazı Hasan Tahsin Banguoğlu'nun ölümü üzerine kaleme alınır ve onun hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilir. "İhsan Boran'ın Şiirleri"⁹⁸ başlıklı yazısında Gelibolu'da doğan İhsan Boran'ın şiirlerinden bahseder.

Edebiyatla İlgili Makaleleri

Türk Şîri ve Kopuz"⁹⁹ başlıklı yazı Türk şiirinin başlangıcı ve tekâmül evreleri hakkında bilgi verir. Fethi Tevetoğlu bu yazıyı "Kopuz" müstear ismiyle yazmıştır. "Gök Edebiyatı"¹⁰⁰ başlıklı yazısında millî edebiyatın en önemli kollarından birinin savaş edebiyatı olduğunu söyler. Savaş edebiyatını, "*İliş te bu toprak, su ve göklerin sevgisini bunlara candan bağlı olmanın gerekliliğini, bu üç şey için ölmenin büyüklüğünü ve tadını anlatan ruhlara sindiren aşılıyan edebiyata Savaş edebiyatı denir.*" şeklinde tanımlar. En savaşçı milletin Türkler olmasına rağmen bir savaş edebiyatı kuramadıkları üzerinde duran Tevetoğlu, Türk edebiyatında savaş için yazılanların hepsinin toprak için olduğunu, gök için yazılmış eserlerin olmadığını ifade eder. Çünkü gökler toprak kadar değerlidir ve insanlara edebiyat yoluyla anlatılması gerekir.

“Yüzyıllardan Seçtiklerim I”¹⁰¹ başlıklı yazıda Türk şiirinin çeşitli evrelerinden örnekler sunar. Seçilen şiirler genellikle İslamiyet öncesi ve sonrası edebî gelişmeyi açıklamaya ve örneklendirmeye yöneliktir. “Yüzyıllardan Seçtiklerim II”¹⁰² “Yüzyıllardan Seçtiklerim III”¹⁰³ başlıklı yazılarda aynı konu işlenmeye devam edilir. “Türk Edebiyatında Takma Adlar”¹⁰⁴ başlıklı yazıda ilk önce takma adların kimler tarafından ve hangi nedenlerle kullanıldığını ifade ettikten sonra, küçük bir takma isim sözlüğü verilir. “Atatürk’ün Türk Dili, Aruz Vezni ve Milliyet Üzerindeki Bir Yazısı”¹⁰⁵ başlıklı yazıda Atatürk’ün Hatib takma adıyla *Minber* dergisinde “Asrileşmek” başlıklı yazısını nakleder. Yazıya göre Ziya Gökalp’ın *Türkleşmek İslamlaşmak Muasırlaşmak* adlı kitabı üzerine Atatürk “Asrileşmek” başlıklı yazıyı kaleme alır ve yazıda Türk dili, aruz vezni ve milliyetçilik üzerindeki görüşlerini açıklar.

Fethi Tevetoğlu’nun “Kürşadın Sofrasında”¹⁰⁶ başlığıyla hazırladığı millî Türk destanı her ne kadar Kürşad’ı anlatıyor olsa da aslında “ben” zamiriyle kendini de anlatır. Bu yönüyle öykü olduğu söylenilebilir. Metnin girişine, Kürşad’ı yazmasının sebebi olarak Türk gençliği arasında Kürşad’a benzer kahramanların yetişmesini istediğini gösterir. Ayrıca girişin sonuna “Türklük için en ufak bir fayda temin edebilirsek bize ne mutlu” ifadesini ekler. “Türk Kanı Bozulmasın Deye”¹⁰⁷ bir öyküsü de mevcuttur.

Diğer Makaleleri

“Amacımız Türke Fayda”¹⁰⁸ yazısında köycülük ideolojisi üzerinde duran Tevetoğlu, Türk yurdunun sadece güzel taraflarıyla değil, çirkin taraflarıyla da Türk’ün olduğunu vurgular. Türk aydını, köylünün çoraklık, bakımsızlık, hastalık gibi sorunlarından dolayı köyden uzaklaşmamalıdır. Çünkü her türlü nimeti köylüye borçludur Bundan

Savaş edebiyatını, “[İ] iş te bu toprak, su ve göklerin sevgisini bunlara candan bağlı olmanın gerekliliğini, bu üç şey için ölmenin büyüklüğünü ve tadını anlatan ruhlara sindiren açılıyan edebiyata Savaş edebiyatı denir.” şeklinde tanımlar. En savaşı milletin Türkler olmasına rağmen bir savaş edebiyatı kuramadıkları üzerinde duran Tevetoğlu, Türk edebiyatında savaş için yazılanların hepsinin toprak için olduğunu, gök için yazılmış eserlerin olmadığını ifade eder. Çünkü gökler toprak kadar değerlidir ve insanlara edebiyat yoluyla anlatılması gerekir.

dolayı, Türk'e en büyük faydayı Türk aydını ile Türk köylüsü arasındaki uçurumun kaldırılmasında görür.

"Evlenmek İşi"¹⁰⁹ yazısında erkeklerin hayatlarında geçirecekleri en zorlu imtihan olarak evlenmeyi gören Tevetoğlu, evliliğin Türk töresine göre olmasını ister. Uygun olmayan evlilikler kısa sürede yıkıldıkları gibi, toplumun da yıkılmasını sağlarlar. Ailenin Türkçülük fikrinin temelinde yer aldığını savunan Tevetoğlu, *"idealist Türk genci hâlis Türk kanı ve terbiyesi taşıyan arkadaşını seçib kendi istek ve görüşünde evlâdlar yetiştirdi mi en büyük kuvvetlere sâhib bulunacak demektir."* ifadelerini kullanır.

"Bu Vatan Satılmaz"¹¹⁰ yazısında komünizme karşı açık bir savaş ilan eder. Komünistleri tanıtırken *"Kendilerini, analarını, karı ve kızkardaşlarını kızıl prensip ve gayeleri uğruna satanlar, bizim olan bu ulu vatani da satmak hainliğini işlerken suçüstü yakalandılar."* ifadelerini kullanır. Ancak bu topraklar köpeklerin değil, "Bozkurtlarıdır" der.

"Millî Kin"¹¹¹ başlıklı yazısında her milletin düşmanlarının sınırlı olduğunu ifade eder. Ancak, Türk'ün diğer milletlerden farkı, kendisinden başka dostunun olmamasıdır ve birden çok düşmanla savaşmasının dünyada Türk düşmanlığı oluşturduğunu özellikle vurgular.

"Olduğu Gibi"¹¹²de insanlara yalan söylemek yerine gerçeği olduğu gibi söylemeyi önerir. "Dil Birliğimiz"¹¹³ yazısında bir milleti öldürmeyen ve yaşatan kuvvetlerin başında dili gösteren Tevetoğlu, hayatın her köşesinde Türkçenin kullanılması gerektiğini savunur. Türkçe konuşmaya hassasiyet gösterilmesini ister ve vatanın her noktasında nasıl Türk bayrağı dalgalanıyorsa, her ocağında da Türkçenin konuşulması gerektiğini savunur.

"Büyük Türk İhtilâlinin Yirminci Yılı"¹¹⁴ Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna yönelik övgü yazısıdır. Fakat ilginç olan Kurtuluş Savaşı'nın ihtilâl savaşı gibi gösterilmesidir.

"Üç Meslek"¹¹⁵ yazısında askerlik, doktorluk ve öğretmenlik mesleklerinden bahseder. Tevetoğlu'na göre, Türklerin meşhur meslekleri askerliktir. Türkiye'nin kurulmasına ve sağlamaştırılmasına en fazla hizmet eden meslek ise, öğretmenliktir. Bundan dolayı sadece Türk soyundan olanlar öğretmenlik mesleğine alınmalıdır. Doktorluk ise, Türkçülüğü kökleştirecek mesleklerin en önemlisidir.

"Hemşericilik Zihniyeti"¹¹⁶ yazısında hemşericilik veya kayırma zihniyetine karşı olan Tevetoğlu'na göre bir Türk'ü sadece hemşerileri değil, bütün Türkler ilgilendirir. Bundan dolayı *"Millî varlığımızı; Türklüğü böyle tehlikeli hastalıklardan kurtarmak ve her yerde her işte Türkü başa getirmek ve Türkü yüceltmek amacımızdır. Artık bizim bu amaca varmamızı hiçbir gayrı Türke önletmeyeceğiz."* ifadelerini kullanır.

“Kuvayı Milliye Ruhu”¹¹⁷ başlıklı yazıda Türk milletinin her ferdinde yüce bir ruh olduğunu düşünen Tevetoğlu, bu ruhun 1919 ve 1923 yılları arasında parladığı görüşündedir. Türkçülük de Türk milletini kurtaran Kuvayı Milliye ruhunun tezahürüdür ve ulu bir yoldur. “Dr. Divitcioğlu Kimdir? Türklüğe Hizmeti Nelerdir?”¹¹⁸ yazısında ilk önce Divitcioğlu’nun hayatı hakkında bilgiler veren Tevetoğlu, sonra onun koyu Türkçü olduğunu belirtir. “*Tabiblikte, belediye reisliğinde, yazılarında ve bütün şahsî, hayatında ne düriüst, ne ateşli, atılğan, yılmaz ve korkmaz bir yiğit Türk ve Türkçü olduğunu isbat edüp gitmiştir.*”

“Atatürk’ün Toplanmamış Yazıları”¹¹⁹ makalesinde Atatürk’ün o zamana kadar ortaya çıkarılmamış yazılarını yayınlar. Yazı içerisinde birçok yazıyı ortaya çıkaran Fethi Tevetoğlu, 1922 tarihli Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün Bitlis’te Küfrevizâde Şeyh Bâkî Efendi’ye yazdığı mektupta geçen şu ifadeler oldukça önemlidir:

“Müşterek mesâi-i vataniyemizin muvaffakiyetine mâni’ olmak ve memleketi müteferrik kısımlara ayırarak hepimizi birbirimize düşürmek suretiyle millet ve memlekete felâket getirmek isteyen düşmanlar, ma’lum olduğu üzere ortaya Kürdistan meselesi çıkarmışlardı.”¹²⁰

“Tagore’un Dini”¹²¹ başlıklı yazı *Tagore Hayatı ve Eserleri* kitabının içinde mevcuttur. Oradaki yazı aynen *Yücel* dergisinde de yayınlanır. Fethi Tevetoğlu *Kopuz* dergisinde “Gitanjali”¹²² adıyla Tagore’dan bir çeviri de yapar.

“Dr. Rıza Nur ve Kopuz Mecmuası”¹²³ başlıklı yazısını *Kopuz* müstear ismiyle kaleme alır ve *Kopuz* dergisine yapılan hücumlara cevap verir. Yazının sonunda ise tek amaçlarının “Türk’e hizmet” olduğunu vurgular.

Fethi Tevetoğlu Hakkında Yazılanlar

“Yarın Turan Benimdir”¹²⁴ başlıklı yazı Kenan Ergen tarafından kaleme alınmıştır. Makalede, Fethi Tevetoğlu’nun şiirlerinde köylünün ön plana çıktığı ifade edilir. Ziya Gökalp’la Fethi Tevetoğlu’nun Turan’a bakışları noktasındaki farklardan bahsedilir ve çeşitli şiirlerinden örnekler veren Kenan Ergen, şair hakkındaki fikirlerini sıralar.

Yücel dergisinin “Kitap Dünyamız”¹²⁵ başlığını taşıyan bölümde Fethi Tevetoğlu’nun *Tagore Külliyyatı* adlı eserinin tanıtımı yapılmıştır. Tevetoğlu’nun bu kitabı ile “*derin bir sanat aşkının içten bir hayranlığım, uzun ve etraflı tetkikin mahsulu olan yeni bir kitap verdi.*”ği ifade edilir. Tagore’un bütün özellikleriyle tanıtıldığı kitabın bütün okuyucular tarafından gözden geçirilmesi istenir.

“61. Yazı Yılında Dr. Fethi Tevetoğlu ve Eserleri”¹²⁶, başlıklı yazı Ramazan Korkmaz tarafından yazılır. Altan Deliorman’ın “Tevetoğlu’ndan Kalan”¹²⁷ başlıklı yazısı, Fethi Tevetoğlu’nun hayatını ayrıntılı bir şekilde anlattıktan sonra eserleri

Şiirlerinde tabiat, aşk, geçmişe özlem, gurbet, vatan, metafizik, tarih, Türk büyükleri ve Turancılık mefhumu üzerinde yoğunlaşır. Tabiat duygusu, dağ, fırtına gibi tabiat unsurlarının yanı sıra şehirleri tanıtan bir özelliğe de sahiptir. Şehirli insanın kaçış psikozu olarak nitelendirilebilecek tabiatın koruyucu vasfını da işleyen Fethi Tevetoğlu, tabiatı daha çok tasvir yoluyla anlamlandırmaya çalışır. Fakat bazen kendi iç dünyası ile tabiat arasında bağlantı kurmak istediği de gözlemlenir. Yüceltilmiş ve tasavvufi aşkın yansımalarının görüldüğü şiir dünyasında, geçmişe özlem mazi-hâl-istikbâl çizgisi içerisinde zamandan hoşnutsuzluk şeklinde ortaya çıkar.

hakkında bilgi verir. Tekin Erer'in "Bir Cihan Çöktü"¹²⁸ yazısı Tevetoğlu'nun hayatını kısaca anlattıktan sonra O'nun Cleveland Hastanesi'nden Tekin Erer'e yazdığı mektuba yer verir. Mustafa Öztürk "Tevetoğlu'nun Ardından"¹²⁹ yazısında O'nun Türkçülük mefkûresine hizmetlerini edebî bir dille anlatır. Celâl Öcal "Atsız'a Yoldaş'ın Anlattıkları"¹³⁰ yazısında Fethi Tevetoğlu'nun bir anısını nakleder. Mehmet Kömen, "Ülkü Pınarı"¹³¹ yazısında Tevetoğlu'nu ülkü pınarına benzeterek ölümünden duyduğu üzüntüyü dile getirir. Celâl Öcal "Hocamızı Uğurlarken"¹³² yazısında Tevetoğlu'nun cenaze törenini anlatır. Dursun Yelken "Uçmak'ta Buluşanlar"¹³³ yazısında Fethi Tevetoğlu'nun Atsız'ı unutmayan, ölümünde sonra ona saygı duyan biri olduğunu ve kendisinin ölümünden sonra da cennette ikisinin bir araya geleceğini söyler. "Türkçü Şairler Fethi Tevetoğlu"¹³⁴ başlıklı yazı Rıdvan Çongur tarafından kaleme alınır ve Fethi Tevetoğlu'nun şiirleri hakkında kısa bilgiler verir. "Türkçü Şairler: Fethi Tevetoğlu"¹³⁵ yazısını ise Necmeddin Sefercioğlu yazar.

Fethi Tevetoğlu'nun Şairliği¹³⁶

Şiirlerinde tabiat, aşk, geçmişe özlem, gurbet, vatan, metafizik, tarih, Türk büyükleri ve Turancılık mefhumu üzerinde yoğunlaşır. Tabiat duygusu, dağ, fırtına gibi tabiat unsurlarının yanı sıra şehirleri tanıtan bir özelliğe de sahiptir. Şehirli insanın kaçış psikozu olarak nitelendirilebilecek tabiatın koruyucu vasfını da işleyen Fethi Tevetoğlu, tabiatı daha çok tasvir yoluyla anlamlandırmaya çalışır. Fakat bazen kendi iç dünyası ile tabiat arasında bağlantı kurmak istediği de gözlemlenir. Yüceltilmiş ve tasavvufi aşkın yansımalarının görüldüğü şiir dünyasında, geçmişe özlem mazi-hâl-istikbâl çizgisi içerisinde zamandan hoşnutsuzluk şeklinde ortaya çıkar. Güçlü bir vatan sevgisinin yer aldığı şiirlerde kahramanlık mefhumu Türk askerine bağlı bir

şekilde ortaya çıkar. Resmi ve kültürel tarihin yansımalarının görüldüğü şiirlerde Türk tarihinin, şairin bakış açısına göre, ünlü kişileri çeşitli özellikleriyle yer alırlar. Burada şair Türk tarihindeki efsanevi kişilikleri okuyucuya tanıtma kaygısı taşır. Sanat ve edebiyat konulu şiirlerinde, seven ve sevilen kişi olma amacı taşıyan şairin hayalden başka söyleyeceğinin olmadığı üzerinde durur. Şiirin bir kelimeyle birden çok nesne, olay ya da durumu anlatması ve his-fikir düşüncesi açısından Necip Fazıl'a yaklaşan Tevetoğlu, şairin görevinin güzelliği yakalamak olduğu düşüncesi ile şiirde estetiğe önem verdiğini ifade eder.

Fethi Tevetoğlu'nun şiir evreninin temelinde Türkçü-Turancı fikir yer alır. *Bir Bayrak Altına* ve *Yarın Turan Benimdir* adlı şiir kitaplarının isimleriyle Turancılık düşüncesine atıflarda bulunur. Hem coğrafya hem de fikir olarak Turan düşüncesi Fethi Tevetoğlu'nun şiirlerinde yer alır. Coğrafya olarak Tanrı Dağlarını, Orhun Nehrini şiirlerinde kullanan Fethi Tevetoğlu fikir yönünden bütün Türkleri bir bayrak altında toplama düşüncesi etrafında Turan mefhumunu şiirlerine konu edinir. Türkiye dışındaki Türk dünyasının çektiği sıkıntıları da şiirlerinde işleyen Fethi Tevetoğlu, onlardan "tutsak" kavramıyla bahseder ve onların bir gün kurtulacaklarına dair ümidini yitirmez. Turancılık düşüncesinin ikinci alt başlığı "ırk üzerine inşa edilmiş Türk tanımı"dır. Türk'ün diğer ırklardan üstün olduğuna inanan Tevetoğlu, kan birlikteliğini savunur. Ayrıca Türk'ün karakteristik özelliklerinden savaşçı olma, bağımsızlığına düşkün olma mert olma ve kin tutmama özelliklerini de şiirlerinin bazılarında dile getirir. Ancak şair, "Millî Kin" başlıklı şiirinde artık kin tutma zamanının geldiğini düşünür. Fethi Tevetoğlu her ne kadar İslamiyet'i Türkleştirmek ve Türk-İslam düşüncesi etrafında fikirlerini geliştirmiş olsa da, şiirlerinde Gök Tanrı inancının yansımaları çok sayıda görülür. "*Tanrı Kür Şad'dan geridir.*" (BB., s. 23) mısraında ise doğrudan Hüseyin Nihal Atsız'ın duygu ve düşünce dünyasının izlerini görmek mümkündür. Fakat bazı şiirlerinde Allah'a üstün bir vasıf gösterdiği ve tasavvufun "vahdet-i vücut" nazariyesine yaklaştığı da görülür. Türkçü-Turancı düşüncede saf Türk ırkının ancak Anadolu köylüsünde bulunabileceği anlayışından mülahem Fethi Tevetoğlu'nda köylünün sıkıntılar çekmesine rağmen yüceltildiği görülür. Fikirlerini Türk tarihi ile temellendiren Tevetoğlu, Mete, Kürşad gibi efsanevi kişiliklerin yanı sıra bozkurt gibi mitolojik motiflere de şiirlerinde yer verir. Türk tarih tezinin yansımalarının görüldüğü Fethi Tevetoğlu şiirinde, Türk'ün kara bahtının çoktan yenildiği üzerinde de durulur. Kızılelma düşüncesine de değinen Fethi Tevetoğlu'nun fikir dünyası göz önüne alındığında Kızılelma'dan "Turan"ın anlaşıldığı açıktır. İnsan ve çevre kompozisyonunu da Turan düşüncesi etrafında şekillendiren Tevetoğlu, şiirlerinde metinlerarası ilişkilerden faydalanır.

Kopuz Dergisi

1939-1944 yıllarında yayınlanan *Kopuz*¹³⁷ dergisi, İstanbul ve Samsun'da olmak üzere iki dönem faaliyetlerini sürdürür.¹³⁸ Atsız 1939 yılında 1934 yılında *Orhun* dergisini yeniden yayınamaya başlamadığından Fethi Tevetoğlu, bu dönemde bir Türkçü dergi çıkarmayı lüzumlu gördüğünden ve kendini bu yeteneğe sahip bulduğundan Kastamonu Lisesi'nden arkadaşı olan orman mühendisi Cemal Tigin, Kastamonu valiliğine bir dergi çıkarmak için müracaat eder. Cemal Tigin aylık millî sanat ve fikir mecmuası için aldığı izin ile dergi çıkmaya başlar.¹³⁹ Bundan dolayı ilk olarak 15 Nisan 1939'da her ayın 15'inde yayınlanan *Kopuz*'un ilk sahibi ve neşriyat müdürü Cemal Tigin'dir.¹⁴⁰

Dergi yayınlandığı ilk dönemde 9 sayı çıkarılır. Sermayesinin çoğunluğunu Kastamonu liseli aydınlar, Nejdet Sançar ve Fethi Tevetoğlu karşılar. Derginin ilk üç sayısında Rıza Nur'un Türk şiiriyle ilgili yazıları yer alır. Bunun üzerine *Ulus* gazetesinde Nureddin Artam ve *Pazar Postası* adlı magazinde de komünistlikten hükümlü Naci Sadullah saldırıya geçerler. Söz konusu kişilerin saldırılarına Fethi Tevetoğlu "Kopuz" takma adını kullanarak cevaplar yazar. Nazım Hikmet'in 1938'de Harp Okulu'nda propaganda faaliyetine girişmesi üzerine Fethi Tevetoğlu'nun dolabı aranır ve Tevetoğlu mimlenerek devamlı izlenmeye başlar. *Kopuz*'un 9. sayısında yer alan "Artık Ayıldım" ve "İhtilal" şiirleri Ankara'yı kuşkulandırır. Artık *Kopuz* dergisinin yayınlanmasının arkasında yer alan kişinin Fethi Tevetoğlu olduğu anlaşılır ve 15 Ocak 1940'ta çıkan sayısından sonra dergi yayımına uzun bir süre için ara vermek zorunda kalır. İlhan Darendelioğlu *Kopuz* dergisini, "*Kopuz'un Türk milliyetçiliğine yaptığı hizmet gerçekten büyük olmuştur. Birkaç özel sayısı ise, bugün de Türk milliyetçiliğini tetkik edenler için kütüphanelerde aranan önemli kaynaklar olmaktadır.*"¹⁴¹

Askerî Tıbbiye öğrencisi olmasından dolayı *Kopuz* dergisini yayınlamaya ara veren Fethi Tevetoğlu, doktor olduktan ve evlendikten sonra dergiyi 1943 yılında yeniden faaliyete geçirir.¹⁴² Tevetoğlu *Kopuz* dergisinin yeni yayın dönemini şu cümlelerle anlatır:

"Mayıs 1943'te "Aylık Türkçe Dergi" olarak çıkmaya başlayan Samsun serisi KOPUZ'un kapağında ATSIZ MECMUA'nın "Aylı-Kurt" amblemi ve bunun altında da Saraçoğlu'nun şu sözü yazılıydı: "BİZ TÜRK'ÜZ, TÜRKÇÜYÜZ VE DÂİMÂ TÜRKÇÜ KALACAĞIZ". Derginin haberleşme adresi yine aynı kutu numarası ile: Posta Kutusu: 17 Samsun'du. Fakat bu kez derginin sahibi eşim Tevetoğlu Gülcan'dı. Neşriyat Müdürü ise edebiyatçı arkadaşım Feridun Ankara (1914-24 Ocak 1974) idi. Feridun Ankara, vazife gereği Samsun'dan ayrılınca KOPUZ'un Neşriyat Müdürü de babam Tevetoğlu Ali Dursun olmuştu. Derginin başyazılarına (TEVETOĞLU) imzâsını atıyordum. Şiirlerim de yalnız (TEVETOĞLU) imzama çıkıyordu. Edebî, fikri inceleme ve araştırma yazılarımda ise (Dr. Tevetoğlu Fethi) diye tam ad ve

soyadını kullanıyordum. Bir Anadolu vilâyetinde çıkmasına rağmen KOPUZ'un sesi, gördüğü ilgi ve yaptığı te'sir İstanbul Serisi'nden çok daha üstündü. Samsun merkezinde ve Bafra başta vilâyetin dokuz kazasında ve Sinop, Kastamonu, Çankırı, Zonguldak yörelerinde KOPUZ umulmadık bir ilgi ve destek bulmuştu."¹⁴³

Yazı hayatına yeniden böyle başlayan *Kopuz* tekrar Rıza Nur sayısı çıkarınca Cumhurbaşkanı İnönü Fethi Tevetoğlu'nu sorgulamaya üç kişiden oluşan bir ekip gönderir. Burada sorulan sorulara Fethi Tevetoğlu'nun "*Meclis tutanaklarından noktası değiştirilmeden alınmış bir yazıyı ölmüş bir Türk büyüğünün hâtırasına çıkardığımız derginin kapağına koymak suç mu*" diye karşılamasından dolayı Haziran 1944 yılına kadar *Kopuz* dergisine dokunulmaz. Ancak Mayıs 1944 yılında derginin son sayısının kapağına "*Gelecek Sayıda: Büyük Türkçü ATsiz kimdir? Türkçülükteki büyük rolü nedir?*" ilanının konulması üzerine Fethi Tevetoğlu tutuklanır ve *Kopuz* kapatılır.¹⁴⁴

Sonuç

Sonuç olarak, Fethi Tevetoğlu hayatının her döneminde Türkçü-Turancı düşünceye sadık kalan idealist ve tutarlı bir kimliğin Türk tarihindeki önemli temsilcilerinden biridir. Hayatıyla ve şiirlerini bina ettiği unsurlar cihetiyle kendisinden sonraki nesle örnek bir kişilik olma özelliği gösterir. Ancak Tevetoğlu'nun belki de en büyük eseri 1939-1940 yılları arasında 9 sayı ve Mayıs 1943-Mayıs 1944 yılları arasında 13 sayı yayımlayabildiği *Kopuz* dergisidir.

Sonuç olarak, Fethi Tevetoğlu hayatının her döneminde Türkçü-Turancı düşünceye sadık kalan idealist ve tutarlı bir kimliğin Türk tarihindeki önemli temsilcilerinden biridir. Hayatıyla ve şiirlerini bina ettiği unsurlar cihetiyle kendisinden sonraki nesle örnek bir kişilik olma özelliği gösterir.

Fethi Tevetoğlu'nun Yazdıkları

A. Fethi, "Bozkurt", *Atsız Mecmua*, Yıl: 2, S. 13, 15 Mayıs 1932, s. 21.

A. Fethi, "Kuduz Köpek", *Atsız Mecmua*, Yıl: 2, S. 15, 15 Temmuz 1932, s. 18.

Ali Fethi, "Tanınmamış Halk Şairlerinden Zığaloğlu Mehmet", *Atsız Mecmua*, Yıl: 2, S. 17, 25 Eylül 1932, s. 170-171.

Atsıza Yoldaş, *Yarın Turan Benimdir*, Arkadaş Matbaası, İstanbul 1934.

M. Atsız Yoldaş, *Bir Bayrak Altına*, Muallim Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1936.

M. Atsız Yoldaş, "Âşık Ömer'e Dair", *Yücel*, C. V, S. 25, Mart 1937, s. 11-12.

Kopuz, "Türk Şiiri ve Kopuz", *Kopuz*, S. 1, 15 Nisan 1939, s. 1-2.

Kopuz, "Büyük Namık Kemal'in İki Tahrirâtı", *Kopuz*, S. 1, 15 Nisan 1939, s. 24-26.

Kopuz, "Dr. Rıza Nur ve Kopuz Mecmuası", *Kopuz*, S. 2, 15 Mayıs 1939, s. 74-78.

Mengüç Atsız Yoldaş, "Yüz-yıllardan Seçtiklerim I", *Yücel*, C. 4, S. 19, Eylül 1936, s. 101-103.

Mengüç Atsız Yoldaş, "Yüz-yıllardan Seçtiklerim II", *Yücel*, C. 4, S. 22, Birinci Kânun 1936, s. 144-146.

Mengüç Atsız Yoldaş, "Yüz-yıllardan Seçtiklerim III", *Yücel*, C. 4, S. 23, İkinci Kânun 1937, s. 176-178.

Mengüç Tibet, "Gök Edebiyatı", *Yücel*, C. 2, S. 7, Eylül 1935, s. 28-29.

TAGORE Rabindranath, "Gitanjali", (Çev. Fethi Tevet), *Kopuz*, C. 1, S. 1, 15 Nisan 1939, s. 18-19.

TEVET, Fethi, *Fuzulînin Bahçesi*, İstanbul Acun Basımevi, İstanbul.

TEVET, Fethi, "Ercişli Emrah", *Yücel*, C. 6, S. 39, Mayıs 1938, s. 109-112.

TEVET, Fethi, "Sinoplu Emirî Hayatı ve Şiirleri", *Yücel*, C. 8, S. 45, Mayıs 1938, s. 123-126.

TEVET, Fethi, "Nerdesin", *Yücel*, C. VIII, S. 46, İlk Kânun 1938, s. 197.

TEVET, Fethi, "Tagore'un Dini", *Yücel*, C. 9, S. 50, Nisan 1939, s. 73-75.

TEVET, Fethi, "Sinoblu Emirînin Bir Türküsü", *Kopuz*, S. 1, 15 Nisan 1939, s. 31.

TEVET, Fethi, "Ahmet Hikmet" S. 2, 15 Mayıs 1939, s. 48-52.

TEVET, Fethi, "Kürşad'ın Sofrasında", *Kopuz*, C. 1, S. 4, 15 Temmuz 1939, s. 138-140.

TEVET, Fethi, "Kürşad'ın Sofrasında", C. 1, S. 5, 15 Ağustos 1939, s.196-200.

TEVET, Fethi, "Millî Şairimiz Mehmet Emin Yurdakul I", C. 1, S. 5, 15 Ağustos 1939, s.172-178.

TEVET, Fethi, "Millî Şairimiz Mehmet Emin Yurdakul II", C. 1, S. 6, 15 Eylül 1939, s.209-215.

TEVET, Fethi, "Türk Kanı Bozulmasın Deye", *Kopuz*, C. 1, S. 6, 15 Eylül 1939, s. 233-237.

TEVET, Fethi, "İhsan Boran'ın Şiirleri", *Kopuz*, C. 2, S. 7-8, 15 Birinci Kânun 1939, s. 9-12.

TEVET, Fethi, "Anneme", *Yücel*, C. X, S. 55, Eylül 1939, s. 7.

TEVET, Fethi, *Tagore Külliyyatı I*, *Kopuz Terceme Kitapları*, İstanbul 1939.

TEVET, Fethi, "Rıza Nur ve Şiirleri", *Ergenekon*, Yıl:1, Sayı: 3, s. 10-13.

TEVET, Fethi, "Çile", *Yücel*, C. X, S. 57, Son Teşrin 1939, s. 139.

TEVET, Fethi, "Türklüğün Delidivânesi" *Ergenekon*, Yıl, 1, S. 3, 10.01.1939, s. 19.

TEVETOĞLU, *Türklüğe Kurban*, İstanbul Arkadaş Matbaası, İstanbul 1943.

TEVETOĞLU, "Ya Bizimdir Ya Kimsenin", *Kopuz*, C.1, S. 1, Mayıs 1943, s. 5.

TEVETOĞLU, Fethi, "Benim Sevdiklerim", *Kopuz*, C. 1, S. 1, Mayıs 1943, s. 9-14.

TEVETOĞLU, Fethi, "Amacımız Türke Fayda", *Kopuz*, C. 1, S. 1, Mayıs 1943, s. 1

TEVETOĞLU, "Millî Kin", *Kopuz*, C. 1, S. 2, Haziran 1943, s. 4.

TEVETOĞLU, "Hak-Mev-Cûd", *Kopuz*, C. 1, S. 2, Temmuz 1943, s. 51.

TEVETOĞLU, Fethi, "Rıza Nur ve Şiirleri", *Kopuz*, C. 1, S. 5-6, Eylül 1943, s.122-126.

TEVETOĞLU, Fethi, "Büyük Rıza Nur", *Kopuz*, C. 1, S. 5-6, Eylül 1943, s. 97.

TEVETOĞLU, Fethi, "Rıza Nur ve Şiirleri", *Kopuz*, C. 1, S. 5-6, Eylül 1943, s.130-138.

TEVETOĞLU, "Vatan! Derdim Seninle", *Kopuz*, C. 1, S. 7, Ekim 1943, s. 146-147.

TEVETOĞLU, Fethi, "Büyük Hiciv Ustası Şâir Eşref", *Kopuz*, C. 1, S. 2, Haziran 1943, s. 41-44.

TEVETOĞLU, Fethi, "Millî Kin", *Kopuz*, C. 1, S. 2, Haziran 1943, s. 1.

TEVETOĞLU, Fethi, "Olduğu Gibi", *Kopuz*, C. 1, S. 3, Temmuz 1943, s. 49.

TEVETOĞLU, Fethi, "Ahmed Hikmet'den Mehmed Emin'e", *Kopuz*, C. 1, S. 3, Temmuz 1943, s. 63-64.

TEVETOĞLU, Fethi, "Büyük Türkçü Şıpka Kahramanı Süleyman Hüsnü Paşa", *Kopuz*, C. 1, S. 4, Ağustos 1943, s. 93-96.

- TEVETOĞLU, Fethi, "Dil Birliğimiz", *Kopuz*, C. 1, S. 4, Ağustos 1943, s. 35-36.
- TEVETOĞLU, Fethi, "Büyük Türk İhtilâlinin Yirminci Yılı", *Kopuz*, C. 1, S. 7, Ekim 1943, s.145.
- TEVETOĞLU, Fethi, "Millî Şâirimize Âit Hatıralarım", *Kopuz*, C. 1, S. 10, 1 Şubat 1944, s.237-240.
- TEVETOĞLU, Fethi, "Hemşehricilik Zihniyeti", *Kopuz*, C. 1, S. 10, 1 Şubat 1944, s.217-218.
- TEVETOĞLU, Fethi, "Evlenmek İşi", *Kopuz*, C. 1, S. 11, Mart 1944, s. 241-243.
- TEVETOĞLU, Fethi, "Kuvayı Milliye Ruhu", *Kopuz*, C. 2, S.1, Mayıs 1944, s.1-2.
- TEVETOĞLU, Fethi, "Dr. Divitcioğlu Kimdir? Türklüğe Hizmeti Nelerdir?", *Kopuz*, C. 2, S.1, Mayıs 1944, s. 21-22.
- TEVETOĞLU, Fethi, "Üç Meslek, Askerlik, Öğretmenlik, Doktorluk", *Kopuz*, C. 1, S. 8-9, Birinci kânun 1943-İkincikânun 1944, s.169-171.
- TEVETOĞLU, Fethi, "Büyük Türkçü Şıpka Kahramanı Süleyman Hüsnü Paşa (Eserleri ve Türkçülüğü)", *Kopuz*, C. 1, S. 8-9, Birincikânun 1943-İkincikânun 1944, s. 207-210.
- TEVETOĞLU, "Malta Mektupları, Kızım Filiz Hatun'a Yazdıklarım", *Altın-Işık*, C. 1, S. 2, 15 Şubat 1947, s. 11.
- TEVETOĞLU, Fethi, "Bu Vatan Satılmaz", *Kür Şad*, S. 1, 3 Nisan 1947, s. 8.
- TEVETOĞLU, Fethi, "Evlenmek İşi", *Kızılma*, Yıl: 1, Sayı: 7, 12 Aralık 1947, s. 6, 13.
- TEVETOĞLU, "Dostlara Sesleniş", *Altın-Işık*, C. 1, S.7, 25 Ağustos 1947, s. 10.
- TEVETOĞLU, Fethi, *Ömer Naci*, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Kültür Yayınları, İstanbul 1973.
- TEVETOĞLU, Fethi, "Jön Türk Basını I" *Hayat Târih Mecmuası*, S. 12 (96), Ocak 1973, s. 9-17.
- TEVETOĞLU, Fethi, "Jön Türk Basını II" *Hayat Târih Mecmuası*, S. 1 (97), Şubat 1973, s. 11-19.
- TEVETOĞLU, Fethi, *Enis Behiç Koryürek*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1985.
- TEVETOĞLU, Fethi, *Hamdullah Subhi Tanrıöver*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1986.

TEVETOĞLU, Fethi, "Atatürk'ün Toplanmamış Yazıları I", *Bellekten*, C. 2, S. 197, Ağustos 1986, s. 531-545.

TEVETOĞLU, Fethi, "Atatürk'ün Toplanmamış Yazıları I", *Bellekten*, C. 2, S. 197, Ağustos 1986, s. 545.

TEVETOĞLU, Fethi, "Bayrağa Sardığım Yüce Şair", *Millî Kültür*, S. 55, Aralık 1986, s. 6-9.

TEVETOĞLU, Fethi, "Mehmet Âkif'ten Hatıralar", *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C: LII, S: 420, Aralık 1986, s. 547-553.

TEVETOĞLU, Fethi, "Türkçü Dergiler I" *Türk Kültürü*, S. 296, Aralık 1987, s. 723-731.

TEVETOĞLU, Fethi, *Süleyman Paşa*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988.

TEVETOĞLU, Fethi, *Mehmet Emin Yurdakul*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988.

TEVETOĞLU, Fethi, "Türk Edebiyatında Takma Adlar", *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C: LV, S: 437, Mayıs 1988, s. 267-280.

TEVETOĞLU, Fethi, "Fevziye Abdullah Tansel", *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C: LVI, S: 441, 1Eylül 1988, s. 117-122.

TEVETOĞLU, Fethi, "Atatürk'ün Türk Dili, Aruz Vezni ve Milliyet Üzerindeki Bir Yazısı", *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C: LVI, S: 443, Kasım 1988, s. 229-235.

TEVETOĞLU, Fethi, "Türkçü Dergiler II" *Türk Kültürü*, S. 298, Şubat 1988, s. 84-91.

TEVETOĞLU, Fethi, "Türkçü Dergiler III" *Türk Kültürü*, S. 299, Mart 1988, s.146-155.

TEVETOĞLU, Fethi, "Türkçü Dergiler IV" *Türk Kültürü*, S. 300, Nisan 1988, s. 233-239.

TEVETOĞLU, Fethi, "Türkçü Dergiler V" *Türk Kültürü*, S. 301, Mayıs 1988, s. 291-297.

TEVETOĞLU, Fethi, "Türkçü Dergiler VI" *Türk Kültürü*, S. 303, Temmuz 1988, s. 436-439.

TEVETOĞLU, Fethi, "Türkçü Dergiler VI" *Türk Kültürü*, S. 303, Temmuz 1988, s. 439.

TEVETOĞLU, Fethi, "Türkçü Dergiler VII" *Türk Kültürü*, S. 304, Ağustos 1988, s. 499-505.

TEVETOĞLU, Fethi, "Türkçü Dergiler VIII" *Türk Kültürü*, S. 306, Ekim 1988, s. 648-653.

TEVETOĞLU, Fethi, "Türkçü Dergiler IX" *Türk Kültürü*, S. 308, Aralık 1988, s. 792-799.

TEVETOĞLU, Fethi, "Türkçü Dergiler X", *Türk Kültürü*, Mart 1989, S. 311, s. 181-188.

TEVETOĞLU, Fethi, "Türkçü Dergiler XI" *Türk Kültürü*, S. 318, Ekim 1989, s. 626-629.

TEVETOĞLU, Fethi, "Türk'e ve Atatürk'e Tutkun Şâir: Gazi Nazrûl İslâm", *Belleten*, C. LIII, S. 207-208, Ağustos-Aralık 1989, s. 853-881.

TEVETOĞLU, Fethi, "Hasan Tahsin Banguoğlu", *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C: LVIII, S: 451, Temmuz 1989, s. 51-56.

TEVETOĞLU, Fethi, "Türkçü Dergiler XII" *Türk Kültürü*, S. 321, Ocak 1990, s. 24-31.

Hakkında Yazılanlar

ÇONGUR, Rıdvan, "Fethi Tevetoğlu", *Yeni Orkun*, Aralık 1989, S. 20, s. 12-14.

DELİORMAN, Altan, "Tevetoğlu'ndan Kalan" *Yeni Orkun*, Aralık 1989, S. 20, s. 3-6.

ERER, Tekin, "Bir Cihan Çöktü" *Yeni Orkun*, Aralık 1989, S. 20, s. 8.

ERGEN, Kenan, "Yarın Turan Benimdir", *Yücel*, C. 1, S. 3, Nisan 1935, s. 42-43.

İsimsiz, "Kitap Dünyamız", *Yücel*, C. 6, S. 39, Mayıs 1938, s. 118.

GÖNÜL, Mert, *Türk Düşünce ve Siyasi Hayatında Dr. Fethi Tevetoğlu*, Türk Ocakları Ankara Şubesi Yayınları, Ankara 2011.

KORKMAZ, Ramazan, "61. Yazı Yılında Dr. Fethi Tevetoğlu ve Eserleri" *Yeni Forum*, 1-15 Temmuz 1989, C. 10, S. 236, s. 47-49.

KÖMEN, Mehmet, "Ülkü Pınarı", *Yeni Orkun*, Aralık 1989, S. 20, s. 10.

ÖCAL, Celâl "Atsız'a Yoldaş'ın Anlattıkları", *Yeni Orkun*, Aralık 1989, S. 20, s. 10.

ÖCAL, Celâl "Hocamızı Uğurlarken", *Yeni Orkun*, Aralık 1989, S. 20, s. 11.

ÖNEN, Nizam, "Fethi Tevetoğlu", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce*, İstanbul İletişim Yayınları, 2008, s. 622-627.

ÖZTÜRK, Mustafa, "Tevetoğlu'nun Ardından", *Yeni Orkun*, Aralık 1989, S. 20, s. 9.

SEFERCİOĞLU, Necmettin, "Türkçü Şairler: Fethi Tevetoğlu", *Orkun*, S.35, <http://www.orkun.com.tr/asp/orkun.asp?Tip=Arşiv%20Sayılar&Durum> (17.06.2014).

SOĞUKÖMEROĞULLARI, Mehmet, *Fethi Tevetoğlu Hayatı, Sanatı ve Şairliği*, Grafiker Yayınları, Ankara 2012.

YELKEN, Dursun, "Uçmak'ta Buluşanlar", *Yeni Orkun*, Aralık 1989, S. 20, s. 11.

Kaynaklar

- CEBECİ, Oğuz (2004), *Psikanalitik Edebiyat Kuramı*, İstanbul: İthaki Yayınları.
- ÇETİN, Nurullah (2012), *Takma İsimler Sözlüğü*, Ankara: Akçağ Yayınları, s
- ENGİN, Ertan (2011), "Biyografik Açından İsmail Safa'nın Şairliği", *Atatürk Üniversitesi Türk Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S.46, s. 95-110.
- ERGUN, Sadeddin Nüzhet, *Türk Şairleri*, Cilt 2, 1944.
- LANDAU, Jacob M. (1999), *Pantürkizm*, çev. Mesut Akın, İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- MORAN, Berna (2004), *Edebiyat Kuramları ve Eleştirisi*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- ÖNEN, Nizam (2005), *İki Turan*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- ÖZDOĞAN, Günay Göksu (2006), "Turan"dan "Bozkurt"a Tek Parti Döneminde Türkçülük (1931-1946), İstanbul: İletişim Yayınları.
- SEFERCİOĞLU, Necmettin (2008), *Türkçü Dergiler*, Ankara: Türk Ocakları Ankara Şubesi Yayınları.

- 1 MORAN, Berna (2004), *Edebiyat Kuramları ve Eleştirisi*, İstanbul: İletişim Yay., s. 131-133.
- 2 ENGİN, Ertan "Biyografik Açından İsmail Safa'nın Şairliği", *Atatürk Üniversitesi Türk Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S.46, 2011, s. 96; Freud *Yaratıcı Yazarlar ve Gündüz Düşleri (1908)* başlıklı çalışmasında edebiyat eserinin oluşumunu açıklarken gündelik hayatta karşılaşılan bir olay yazara çocukluk deneyimini anımsatmakta, bu deneyim "eski bir isteği" uyandırarak sanatçıyı bu isteği gerçekleştirmek üzere harekete geçirmekte olduğundan sanat-edebiyat eseri sanatçının hayatıyla doğrudan ilişkilidir tezini savunur. Bk. Oğuz Cebeci, *Psikanalitik Edebiyat Kuramı*, İthaki Yayınları, İstanbul 2004, s. 175.
- 3 ERGUN, Sadeddin Nüzhet (1944), *Türk Şairleri*, Cilt 2, s. 565.
- 4 TEVET, Fethi "Anneme", *Yücel, C. X*, S. 55, Eylül 1939, s. 7.
- 5 GÖNÜL, Mert (2011), *Türk Düşünce ve Siyasi Hayatında Dr. Fethi Tevetoğlu*, Türk Ocakları Ankara: Ankara Şubesi Yayınları, s. 13-16.
- 6 TEVETOĞLU, "Hak-Mev-Cûd", *Kopuz, C. 1*, S. 2, Temmuz 1943, s. 51.
- 7 KORKMAZ, Ramazan "61. Yazı Yılında Dr. Fethi Tevetoğlu ve Eserleri", *Yeni Forum*, 1-15 Temmuz 1989, C. 10, S. 236, s. 47.
- 8 GÖNÜL, Mert *age.*, s. 13-20.
- 9 TEVETOĞLU, Fethi "Bayrağa Sardığım Yüce Şair", *Millî Kültür*, S. 55, Aralık 186, s. 7.
- 10 TEVETOĞLU, Fethi "Bayrağa Sardığım Yüce Şair", s. 7-8.
- 11 TEVETOĞLU, Fethi "Bayrağa Sardığım Yüce Şair", s. 7-8.
- 12 DELİORMAN, Altan "Tevetoğlu'ndan Kalan", *Yeni Orkun*, S. 20, Aralık 1989, s. 3.
- 13 KARAÇAY Gülcan Kırımşamhal Türk'ü olan bir ailenin kızı olup, bir dedesi Uruzbeglerden Hacı Dadaş'tır. Bu kişi II. Dünya Savaşı'na Ruslar tarafından Almatı'ya sürgün edilen ve sürgünde ölen Karaçaylı ailelerden birinin reisidir. Diğer dedesi Kırımşamhallardan olup Çekoslovakya üzerinden kaçarak İstanbul'a gelirken, karısı Altunsaç Hanım ve 4 yaşındaki kızı Gülcan da Odesa'dan İstanbul'a ulaşırlar. Konya'nın Sarayönü ilçesine bağlı Başhöyük Köyü'nde kısa bir süre kaldıktan sonra Samsun'a gelip yerleşirler. Bk. Altan Deliorman, *agm.*, s. 3.
- 14 GÖNÜL, Mert *age.*, s. 13-20.
- 15 TEVETOĞLU, "Malta Mektupları, Kızım Filiz Hatun'a Yazdıklarım", *Altın-Işık, C. 1*, S. 2, 15 Şubat 1947, s. 11.
- 16 DELİORMAN, Altan *agm.*, s. 3.
- 17 GÖNÜL, Mert *age.*, s. 20.
- 18 DELİORMAN, Altan *age.*, s. 4.

- 19 TEVETOĞLU, "Dostlara Sesleniş", *Altın-Işık*, C. 1, S.7, 25 Ağustos 1947, s. 10.
- 20 DELİORMAN Altan, age., s. 5.
- 21 ÖNEN, Nizam "Fethi Tevetoğlu", s. 622-624; Altan Deliorman, age., s. 3.
- 22 DELİORMAN Altan, age., s. 5
- 23 ÖNEN, Nizam "Fethi Tevetoğlu", s. 622-624.
- 24 GÖNÜL, Mert age., s. 163.
- 25 GÖNÜL, Mert age., s. 143-182.
- 26 DELİORMAN, Altan age., s. 6.
- 27 ÖNEN Nizam, age., s. 624-627.
- 28 ÖCAL, Celâl "Hocamızı Uğurlarken", *Yeni Orkun*, S. 20, Aralık 1989, s. 11.
- 29 ÖNEN, Nizam age., s. 622-623.
- 30 ÖNEN, Nizam age., s. 624-627.
- 31 GÖNÜL, Mert age., s. 39.
- 32 GÖNÜL, Mert age., s. 77-79, 147.
- 33 ÖNEN, Nizam age., s. 624-627.
- 34 ÖNEN, Nizam, age., s. 627.
- 35 GÖNÜL, Mert age., s. 77-79.
- 36 GÖNÜL, Mert age., s. 104-113.
- 37 Şiir *Bir Bayrak Altına* kitabının 16. sayfasında yer almaktadır.
- 38 GÖNÜL, Mert age., s. 15-19. Esere ulaşamadığından kitaba dâhil edilmemiştir.
- 39 GÖNÜL, Mert age., s. 18.
- 40 ÇETİN, Nurullah (2012), *Takma İsimler Sözlüğü*, Ankara: Akçağ Yayınları, s. 172.
- 41 TEVETOĞLU, Fethi "Türkçü Dergiler X", *Türk Kültürü*, Mart 1989, S. 311, s. 181.
- 42 ÖNEN, Nizam "Fethi Tevetoğlu", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce*, İstanbul İletişim Yayınları, 2008, s. 622.
- 43 Mütefekkirin Türkçülük düşüncesi içerisindeki asıl etkisi *Kopuz* dergisini çıkarmasıyla başlar. Bu dergiyi 1939 yılında dokuz sayı 1943 yılında ise 12 sayı yayınladı. bk. Mert Gönül, age., s. 80-102.
- 44 GÖNÜL, Mert age., s. 17; Nizam Önen, age., s. 622-624.
- 45 Yazımızda Atsız'a Yoldaş, *Yarın Turan Benimdir*, Arkadaş Matbaası, İstanbul 1934 baskısı kullanılacaktır ve bu eser için YT kısaltması esas alınacaktır.
- 46 YOLDAŞ, M. Atsız'a *Bir Bayrak Altına*, Muallim Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1936 baskısı kullanılacaktır ve bu eser için BB kısaltması esas alınacaktır.
- 47 TEVET, Fethi *Fuzulînin Bahçesi*, İstanbul Acun Basımevi, İstanbul baskısı kullanılacaktır ve bu eser için FB kısaltması esas alınacaktır.
- 48 TEVETOĞLU, *Türklüğe Kurban*, İstanbul Arkadaş Matbaası, İstanbul 1943 baskısı kullanılacaktır ve bu eser için TK kısaltması esas alınacaktır.
- 49 TEVET, Fethi (1939), *Tagore Külliyyatı I*, Kopuz İstanbul: Terceme Kitapları.
- 50 TEVETOĞLU, Fethi "Türk'e ve Atatürk'e Tutkun Şâir: Gazi Nazrûl İslâm", *Belleten*, C. LIII, S. 207-208, Ağustos-Aralık 1989, s. 853-854.
- 51 "Kitap Dünyamız", *Yücel*, C. 6, S. 39, Mayıs 1938, s. 118.
- 52 TEVETOĞLU, Fethi *Ömer Naci*, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Kültür Yayınları, İstanbul 1973.
- 53 TEVETOĞLU, Fethi *Ömer Naci*, s. VII.
- 54 TEVETOĞLU, Fethi *Enis Behiç Koryürek*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1985.
- 55 TEVETOĞLU, Fethi *Enis Behiç Koryürek*, s. 5.
- 56 TEVETOĞLU, Fethi *Hamdullah Subhi Tanrıöver*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1986.
- 57 TEVETOĞLU, Fethi *Hamdullah Subhi Tanrıöver*, s. 5.

- 58 TEVETOĞLU, Fethi *Hamdullah Subhi Tanrıöver*, s. 38-44.
- 59 TEVETOĞLU, Fethi *Hamdullah Subhi Tanrıöver*, s. 80.
- 60 TEVETOĞLU, Fethi *Süleyman Paşa*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988.
- 61 TEVETOĞLU, Fethi *Mehmet Emin Yurdakul*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988.
- 62 TEVETOĞLU, Fethi "Türkçü Dergiler I" *Türk Kültürü*, S. 296, Aralık 1987, s. 723-731.
- 63 TEVETOĞLU, Fethi "Türkçü Dergiler II" *Türk Kültürü*, S. 298, Şubat 1988, s. 84-91.
- 64 TEVETOĞLU, Fethi "Türkçü Dergiler III" *Türk Kültürü*, S. 299, Mart 1988, s.146-155.
- 65 TEVETOĞLU, Fethi "Türkçü Dergiler IV" *Türk Kültürü*, S. 300, Nisan 1988, s. 233-239.
- 66 TEVETOĞLU, Fethi "Türkçü Dergiler V" *Türk Kültürü*, S. 301, Mayıs 1988, s. 291-297.
- 67 TEVETOĞLU, Fethi "Türkçü Dergiler VI" *Türk Kültürü*, S. 303, Temmuz 1988, s. 436-439.
- 68 TEVETOĞLU, Fethi "Türkçü Dergiler VI" *Türk Kültürü*, S. 303, Temmuz 1988, s. 439.
- 69 TEVETOĞLU, Fethi "Türkçü Dergiler VII" *Türk Kültürü*, S. 304, Ağustos 1988, s. 499-505.
- 70 TEVETOĞLU, Fethi "Türkçü Dergiler VIII" *Türk Kültürü*, S. 306, Ekim 1988, s. 648-653.
- 71 TEVETOĞLU, Fethi "Türkçü Dergiler IX" *Türk Kültürü*, S. 308, Aralık 1988, s. 792-799.
- 72 TEVETOĞLU, Fethi "Türkçü Dergiler X" *Türk Kültürü*, S. 311, Mart 1989, s. 181-188.
- 73 TEVETOĞLU, Fethi "XI" *Türk Kültürü*, S. 318, Ekim 1989, s. 626-629.
- 74 TEVETOĞLU, Fethi "Türkçü Dergiler XII" *Türk Kültürü*, S. 321, Ocak 1990, s. 24-31.
- 75 TEVETOĞLU, Fethi "Jön Türk Basını I" *Hayat Tarih Mecmuası*, S. 12 (96), Ocak 1973, s. 9-17; Fethi Tevetoğlu, "Jön Türk Basını II" *Hayat Tarih Mecmuası*, S. 1 (97), Şubat 1973, s. 11-19.
- 76 TEVETOĞLU, Fethi "Rıza Nur ve Şiirleri", *Ergenekon*, Yıl:1, Sayı: 3, s. 10-13. Benzer yazı Fethi Tevetoğlu, "Rıza Nur ve Şiirleri", *Kopuz*, C. 1, S. 5-6, Eylül 1943, s.122-126.
- 77 TEVETOĞLU, Fethi "Büyük Rıza Nur", *Kopuz*, C. 1, S. 5-6, Eylül 1943, s. 97.
- 78 TEVETOĞLU, Fethi "Rıza Nur ve Şiirleri", *Kopuz*, C. 1, S. 5-6, Eylül 1943, s.130-138.
- 79 TEVETOĞLU, Fethi "Benim Sevdiklerim", *Kopuz*, C. 1, S. 1, Mayıs 1943, s. 9-14.
- 80 KOPUZ, "Büyük Namık Kemal'in İki Tahrirâtı", *Kopuz*, S. 11, 15 Nisan 1939, s. 24-26.
- 81 TEVETOĞLU, Fethi "Büyük Hiciv Ustası Şâir Eşref", *Kopuz*, C. 1, S. 2, Haziran 1943, s. 41-44.
- 82 TEVETOĞLU, Fethi "Ahmed Hikmet'den Mehmed Emin'e", *Kopuz*, C. 1, S. 3, Temmuz 1943, s. 63-64.
- 83 TEVETOĞLU, Fethi "Ahmet Hikmet" Fethi Tevet, S. 2, 15 Mayıs 1939, s. 48-52.
- 84 TEVETOĞLU, Fethi "Millî Şairimiz Mehmet Emin Yurdakul I", C. 1, S. 5, 15 Ağustos 1939, s.172-178; "Millî Şairimiz Mehmet Emin Yurdakul II", C. 1, S. 6, 15 Eylül 1939, s.209-215.
- 85 TEVETOĞLU, Fethi "Millî Şâirimize Âit Hatıralarım", *Kopuz*, C. 1, S. 10, 1 Şubat 1944, s.237-240.
- 86 TEVETOĞLU, Fethi "Büyük Türkçü Şıpka Kahramanı Süleyman Hüsnü Paşa ", *Kopuz*, C. 1, S. 4, Ağustos 1943, s. 93-96.
- 87 TEVETOĞLU, Fethi "Büyük Türkçü Şıpka Kahramanı Süleyman Hüsnü Paşa (Eserleri ve Türkçülüğü)", *Kopuz*, C. 1, S. 8-9, Birincikânun 1943-İkincikânun 1944, s. 207-210.
- 88 FETHİ, Ali "Tanınmamış Halk Şairlerinden Zığaloğlu Mehmet", *Atsız Mecmuası*, Yıl: 2, S. 17, 25 Eylül 1932, s. 170-171.
- 89 TEVETOĞLU, Fethi "Ercişli Emrah", *Yücel*, C. 6, S. 39, Mayıs 1938, s. 109-112.
- 90 TEVETOĞLU, Fethi "Sinoplu Emirî Hayatı ve Şiirleri", *Yücel*, C. 8, S. 45, Mayıs 1938, s. 123-126.
- 91 TEVETOĞLU, Fethi "Sinoblulu Emirînin Bir Türküsü", *Kopuz*, S. 11, 15 Nisan 1939, s. 31.
- 92 YOLDAŞ, M. Atsız "Âşik Ömer'e Dair", *Yücel*, C. V, S. 25, Mart 1937, s. 11-12.
- 93 TEVETOĞLU, Fethi "Türk'e ve Atatürk'e Tutkun Şâir: Gazi Nazrûl İslâm", *Belleten*, C. LIII, S. 207-208, Ağustos-Aralık 1989, s. 853-881.
- 94 TEVETOĞLU, Fethi "Bayrağa Sardığım Yüce Şair", *Millî Kültür*, S. 55, Aralık 1986, s. 6-9.
- 95 TEVETOĞLU, Fethi "Mehmet Âkil'ten Hatıralar", *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C: LII, S: 420, Aralık 1986, s. 547-553.

- 96 TEVETOĞLU, Fethi "Fevziye Abdullah Tansel", *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C: LVI, S: 441, Eylül 1988, s. 117-122.
- 97 TEVETOĞLU, Fethi "Hasan Tahsin Banguoğlu", *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C: LVIII, S: 451, Temmuz 1989, s. 51-56.
- 98 TEVETOĞLU, Fethi "İhsan Boran'ın Şiirleri", *Kopuz*, C. 2, S. 7-8, 15 Birinci Kânun 1939, s. 9-12.
- 99 Kopuz, "Türk Şiri ve Kopuz", *Kopuz*, C. 1, S. 1, 15 Nisan 1939, s. 1-2.
- 100 TİBET, Mengüç "Gök Edebiyatı", *Yücel*, C. 2, S. 7, Eylül 1935, s. 28-29.
- 101 YOLDAŞ, Mengüç Atsız "Yüz-yıllardan Seçtiklerim I", *Yücel*, C. 4, S. 19, Eylül 1936, s. 101-103.
- 102 YOLDAŞ, Mengüç Atsız "Yüz-yıllardan Seçtiklerim II", *Yücel*, C. 4, S. 22, Birinci Kânun 1936, s. 144-146.
- 103 YOLDAŞ, Mengüç Atsız "Yüz-yıllardan Seçtiklerim III", *Yücel*, C. 4, S. 23, İkinci Kânun 1937, s. 176-178.
- 104 TEVETOĞLU, Fethi "Türk Edebiyatında Takma Adlar", *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C: LV, S: 437, Mayıs 1988, s. 267-280.
- 105 TEVETOĞLU, Fethi "Atatürk'ün Türk Dili, Aruz Vezni ve Milliyet Üzerindeki Bir Yazısı", *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C: LVI, S: 443, Kasım 1988, s. 229-235.
- 106 TEVETOĞLU, Fethi Kürşad'ın Sofrasında", *Kopuz*, C. 1, S. 4, 15 Temmuz 1939, s. 138-140; C. 1, S. 5, 15 Ağustos 1939, s.196-200.
- 107 TEVETOĞLU, Fethi "Türk Kanı Bozulmasın Deye", *Kopuz*, C. 1, S. 6, 15 Eylül 1939, s. 233-237.
- 108 TEVETOĞLU, Fethi "Amacımız Türke Fayda", *Kopuz*, C. 1, S. 1, Mayıs 1943, s. 1
- 109 TEVETOĞLU, Fethi "Evlenmek İşi", *Kızılme*, Yıl: 1, Sayı: 7, 12 Aralık 1947, s. 6, 13; aynı yazı Fethi Tevetoğlu, "Evlenmek İşi", *Kopuz*, C. 1, S. 11, Mart 1944, s. 241-243'te tekrar yayınlanır.
- 110 TEVETOĞLU, Fethi "Bu Vatan Satılmaz", *Kür Şad*, S. 1, 3 Nisan 1947, s. 8.
- 111 TEVETOĞLU, Fethi "Millî Kin", *Kopuz*, C. 1, S. 2, Haziran 1943, s. 1.
- 112 TEVETOĞLU, Fethi "Olduğu Gibi", *Kopuz*, C. 1, S. 3, Temmuz 1943, s. 49.
- 113 TEVETOĞLU, Fethi "Dil Birliğimiz", *Kopuz*, C. 1, S. 4, Ağustos 1943, s. 35-36.
- 114 TEVETOĞLU, Fethi "Büyük Türk İhtilâlinin Yirminci Yılı", *Kopuz*, C. 1, S. 7, Ekim 1943, s.145.
- 115 TEVETOĞLU, Fethi "Üç Meslek, Askerlik, Öğretmenlik, Doktorluk", *Kopuz*, C. 1, S. 8-9, Birincikânun 1943-İkincikânun 1944, s.169-171.
- 116 TEVETOĞLU, Fethi "Hemşehricilik Zihniyeti", *Kopuz*, C. 1, S. 10, 1 Şubat 1944, s.217-218.
- 117 TEVETOĞLU, Fethi "Kuvayı Milliye Ruhunu", *Kopuz*, C. 2, S.1, Mayıs 1944, s.1-2.
- 118 TEVETOĞLU, Fethi "Dr. Divitcioğlu Kimdir? Türklüğe Hizmeti Nelerdir?", *Kopuz*, C. 2, S.1, Mayıs 1944, s. 21-22.
- 119 TEVETOĞLU, Fethi "Atatürk'ün Toplanmamış Yazıları I", *Belleten*, C. 2, S. 197, Ağustos1986, s. 531-545.
- 120 TEVETOĞLU, Fethi "Atatürk'ün Toplanmamış Yazıları I", *Belleten*, C. 2, S. 197, Ağustos1986, s. 545.
- 121 TEVETOĞLU, Fethi "Tagore'un Dini", *Yücel*, C. 9, S. 50, Nisan 1939, s. 73-75.
- 122 Rabindranath Tagore, "Gitanjali", (Çev. Fethi Tevet), *Kopuz*, C. 1, S. 11, 15 Nisan 1939, s. 18-19.
- 123 KOPUZ, "Dr. Rıza Nur ve Kopuz Mecmuası", S. 2, 15 Mayıs 1939, s. 74-78.
- 124 ERGEN, Kenan "Yarın Turan Benimdir", *Yücel*, C. 1, S. 3, Nisan 1935, s. 42-43.
- 125 "Kitap Dünyamız", *Yücel*, C. 6, S. 39, Mayıs 1938, s. 118.
- 126 KORKMAZ, Ramazan "61. Yazı Yılında Dr. Fethi Tevetoğlu ve Eserleri" *Yeni Forum*, 1-15 Temmuz 1989, C. 10, S. 236, s. 47-49.
- 127 DELİORMAN, Altan "Tevetoğlu'ndan Kalan" *Yeni Orkun*, Aralık 1989, S. 20, s. 3-6.
- 128 ERER, Tekin "Bir Cihan Çöktü" *Yeni Orkun*, Aralık 1989, S. 20, s. 8.
- 129 ÖZTÜRK, Mustafa "Tevetoğlu'nun Ardından", *Yeni Orkun*, Aralık 1989, S. 20, s. 9.
- 130 ÖCAL Celâl "Atsız'a Yoldaş'ın Anlattıkları", *Yeni Orkun*, Aralık 1989, S. 20, s. 10.

- 131 KÖMEN, Mehmet "Ülkü Pınarı", *Yeni Orkun*, Aralık 1989, S. 20, s. 10.
- 132 ÖCAL Celâl "Hocamızı Uğurlarken", *Yeni Orkun*, Aralık 1989, S. 20, s. 11.
- 133 YELKEN Dursun, "Uçmak'ta Buluşanlar", *Yeni Orkun*, Aralık 1989, S. 20, s. 11.
- 134 ÇONGUR, Rıdvan "Fethi Tevetoğlu", *Yeni Orkun*, Aralık 1989, S. 20, s. 12-14.
- 135 SEFERCİOĞLU, Necmettin "Türkçü Şairler: Fethi Tevetoğlu", *Orkun*, S.35, <http://www.orkun.com.tr> (17.06.2014).
- 136 Geniş bilgi için bak. Mehmet Soğukömeroğulları, *Fethi Tevetoğlu Hayatı Sanatı ve Aşirliği*, Grafiker Yayınları, Ankara 2012.
- 137 Derginin adı bilerek seçilmiştir. Kopuz, büyük Türk milletinin sadece kahramanlıkta değil bilgi ve sanatta da üstün olduğu eski çağların milli çalgısıdır. Ayrıca bu çalgı Türk ruhunun yozlaşmadığı, saflığını ve asaletini koruduğu zamanların sembolüdür. bk. Günay Göksu Özdoğan, "Turan"dan "Bozkurt"a Tek Parti Döneminde Türkçülük (1931-1946), İletişim Yayınları, İstanbul 2006, s. 243.
- 138 SEFERCİOĞLU, Necmettin *Türkçü Dergiler*, Türk Ocakları Ankara Şubesi Yayınları, Ankara 2008, s. 16-19.
- 139 TEVETOĞLU, Fethi "Türkçü Dergiler X", *Türk Kültürü*, Mart 1989, S. 311, s. 181-188.
- 140 TEVETOĞLU, Fethi "Türkçü Dergiler X", *Türk Kültürü*, Mart 1989, S. 311, s. 181-188; Bk. Nizam Önen, *İki Turan*, İletişim Yayınları, İstanbul 2005, s. 272-273.
- 141 TEVETOĞLU, Fethi "Türkçü Dergiler X", *Türk Kültürü*, Mart 1989, S. 311, s. 181-188.
- 142 LANDAU *Kopuz* dergisinin ilk dönemini dikkate almadan doğrudan onun 1943 yılında yayın hayatına başladığını belirtir. Ayrıca dergiden bahsederken Fethi Tevetoğlu'na da değinen Landau, onu şu cümlelerle tanıtır: "Tevetoğlu diğer Pantürkçü yayınlara da sık sık katkıda bulunan ve 1940'lardaki duruşmada yargılananlardan biriydi. Yeminli bir anti komünist olan Tevetoğlu hem yazılarında hem de kişiliğinde sık sık Pantürkçülük ve komünizm karşıtlığını birleştiren, dönemin önde gelen Pantürkçülerinin özelliklerine iyi bir örnek oluşturuyordu." Bk. Jacob M. Landau, *Pantürkizm*, (Çev. Mesut Akın), Sarmal Yayınevi, İstanbul 1999, s. 184.
- 143 TEVETOĞLU, Fethi "Türkçü Dergiler X", *Türk Kültürü*, Mart 1989, S. 311, s. 186.
- 144 TEVETOĞLU, Fethi "Türkçü Dergiler X", *Türk Kültürü*, Mart 1989, S. 311, s. 187.

ATATÜRK'ÜN ÖĞRETMENLERİNİN YETİŞTİRDİĞİ BÜYÜK TÜRKÇÜ: TURAN YAZGAN (1938 - 2012)

YRD. DOÇ. DR. İBRAHİM AKIŞ*

Turan Yazgan, resmî nüfus kaydına göre 20 Ocak 1938'de Eğirdir'de doğmuştur. Kendisi ise 1935 veya 1936 yılında Eğirdir'de, Cami Mahallesi'nde bir hamamda dünyaya geldiğini söylemektedir. Ailenin şeceresi Eğirdir'i ilk fetheden Oğuz Türklerine dayanmaktadır. Annesinin okuması var, yazması yoktur. Kuran okumasını bilir. Küçük bir manifaturacı dükkânı olan babası esnaftır. Okuma yazmayı bilmemesine rağmen, esnaf olduğu için gündelik hesap işlerinden anlar. Sadece esnaflık yaparak geçimini sağlayamadığından Isparta, Eğirdir, Dinar gibi pazarlara da giderek satış yapar.

Turan Yazgan, Eğirdir Zafer İlkokulu'ndan 1948 yılında mezun olur. Eğirdir'de ortaokul olmadığından, orta biri Ankara'da amcaoğlunun yanında Cebeci Ortaokulu'nda okuyan Turan Yazgan, orta birden sonra Eğirdir'e gelir. Babası eğitimini sürdürmesi için onu büyük oğullarıyla birlikte İstanbul'a gönderir. Turan Yazgan, ortaokulu Vefa Lisesi'nde birincilikle bitirir. Bu arada devlet parasız yatılı sınavına girer ve sınavı Türkiye birincisi olarak kazanır. Bütün Isparta doğumluları Kastamonu'ya verdikleri için o da oraya gitmek zorunda kalır. Ağabeyleri

* İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi.

Yıllar sonra
Turan Yazgan
bu ülküsünü
gerçekleştirerek
Turan yurdunu
adeta adım adım
gezer ve Turan
Kasabası'nda
iki rekat şükür
namazı kılar.

izin vermediği için gizlice gider. Kitaplarını, çamaşırlarını bir bohçaya koyar ve gazeteyle sarıp iple bağladıktan sonra Ankara'ya amcaoğlunun yanına gider. Gidiş sebebini açıklayan bir not kâğıdı bırakmayı da ihmal etmez. Ağabeylerinden gizlice gittiği Ankara'da amcaoğlu onu Kastamonu otobüsüne bindirir. Böylece, Kastamonu'ya ulaşan ve devlet parasız yurduna yerleşen Turan Yazgan'ın dört yılını geçirecek olduğu Kastamonu hayatı başlamış olur. Kastamonu Lisesi o dönemde Türkiye'nin en iyi liselerinden biridir. Parasız yatılı grubunun gidişinden sonra seviye daha da yükselmiş ve Türkiye'nin ses getiren okullarından biri olmuştur. Çok atak bir öğrenci olan Turan

Yazgan, döneminde Kastamonu Lisesi'nin önde gelen öğrencilerinden biridir. Turan Yazgan'ın lise yıllarında okuduğu **Bozkurtların Ölümü**, **Bozkurtların Dirilişi** gibi eserler onun düşünce dünyasını şekillendirir. Turan Hoca fikrî yapısının oluşumunda ilk tohumları atan kişinin ilkokul öğretmeni olduğunu söyler.

Turan Yazgan daha lise öğrencisi iken hedefini belirler ve duvardaki haritanın önünde fotoğraf çektirirken parmağını tam Ötügen'in üzerine koyar ve fotoğrafın arkasına da: “-İşte tam buraya gideceğiz. Atalarımızın ülkesine!. Burası bizim ana vatanımız, Ötügen burası. Ana yurdumuz, ayının pis ayaklarında çiğnenmekten kurtulacak. Bu cennet ülke yine TÜRK'ün olacak, bizim olacak Turan, gideceğiz ve oraları ayı istilasından temizliyeceğiz. Benim cennet vatanım!. Tekrar bizlere, bizim sana kavuşacağımız günler uzak değil. Yine Altay'da bahar olacak mor menekşe yine açacak, Kürşad'lar Ötügen Ormanı'nda avlanacak, Yüce Kağan şölenler verecek, Çin surları Türk'ün erkek naralarıyla titreyecek.” diye yazar 27 Şubat 1952'de. Yıllar sonra Turan Yazgan bu ülküsünü gerçekleştirerek Turan yurdunu adeta adım adım gezer ve Turan Kasabası'nda iki rekat şükür namazı kılar.

Turan Yazgan, parasız yatılı olarak okuduğu Kastamonu Lisesi Fen Bölümünü 1955 yılında pekiyi derece ile bitirir. Mühendis olmak isteyen Turan Yazgan, İstanbul Teknik Üniversitesi'ne girmek istemektedir. Makinelerle o kadar ilgilidir ki evlendikten sonra çamaşır makinesini dahi kendi yapar. İstanbul Teknik Üniversitesi'nin sınav günü saat sekiz civarında babası vefat ettiği için sınava gidemez ve çok arzu etmesine rağmen İstanbul Teknik Üniversitesi'ne giremez.

Bundan on beş gün sonra ise İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nin sınavlarına girer ve sınavı birinci olarak kazanır. 1955 yılında başladığı İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'ni 1959 yılında birincilikle bitirir. Yazgan'ın iktisatçı olması kendi tabiri ile tamamen **kısmettir**. Öğrenci iken kısa süre Tophane Rıhtımı

inşaatında çalışır. Daha sonra buradan ayrılıp ağabeylerinin muhasebe defterlerini tutmaya başlar ve öğrenci iken başladığı bu işi yaklaşık yirmi beş sene sürdürür. Ağabeylerinin yanı sıra başkalarının da muhasebe defterlerini tutarak askere gidene kadar bir miktar para kazanır. Fakülteyi bitirdikten sonra askerlik görevini Topçu Yedek Subay olarak altı ay Polatlı'da, on sekiz ay da İzmit'te olmak üzere yirmi dört ayda tamamlar. Turan Yazgan daha askerken 1960 yılının Mayıs ayında tesadüfen tanıştığı ve "ideallerimdeki kızsım" dediği Gülen Hanımefendi ile hayatını birleştirerek mutlu bir aile yuvası kurar ve bu mutlu evliliğin meyveleri olarak üç oğlu yani Yazgan Hocanın **Hanları**; Karahan, Korhan ve Közhan dünyaya gelir. Turan Yazgan eşi Gülen Hanımefendinin ifadesi ile "çok iyi bir eş ve harika bir baba" olur.

Askerlik görevinden sonra, Bölge Planlaması konusunda staj yapmak üzere 1963 yılında İtalya'ya giden Turan Yazgan İmar ve İskân Bakanlığı Bölge Planlama Daire Başkanlığı'nda "İktisadî Araştırmacı" ve "Bölge Planlayıcısı" unvanlarıyla beş yıl görev yapar.

1966 yılında İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesine asistan olarak giren Turan Yazgan, **Şehirleşme Açısından Türkiye'de İşgücünün Demografik ve Sosyo-Ekonomik Bünyesi** adlı tezle pekiyi derece ile 1967 yılında doktorasını tamamlar. Bu tez çalışması, bir yıl sonra İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi İktisat ve İçtimaiyat Enstitüsü tarafından yayınlanır. Bu çalışmada ülkenin iş gücü bünyesini inceleyen Yazgan, Türkiye'de işgücünün demografik ve sosyo ekonomik bünyesi ile ilgili faktörleri ayrı ayrı başlıklar altında ele alır. **Gelir Dağılımı Açısından Sosyal Güvenlik** konulu tezi ile 1971 yılında doçent olur. Bütün kazancını o dönemin milliyetçi gençlerine vermek üzere 1971 yılında, "Kutyay" adlı Kut Yayıncılık kuruluşunu kuran Doçent Yazgan, kendini âdeta Üniversite'deki çatışmalarda fazlasıyla yıpranan milliyetçi gençlere sahip çıkmaya adar.

Kutyay, **Hergün** gazetesinin dörtte birini alır ve Turan Yazgan, Necip Fazıl'ı, Osman Yüksel Serdengeçti'yi **Hergün** gazetesinde yazmaya ikna eder. Turan Yazgan, 1977 ve 1978 yıllarında Güneydoğu Anadolu Bölgesi Planı'nın Genel Koordinatörlüğü görevini de üstlenir. Bölgede yapılan araştırmaların sonucunda ortaya çıkan yaklaşık beş bin sayfadan meydana gelen yedi ciltlik **Güneydoğu Anadolu Gelişme Planı'nı** Başbakanlık Tarım ve Toprak Reformu Müsteşarlığına sunar. Böylece Türkiye'nin ilk ve en kapsamlı bölge planı hazırlanmış olur. 1979 yılında İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde profesör olan Turan Yazgan, İstanbul Üniversitesi Senato Üyeliği, Üniversite Yönetim Kurulu Üyeliği ve İktisat Fakültesi Çalışma Ekonomisi Anabilim Dalı Başkanlığı görevlerini de yürütür. Aynı yıl, Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi'ni Kut Yayıncılığa bağlı olarak çıkarmaya başlar. Ölümünden sonra da düzenli olarak çıkmaya devam eden bu dergi, dünyada ve Türkiye'de, iki ayda bir Türk Dünyası ile ilgili araştırma yayınlayan, ortalama iki yüz elli sayfalık, o dönemin tek Türk dergisidir.

Turan Yazgan 1984 yılında kurduğu Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı ile Türk Dünyası kavramının yerleşmesine büyük hizmet etmiştir. Eğer artık Türkiye’de istisnalar dışında insanlar “Dış Türkler”, “Türkî Devletler” veya “Türkçe Konuşan Halklar” demiyorsa bunu Prof. Dr. Turan Yazgan ve Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı’na borçlu olduğumuzu söylemek bir hakkın teslimi olacaktır. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, Türk Dünyası’nın birçok yerinde açtığı Türk Dünyası Kültür Merkezleri, Türk Dünyası Liseleri, Türk Dili bölümleri, fakülteleri, üniversiteleri ile hem örgün hem yaygın eğitimler vermiştir. Bu kurumlardan eğitim alanlar, ülkelerinde önemli mevkilere gelmişlerdir. Bunların içinde devlet başkanı düzeyinde olanları dahi vardır. Şimdiki Kırgızistan Cumhurbaşkanı Sayın Almazbek Atambayev de bunlardandır.

Yazgan, 1995 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’ne bağlı olarak “Yeni Türk Cumhuriyetleri Sosyo- Ekonomik Yapısı” adı altında bir yüksek lisans programı açılmasını sağlar ve bu programın başkanı olur. Ancak bu yüksek lisans programı 1999 yılında İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü tarafından kapatılır. Program açık kaldığı süre zarfında yaklaşık üç yüz öğrenciye yüksek lisans ve Türk ülkeleri ile ilgili araştırma yapma imkânı sunulmuştur. Bu yüksek lisans programında kapatıldığı güne kadar Türk ülkeleri ile ilgili iki yüzün üzerinde tez çalışması tamamlanmıştır.

Turan Yazgan 1984 yılında kurduğu **Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı** ile **Türk Dünyası** kavramının yerleşmesine büyük hizmet etmiştir. Eğer artık Türkiye’de istisnalar dışında insanlar “Dış Türkler”, “Türkî Devletler” veya “Türkçe Konuşan Halklar” demiyorsa bunu Prof. Dr. Turan Yazgan ve Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı’na borçlu olduğumuzu söylemek bir hakkın teslimi olacaktır. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, Türk Dünyası’nın birçok yerinde açtığı Türk Dünyası Kültür Merkezleri, Türk Dünyası Liseleri, Türk Dili bölümleri, fakülteleri, üniversiteleri ile hem örgün hem yaygın eğitimler vermiştir. Bu kurumlardan eğitim alanlar, ülkelerinde önemli mevkilere gelmişlerdir. Bunların içinde devlet başkanı düzeyinde olanları dahi vardır. Şimdiki Kırgızistan Cumhurbaşkanı Sayın Almazbek Atambayev de bunlardandır.

Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 1989 yılında Azerbaycan başta olmak üzere Türk ülkelerine bir gezi düzenlemiştir. Bu gezi sırasında bu ülkelerin belli başlı eğitim ihtiyaçları tespit edilir. Bu ihtiyaçların karşılanmasına yönelik olarak adımlar atılmaya başlanır. Vakıf, yurtdışında yaptığı eğitime önce Azerbaycan ve Kazakistan’dan başlar. Azerbaycan’da 1992 yılında Bakü’de İşletme Fakültesi kurulur. Bu fakültenin kurulmasının

amacı, serbest piyasa ekonomisine geçen Azerbaycan'da gerekli olan girişimci insanı yetiştirmektir. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 1992 yılında Kazakistan'ın Kentav şehrinde Yesevi Lisesini açar. Bu lisenin adı daha sonra Türk Dünyası Kentav Atatürk Lisesi olarak değiştirilir. Vakıf, malî gücünü dikkate alarak sınırlı sayıda lise, İşletme Fakülteleri, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümleri ile Türk Dünyası Kültür Merkezleri açmıştır. Yükseköğretim Kurulu'nun 1996 yılında Vakfın üniversitelere denklik verme kararıyla bu üniversitelere ücretli izinli olarak Türkiye üniversitelerinden öğretim üyesi görevlendirmek mümkün olur. Vakfın çeşitli Türk ülkelerinde kurduğu Türk Dünyası Kültür Merkezleri'nin amacı, bulunduğu ülke ile Türkiye arasında bir kültür köprüsü oluşturmaktır. Bu merkezler, bulunduğu ülkenin halkı, özellikle yazar, ilim adamı ve yayıncılar için Türkiye Türkçesi kursları düzenlemiştir. Vakıfla o ülke arasındaki ilişkileri düzenleyen Türk Dünyası Kültür Merkezleri, ayrıca çeşitli tören, kutlama, sergi gibi kültürel faaliyetler de gerçekleştirmişlerdir.

Yurt içi ve yurt dışı bütün faaliyetlerin kararlaştırılıp yönlendirildiği İstanbul Aksaray'da bulunan Ankaravî Mehmed Efendi Medresesini merkez olarak kullanan Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İsmail Gaspıralı'nın idealini taşıdığı "*dilde, fikirde, işte birlik*" prensibi için yurt dışında olduğu gibi yurt içinde de çeşitli eğitim ve kültür faaliyetleri gerçekleştirmiştir.

Vakfın yurt içi eğitim ve kültür faaliyetlerinde Süleymaniye Kültür Merkezinin de önemi büyüktür. Bu merkezde, yaz dönemi dışında, düzenli olarak her cumartesi Türkiye ve Türk Dünyası konulu çeşitli konferanslar verilmiş, Türk Dünyası Resim Sergileri düzenlenmiş, Türk ülkelerinden gelen çeşitli ressamlar burada eserlerini sergilemişler, Türk Dünyası'ndan Sesler Korosu da çalışmalarını burada gerçekleştirmiştir. Türk Dünyası Sinema Günleri'nin de yapıldığı merkezde, Türk Dünyası ülkelerine ait çeşitli filmler gösterilmiştir.

Turan Yazgan'ı hayatının son yıllarında çok üzen Süleymaniye Kültür Merkezi'nin Vakfın elinden alınmasıyla birlikte Turan Kültür Merkezi Süleymaniye Kürsüsü Konuşmaları İstanbul Üniversitesi Avrasya Araştırmaları Merkezi'nin konferans salonuna alınmış ve bu konferanslar Turan Yazgan'ın ölümünden sonra da aksatılmadan devam ettirilmiştir.

Turan Yazgan'ın en önemli eserlerinden biri olan Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, yayın hayatında da kendini göstermektedir. Türk Dünyası ve sorunlarıyla ilgili bilimsel nitelikte makaleler içeren, uluslararası hakemli bir yayın organı olan ve 1979 yılında yayın hayatına başlayıp günümüze kadar aralıksız olarak yayınlanma başarısını gösteren **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi** Yazgan'ın ölümünden sonra da aksatılmadan yayınlanmaktadır. Turan Yazgan'ın ölümünün birinci seneyi devriyesinde Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi'nin 206, 207 ve 208 sayıları "*Prof. Dr. Turan Yazgan'a Armağan Üçlemesi*" olarak bin beş yüz sayfayı bulan üç cilt halinde yayınlanmıştır. Ulusal hakemli Türk Dünyası Tarih Dergisi ise 1987 yılından beri

Atatürk'ün kurduğu Türk Cumhuriyeti'nin bir Anadolu kasabasından alıp yatılı okullarda okutarak Türk milletine armağan ettiği büyük bir şahsiyet olan Turan Yazgan, milletin içinden çıkmış ve milletine hiçbir zaman yabancılaşmamış bir büyük adamdır. O, aristokrat bir bilim adamı olmamış; milletin ve devletin kendisi için yaptıklarını daima hatırlamıştır. Öyle ki devlet görevi, millet görevi gelince akan sular durmuştur. Onun yegâne amacı kendisini var eden Türk Milleti'ne ve Türk devletine hizmet olmuştur. Bu dik duruşlu bilge, Türkçülüğü Türklerin yaşadığı her yere taşımıştır. Daha okul yıllarında kurduğu hayallerini gerçekleştirip gönlünün muradına eren ve bunun şükrünü hiç unutmayan Turan Yazgan Hoca, fikri hür, vicdanı hür, ilmi hür, sadece Allah'a kul, hür bir Türk aydınıdır.

aylık olarak yayınlanmaktadır. Ayrıca Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı kurulduğu tarihten bugüne kadar Türkiye ve Türk Dünyası ile ilgili üç yüzün üzerinde kitap yayınlamıştır.

Turan Yazgan'ın kişilik özelliklerine bakacak olursak İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nden öğrencisi Prof. Dr. Ahmet Yörük'ün "*Yeter artık!*" dediyecek kadar olduğunu söylediği dürüstlüğünü görürüz ilk önce. Evet, O her şeyden önce dürüst bir insandır... Dürüst bir evlat, dürüst bir öğrenci, dürüst bir eş, dürüst bir akademisyen, dürüst bir fikir ve eylem adamı, dürüst bir ülkü adamı görürüz O'na bakınca... Turan Yazgan'ı Turan Yazgan yapan en önemli özelliklerinden biri de zor ve sıkıntılı durumlarda telaşlanmadan, akılcı ve gerçekçi çözümler üretebilmesidir. Turan Yazgan yalnız fikir üreten ve konuşan biri değil; aynı zamanda kurumlar oluşturan ve bu kurumları yaşatan, çalışma gücü ve azmini hiçbir zaman kaybetmeyen bir kişidir. Atatürk'ün kurduğu Türk Cumhuriyeti'nin bir Anadolu kasabasından alıp yatılı okullarda okutarak Türk milletine armağan ettiği büyük bir şahsiyet olan Turan Yazgan, milletin içinden çıkmış ve milletine hiçbir zaman yabancılaşmamış bir büyük adamdır. O, aristokrat bir bilim adamı olmamış; milletin ve devletin kendisi için yaptıklarını daima hatırlamıştır. Öyle ki devlet görevi, millet görevi gelince akan sular durmuştur. Onun yegâne amacı kendisini var eden Türk Milleti'ne ve Türk devletine hizmet olmuştur. Bu dik duruşlu bilge, Türkçülüğü Türklerin yaşadığı her yere taşımıştır. Daha okul yıllarında kurduğu hayallerini gerçekleştirip gönlünün muradına eren ve bunun şükrünü hiç unutmayan Turan Yazgan Hoca, fikri hür, vicdanı hür, ilmi hür, sadece Allah'a kul, hür bir Türk aydınıdır.

Turan Yazgan Hoca, Türk iktisadî birliğinin dil birliğinden, dil birliğinin de alfabe birliğinden geçtiğini idrak etmiş ve açtığı, yalnız Türkçe eğitim veren, okullarla bunu gerçekleştirmeye çalışmıştır.

En çok yazı yazdığı, en çok konuştuğu, en çok nefes tükettiği konu Türkçenin tek bir alfabesi olması meselesidir. O, Türkçenin otuz sekiz alfabe ile yazılmasını hiç hazmedemezdi. Onun düsturu “Dilde, Fikirde, İşte birlik” idi. Onun için zamanımızın Gaspırlı İsmail Bey’idir aynı zamanda.

Düşünen ve düşüncelerini uygulamaya geçiren, ruhunda Gökalp’i ve Atatürk’ü birleştiren, Orhan Türkdoğan Hoca’nın tabiri ile yakın kültür tarihimizin büyük bir toplumsal aktörü olan Turan Yazgan Hoca, 22 Kasım 2012 Perşembe günü sabaha karşı Hakk’a yürüdü...

“Tanrı Türk’ü Korusun!..”

En çok yazı yazdığı, en çok konuştuğu, en çok nefes tükettiği konu Türkçenin tek bir alfabesi olması meselesidir. O, Türkçenin otuz sekiz alfabe ile yazılmasını hiç hazmedemezdi. Onun düsturu “Dilde, Fikirde, İşte birlik” idi. Onun için zamanımızın Gaspırlı İsmail Bey’idir aynı zamanda.

Ek 1: Prof. Dr. Turan Yazgan'ın Yayın Listesi

I- Kitapları

- 1- **Şehirleşme Açısından Türkiye'de İşgücünün Demografik ve Sosyo Ekonomik Bünyesi**, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yay., İstanbul 1968.
- 2- Türkiye'de Sosyal Güvenlik Sistemi, İktisadi Araştırmalar Vakfı Yayını, İstanbul 1969.
- 3- J. Henry Richardson (Çeviri), **İktisadi ve Mali Yönüyle Sosyal Güvenlik**, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yay., İstanbul 1970.
- 4- Sosyal Sigorta, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yay., İstanbul 1977.
- 5- Gelir Dağılımı Açısından Sosyal Güvenlik, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yay., İstanbul 1975.
- 6- **Ücret**, Kutsun Yayinevi, İstanbul 1976.
- 7- Orhan Tuna, Nusret Ekin, Turan Yazgan; Türkiye'den F. Almanya'ya **İşgücü Akımı ve Meseleleri**, «I. Rapor Türkiye ve Federal Almanya'nın Emek, Arz ve Talebi İtibariyle Tetkiki», İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yay., İstanbul 1996.
- 8- Orhan Tuna, Nusret Ekin, Turan Yazgan; Türkiye'den F. Almanya'ya **İşgücü Akımı ve Meseleleri**, «II. Rapor İşgücü Akımı ile İlgili Müesseseler ve Meseleleri» İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yay., İstanbul 1996.
- 9- Güneydoğu Anadolu Bölgesi Gelişme Planı, "Eğitim", Ayrı Basım, İstanbul 1978, s. 3460-3872.
- 10- Güneydoğu Anadolu Bölgesi Gelişme Planı, "Sağlık" Ayrı Basım, İstanbul 1978, s. 3305-3950.
- 11- Güneydoğu Anadolu Bölgesi Gelişme Planı, "İşgücü" Ayrı Basım, İstanbul 1978, s. 3875-3950.
- 12- Türkiye'de Sendikal Hareketler (Kısa Tarihçe), Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay., İstanbul 1982.
- 13- Sosyal Güvenlik, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay., İstanbul 1992.
- 14- Japonya'da Maneviyat Eğitimi, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay., İstanbul 1987.
- 15- Görüşler, Kutsun Yayınları, İstanbul 2002.
- 16- **İktisatçılara Sosyal Güvenlik Ders Notları**, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay., İstanbul 1992.
- 17- Sosyal Güvenlik Açısından Zekât, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 1995.
- 18- Sosyal Güvenlik Açısından Zekât, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay., İstanbul 1987.
- 19- Zekât, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara 1996.
- 20- Yeni Dönemde İşçi - İşveren İlişkileri Yönünden Yeni Politikalar ve Aktüel Meseleler, Faruk Sümer, İmren Aykut, Turan Yazgan, Kutay Yay., Bolu 1984.
- 21- Millî Duyguların İktisattaki ve Çalışma Hayatındaki Yeri ve Önemi, Ayrı Basım, İstanbul 1985.
- 22- Türk Dünyasında Dün, Bugün, Yarın, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2010.

II- Başlıca Makaleleri

- 1- "Dış Ülkelerdeki İşçilerimizle İlgili Malî Meseleler", Sosyal Siyaset Konferansları, C. XVIII, s. 24.
- 2- "Sosyal Sigortaların Gelirin Yeniden Dağılımı Fonksiyonu", **İktisat** Fakültesi Mecmuası, C. XXVI, S. 1-4, s. 16.
- 3- "Türkiye'de İşsizlik Sigortasının Kurulması İle İlgili Meseleler", Sosyal Siyaset Konferansları, C. XX, s. 151-167.
- 4- «İstanbul Belediyesinin Sevk ve İdare Meseleleri», **İktisat Fakültesi Mecmuası**, C. XXVII, s. 287-303.
- 5- Vladimir Naleskievicz (Çeviri), «Sovyet Rusya'da Sosyal Sigortaların Finansmanı ve Kapsamı», Sosyal Siyaset Konferansları, C. XIX, s. 299-322.
- 6- John Burks (Çeviri), «Dört Batı Avrupa Ülkesinde Sosyal Güvenlik Yoluyla Gelirin Yeniden Dağılımının Bazı Yönleri» **İktisat Fakültesi Mecmuası**, C. XXV, S. 4, s. 232-260.
- 7- "Sosyal Güvenlik Kavramı", Sosyal Siyaset Konferansları, 24. Kitap, s.191-207.
- 8- "Türk Sosyal Güvenlik Sisteminin Yeniden Gelir Dağılımına Etkisi" **İstanbul Üniversitesi Maliye Enstitüsü Konferansları**, 23. Seri, s. 75-98.
- 9- "Mevcut Sosyal Güvenlik Sistemi Nedir? Millî Sosyal Güvenlik Sistemi Ne Olmalıdır?" Türk Dünyası Araştırmaları, S. 1, s. 51-62.
- 10- "Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Sağlık Hizmetlerinin Bugünkü Durumu ve Gelişme Hedefleri", Türk Dünyası Araştırmaları, S. 3, s. 1-32.
- 11- "Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Eğitim Durumu ve Gelişme Hedefleri", Türk Dünyası Araştırmaları, S. 4, s. 104-162.
- 12- "Güneydoğu Anadolu Bölgesinin İşgücü Durumu ve Gelişme Hedefleri", Türk Dünyası Araştırmaları, S. 5, s. 99-122.

- 13- "Sosyal Güvenlik Açısından Zekât", Türk Dünyası Araştırmaları, S. 6, s.131-160.
- 14- "Türk Sosyal Güvenlik Sistemi ve Meseleleri", Türk Dünyası Araştırmaları, S. 14, s. 5-111.
- 15- "Türkiye'nin Demografik ve Sosyo- Ekonomik Bazı Özellikleri", Türk Dünyası Araştırmaları, S.19, s. 154-198.
- 16- "Türkiye'de Sendikal Hareketler (Kısa Tarihçe)", Türk Dünyası Araştırmaları, S. 20, s. 104.
- 17- "Millî Duyguların İktisattaki ve Çalışma Hayatındaki Yeri ve Önemi", Türk Dünyası Araştırmaları, S. 35, s. 69-79.
- 18- "Sosyal Siyaset Açısından Vakıflar", Türk Dünyası Araştırmaları, S. 48, s. 143-150.
- 19- "Kitap Tanıtma: 438 Numaralı Muhasebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri (937/1530), Bolu, Kastamonu, Kengri ve Koca-ili Livaları", Türk Dünyası Araştırmaları, S. 94, s. 227-229.
- 20- "Faruk Sümer Hocamız", Türk Dünyası Araştırmaları, S. 100, s. 11-13.
- 21- "Kitap Tanıtma: Bahtiyar Vahapzade, Grup Düşünceleri", Türk Dünyası Araştırmaları, S. 101, s. 239.
- 22- "İktisat ve Siyaset Tarihi Ücretle İlgili Birkaç Belge", Türk Dünyası Tarih Dergisi, S. 15, s. 28-32.
- 23- "Tarih Tekerrür Ediyor", Türk Dünyası Tarih Dergisi, S. 27, s. 13.
- 24- "Tarih Tekerrür Ediyor", Türk Dünyası Tarih Dergisi, S. 28, s. 4.
- 25- "Tarih Tekerrür Ediyor", Türk Dünyası Tarih Dergisi, S. 29, s. 18.
- 26- "Liberalizm ve Sanayimiz, Tarih Tekerrür Ediyor", Türk Dünyası Tarih Dergisi, S. 30, s. 22.
- 27- "Tehcir", Türk Dünyası Tarih Dergisi, S. 31, s. 20.
- 28- "Seriye Sicilleri", Türk Dünyası Tarih Dergisi, S. 34, s. 17.
- 29- "Petrol", Türk Dünyası Tarih Dergisi, S. 36, s. 42.
- 30- "Azerbaycan'dan Selam", Türk Dünyası Tarih Dergisi, S. 37, s. 39-41.
- 31- "İktisadî ve Sosyal Açılan Ahilik Müessesesi I", Türk Dünyası Tarih Dergisi, S. 62, s. 11-15.
- 32- «İktisadî ve Sosyal Açılan Ahilik Müessesesi II», Türk Dünyası Tarih Dergisi, S. 63, s. 8-9.
- 33- "Bayrak Şahsiyet M. Emin Resulzade", Türk Dünyası Tarih Dergisi, S. 42, s. 3-4.
- 34- "Türk Dünyasında Alfabe", Türk Dünyası Tarih Dergisi, S. 47, s. 6.
- 35- "Türkiye Dışında Türklüğün Alperenleri", Türk Dünyası Tarih Dergisi, S.50, s. 41.
- 36- "Bugünden Tarihe", Türk Dünyası Tarih Dergisi, S. 76, s. 8-9.
- 37- "Bugünden Tarihe", Türk Dünyası Tarih Dergisi, S. 77, s. 8-9.
- 38- "Bugünden Tarihe", Türk Dünyası Tarih Dergisi, S. 78, s. 8-9.
- 39- "Bugünden Tarihe", Türk Dünyası Tarih Dergisi, S. 79, s. 8-9.
- 40- "Bugünden Tarihe", Türk Dünyası Tarih Dergisi, S. 81, s. 7.
- 41- "Bugünden Tarihe", Türk Dünyası Tarih Dergisi, S. 82, s. 8-9.
- 42- "Bugünden Tarihe, Üçüncü Türk Dünyası Konferansı Kurultayı Kararı", Türk Dünyası Tarih Dergisi, S. 85, s. 6.
- 43- "Bugünden Tarihe, Çuvaşistan", Türk Dünyası Tarih Dergisi, S. 86, s. 7.
- 44- "Bugünden Tarihe, İslâmî Değerlerin Geleceği", Türk Dünyası Tarih Dergisi, S. 109, s. 8-9.
- 45- "Bugünden Tarihe, Azerbaycan: Türk Dünyasının Anahtarı", Türk Dünyası Tarih Dergisi, S. 111, s.4.
- 46- "Türk ve Türkiyeli Tartışmaları", Türk Dünyası Tarih Dergisi, S. 111, s. 11-15.
- 47- "Elçibey Hakkın Rahmetine Kavuştu. Bütün Türk Dünyasına Başsağlığı Diliyoruz", Türk Dünyası Tarih Dergisi, S. 165, s. 3.
- 48- "Prof. Dr. Emin Bilgiç", Türk Dünyası Tarih Dergisi, S. 169, s. 17-18.
- 49- "Ahmet Kabaklı", Türk Dünyası Tarih Dergisi, S. 173, s. 36-37.
- 50- "Alfabe ve Dil Meselemiz", Türk Dünyası Tarih Dergisi, S. 207, s. 2.
- 51- "Osmanlı Niçin Haşmetli İdi?", Türk Dünyası Tarih Dergisi, S. 152, s. 7-8.
- 52- "Bugünden Tarihe 2000-2025 Arasında Türk Dünyası'nın Meseleleri", Türk Dünyası Tarih Dergisi, S. 157, s. 50-51.
- 53- "İslâmî Değerlerin Geleceği, (Ankara'da Düzenlenen Aynı Başlıklı Seminerin Açılış Konuşması)", Türk Dünyası Tarih Dergisi, S. 109, s. 6.
- 54- "Osmanlı Kimliği", Türk Dünyası Tarih Dergisi, S. 110, s. 6.
- 55- "Bugünden Tarihe, Dilde, Fikirde, İşte Derleş Hareketi", Türk Dünyası Tarih Dergisi, S. 113, s. 6-7.
- 56- "Bugünden Tarihe, Eğitim Meselemiz", Türk Dünyası Tarih Dergisi, S. 123, s. 4.
- 57- "Bugünden Tarihe, Eğitim Meselemiz", Türk Dünyası Tarih Dergisi, S. 124, s. 6.
- 58- "Bugünden Tarihe, Eğitim Meselemiz", Türk Dünyası Tarih Dergisi, S. 125, s. 20.
- 59- "Türk Dünyası Birinci İzmir İktisat Kongresi ve Türk Halkları Asamblesi Dördüncü Kurultayı Açılış Konuşması", Türk Dünyası Tarih Dergisi, S. 130, s. 14-16.
- 60- "Türk Halkları Asamblesi", Yeni Türkiye, Türk Dünyası Özel Sayısı, S. 15, s. 971.
- 61- "Bugünden Tarihe, Açık Toplum ve Özel Eğitim", Türk Dünyası Tarih Dergisi, S. 142, s. 36-37.

Kaynaklar

AYDEMİR, Mustafa (2013), Turan Yazgan Fikirleri – Eserleri, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.

ALPER, Yusuf; “Turan Yazgan İle Üniversite ve Türkiye Üzerine Bir Sohbet”, Sosyal Siyaset Konferansları, Prof. Dr. Turan Yazgan’a Armağan Özel Sayısı, İstanbul Üniversitesi İktisat Fak.

ALPER, Yusuf; “Sosyal Güvenlik ve Turan Yazgan”, Sosyal Siyaset Konferansları, Prof. Dr. Turan Yazgan’a Armağan Özel Sayısı, İstanbul Üniversitesi İktisat Fak. Yay. Numara:582, İstanbul 2005.

KADIOĞLU, Muhsin; “Yeni Yüzyılın İsmail Gaspıralısı Prof. Dr. Turan Yazgan”, Sosyal Siyaset Konferansları, Prof. Dr.Turan Yazgan’a Armağan Özel Sayısı, İstanbul Üniversitesi İktisat Fak.Yay. Numara:582 İstanbul 2005

KOCA, Ruhigül (2007), Turan Yazgan’ın Hayatı, Fikirleri, Eserleri ve Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü.

Prof. Dr. Turan Yazgan’a Armağan Üçlemesi -1, Türk Dünyası Araştırmaları, s.206, İstanbul 2013

Prof. Dr. Turan Yazgan’a Armağan Üçlemesi -2, Türk Dünyası Araştırmaları, s.207, İstanbul 2013

Prof. Dr. Turan Yazgan’a Armağan Üçlemesi -3, Türk Dünyası Araştırmaları, s.208, İstanbul 2014

“Prof. Dr. Turan Yazgan ile Mülakat”, Türk Edebiyatı, S. 287, İstanbul 1997

ULUANT, Zeynep (2004), “Turan Yazgan Hoca İle Hasbıhal”, İstanbul: Kubbealtı Akademi Mecmuası, Yıl 33, S. 4.,

ATSIZ BEG'İN İLİM DÜNYASI VE MİLLÎ MESELELER

PROF. DOÇ. DR. SAADETTİN YAĞMUR GÖMEÇ*

Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümünden sonra söndürülmek istenen Türklük ateşini ve ocağını yeniden alevlendiren doğudan batıya, kuzeyden güneye bütün Türk Dünyasında önemli bir yere sahip olan Atsız Beg'in hayatına dair fazla bir şey söyleyeceğimizi sanmıyoruz. Çünkü bu güne kadar binlerce şey kaleme alındı. Yani onun 1905 yılında doğumu ile 1975'te ölümüne değin biyografisini vermektense, daha çok onun Türklüğü ve Türklüğe kazandırdıkları üzerinde durmayı düşünüyoruz.

Herkesçe malûmdur ki büyük devlet ve fikir adamları halkın gönlünde her zaman sevgiyle yaşadıklarından büyüktürler. Onlar için resmi olarak herhangi bir anma törenine veya hatıralarını canlı tutma çabalarına bile gerek yoktur. Çünkü milletin içinden çıkan ve millet tarafından bağırlarına basılan bu insanların unutulması imkânsızdır. Dolayısıyla Türk milleti tarihine ve millî değerlerine daima sahip çıkmasını bilmiştir.

Mustafa Kemal Atatürk, Nihal Atsız ve Ebulfez Elçibey, son yüzyılda Tanrı'nın Türk milletine rehber olmaları için gönderdiği üç abide şahsiyettir. Ama

* Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Öğretim Üyesi.

Çocukluğu Osmanlı Devleti'nin çöküşüne ve Cumhuriyetimizin kuruluşuna rastlayan Nihal Atsız, o vakitlerde Türklere reva görülen kötü muamelelere tanık olmuş, belki de Türkçülük, Türk milletini sevmeye, onu yeniden ihtişamlı günlerine döndürme ülküsü böylece doğmuş, bu yüzden etrafındaki insanları da teşvik etmiştir.

şu bir gerçektir ki, Türk milleti olarak hiçbirisinin değerini henüz yeterince anlamış değil ve onların ülkülerini hakikat yapmak uğruna ciddi bir gayretimiz de yok.

Çocukluğu Osmanlı Devleti'nin çöküşüne ve Cumhuriyetimizin kuruluşuna rastlayan Nihal Atsız, o vakitlerde Türklere reva görülen kötü muamelelere tanık olmuş, belki de Türkçülük, Türk milletini sevmeye, onu yeniden ihtişamlı günlerine döndürme ülküsü böylece doğmuş, bu yüzden etrafındaki insanları da teşvik etmiştir.

Öğrencilik hayatı talihsizlikler içinde geçen Atsız Beg'in ilk yüksekokul deneyimi Harbiye olduysa da, her Türk milliyetçisinin bildiği sebeplerden dolayı buradan ayrılarak İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde kendini bulmuştur. Edebiyat Fakültesindeki bu öğrenim hayatı Atsız'a hem iyi bir edebiyatçı, hem de tarihçi olmasının yolunu açtı. Okulunun başarılı talebeleri içindeki Atsız, 1926'da girdiği Edebiyat Fakültesinde de komünistlerle yaptığı mücadelelerle dikkati çekiyordu. Daha talebelik yıllarında hocalarıyla giriştiği tartışmalar, onların Türk dili ve tarihi konusundaki yanlışlarına dikkat çekmeler gibi birtakım nedenlerden ötürü üniversitedeki

asistanlık hayatı da kısa sürdü.

Türkiye'deki ilk edebiyat tarihi çalışmalarından birisini gerçekleştiren Atsız Beg, Türk tarihine de çeviriler ve telif eserleriyle katkıda bulunduğu gibi, kendisinden sonra "Millî Tarih Akımı" diye söylenecek olan yeni bir anlayışı yerleştirmeye gayret etti. Onun bu fikirleri bugün tarihi, bir ilim ve milletlerin hayatında hız verici bir vasıta olarak gören tarihçiler tarafından örnek alınmaktadır. Atsız Beg, Türk tarihini bir bütün olarak düşünür ve meselenin onu sistemleştirmekten ibaret olduğuna inanır. O, "millî menfaatlerimiz ve bugünkü bilgilerimiz ışığı altında Türk tarihini ikiye ayırabiliriz" deyip, şöyle bir izahta bulunuyor:

1- Anayurttaki Türk tarihi.

2- Yabancı illerdeki Türk tarihi.

Anayurttaki Türk tarihi en eski çağlardan 11. yüzyıla kadar, Doğu Türk-ilinde geçer. Bu Doğu Türk-ili veya Türk yurduna Mogolistan ve Doğu Sibiryaya da girer. 11. asırda batıda ikinci bir anayurt daha kurulmuştur ki, bunun adı Türkiye'dir. Bu vatanın sınırlarına bugünkü Türkiye, Kafkasya ve Azerbaycan, Irak ile Kuzey Suriye dâhil olmaktadır. Doğu Türk-ili ve Türkiye tarihleri aralıksız bir bütün halinde halâ sürmektedir. Üstelik zaman zaman bu iki yurt birleşmişlerdir (Çingiz, Temür ve Osmanlı çağı).

Yabancı illerdeki Türk tarihi ise, Türklerin yerli ahali üzerinde üstünlük kurdukları devletlerin tarihidir. Bunlar sürekli olmamış, sonunda bu Türkler hükmettikleri milletlerin arasında erimişlerdir. Bunun çeşitli sebepleri vardır; en belli başlıcaları nüfus meselesidir. Mesela bugünkü Mısır devleti, Türk askerlerine dayanan bir hanedan tarafından kurulduğu hâlde, günümüzde Mısır tamamıyla bir Arap devleti olmuştur. Bunun benzerleri Orta Avrupa'daki Avar ve daha sonraki Kuman-Kıpçak hâkimiyetleridir.

Bütün bunlardan sonra söyleyebileceğimiz şey, Türk tarihi bir bütünlük içerisinde değerlendirilip, olayları buna göre yorumlamak millî menfaatlerimiz açısından tek çıkar yoldur, diyen Atsız Beg'in bu doğrultuda kaleme aldığı Türkiye Tarihi, maalesef kayıptır.

Atsız Beg'in romanları ile hikâyeleri de Türk edebiyatının klasikleri arasına girmiştir.

Atsız Beg'in romanları ile hikâyeleri de Türk edebiyatının klasikleri arasına girmiştir. Özellikle Bozkurtlar (bu ilk önce iki kitap hâlinde neşrolunmuştur: Bozkurtların Ölümü, Bozkurtlar Diriliyor) ve Deli Kurt gibi tarihi romanları Türk gençlerine vatan ve millet sevgisinin verilmesi yanında, bu aşkın her şeyden üstün olduğunu vurgulayan harikulâde eserlerdir. Tabiki onu bu konuda başarılı kılan tarih bilgisiyle, edebiyatçılığını birleştirmesidir ki, bugün Türkiye ve Türk Dünyasının her yerinde Atsız'ın eserleri üzerine çalışmalar yapılmaktadır.

Ünlü Türk sosyologu Z. Fahri Fındıkoğlu onu; “Türklük davası yolunda yılmadan çabalayan tek bir adam” olarak tarif ediyor.

Özellikle Bozkurtlar (bu ilk önce iki kitap hâlinde neşrolunmuştur: Bozkurtların Ölümü, Bozkurtlar Diriliyor) ve Deli Kurt gibi tarihi romanları Türk gençlerine vatan ve millet sevgisinin verilmesi yanında, bu aşkın her şeyden üstün olduğunu vurgulayan harikulâde eserlerdir. Tabiki onu bu konuda başarılı kılan tarih bilgisiyle, edebiyatçılığını birleştirmesidir ki, bugün Türkiye ve Türk Dünyasının her yerinde Atsız’ın eserleri üzerine çalışmalar yapılmaktadır. Çünkü o, bu yüce

milleti karşılıksız sevmiştir. Bununla birlikte edebiyatımızda “Ruh Adam” misali psikolojik bir roman örneği ise çok azdır.

Ünlü Türk sosyologu Z. Fahri Fındıkoğlu onu; “Türklük davası yolunda yılmadan çabalayan tek bir adam” olarak tarif ediyor. İşte Türk ve tavizsiz Türkçü olması nedeniyle, kasıtlı biçimde Atsız Beg’in tarihçiliğine, edebiyatçılığına ve Türkçülüğüne bir takım aydınlar dil uzatmaktadırlar ki, bunu yapanların çoğunun soyunun bozuk olduğunu biliyoruz. Kendisini bir halt sanan ve ünlü kılmak isteyen zavallı insanlar ona saldırarak bir yerlere geleceklerini sanıyorlar. Atatürk’e bile açıkça dil uzatmaktan çekinmeyen zavallılar, Atsız Beg gibi Türk milliyetçilerine yüklenerek Türklüğü yıpratmak düşüncesindedir.

Onun şiirleri de, yine millî havayı yansıtmaları bakımından bu konudaki tek numunedir. İstisnasız bütün Türk milliyetçileri bu manzum eserlerden etkilendikleri gibi, pek çok sıradan kişinin de içindeki Türklük ateşinin parlamasına vesile olmuştur.

Atsız Beg’in gözden kaçtığını sandığımız bir hususiyeti de, Türk milliyetçiliğini sistemleştirme çabalarıdır. O, Mustafa Kemal’in altı ilkesi de içinde olan dokuz ülkü belirlemiştir ki, bu daha sonra Türk milliyetçilerinin 9 Işık’ı hâline geldi. Atsız aynı zamanda bir Türkçü nasıl olmalıdır, onu da tarif etmiştir. “Türkçü, Türk soyunun üstünlüğüne inanmış olan kimsedir. Türkçü, millî çıkarları şahısların üzerinde tutan, millî mukaddesata ve geçmişe saygı gösteren, görev ahlaki yüksek olan, haksızlıklarla savaşa korkusuz bir insandır”, diyordu.

Atsız Beg her şeyden önce bir Türk milliyetçisiydi. Kanında Küçük Yabgu’nun, Kür Şad’ın genlerini taşıdığına inanan, Türk gibi yaşayan, Türk gibi düşünen bir şahsiyet idi. Atsız Hoca millî ülküyü şöyle tarif eder: “Milletleri savaşa hazır

bulunduran iki vasıta vardır. Biri maddidir, buna teknik diyoruz. Biri ruhidir, ölkü adını veriyoruz. Türk ölküsü, Türk büyüklüğü, Türk kudreti isteği ve inancıdır. Millî ölkü insanları sürükleyen, güçlendiren, asilleştiren duygu ve düşüncedir". Bütün bunlar bir yana ölkü eri görevini en iyi yapan kişidir. Aslında o da Mustafa Kemal gibi, Türklere ve Türk milliyetçilerine çağdaş medeniyetlerin üstüne çıkmayı hedef gösteren bir fikir adamıydı.

Türklük, Türkçülük ve Turancılık ölküsünden bir an olsun taviz vermeden, ölene kadar bu kutlu dava için savaşılan Atsız Beg'in büyük ölküsünün bir kısmı onun vefatından sonra gerçekleşti.

Dolayısıyla Atsız, Atatürk'ün izinden giden büyük bir Turancı'dır. O, Turan'ı gerçekleştirmek için, bugün ille de sınırları ortadan kaldırmak gerekmediğini vurgular.

Bir vakitler Türklerin sadece Türkiye Türklüğünden ibaret olmadığını savunanlara, Türkiye'nin Misak-ı Millî toprakları dışındakilerle de ilgilenmesi gerektiğini, dünyada neredeyse 100 milyona yakın Türk'ün zorluk, eziyet ve açlık içinde ölümkalım savaşı verdiğine kulakların tıkanmamasını, onların da insanca yaşamak haklarının olduğunu bağırarlara; Çin'den Doğu Avrupa'ya değin birgün bütün Türklerin hürriyetlerine kavuşacağını ve bunun için uğraşmak lazım geldiğini söyleyenlere İrkçı-Turancı hayalperestler diyenlerin; 1990'ların başında Türk Cumhuriyetleri ilan edildiğinde birdenbire Türklüğü ve Turancılığı kimselere bırakmadığına şahit olduk.

Sahtekâr ve inançsızlar elbette sadece bugünü düşünür ve bütün dertleri hayatlarını iyi geçirmekten ibarettir. Fakat ölkü adamları millet ve devleti için ömrünü harcar. Bunun mükâfatı olarak da, kendi tarihinde ve toplum hafızasında hak ettiği yere oturur.

Son zamanlarda, Türkiye'de hepimizin şahit olduğu bazı konularda pek çok yanlış yapılmaktadır. Bunlardan bir tanesi de; bir zamanlar bu ülkeyi başka bir devletin siyasi hâkimiyetine sokmak için gizliden veya açıktan çalışmış bazı insanların, maalesef devletin birtakım organları ve şahıslarınca himaye edilmeleri,

“Milletleri savaşa hazır bulunduran iki vasıta vardır. Biri maddidir, buna teknik diyoruz. Biri ruhidir, ölkü adını veriyoruz. Türk ölküsü, Türk büyüklüğü, Türk kudreti isteği ve inancıdır. Millî ölkü insanları sürükleyen, güçlendiren, asilleştiren duygu ve düşüncedir”.

hatta millî kahramanlar seviyesine çıkarılmaya çalışılmalarıdır. Herkes çok iyi biliyor ki, millî kahraman olmak o kadar kolay değildir. Aslında burada millete ve devlete ihanet etmiş insanları ön plana çıkararak kendilerine birtakım çevrelerden menfaat temini gayretindeki kişiler ucuz kahramanlık peşindeler. Uç noktadaki söz veya hareketleriyle, bu insanlar kendilerinin reklamını yapmak istiyorlar. Hoş son zamanlarda, demokrasiydi, insan haklarıydı ve Avrupa Birliğine girme gibi bazı izafi sebeplerden dolayı önüne gelen herkes devletin ve ülkenin millî bütünlüğüne, Cumhuriyet'in temel ilkelerine, toplumun gelenekleriyle, göreneklerine ve her şeyden öte Türkiye Cumhuriyeti'nin asli unsuruna ağza alınmayacak laflar ve hakaretlerde bulunmaktadır.

Dünyanın hiçbir yerinde Türkiye'den başka, bu kadar çok millîyetin ve ırkın tartışma konusu yapıldığı bir ülke yoktur. Kendilerini en demokratik devlet olarak gören ülkelerde bile millîyet ve ırk tartışmalarına bu şekilde taviz verilmez. Çünkü Türkiye dışındaki bütün ülkelerde devletin asli unsuruna dil uzatmak suçtur. Onun için kimse sesini çıkarmaya cesaret edemez. Ama, Türkiye öyle mi? Bu ülkenin ve devletin kurucusu olan Türk milletine ve Atatürk'e herkes dil uzatma küstahlığında bulunuyor. Bu hakaretleri yapanlara kimse bir şey demediği gibi, bir de demokrasi kahramanı ilan ediliyorlar. Bugün demokrasi havarisi geçinen Avrupalı sözde dostlarımıza sormak lazım, Fransızlar kuzey bölgelerinde yaşayanların kendilerinden ayrılmasına razı olurlar mı? İspanyollar tam bağımsız Bask veya Katalan devletinin kurulmasına müsaade ederler mi? İngilizler İrlanda'ya niye bağımsızlık vermiyorlar? Kuzey İtalya ile güney İtalya'yı birlikte tutan şey nedir?

Her devletin yer aldığı bölge ve sosyal şartlara bağlı olarak çıkardığı yasalar ve temel ilkeler vardır. Hiçbir ülkenin millî yapısı bir başkasıyla kıyaslanamaz. İşte bunları göz önünde bulunduran ülkeler, ayakta durabilmek için bu şartların çiğnenmesine, kurulu sosyal düzen ve millî birlik konusunda fazla oynanmasına müsaade etmez. Zaten bir devletin temel taşlarını yerinden değiştirmeye kalktığınız takdirde, derhal yıkılacağı şüphesizdir. Ancak yukarıda da belirttiğimiz üzere son yıllarda Türkiye Cumhuriyeti'nin millî bütünlüğünü tehdit eden pek çok söylemle karşı karşıya kalmaktayız. Bunlardan birisi de, mozaik zorlamasının ardından, federasyon teranelerinin sayıklanmasıdır. Yıllardır üzerinde ısrarla durulmasına rağmen, Türk milleti mozaikliği kabul etmedi. Yani, anlayacağınız mozaik modası tutmadı. Şimdi de Türkiye'nin içerisinde bulunduğu ekonomik problemler ve sosyal buhranlardan dolayı özellikle Batı'dan da destekli Türkiye'nin bir federe cumhuriyet olması yolunda telkinlerde bulunuluyor. Hatta bu işe soyunanların zaman zaman bu federe devlete isimler bile uydurduklarına şahit oluyoruz.

Çok şükür ki şimdilik Türkiye'nin dışarıdaki ve içerideki düşmanları Alevi Türklerle, Sünni Türkleri karşı karşıya getiremediler. Bu hususta büyük bir gayretkeşlik içerisinde oldukları halde, Türk milleti tarihte yaşadığı birtakım hadiselerin farkında olduğundan bu oyuna gelmiyor. Çünkü, neticede fatura asil Türk milletine ödetilecektir. Bu bakımdan Türk halkı gayet sağduyulu davranmaktadır.

Ancak bugün yüzlerce yıldır beraber yaşayıp, hemhâl olduğumuz bir grup vatandaşımızı bizden ayırarak veya onların ayrı bir millet statüsünde değerlendirilip, federe bir cumhuriyet kurmaları yolunda kandırılarak ileride başımıza yeni belaların açılacağı göz önünde bulundurup, hazırlıklı olmalıyız. Bu duruma Türk kamuoyunu alıştırmak ve alt yapıyı oluşturmak için çeşitli şekillerde konu sürekli sıcak tutularak milletin önüne getirilmektedir. Bölgede çıkarları olan bazı devletlerin planı, İran-İrak ve Türkiye coğrafyalarının bir bölümünden teşkil edilecek bir federasyon üzerinedir. Bölgenin en güçlü ülkesi olarak da, bu federasyonun Türkiye'nin kontrolünde olması talep ediliyorsa da; biz bunun bir oyun olduğunun farkındayız. Bir koyup, beş almak mantığı ile düşünülüp, böyle bir duruma rıza gösterildiği takdirde, yarın bu federasyonun bağımsızlık istemeyeceğini ve yahut da Türkiye'yi buna zorlamayacaklarını kim garanti edebilir? Maalesef bir de, atalarımızın kan döküp, can vererek kurduğu Cumhuriyet'te, birkaç politikacının oy alma ve iktidar olma kaygısı yüzünden, şu günlerde Anayasamıza ikinci bir dil ile bölgesel yönetimlerin yetkilerinin artırılması ya da özerklik gibi kavramlar sokulmak istenmektedir. Buna ancak "yörük kesesinden mal bağışlama" denir. Bu vatan Türklerle atalarından kaldı. Bu ülke benim diyebilmek için zamanında büyük bedeller ödediler. Kimse bedelini ödemedi bir şeye sahip olamaz. Geleceği düşünmeden kimse ileri-geri konuşmamalıdır. Ufacık göz yummalar ve tavizlerle Türkiye'nin başına örülmedik çorap kalmadı. Bugün gayet masum gibi, milletin gözünün boyanması suretiyle talep olunan şeylerin ambalajının içerisinde Türkiye'nin millî bütünlüğünü tehdit eden istekler yatmaktadır. Türk halkına en kötü günleri yaşadığı sırada bile geri çevirdiği Sevr Antlaşmasından da ağır şartları içeren oluşumlara girmesi yolunda baskılar yapılmaktadır.

Bizim dilimiz döndüğü kadar, yukarıda işaret ettiğimiz bu meseleleri, büyük Atatürk daha Cumhuriyet kurulurken görmüş ve ona göre tedbirler almıştı. İşte Mustafa Kemal bunun için büyüktür. Geleceği görebilmiştir. Ama ne yazık ki her zaman olduğu gibi Türkler güçlerinin zirvesine çıktıktan sonra bir gaflet uykusuna daldıklarından, nihayet bin bir güçlkle kurduğumuz bu Cumhuriyeti de sanki sözleşmişcesine kendi ellerimizle sallamaya başladık. Bununla birlikte Türkçülük

Bununla birlikte Türkçülük Hareketi'nin önde gelen simalarından Nihal Atsız da Türk Devletinin karşılaşılabileceği tehlikeleri önceden sezdiğinden devlet adamlarını ve aydınları uyarmaya çalışmış ve bunları yaparken de Türkiye ile Türklerin düşmanı pek çok çevreden eziyet ve cefa görmüştür.

Hareketi'nin önde gelen simalarından Nihal Atsız da Türk Devletinin karşılaşılabileceği tehlikeleri önceden sezdiğinden devlet adamlarını ve aydınları uyarmaya çalışmış ve bunları yaparken de Türkiye ile Türklerin düşmanı pek çok çevreden eziyet ve cefa görmüştür. Bu yüzden Atsız Beg de büyüktür.

Burada yukarıda işaret edilen tehlikeler çerçevesinde Türk milletinin uyandırılmaya çalışıldığı ve sonradan Türk milliyetçilerinin günü hâline gelen 3 Mayıs hakkında da kısaca bir şeyler söylemek istiyoruz. Çünkü bu gün Türkçülük tarihinde çok önemlidir. Bizzat Atsız Beg bu hususta şöyle diyor: "Bundan sonra 3 Mayıs Türkçülerin günüdür. Ona bir bayram diyemeyeceğiz. Çünkü yıllarca süren büyük ıstırabımız o gün başlamıştır. Ona bir matem demek de kabil değildir. Çünkü bunca sıkıntıların arasında bize büyük bir imtihan vermek, yürekliyle yüreksizi er meydanında denemek, yahşi ile yamanı ayırmak fırsatını vermiştir. O güne kadar tehlikelerden gafil bir çocuk toyluğu ile yürüyen Türkçülük 3 Mayıs'ta

gafletten ayılmış, maskelerin arkasındaki iğrenç yüzleri görmüş, can düşmanlarını tanımış, dost sandığı hainleri ayırt etmiş, hayalin yumuşak bulutlarından gerçeğin sert topraklarına düşmüştür. Böyle sağlam bir sonuca varmak için çekilen bunca sıkıntılar boşa gitmiş sayılamaz. Bundan dolayı biz 3 Mayıs'a Türkçülerin günü deyip çıkıyoruz. Türkçüler! Toplu veya yalnız, her yerde 3 Mayıs'ı analım. Analım ve Kür Şad'ın hâtırasını yüceltelim..."

Bilindiği gibi başta Millî Eğitim Bakanlığı ve devletin diğer kurumlarında yuvalanan komünistlere dikkat çekmek amacıyla Nihal Atsız, zamanın başbakanı Şükrü Saraçoğlu'na, 1 mart ve 1 Nisan 1944 tarihlerinde iki tane açık mektup yazmış idi. Devrin Millî Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel ve Ulus Gazetesi yazarı Falih Rıfkı Atay'ın kışkırtmalarıyla, daha sonra hayalini kurduğu komünist dünyaya kaçarken sınırda vurulan Sabahattin Ali'nin marifetiyle, Türkçülere karşı bir dava açtırılır.

İlk mahkeme nisan ayının 26'sında olmuş ve Türkiye'nin çeşitli yerlerinden Ankara'ya gelen üniversiteli gençler burayı doldurmuştur. Ama mahkemenin ikinci celsesinin gerçekleştiği 3 Mayıs günü ise, Ankara Adliyesine neredeyse Türk milliyetçileri tarafından karargâh kuruldu. Kalabalığın bir kısmı Ulus civarlarında büyük bir gösteri yaptı. İşte buna binaen 3 Mayıs 1954'ten itibaren bu gün Türk Milliyetçileri tarafından Türkçüler Günü şeklinde kutlanmaya başlandı.

Günümüzde ucuz kahramanların türediği, Türk milletinin ve devletin geleceğine zerre kadar katkıları olmayan insanların el üstünde tutulduğu, hatta bir zamanlar vatanını başka ülkelerin hegemonyasına sokmak için çalışan kişilerin kahraman edildiği bir çağda, Atsız gibi bütün ömrünü Türklüğün uyanması, yeniden kükremesi için gayret etmiş insanları unutturmaya çalışmak akla ve mantığa sığmamaktadır. Öyle bir hale geldik ki, basın-yayın organlarından takip ediyoruz, Atatürk gibi büyük bir kişiye hakaretler ediliyor, maalesef kimsenin kılı kıpırdamıyor. Türk'ün tarihi, kültürü, örf ve adetleri ayaklar altına alınıyor; alay ediliyor. Sanat ve sanatçılıkla zerre kadar ilgisi olmayan insanlar göklere çıkarılmaya çalışılıyor. Atsız Beg'in bir sözü vardır: "Hayatta bir defa şerefsiz olmuş insan, bütün ömrünce şerefsizdir". Bugün, işi Türk milletine ihanet derecesine kadar götürmüş insanlar aklanmaya gayret edilmektedir. Tabi ki, millî değerlerinden ve ülkülerinden uzaklaştırılarak, vurdum-duymaz bir hale getirilen toplumumuz, maalesef bu vaziyetin farkında bile değil. Bunlar sıradan şeylermiş gibi geçiştirilemez. Kafamızı kaldırıp ne olup-bittiğine bakıp, dikkat etmeliyiz. Benim ülkem, benim devletim, benim

"Bundan sonra 3 Mayıs Türkçülerin günüdür. Ona bir bayram diyemeyeceğiz. Çünkü yıllarca süren büyük ıstırapımız o gün başlamıştır. Ona bir matem demek de kabil değildir. Çünkü bunca sıkıntıların arasında bize büyük bir imtihan vermek, yürekliyle yüreksizi er meydanında denemek, yahşi ile yamanı ayırmak fırsatını vermiştir. O güne kadar tehlikelerden gafil bir çocuk toyluğu ile yürüyen Türkçülük 3 Mayıs'ta gafletten ayılmış, maskelerin arkasındaki iğrenç yüzleri görmüş, can düşmanlarını tanımış, dost sandığı hainleri ayırt etmiş, hayalin yumuşak bulutlarından gerçeğin sert topraklarına düşmüştür. Böyle sağlam bir sonuca varmak için çekilen bunca sıkıntılar boşa gitmiş sayılamaz. Bundan dolayı biz 3 Mayıs'a Türkçülerin günü deyip çıkıyoruz. Türkçüler! Toplu veya yalnız, her yerde 3 Mayıs'ı analım. Analım ve Kür Şad'ın hâtirasını yüceltelim..."

Türk dilinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasında son derece duyarlı olan Atsız Hoca, yazılarında da dilimizi en mükemmel şekilde kullanmaya gayret göstermiştir. Mümkün olduğu kadar öz Türkçe yazan Atsız, her ne olursa olsun dilin korunması taraftarıdır. Elbette ki dile sahip çıkmak, dildeki kelimeleri kendi kaynaklarıyla zenginleştirme ve kullanmayla mümkündür.

bayrağım, benim dilim söz konusu olduğunda bana danışılmalı; parası olanlara, holding sahiplerine veya sırtını birtakım kuruluşlara dayayanlara değil. Üç-beş kişinin kararı ve tasdiğiyle bazı şeyler oldubittiye getirilemez.

Dolayısıyla 3 Mayıs gibi günlerde meydana gelenler, Türk milletinin kendi bağımsız kaderini belirlediği zamanlar olduğundan, tarihi önemi vardır. Elbette ki bu günler anılacak, unutulmayacak; fakat Türk milliyetçileri tamamen tarihte de kalmayacaklar. Onlar Türk milletinin ve devletin meselelerini en iyi bilen kişiler olduğundan, çözümleri de ancak bunlar üretebilir. Geçmiş değerlendirip, gelecekte ne yapılmasını da Türk milliyetçilerinden başka kimse iyi bilemez. Bu yüzden üzerlerine düşen yük çok fazladır. Onlar, hiçbir maddi karşılık beklemeyen, ün kaygısı olmayan adsız kahramanlardır.

Türk dilinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasında son derece duyarlı olan Atsız Hoca, yazılarında da dilimizi en mükemmel şekilde kullanmaya gayret göstermiştir. Mümkün olduğu kadar öz Türkçe yazan Atsız, her ne olursa olsun dilin korunması taraftarıdır. Elbette ki dile sahip çıkmak, dildeki kelimeleri kendi kaynaklarıyla zenginleştirme ve kullanmayla mümkündür. İnsanlar hangi kültür çevresinde bulunurlarsa

bulunsunlar veyahut da hangi dine girerse girsinler, bu o kadar mühim değildir. Ancak bir milletin dili yok olduğu an, o toplumdaki söz etmek de imkânsızdır. Türkler dünyada yazısı, yani kendilerine ait bir alfabesi bulunan ender milletlerden birisidir. Büyük medeniyetler ve kültürlerin temelinde de yazı olduğuna göre, biz Türkler bu açıdan oldukça şanslı bir milletiz.

Atsız Beg, sosyal devletin toplumun bütün problemleriyle ilgilenmesi gerektiğini düşünüyordu. Millî gelirin adaletlice dağıtılmasını söylerken; sosyal

sınıflar arasındaki uçurumun milleti felakete sürükleyeceğinin de altını çizmiştir. Türkiye'nin bugünkü hâlini belki de yıllar önce görmüş, bu konuda yetkilileri uyarmış, Kürtçülüğün ileride milletin başına bela olacağını dile getirmiş, ama bunları ifade etti diye, hapse atılmıştır. Atsız'ın Türklüğe yönelik tehditlerin neler olduğunu belirttiği hususlar bugün birer birer başımıza dolanmaktadır. Maalesef zamanında büyük Atatürk'ün, Atsız Beg'in bizi uyardığı bu meseleler için tedbirler alınmadığından, Türk milletinin kuyusu kazılmaya çalışılıyor. Dışarıdan Türkiye'nin düşmanları, içeriden bir kısım hainler dayanışma halindedir.

Dünya hızlı bir şekilde değişmeler yaşıyor. Sovyetler Birliğinin dağılmasının ardından Çin'in kapitalizme meyketmesi, Amerika'nın Yakın ve Orta Doğu'da gerçekleştirdiği oldu-bittiler bir tarafa; bilhassa Balkanlar ve Türkiye'nin güneyinde meydana gelen insanlık dramlarına Türk idarecilerin asla izin vermeyiz, bizim rızamız olmadan bölgede kuş uçamaz şeklinde ahkâm keserlerken, elin oğulları kafasına koyduğunu yapıyor, alacağını alıyor ve Türkiye'yi de uzun yıllar başının ağrıyacağı bir bataklığın içerisinde bırakıveriyor.

Bir zamanlar Türkiye'yi Rusya'ya, Çin'e bağlamak isteyen eski komünistlerin büyük bir kesimi Ulusalçı (Ulusolcu) ismi altında millî kahraman yapılmaya çalışılıyor. Anadolu'da herkes emperyalizme karşı Kurtuluş Savaşı mücadelesi içerisindeyken, kendisi Rusya'ya kaçan ve hain damgası yiyen Nazım Hikmet misali şahıslar, sanki çok büyük edebiyatçılar, sanatçılarmış gibi resmen devlet adına anılıyorlar. Türkiye'nin son 30 yılını kan ve gözyaşı dökerek geçirmesine neden olan bazı katillerin ve birtakım ayrılıkçıların yarın-bir gün demokrasi kahramanı diye karşımıza çıkarılmasına şaşırılmayalım.

Değeri çok düşük romanlar, hikâyeler, şiirler yazan edebiyatçı geçinenlerin eserleri milyonlarca lira para ödenerek filmleştiriliyor veya tiyatro sahnelerinde sergileniyor; Türk milletinin millî kimliğine, bölünmez bütünlüğüne düşman şarkıcı, türkücü bozuntularına bizzat devlet eliyle ödülleri veriliyor. Türk insanının beynine alenen tecavüz ediliyor. Türklüğü ve Türk insanını aşağılayan, içinde tamamen Kürt milliyetçiliği olan Mem u Zin gibi rezaletlerin Türkiye Cumhuriyetinin Kültür Bakanlığı marifetiyle Türkçe ve Kürtçe basılması garabetini ise anlamak mümkün değil.

Edebiyat üstadları diye yutturulan sahtekârları ve kardeşlik nameleri adı altında bölünmeyi hızlandıran yazıları okuyan Türk insanı umarız çok kısa sürede bu kepezelikleri ve kendisine karşı yapılan hakaretleri görür.

Bugün olduğu gibi eski komünistlerin, Türk Devletine kurşun sıkan hainlerin el üstünde tutulduğu ve belki de Türk tarihinin çok sıkıntılı zamanlarının yaşandığı günlerde, Türk milliyetçileri birileri tarafından top-yekûn kötü gösterilmeye, devlet idarelerinden uzaklaştırılmaya çalışıldı. İşte bu maddi ve manevi katliama maruz kalanlardan birisi de Nihal Atsız idi. Nazım Hikmet ve Sabahattin Ali gibi komünist hayranları ile ömrünün büyük bir kısmını hiç zorluk çekmeden, safahat âlemleri içinde yaşayan Necip Fazıl benzeri kişiler toplum önderi, örnek şahıslar şeklinde tanıtılırken; hayatında Türk milleti ve devletinden başka bir şey düşünmeyen, bu uğurda eşini ve çocuklarını dahi ihmal eden insanlık abidesi Atsız Hoca görmezlikten gelinmektedir. “Kahramanlık” adlı şiirinin şu dört mısrası her şeyi özetlemektedir.

Kahramanlık ne yalnız bir yükseliş demektir,

Ne de yıldızlar gibi parlayıp sönmektir.

Ölmezliği düşünmek boşuna bir emektir;

Kahramanlık; saldırıp bir daha dönmemektir.

Onun dava adamlığı bir kenara, kaleme aldığı eserler Türk tarihinin ve edebiyatının ölümsüzleri arasına girmiştir ki, bu durum bile Atsız'ın büyük Türk milletinin bir hizmetkârı olduğuna yeterlidir.

Hepimizin çok yakından bildiği üzere devlet televizyonlarında dahi o kadar kıyırık kişiler için saatlerce programlar yapılırken, Atsız, Elçibey, Ziya Gökalp, Alparslan Türkeş'in ve diğer Türklüğe ömürlerini adanmış insanların isimlerini ya da onlarla alâkalı haberleri kırk yılda bir duyuyoruz. Bunun sebebini tabî ki biz iyi biliyoruz. Çünkü onlar Türk oğlu Türk'tür. Satılmış, Türkiye'yi birilerine peşkeş çekmek üzere aracılık yapan basın-yayıncı Türkiye, Türk insanı ve Türk Dünyası için daha fazla bir şey beklememiz aptallık olur. Mozaikçiler, Osmanlıcılar, Yeni Cumhuriyetçiler ve Yeni Türkiyecilerin cirit attığı memleketimizde “sonsuz kadar Türkiye”, “sonsuz kadar Cumhuriyet” diyenlerin elbette sesi-soluğu kısılmaya çalışılır.

Atsız Beg edebi eserlerinin yanı sıra tarih çalışmalarında da Türk millî birliği ve beraberliğini esas almıştır. 1973 senesinde yazdığı “Turancılık” adlı makalesinde: “Siyasi sınırlar dışındaki Türklerle uğraşmak macera ise Türk uçakları Kıbrıs'a

neden saldırdı? Hatta Amerikan donanması engel olmasaydı Kıbrıs'a neden çıkılacaktı? Batı Trakya Türkleriyle, Kerkük Türkleriyle, neden bu kadar ilgileniliyor? Dün Hatay'dı. Bugün Kıbrıs, yarın Batı Trakya ve Kerkük, öbür gün Azerbaycan ve daha ötesi... Bu, budur. Kimse başını kuma sokmasın" diyerek, geleceğin Türklüğün olduğunu söylemektedir.

Mutlaka talih Türklere de dönecek. Bir gün elimizden alınan ve bizden koparılan topraklardaki kardeşlerimizle elbet birleşeceğiz. Bunu bizler görmesek de mutlaka çocuklarımız ve torunlarımız görecek.

Zamanımızın politikacıları Türklüğün meselelerine kulak tıkadıklarından, Mustafa Kemal Atatürk'ün Misak-ı Millî sınırlarının ayrılmaz bir parçası olarak saydığı Musul-Kerkük, Suriye, İran Türkleri, Kafkasya'daki Karaçay-Balkar, Kumuk, Nogay Türkleri, Kırım, Doğu Türkistan, Batı Trakya, Bulgaristan, Kök Oguz, Romanya ve diğer Balkan Türkleri gözümüzün önünde eriyip, yok olmaktadır. Somali'deki Zenciler, Filistin, Suriye, Irak'taki Arap, Kürt ve Filistinlilerle ilgileniliyor ama sözünü ettiğimiz yerlerdeki Türkler için bir Allah'ın kulu ciddi manada kılını kıpırdatmıyor.

Rahmetli Atatürk ve Atsız Beg yaşasalardı, onlar için bütün Türkiye'yi ayağa kaldırırlardı. Tıpkı 1964 senesinde 800 Kazak Türkü'nün getirilmesi için Türk Dışişlerinin seferber edilmesi; 1920 nisanında Kızılordu tarafından kurşunlanan Azerbaycan Türklerinin vahşete maruz kaldığı günün yas ilan edilmesi gibi.

Atsız Beg yine 1975'te kaleme aldığı "Kurtarılmamış Türkler" isimli makalesinde: "Ruslar eski saldırganlıklarını kaybetmişlerdir. Yalnız Batı'dan değil, ülküdaşları olan Çin'den de korkuyorlar. Komünizm iflâsa doğru gitmekte, Rus nüfusu yerinde sayarken Türkler çoğalmaktadır. Karanlıklar arasından ümit şimşekleri çakmaktadır. Bu Türkleri düşünmek de hakkımız ve görevimizdir.

Dünyanın en kalabalık ülkesi olan Çin'deki Türkler daha mühim bir tehlike ile karşı karşıyadır: Bu geniş topraklara Türklerin birkaç katı Çinli yerleştirilmesi büyük bir asimilasyon hareketidir. Fakat doğal şartlar Türkleri korumakta, Çin

Nihal Atsız büyük bir Türkçü idi. Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatının ardından Türk milliyetçiliği meşalesini ele aldı. Milliyetçiliğin sistemleşmesi ve aktif hale gelmesine çalıştı. Dünyanın neresinde bir Türk'ün canı yansa, aynı acıyı o da yüreğinde hissetti.

Türkistanı'nda Çinliler yaşayamamaktadır. İçinde Türk nüfusu kalmadı diye tarihî mirasları bırakacak değiliz. Kırım Türkleri, her ne kadar zor şartlarda da olsa neredeyse 50 yıl sonra tekrar vatanlarına döndüler.

Nihal Atsız büyük bir Türkçü idi. Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatının ardından Türk milliyetçiliği meşalesini ele aldı. Milliyetçiliğin sistemleşmesi ve aktif hale gelmesine çalıştı. Dünyanın neresinde bir Türk'ün canı yansa, aynı acıyı o da yüreğinde hissetti.

Mustafa Kemal Atatürk: "Yüksel Türk! Senin için yüksekliğin hududu yoktur", derken; Atsız Beg de: "Yüzde yüz Türk olduğun gün cihan senindir" diyerek, millî ülkümüzün mihenk taşını belirlemişlerdir. Türk milliyetçileri için tek gerçek budur ve birilerinin sürekli ırkçılıkla suçladığı bu adam Türkleri şöyle tarif ediyor: "Türkler, Türk soyundan gelenlerle Türk soyundan gelmişler kadar Türkleşip kendini o soya bağlayan ve beyninde hiçbir yabancı ırk düşüncesi bulunmayan fertlerin topluluğudur".

Büyük insanlar çok sık dünyaya gelmez. Onları millet ve tarih yaratır. Bugün Atsız Beg de Türk tarihindeki yerini aldığı gibi, yüce Türk milletinin gönlünde taht kurmuştur. Karşılıksız olarak sevdiği, onun uğrunda yaşayıp-öldüğü milleti de, onu karşılıksız olarak bağrına basmıştır. Yıllar geçecek, asırlar dönecek Atatürk, Atsız ve Elçi Beg gibi insanlar asla unutulmayacaklar. Ama sahte kahramanları ve ideolojik aktörleri Türk milleti hatırlamayacak bile.

Bugün Türkçüler, Atatürk'ün ve Atsız'ın fikirlerinden ilham alarak, dimdik ayakta duruyorlar. Ve onlar hem Türkiye'nin hem de bütün Türk Dünyasının muhafızlarıdır.

TÜRK AYDINI VE BİLİM İNSANI OLARAK İSMAYIL HAKKI BALTACIOĞLU (1886-1978)

PROF. DR. HÜSEYİN AKYÜZ*

Tarihimizde çok önemli iki devrim olarak yaşanan İkinci Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinin çok önemli ve değerli düşün adamlarından biri olan *İsmayıl Hakkı Bey (Baltacıoğlu)*, 1886 yılında İstanbul'da doğar. İlk, orta ve lise öğrenimini aynı kentte yapar ve 1908 yılında da İstanbul Üniversitesi'nden/Darülfünü'ndan mezun olur. 1910 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından pedagoji ve el işleri konularında bilgi edinmek ve incelemelerde bulunmak üzere, Avrupa'ya gönderilir. Türkiye'ye döndükten sonra, bazı orta dereceli okullarda ve fakültelerde öğretmenlik ve öğretim üyeliği yapar. Uzun yıllar İstanbul Darülfünü'nunda öğretim üyesi olarak çalışır. Bu kurumun üniversiteye dönüşmesiyle de bu üniversitenin rektörlüğüne getirilir. 1933 üniversite reformuyla bir müddet üniversitenin dışında kalır. 1942 yılında yeniden üniversiteye döner ve Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesine profesör olarak atanır. Aynı yıl Afyon, 1946 yılında da Kırşehir milletvekili seçilir. Daha sonraki yıllarda ise, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Türk ve İslam Sanatı konularında dersler verir. Birçok ulusal ve uluslararası bilimsel kuruluşların üyeliğini de yapan *Baltacıoğlu*, aynı zamanda çok iyi bir grafologdur.

Baltacıoğlu, 1908 Meşrutiyetin ilanından, ölümüne, yani 1978 yılına kadar geçen sürede, verdiği dersleri, konferansları, yazdığı makaleleri, kitapları, açtığı

* Öğretim Üyesi.

Türk düşünce yaşamında, Ziya Gökalp'ten sonra en büyük düşünsel etki Baltacıoğlu'na aittir. Türk eğitim yaşamında, yeni pedagoji akımının öncüsü de Baltacıoğlu'dur.

eğitim sergileri, kurduğu okulları, örneğin "Açık-hava Mektebi" ve yıllarca bizzat kendisi tarafından yayınlanan "Yeni Adam Mecmuası" ile eğitimciler ve aydınlar üzerinde kalıcı etkiler bırakan düşünürlerimizin ikincisidir. Türk düşünce yaşamında, *Ziya Gökalp*'ten sonra en büyük düşünsel etki *Baltacıoğlu*'na aittir. Türk eğitim yaşamında, yeni pedagoji akımının öncüsü de *Baltacıoğlu*'dur.

Baltacıoğlu'nun düşünsel kişiliğinin oluşumunda, birçok yerli ve yabancı yazarın etkisi vardır. Yerli yazarların başında *Emrullah Efendi*, *Bolu Mebusu Veli*, *Nafi Atuf* ve özellikle de *Ziya Gökalp* gelir. Onu etkileyen yabancılar isimler arasındadır ise, *J.*

J. Rousseau, *Gustave Le Bon*, *Henri Berkson* (1859- 1941), *Gökalp*'in etkisiyle *Durkheim* ve *Ahmet Şuayp*'in etkisiyle de *A. Comte* bulunur.

Türk düşünce ve eğitim yaşamının güzide aydınlarından biri olan *Baltacıoğlu*, yaşamına inkılapla başlayıp, ihtilal ile sürdüren ender kişilerden birisidir. Onun düşüncesinde ana ilkelerden sapmamak üzere yan öğelerdeki değişim arzusu çok önemlidir. 1916 yılında yayınladığı "Talim ve Terbiye'de İnkılap" isimli kitabıyla değişime başlar ve 1964 yılında yayınladığı "Pedagoji'de İhtilal" isimli kitabıyla da bu değişim çizgisini daha da derinleştirerek sürdürmeye çalışır. 1978 yılında Ankara'da 92 yaşında vefat eden *Baltacıoğlu*, günlük siyasete pek fazla karışmaz. Onun amacı, Türk kültür, eğitim ve bir bütün olarak düşün yaşamını kendi mantık dokusuna uygun olarak reforma tabi tutmak, hatta bu konularda devrim yapmaktır. Uzun ömrünü bu konuya vermiş biri olarak istedikleri olmasa da, görevini yapmaya çalışmış bir kişinin gönül huzurunu yaşamış olmalıdır.

Burada *Baltacıoğlu*'nun düşünceleri, özellikle de toplumsal görüşleri üzerinde durmak istediğimizde, *Gökalp*'i incelerken kullandığımız yöntem ve araştırma eğilimlerine başvurma gereği ortaya çıkmaktadır. Çünkü *Baltacıoğlu* da, tıpkı *Gökalp* gibi, ana kavramaları tanımlar, diğer görüşlerini bu tanımlardan çıkardığı sonuçların üzerine oturtmaya çalışır. Örneğin Türkleşmeyi, ya da Türk'e doğru gitmeyi kültüre, uygarlaşmayı, ya da Batı'ya doğru gitmeyi de, uygarlık kavramının üzerine kurmak ister. *Baltacıoğlu*'nun toplumsal düşüncesinin özünü yansıtan bu kavramlar üzerinde kısaca durmakta yarar vardır.

Baltacıoğlu, kültür tanımında *Gökalp*'in yolundan gider. Ona göre iki türlü yargı vardır. Bunlardan biri gerçek yargıları, öteki de değer yargılarıdır. Yeni Adam

haftalık bir gazetedir yargısı, gerçek yargıdır. Halbuki Yeni Adam'ın 90. sayısının kabı güzeldir, çirkindir yargıları, değer yargılarıdır. Bu iki yargı arasında büyük ayırım var. Gerçek yargıları, gerçek şeyin doğasından çıkar. Yeni Adam, dünyanın her yanında ve herkes için haftalık bir gazetedir. Oysa kabının güzel ya da çirkin olması, sosyetesine göre iki türlüdür. Fiziksel, kimyasal, psikolojik ve sosyolojik yargılar, gerçek yargılarıdır. Sanat, ahlak, hukuk, dil ve din yargıları değer yargılarıdır. Bu sonuncuların hak ve hakikat olması, onlara şekil veren sosyal vicdana göredir. "Şimdi; 'kültür' bir sosyetenin vicdanından doğan değer hükümlerine denir. Bu manada ahlak kültürü olursa da, fizik kültürü olmaz.

Kültür bir milletten doğan ve yalnız o millette mahsus olan, milletten millete geçmeyen şey demektir. Kültür, milletin özü demektir. Millî kültürün kökleri, milletin en eski çağlarına kadar uzanır. Millet ne kadar eski olursa, hayatının her safhasında kültürünü gösterir.

Efsaneler, masallar, atasözleri, rakslar, oyunlar ve dil, kültürün taşıyıcılarıdır. Çok eski olan bu millî ananeler, milletin en yeni zamanlarına kadar yaşayıp gelir. Kültür bozulursa, millet de bozulur. Millet bozulunca da kültür bozulur. Kültürü bozulmayan milletler, ölmezler."¹

Baltacıoğlu, Türk ulusunun tarih sahnesine çıkışından beri, yarattığı bir kültürünün olduğunu ve bu kültür içerisinde tarih boyunca koruyarak geliştirdiği geleneklerin bulunduğu vurgu yapmak ister. Ona göre bu gelenekler, Türk'ü Türk yapan ulusal değerlerdir. Zaten ulusun bağımsızlığının ve var oluşunun temeli de bu geleneklerdir.

"Milleti, millet yapan ve onu diğer toplumlardan ayıran unsurlar din, dil, töre, sanat, felsefe ve bunların birliğidir. Bu kültür ve geleneklerin bozulması, millet denilen birliğin bozulması, soysuzlaşması demektir. Böyle milletlerin tarih içerisinde yaşama şansları olamaz."²

Baltacıoğlu, asıl amacına erişmek için, kültür ve millet kavramalarını açıkladıktan sonra, onların üzerine en son amaç olarak Türkleşme, ya da Türk'e doğru gitme kavramı oturtmaya çalışır.

Onun amacı, Türk kültür, eğitim ve bir bütün olarak düşün yaşamını kendi mantık dokusuna uygun olarak reforma tabi tutmak, hatta bu konularda devrim yapmaktır. Uzun ömrünü bu konuya vermiş biri olarak istedikleri olmasa da, görevini yapmaya çalışmış bir kişinin gönül huzurunu yaşamış olmalıdır.

“Milleti, millet yapan ve onu diğer toplumlardan ayıran unsurlar din, dil, töre, sanat, felsefe ve bunların birliğidir. Bu kültür ve geleneklerin bozulması, millet denilen birliğin bozulması, soysuzlaşması demektir. Böyle milletlerin tarih içerisinde yaşama şansları olamaz.”

Baltacioğlu'na göre Türkleşmek, her şeyde Türk'e doğru gitmekle mümkün olur. Türk'ün ulusal değerlerine dönmek gerekir. Türk'ün yarattığı şu değerlere varılırsa, Türkleşme süreci tamamlanabilir. Bu değerler şunlardır ve bunların tümünde Türk'e doğru gitmek gerekir: Dil, ahlak, hukuk, mimik, edebiyat, roman, tiyatro, mimari, ev, bahçe, mobilya, resim, dekor, şehircilik, heykel, moda, musiki, dans, teknik, felsefe, devlet, terbiye, pedagoji ve maarif. İşte bu değerlerin tümünde Türk'e doğru gidilirse, işte o zaman Türkleşme süreci tamamlanmış olur.³ Bu amaca varmak için de halka gitmek, halkı eğitmek için halka gitmek gerekir. Bu konuda eğitim hem bir araç ve hem de bir amaç olarak düşünülmelidir.

Baltacioğlu'nun düşünce dünyasını oluşturan ikinci ana öge, uygarlık ve ona bağlı olarak geliştirdiği Batılaşma, ya da Batı'ya doğru gitmek kavramıdır. *Baltacioğlu* Türkleşmek kavramını, kültür kavramına dayandırarak ele aldığı gibi, Batılaşma anlayışını da uygarlık ve teknikleşmek kav-

ramlarına indirgeyerek değerlendirmek ister. *Ziya Gökalp* gibi, onun takipçisi olarak *Baltacioğlu* da, yargıları/hükümleri değer yargıları ve gerçek yargılar biçiminde ikiye ayırır. Ona göre gerçek yargılar, gerçek olayların bünyesinde vardır. Bu yargılar, toplumdan topluma değişiklik göstermeyen bilimsel yargılardır ve evrensel özellikler taşırlar, işte bunlara uygarlık denir.⁴

Toplumların kendilerine özgü olan din, dil, sanat, töre ve ölüm dirim anlayışlarının dışında, bazılarıyla ortak olan bir öz daha vardır. İşte bir toplumun kendine özgü olmayan ve diğer toplumlarla ortaklaşa taşıdığı bilgisi, fenni, zirai, akıldan ve aklın denemelerinden çıkmış teknikleri uygarlığın kendisidir. Avrupa uygarlığı denilince, Avrupa'da bu uygarlık öbeğine giren ulusların ortaklaşa olan yollarını ve tekniklerini kastediyoruz.⁵

Ona göre “medeniyet demek, yalnız bir millete, bir kültüre, mahsus olmayıp, milletten millete geçebilen bilgiler, usuller, kaideler demektir... Kültür bir millete mahsustur, millîdir, medeniyet milletler arasındır. Kültür doğar, fakat medeniyet yapılıdır. Kültür öğrenilmez, yaşanır, yapılmaz doğar, fakat medeniyet öğrenilebilir, kurulabilir, alınabilir. Millet demek için hem ayrı bir kültürü, hem de başka milletlerle ortaklaşa bir medeniyeti olmak gerekir.”⁶

Uygarlık kavramını kendi dünya görüşüne uygun olarak açıklamaya çalışan *Baltacıoğlu*, uygarlık kavramını Batılaşmak için temel dayanak haline getirir. *Gökalp*'in düşüncesinde Batılaşma kavramı yer almaz, onda çağdaşlaşma/muasırlaşma kavramı başat konumda bulunur. *Baltacıoğlu*, Batılaşmak için özellikle Batıya gitmek gerekir der.

Baltacıoğlu'na göre Batı uygarlığının beş önemli temeli, ya da ögesi vardır. Bu öge, ya da temeller şunlardır: Bilgi tekniği, fen tekniği, ekonomi tekniği, sanat tekniği ve ziraat tekniği. Bütün bu söylenenleri, teknik sözü ile karşılamaya çalışan *Baltacıoğlu*, "Avrupalılaşmak" demek uygarlığa girmek, Batı uygarlığını girmek ise, "Batı tekniğine girmek" demektir. Öyle ise Batıya doğru parolasının doğru anlamı, "Batı tekniğine doğrudur". Sonuna kadar Batılaşmak için, sonuna kadar "teknikleşmek" gerekir.⁷

Batılaşma yolunun da nasıl olması gerektiği üzerinde de duran *Baltacıoğlu*, bu yollardan birisi olarak düşünülen, "Kültür değiştirme" yöntemi ile yapılması gereken Batılaşma anlayışını reddeder. Ona göre milleti millet yapan dil, din, sanat ve felsefe birliğidir. Bunların bozulması demek, millî birliğin bozulması, soysuzlaşması, yozlaşması demektir. Hiçbir millet yozlaşarak Avrupalılaşamadığı gibi, Batılaşma olayını da kültür değiştirme, gelenek değiştirme dışında düşünmek ve aramak en doğru yoldur.⁸

Baltacıoğlu'nun kültür/Türkleşmek, uygarlık Batılaşmak kavramalarının işlerlik kazanmasında, eğitim kurumunun yanında, bir öz daha vardır. Bu öz "halka doğru gitmek", ya da "köye doğru gitmektir". Türkleşmek, Batılaşmak ve eğitimle birlikte ele alınan halka doğru gitmek, Türkleşmenin ve Batılaşmanın halk üzerinde bir çeşit uygulaması gibidir. O hâlde *Baltacıoğlu*'na göre halka doğru gitmekten anlaşılan nedir, halka ve köye doğru kim neden gidecektir?

Batılaşma yolunun da nasıl olması gerektiği üzerinde de duran *Baltacıoğlu*, bu yollardan birisi olarak düşünülen, "Kültür değiştirme" yöntemi ile yapılması gereken Batılaşma anlayışını reddeder. Ona göre milleti millet yapan dil, din, sanat ve felsefe birliğidir. Bunların bozulması demek, millî birliğin bozulması, soysuzlaşması, yozlaşması demektir. Hiçbir millet yozlaşarak Avrupalılaşamadığı gibi, Batılaşma olayını da kültür değiştirme, gelenek değiştirme dışında düşünmek ve aramak en doğru yoldur.

Ona göre “medeniyet demek, yalnız bir millete, bir kültüre, mahsus olmayıp, milletten millete geçebilen bilgiler, usuller, kaideler demektir... Kültür bir millete mahsustur, millîdir, medeniyet milletler arasındır. Kültür doğar, fakat medeniyet yapılır. Kültür öğrenilmez, yaşanır, yapılmaz doğar, fakat medeniyet öğrenilebilir, kurulabilir, alınabilir. Millet demek için hem ayrı bir kültürü, hem de başka milletlerle ortaklaşa bir medeniyeti olmak gerekir.”

Baltacıoğlu, Türkiye’de halkçılık hareketinin kısa bir tarihsel gelişimini anlattıktan sonra, *Gökalp*’in halkçılık anlayışı üzerinde durur. Onun bu konudaki temel görüşlerine katıldığını, fakat ayrıntılarda farklı görüşlerinin bulunduğunu belirtir.⁹

Her şeyden önce *Gökalp*’in sosyal felsefesinde Batılaşma, ya da Avrupalılaşma kavramları yer almaz. Onun düşüncesinde çağdaşlaşma/muasırlaşma ifadesi ana ilke olarak kendini gösterir. Ancak bu kavramın içeriği söz konusu edildiğinde, çok belirgin olarak bilim, uzmanlık bilgisi ve teknoloji başat olarak anlam kazanır. *Baltacıoğlu* da sıkça kullandığı o kavramların içeriğine, *Gökalp*’in öne sürdüğü anlamı vermeye çalışır. Aynı benzerlik farklı kavramlarla ifade edilse de, halka, ya da köye yönelme anlayışlarında da görülür. *Gökalp*’e göre halk Türk kültürünü, güzideler ise uygarlığı temsil ederler. *Baltacıoğlu* da bu konuda aynı düşünceleri, biraz daha ayrıntıya girerek ele alır. Ona göre kültür, insanını dıştan yapacağı müdahalelerle düzeltilemez. Çünkü kültür, aydınlar tarafından yapılmış rasyonel değerler değildir. Eski çağlardan beri “gayri iradi bir şekilde” meydana getirilerek köy vicdanında yerleşen empirik değerlerdir. Bundan dolayı köye doğru gitmekten kastedilen şey, köye kültür götürmek olamaz. Köye uygarlık götürmek konusuna gelince, işte bu olabilir. Gerçi uygarlığı olmayan bir köy düşünülemez, ancak Avrupa uygarlığı karşısında bunlar çok cılız kalırlar. Köylerimizdeki uygarlık, müspet bilimlere, laboratuvar deneylerine ve istatistik verilerine dayanan müspet ve akılcı bir uygarlık olmayıp, empirik deneyime

dayanan eski bir uygarlıktır. Evet, rotamız köye doğru olmalı, köye doğru, ancak köyün tarihsel nedenler ve kamusal kaynaşmalarla “uzvi” bir evrimle elde ettiği ulusal kültürünü bozmak için değil, elinde olan eski ve çok kere sakat olan uygarlık kurallarını atıp, bunların yerine üstününü koymak için.

Bunu yaparken de iki şeye dikkat edilmeli. Uygarlık yerine safahatı, konfor yerine lüksü almalı, Avrupa uygarlığıdır bu, onu sokuyoruz diye bazı üstün uygarlık kurallarını da yıkmamalı. Köyün kendi sazları yerine udu, mandolini, pastırması yerine salamı, ayranı yerine şarabı, vitamin deposu bulguru yerine kabuğu soyulmuş vitaminsiz pirinci, hamamı yerine banyoyu, abdesthanesi yerine klozet gibi. Avrupa'nın bazı aşağı teknikleri, köyün üstün olan tekniklerini ortadan kaldırmamalıdır.¹⁰

Bu nasıl sağlanabilir? Nitekim sağlanamamıştır. *Baltacıoğlu*'nun olmamalıdır, yapılmamalıdır, onun yerine şu konmamalıdır dediği her şey, bu gün gerçekleşmiş bulunuyor. Çünkü *Baltacıoğlu*'nun uygarlık ile kültür kavramları arasına koymaya çalıştığı çizgi çok kalın olmadığından, bunların arasında çok kolay geçişler yapılabilmektedir. Örneğin uygarlığın ana dayanağı olarak öne sürdüğü ilkeler ile kültür tanımında kullandığı öğeler arasında kesin bir ayırım yapma olanağı yoktur. Bilgi, bilim, felsefe, teknoloji, deney bilgisi ile sosyal yaşamla ilgili çeşitli bireysel ve kurumsal tavırlar arasında kesin bir ayırım yapmak mümkün olmadığından, onların genel ifadeleri olan kültür ile uygarlık kavramlarını da bütünüyle birbirlerinden ayrı düşünmek olanaksız gözükmektedir. Çünkü uygarlık ürünleri insanlığın üstün yaratmaları olarak çeşitli yollarla kültürel davranış kalıplarını etkilemekte ve onları içinde doğduğu kendi kültürünün özelliklerine uydurmaya çalışmakta ve bir çeşit kültür değişmesi yaratmaktadır.

Baltacıoğlu ve *Ziya Gökalp* gibi ulusalcı çizgide yer almış düşünürlerin, bu çeşit bilimsel bir gerçekliğin farkına varmamaları, ya da anlamamış olmaları düşünülemez. Fakat ülke nüfusunun %80'in kırsal kesimde yaşamış olması, ülkenin bir bütün olarak köylü karakter taşıması, ülkenin kalkınma-

***Baltacıoğlu*'na göre Türkleşmek, her şeyde Türk'e doğru gitmekle mümkün olur. Türk'ün ulusal değerlerine dönmek gerekir. Türk'ün yarattığı şu değerlere varılırsa, Türkleşme süreci tamamlanabilir. Bu değerler şunlardır ve bunların tümünde Türk'e doğru gitmek gerekir: Dil, ahlak, hukuk, mimik, edebiyat, roman, tiyatro, mimari, ev, bahçe, mobilya, resim, dekor, şehircilik, heykel, moda, musiki, dans, teknik, felsefe, devlet, terbiye, pedagoji ve maarif. İşte bu değerlerin tümünde Türk'e doğru gidilirse, işte o zaman Türkleşme süreci tamamlanmış olur.**

sının köyün kalkınmasına bağımlı oluşu, onların halkçı ve köycü bir ülküye yönelmelerine neden olur. Yine o yıllarda Avrupa'da güçlü bir biçimde kendini duyumsatan Kır Eğitimi Hareketi ve köyün kendi yapısı içinde geliştirilerek çağdaşlaşması anlayışı, İkinci Meşrutiyet ve Cumhuriyet aydınlarının bir kısmını önemli ölçüde etkiler ve onlarda ana eğilim olarak belirgin hale gelen "Rotamız Köye Doğru", ya da "Halka Doğru" sözlerini kutsallaştırır. Onlara göre köyün kalkınmasının en emin yolu, eğitim aracılığıyla köye gitmek ve onu kendi yapısı içinde geliştirerek çağdaş yaşama uyumunu sağlamaktır. Her iki düşünür de, halkın uyanması, ülkenin kalkınması ve ulusun, ulusal birliğini bozmadan çağdaşlaşması için, o dönemde bilimsel gözüken yargıları, parantez içinde değil de, toplumsal pragmatizm biçiminde vermeyi uygun bulmuşlardır.

Aynı zamanda eğitimci bir düşünür olan *Baltacıoğlu*, uygarlığın köye götürülmesinin birinci yolu/aracı olarak eğitimi, hatta onun önemli bir kolu olan halk eğitimini gösterir. Halk eğitimini ve halk eğitimcisini de tanımlamaya çalışan yazar, halk eğitimcisinin özelliklerini üç başlık altında değerlendirir. 1) Halkçılık düşüncesini, zekâsını taşıyan, halkçılığın hak ve hakikat olduğunu aklıyla kabul eden adam. 2) Halkı sezen, halkı bir değer mevzusu olarak alan, halk duygusu, halk aşkı taşıyan, hatta fenafilhalk olmak isteyen adam. 3) Halkın arasına karışan, halk ile yaşayın, halk ile neşe ve elem ortaklığı yapan, halk ile işbirliği ve işbölümü yapan, aktif olarak halkla birleşen adam. Halkçılık kişiliği taşıyan eğitimci, üçüncü tipte olan aktiftir. Halk, gerçeği yalnızca inceleme ve değerlendirme konusu olarak görmez. Düşünsel bağlamdaki halkçılık, henüz halkçılığın kendisi değildir. Halk bir sevgi konusu yapıldığı sürece, romantik oluştan kurtulmuş sayılmaz.¹¹

Baltacıoğlu'na göre köye gidecek köy eğitimcisinin, köy realitesini iyi bilmesi, köye yerleşmesi, bütün sosyal gerçekleri iyi tanıyarak işe başlaması gerekir. Gerçek bir eğitimci, hiçbir zaman öğüt ile iş yaptırmaya kalkmamalı, öğütlerin çoğu kez ters tepki yaratabileceğini aklından çıkarmamalıdır. Ayrıca kişiliğın oluşmasında, öğüt vermenin pek fazla işe yaramadığını, son dönem psikolojisi açık bir biçimde ortaya koymuştur. Halbuki telkin ve örneklendirme öyle değildir. Köylü yapılması istenen şeyi önce görmeli, yararını anlamalı, ondan sonra da iyi bir telkine tabi tutulmalıdır.¹²

Baltacıoğlu, halkın eğitilmesi sözünden, halka okuma ve yazma öğretilmesi gerektiğini söz konusu etmez. Ona göre "bu memlekette terbiyenin gayesi, elif be, kraat okutmak değil, her şeyden evvel Rumeli Muharebesi" inde pusuya yatacak, karlara kışlara tahammül edecek sağlamlıkta bir beden, dünyayı, eşyayı görecek, ormanlarını yakmayacak, madenlerini işletecek, tayyareden ürkmeyecek bir akıl, fikir, milletin bayrağını sevecek, pis kokulardan nefret edecek bir kalp ve kin, Rumeli için

can verecek bir şecaat yapmak, ahaliyi bütün bu maneviyat ile teşhiz etmektir. Ben derim ki, okuma yazma bir ahaliyi değiştirmez, fakat iddia ederim ki, yalnızca elifba ile kıraat ile böyle bedensizlerden, cansızlardan bir millet yapılamaz.”¹³

Baltacıoğlu'nun düşünce dünyasının ana öğeleri, ya da bu düşünce yapısının belirleyicileri olan Türk'e Doğru Gitmek, Batıya Doğru Gitmek ve Halkçılık/Köycülük gibi, kısaca milliyetçilik, çağdaşlık ve halkçılık gibi ana öğelerin istendik bir biçim kazanmalarında ve halk tarafından kabul görmelerinde üzerinde durulması gereken ana konu eğitimidir. Ama nasıl bir eğitim ve nasıl bir öğretim uygulanmalıdır? *Baltacıoğlu'nun* bu soruya verdiği yanıtı ve önerdiği eğitim ve öğretim anlayışını kısaca vermekte yarar olduğunu düşünüyorum.

Baltacıoğlu, eğitim ve öğretim konusunda sürekli bir arayış ve değişim süreci yaşar. Bu konuya inkılapla başlar, ihtilal ile de devam eder. Özellikle de sosyal fel-sesefesine en uygun pedagojik stili bulabilmek için, araştıran bir sanatçı, çalışkan bir bilim insanı ve bir eğitim filozofu olarak sürekli bir çaba içinde yaşar. 1964 yılında yayınladığı “Pedagojide İhtilal” isimli yapıtı ile sürekli arayan bir kişiliğe sahip olduğunu gösterir. 1916 yılında yazdığı “Talim ve Terbiyede İnkılap” isimli yapıtını, ana hatları itibariyle daha da geliştirerek zenginleştirir.

Baltacıoğlu, hemen her çalışmasında yeni motif ve görüşlere önemli derecede yer verir, eskiden savunduğu bazı düşünceleri müzeli olarak gösterir ve bazılarını da daha güçlü bir biçimde savunmaya devam eder.

Baltacıoğlu, Avrupa ülkelerinde çok önemli pedagojik stiller olarak kabul edilen “İş Okulu, Üretim Okulu, Açık Hava Mektebi, Millî Toplumcu Eğitim, Yararcı Cemaat Okulu/J. Dewey” ve “Çocuktan Hareket ve Doğaya Yönelme” gibi okul ve pedagoji anlayışlarının en güçlü öncülerinden biridir.

Yazarımızın eğitimle ilgi olarak üzerinde durduğu ilk ve en önemli konu eğitim ve öğretimin amacıdır. O, çağdaş pedagoji anlayışının bir gereği olarak kitabi bilgiye ve ezberciliğe karşı çıkar. Yaşam için en iyi adam yetiştiren ülkeler, yöntem ve öğretileri en mükemmel olanlar değil, en iyi disiplini ve en iyi vicdaniliği savunan ülkelerdir der. İnsanların yozlaşmasına karşı çıkarken, çok koyu bir disiplin uygulamasını da reddeder. Eğitim ve öğretimde laik duruşu savunur. Daha 1916 yılında yazdığı yapıtında bile, laikliği savunarak eğitimin vicdanileşmesi gereğini ön plana çıkarır.¹⁴ Ona göre insanı insan yapan, onu toplum içinde başarılı kılan şey, bizim okulların vermeye çalıştığı “usluluk” ve bilgililik” değil, yaşama hazırlıktır. Yaşama hazır olacak kimdir? Kendi kendini geçindirir, basit şeyler yapabilir, gelecek için kararlar alır ve bu kararları uygulama alanına koyar, Tanrısına ve ulusuna, ülkesine inanır ve onlar için çalışır. İşte yaşam için yetişecek olan adam budur.¹⁵

Yazarımız eğitimin mahiyeti konusunda da şunları söyler. Eğitimin esasını doğanın kucağında aramak gerekir. Yani eğitimin özünü doğa oluşturur. Fakat şu kabul etmek gerekir ki, eylem, eğitim ve gelişmenin en büyük sırrıdır. Eylem olmadan eğitimde olumlu bir gelişme sağlanamaz. *Baltacioğlu* burada doğayı eğitimin odağına koyan *Rousseau* ile yaşamı bir hareket, bir hamle ve bir fıskırış olarak gören *H Berkson*'u uzlaştırarak yeni bir eğitim felsefesi oluşturmaya çalışır.

Onun tüm yapıtlarında *Rousseau*'nun etkisi görülür. Zaten bu filozof için, "ne istediğini bilen büyük eğitimci" sözünü kullanır. *Rousseau*, *Baltacioğlu*'nun eğitim anlayışında yeni içerikler kazanarak yaşamını yeniden sürdürmeye başlar.

Baltacioğlu, eylemde bulunma neticesinde, yeniden eyleme yönelen insan organizmasının daha düzenli bir gelişme göstereceğini öne sürer. Bu ifadede İngiliz bilgini *Darwin*'in izlerine rastlanır. Eylemin biçimlerini de şu şekilde sıralar. Oyun, musiki, yüksek sesle söz söylemek, konferans vermek, el işleri, resim, jimnastik ve bütün dersler.¹⁶ Ayrıca tüm bu eylemleri bir iki kategoriye ayırarak hangi eylemin insan organizmasında hangi organ ve melekeyi geliştirdiğini belirlemeye çalışır. Her ne kadar *Rousseau*, *Berkson* ve *Darwin*'in görüşlerini birleştirerek Türk düşünce yaşamına eklemeye çalışmışsa da, sentezci bir yorum adamı oluşu, onu önemli ölçüde özgünleştirir, kendi deyimiyle düşünceleri, o dönem için "pedagojide bir inkılap" olarak görülmesini sağlar.

Baltacioğlu, bilgi edinilmesine karşı değildir. Ancak kazanılan bu bilgiler, insanın çeşitli yeteneklerini geliştirici olmak yanında, yaşam için de geçerli özellikte bulunmalıdır. Yine bu bilgiler, kişinin kendi gücü ve çabalarıyla kazanılmış olmalıdır. Bilginin diğer bir boyutu da şudur: " Hakiki bilgi, yalnız faaliyete bağlı olarak gelişen bilgi değildir, bilakis bir ihtiyaca, bir menfaate, hülasa bir muhite bağlı olarak öğrenilendir."¹⁷ Dikkat edilirse burada dördüncü bir isim olarak *J. Dewey*, üçüncü önemli bir eğitim ve öğretim paradigması olarak da pragmatizm ortaya çıkar. Böylece *Baltacioğlu*'nun eğitim anlayışında, o yılların çok önemli kavramları olan doğallık, eylem ve yararlılık belirgin halde kendini göstermeye başlar.

Daha önce söylemeye çalıştığımız gibi *Baltacioğlu*, bir sentez adamıdır. Batının büyük düşünürlerinden önemli ölçüde etkilenir. Aldığı bu etkileri kendi zihin dünyasında yeniden kurmaya çalışır. Ancak bu sentezi oluşturması gereken öğler önemli ölçüde kendi varoluş kimliklerini korur ve bir anlamda da eklektik bir sonuç ortaya çıkar. Örneğin derslerde eşya kullanımını önermesiyle *Rousseau*'yu, somuttan soyuta, bilinenden bilinmeyeni ve yakından uzağa ilkelerini savunmasıyla da çağdaş öğrenme psikolojisinin etkisinde olduğunu gösterir. Yine öğretimde kil, çamur, resim, harita ve laboratuvar çalışmalarını önermesiyle, -anacak bunlardan bir kısmını daha sonra gereksiz görecektir- devrine göre ileri bir konumda olduğunu ortaya koyar.

Baltacıoğlu'nun yaşı ilerledikçe aşama aşama eğitim anlayışında da önemli değişmelerin ortaya çıktığı görülür. Bir süre önce savunduğu fikirleri, daha sonra eskimiş ve müzeli olarak değerlendirir. Bu bağlamda, Alman eğitim filozoflarının önemle üzerinde durdukları, derslerde işin etkili bir ders yöntemi olarak kullanılması aracılığıyla öğrencide bedensel, duygusal ve zihinsel güçlerin geliştirilmesi, yani temel güven duygusunun kazandırılması görüşü, daha sonraki yıllarda üretici iş eğitimi, üretim okulu ve öğretimde sosyal yararın sağlanması biçimine dönüşür. *Baltacıoğlu*'nun düşüncelerinde eğitim sosyolojisini yakından ilgilendiren ana konu da burada başlar.

Baltacıoğlu'na göre eğitim toplumsal bir olaydır. Her toplumun bir eğitimi vardır ve bu eğitim devam edecektir. Eğitim toplumsal kimliği kazandıran önemli bir süreçtir. Henüz toplumsal kimliğe erişememiş olanlarda, eğitimden söz edilemez. Eğitim toplum yapısının yoğunlaşarak oluşmasında en büyük rolü oynar. Onun için eğitime toplumsal kalıtım olarak bakmak gerekir.

Eğitim bir toplumu ortak değerler etrafında birleştirerek, yeni yeni alışkanlıklar ve değerler meydana getirir ve bunlar aracılığıyla toplumsal dayanışmayı sağlar. Ancak aynı toplum içinde birçok meslek grubunun doğmasına, onların mesleki dayanışma bakımından diğerlerinden ayrılmasına ve bazı alt grupların doğmasına da neden olur. Böylece eğitim, hem birbirine benzeyen ve hem de benzemeyen adamlar yetiştirir. Aynı zamanda toplum yaşamını üst düzeyde sağlayan ananeleri ve gelenkleri vardır. Toplumun yaşayabilmesi için, birlik oluşturmaya ve ortak değerlere bağlanmasına gereksinim vardır.

Baltacıoğlu, eğitimi ikiye ayırır. Bunlardan birincisi toplum bireylerinin arasındaki ortak benzerliği ortaya çıkaran ve bunu koruyarak yaşatan genel eğitim, ikincisi de bireyler arasında ayrılığa neden olan özel, ya da meslek eğitimi. Aynı zamanda bunlar, eğitimin ulusal ve bilimsel yanlarını da ifade ederler. İlk önce toplum, istediği insanı, yani toplum kendine göre yetiştirmek istediği insanı, sonra da meslek mensubunu yetiştirmeyi amaçlar. Eğitimde üzerinde durulması gereken en önemli konu, sosyolojik bağlamda bireyin kurumsallaşmasını gerçekleştirmektir. Bu kurumsallaşma olayı genel ve özel biçimde olmalıdır. Önce iyi bir yurttaş, sonra da iyi bir meslek mensubu yetiştirilmelidir.¹⁸

Ona göre yaşayan adamın yaratılmasında, başka bir ifade ile bireyin kurumsallaşmasında, etkili özellikler olarak şu ilkeler önemlidir: "1) Şahsiyet Prensibi, 2) Muhit Prensibi, 3) Travay Prensibi (usül, metot, teknik, ilmi ihtisas), 4) Randıman Prensibi (sosyal verim), 5) İlisiyasyon Prensibi (sosyal fayda)." ¹⁹ Çocuğun toplum-sallaşarak kurumsal bir kişilik haline gelmesi, gerçek bir kişilik, gerçek bir çevre,

gerçek bir bilimsel uzmanlık, gerçek bir verim ve gerçek bir toplumsal yarar gibi aşamalardan geçmesine bağlıdır. İşte yeni adam bu aşamalardan geçerek yetişir.²⁰

Baltacioğlu'nun en önemli yapıtlarından birisi de "İçtimai Mektep" isimli kitabıdır. Aynı zamanda bu kitabın ismi, onun eğitim konusuna sosyolojik bağlamdaki bakışını içerir. Bu kitapta İçtimai Mektep'in amacını, ilkelerini, dayandığı temelleri ve yapısını anlattıktan sonra, onu çeşitli okul ve eğitim anlayışlarıyla karşılaştırır. Ona göre İçtimai Mektep, dünyanın hiçbir yerinde uygulanmadığı gibi, savunulmamıştır da. O, bütünüyle özgün bir düşüncenin eseridir. Türkiye'nin sosyal ve ekonomik koşullarının kaynaştırılması sonucunda ortaya çıkarılmıştır. İçtimai Mektep'te iş bir amaçtır. Bu mektepte numune bir şey olamaz, çünkü mektep, yaşamın kendisi olarak yerini alır. Onun için burada yararı olmayan –topluma yararı olmayan- işlere yer verilmez. İş için iş derken, eylem için eylem görüşünü reddedir. Çünkü iş yapmak için eylem yapılır, eylem için eylem yapılmaz.²¹ Bu anlayış içinde *J. Dewey*'in bazı görüşlerini benimseyen *Baltacioğlu*, onun eksik yönü olarak bireysel yararı gösterir. Çünkü kendi okul anlayışı toplumsal bir karakter taşır ve toplumsal yararı ön plana alır.

Baltacioğlu'nun, İçtimai Mektep isimli yapıtında, daha önce savunduğu eğitimle ilgili bazı düşüncelerinden vaz geçtiği görülür. *Rousseau*'dan aldığı çok sayıda düşünce, bu okul anlayışında değişik boyutlar kazanarak varlığını sürdürür. Örneğin daha önce bazı derslerde "numunelerden" yararlanmak gerektiğini söylerken, daha sonra İçtimai Mektep'de "numune" diye bir şey olamaz, çünkü o yaşamın ta kendisidir der.

Baltacioğlu, İçtimai Mektep de öne sürdüğü görüşleri, daha sonra yazdığı *Rüyamdaki Okullar* isimli eserinde daha kuvvetli bir biçimde savunmayı sürdürür. Ona göre önemli olan sosyal iştir. Bu durum, bilgi için değil, toplumun yararına yönelmiş, topluma yönelmiş bilgi için iş olmalıdır. Bu düşüncelerin bir çeşit açılımı olan *Rüyamdaki Okullar* isimli yapıtında, eğitim ve öğretim anlayışıyla ilgili ilkelere bir çeşit uygulaması olan yöntemleri, gördüğü yedi rüyada tiyatral bir üslupla anlatmaya çalışır.

O, bu yapıtında eski okul yandaşlarını üç bölüme ayırarak değerlendirmek ister. Birinci bölümde gerçek iş yerlerindeki kopyalarının yaptırıldığı görülür. Buna yüzyıl önce ölenlerin mezarlığı adını verir. İkinci bölümde eğitim olarak el işleri, fakat bunlar gerçek yaşamda kullanılmayan türden eşyalardır. Üçüncü eğitim bölümünde ise, piyasa değeri hesaba katılmadan yapılan eşyalar yer alır.²² Gerçeklik salonu diye adlandırdığı kendi eğitim anlayışının sergilendiği yerde de, çocuklar bizzat kendileri arayıp bulurlar, araştırma ve incelemeler yaparlar, bu çalışmalardan toplumsal yarar sağlamaya çalışırlar.

Öğrenciler, yaptıkları işler sonunda bütün masraflarını karşıladıkları gibi, çevreye de öncülük yaparlar. Bu okullar gerçek yaşamın kendisidir. Orada gereksiz kitabi bilgi olmadığı gibi, dersler de yoktur. Öğrenciler, yararı olan çeşitli konularda yakından uzağa değil, kişiliği çok ilgilendirenden az ilgilendirene doğru hareket ederler.

Baltacioğlu'nun Rüyamdaki Okullar dediği kuruluşlarda, öğrencilerin üzerinde çalıştıkları masalar vardır. Bu masalarda çalışan öğrenciler ki, bu öğrenciler ilkokul öğrencileridir, çeşitli araç ve gereç kullanırlar. Örneğin toprak analizleri yaparlar, her masada mikroskop vardır, çeşitli maddelerin özelliklerini ortaya koyarlar. Yalnız maddi anlamda analizler ve sentezler yapmakla yetinmezler, aynı zamanda ulusal ve uluslararası olayları da irdelerler. Bu konuda verdiği çok önemli bir örnek, İtalyan/Habeş Savaşı'nın Türkiye bakımından değerlendirilmesidir. Maddi anlamda ise gübredeki azot ve fosfat miktarını ölçmek, vitaminlerin etkisi anlamak ve sosyal anlamda da çeşitli gazete haberlerini ve makalelerini incelemek ve yorumlamak gibi etkinlikler vardır.

Baltacioğlu'nun rüyasında gördüğü bu okul ve eğitim anlayışı birçok bakımdan gerçeklere uygun değildir. Her şeyden önce çocukların psikolojik gelişim kademelerine ve alırlık kapasitesine aykırıdır. Yine ülkemizin o yıllarının, -bugün için de geçerlidir- maddi olanakları bunu karşılamak için yeterli değildir. *Baltacioğlu*, eğitim, öğretim ve okul sistemlerinde çok etkili bir devrim önermiştir. Ancak bu devrimin mantığı iyi anlaşılmamış gözüküyor. Kısaca bu yazar, böylesine radikal öneriler geliştirirken, hangi toplumda yaşadığını, hangi ekonomik, kültürel ve düşünsel çevrede yaşadığını pek fazla dikkate almamıştır. Yazarın bu devrim anlayışını basit bir hayal diye niteleyerek reddetmek mümkündür. Ancak bu öneriler gerçekçi özellikler taşıdığından, aynı zamanda da "İçtimai Mektep" in yansımaları olduğundan, üzerinde durulması gereken bir konudur. Ona göre bu okul, yaşam okulu, toplum yaşamının, ulusal yaşamın bütün yön ve koşullarını göz önüne alan bir okul anlayışdır. Fakat bu gün bile okullarımızın birçok gereksinimini karşılayamazken, 1940'lı yıllarda ilkokulun sınıflarındaki her masaya mikroskop yerleştirmek, ne kadar gerçekçi olabilir, düşünmek gerekir.

Bu konuda Türk ilköğretimi çok ilginç bir deneyim de yaşamıştır. 1962 yılında uygulamaya geçirilen İlköğretim Çerçeve Programı, Amerika'da uygulama alanı bulan Winnetka, Dekroli ve Daltonlaştırılmış okul anlayışlarından esinlenerek geliştirilen bir öğretim programıydı. Öğretimde serbestiyi, seçmeli ders anlayışını, aktif öğretili, küme ve proje yöntemini öneriyor, her bilgi materyalini öğrencinin bulup sınıf ortamına rapor halinde getirmesini ön görüyordu. İlk olarak da Çankaya İlkokulunda uygulamaya konulmuştu. Fakat bu pilot uygulama başarılı olmadı ve

1968 İlköğretim Programıyla revizyona tabi tutularak önemli ölçüde değişime uğratıldı. Hâlâ da değişime tabi tutulmaya devam ediliyor. *Baltacıoğlu*'nun düşünceleri bir sistem olarak benimsenmemiş, ancak onun önerdiği eğitim ve öğretimle ilgili bazı görüşler, ortaöğretim ve ilköğretim programlarında ilke olarak yer almışlardır.

Baltacıoğlu, 1964 yılında yayınladığı "Pedagojide İhtilal" isimli yapıtıyla birçok eski görüşüyle ilgili ayrıntıları terk ederek yeni yeni görüşler getirmeye başlar. Fakat bazı eski görüşlerini daha da güçlendirir ve onları değişik formlar içinde birer ihtilal ögesi olarak gündeme taşır. Ona göre eğitim ve öğretimde devrim yapmak isteyen toplumlar, ilk önce kitap konusu üzerinde durmak zorundadırlar. Kitabın eğitim ve öğretimde rolü nedir? Kitap sözlerin yazılış şeklidir. Kitaplar iki türlüdür. Yerlerin, göklerin, bitkilerin, devirlerin, canlıların, insanların ve hayvanların dış yüzlerini, ağırlıklarını, şekillerini ve etkilerini inceleyen kitaplar, bir de iç dünyayı, duyguların özlerini konu edinen kitaplar.

Eğitim ve öğretimde birinci kısım için kitaba gerek yoktur. Çünkü kitaptaki bütün kelimeler birer simgedir. Simgelerle eğitim olmaz. Eğitim yaşanarak yapılır. Endüstri, tarım, fizik, kimya, anatomi, coğrafya, cisimle, şekille, morfoloji ile ilgili gerçekler, sözle kitapla öğretilmez. Bunları öğretebilmek için, bu gerçekleri önce kafamızla, hayalimizle ve içimizle değil, bütün gövdemizle, kişiliğimizle dışımızda yaşamamız gerekir. Bu bilgiler ancak kendiliklerinden olabilecek bilgilerdir. İkinci kısım için kitaplar gerekli olabilir. Çünkü bu gibi bilgileri gözlem yoluyla ve yaşayarak öğrenmek mümkün olmayabilir.

Yazarımız bu dönemde bilgi edinilmesine karşı değildir. Onun üzerinde ısrarla durduğu konu ezberciliktir. Ezbercilik konusunda şunları söyler: "Okullarda ezberciliği karşı yapılacak ilk savaş nedir? Programları ayıklamaktır. Birçok bilgi vardır ki, bunların bilinmesi gerekli değildir. Birçok bilgi vardır ki, bunlar daha yüksek okulda öğrenilebilir. Bunları da atmak gerekir. Birçok bilgi vardır ki, bunları öğrenmek için çevre, alet, resim gibi tabii araçlar yoktur. Bunları da atmak gerekir. ... Bu işin sonunda programlar arınmış olur."²³

Baltacıoğlu, İçtimal Mektep ve Rüyamdaki Okullar isimli kitaplarda sunduğu eğitim ve öğretimle ilgili bazı görüşlerini, 1964 yılında yazdığı Pedagojide İhtilal isimli kitabına almaz. Örneğin orada yer alan her masaya mikroskop yerleştirmek gibi çok pahalı öğretim araç ve gereçlerin kullanımından ve ilkokul çocuklarının alırlılık kapasitelerini aşan bilgilerden ve çalışma koşullarından da vazgeçer. Önceleri öğretim programını reddeden yazar, bu kitabında öğretim programının olabileceğini kabul eder ve böylece biraz daha realiteye yaklaşmaya başlar. Yine ezberlemek yerine öğrenmeyi, anlamak yerine de yapma eylemlerini koyar. Ona göre

gerçek bilgi, yapıcı ve yaratıcı olmalıdır. Çocuklara ve gençlere ne öğretebileceğimizi değil, neler yaptırarak zorunda olduğumuzu düşünmeliyiz. Hangi bilgileri ezberleyene değil, hangi bilgileri öğrenene değil, hangi yaşama ve yaratma gücünü kazandıran öğrenilmiş bilgi diyebiliriz? İşte düğüm budur. Okulun amacı bu olmalıdır. Okulun amacı bilgi vermek olmayıp, güç kazandırmaktır. Kaldı ki, yapan bilir de.²⁴

Baltacıoğlu'na göre "ilkokulun görevi, çocuğun sosyal kişiliğini yaratmaktır. Çocuğa önce bir benlik olarak, sonra bir aile organı olarak, sonra bir köylü olarak, kasabalı, şehirli olarak, sonra bir Türk olarak, sonra yirminci yüzyılın Avrupalısı olarak yetiştirmek. Kısaca söyleyelim, ilkokulun birinci görevi, çocuğa kişiliğini edindirmektir. İkinci görevi, çocuğa bütün bu insan kişiliklerinin birliği, bütünlüğü için gerekli olan ilk teknikleri başlatmaktır. İlkokul öğrencisi olan bir çocuk, kendini ve çevresindekileri kalkındıracak tekniği öğrenecektir. ...

İlkokulun ikinci görevi, çocuğun içinde yaşadığı topluluğun, köyün gerçek hayatına alıştırmak, çevreye uygun adamlar yetiştirmektir. İlkokulun yeni görevi Türk köylüsünü yetiştirecektir."²⁵ Köyleri süsleyen ilkokullar değil, köyleri kalkındıran ilkokullar istiyoruz.

"İlkokulda yapılacak öyle bir teknik devrimdir ki, yazmakla, söylemekle anlatılamaz. Bu devrim, her cinsi, biçimi, rengi, canı, ruhu olan şey gibi soyut dille tarif edilemez; bu devrimin tabiatı tekniktir. Teknik değişiklikleri yalnız teknikçiler yapabilir, edebiyatçılar hatipler değil. Yapılacak iş, on beş okulu alıp, dava sahibi, tez sahibi, proje sahibi, eğitimcilere vererek, onların yaptıklarını gözle görerek, sonra en çok başarılıları bütün okullara uygulamak. Böylece Türkiye'yi kalkındıracak yeni Türk ilkokul tipine kavuşmak mümkün olur."²⁶ Bu da teknikleşme ile mümkündür. Teknikleşmek, Avrupa tekniğini almak demektir. Zaten eğitimin amacı, bir yandan kültür, diğer yandan da teknik adamlar yetiştirmektir. Bu amaç, gençlere, bir yandan millî, diğer yandan da teknik bir kişiliğin verilmesiyle gerçekleşir.

Genellikle progresif ve ulusalcı bir karaktere sahip olan *Baltacıoğlu'na*, göre ulusal kişiliği oluşturan, ulusal kültürdür. Ulusal kültürü meydana getiren de dil, din ve sanat gibi öğelerdir. Teknik kişiliği var eden teknik kurallardır. Bunlar da

Baltacıoğlu'na göre "ilkokulun görevi, çocuğun sosyal kişiliğini yaratmaktır. Çocuğa önce bir benlik olarak, sonra bir aile organı olarak, sonra bir köylü olarak, kasabalı, şehirli olarak, sonra bir Türk olarak, sonra yirminci yüzyılın Avrupalısı olarak yetiştirmek.

Baltacıoğlu, şimdiye kadar Avrupa ve Amerika'yı yanlış anlamış bulunuyoruz der. "Eğitlimcilerimizi ve bakanlığımızı yanılta şey, Avrupa ve Amerika'nın teknik yönden ileri gitmiş olmasıdır. Tekniğin ileri olması demek, eğitimin de ileri olması demektir diye bir kanaatleri vardır. Bu yanlıştır. Okul görenekle kurulmaz. Avrupa ve Amerika'dan görenek alınmaz. Oradan bilim alınır. Avrupa ve Amerika'ya adam gönderirken, bilim adamları gönderilmelidir. Onların anladıklarına, bizim kamusal eğitim anlayışımız katılmalıdır. Sadece Batı bilimleri ile de yetinmek doğru değildir. Türklerin eski yetiştirme sistemlerinin kamuya mal olmuş değerlerine müracaatta fayda vardır.

fizik, kimya, biyoloji, psikoloji ve sosyoloji bilimleri ve bu bilimlerin uygulanmasıyla ortaya çıkan çeşitli teknikler ve zanaatlarıdır.²⁷

Baltacıoğlu, şimdiye kadar Avrupa ve Amerika'yı yanlış anlamış bulunuyoruz der. "Eğitlimcilerimizi ve bakanlığımızı yanılta şey, Avrupa ve Amerika'nın teknik yönden ileri gitmiş olmasıdır. Tekniğin ileri olması demek, eğitimin de ileri olması demektir diye bir kanaatleri vardır. Bu yanlıştır. Okul görenekle kurulmaz. Avrupa ve Amerika'dan görenek alınmaz. Oradan bilim alınır. Avrupa ve Amerika'ya adam gönderirken, bilim adamları gönderilmelidir. Onların anladıklarına, bizim kamusal eğitim anlayışımız katılmalıdır. Sadece Batı bilimleri ile de yetinmek doğru değildir. Türklerin eski yetiştirme sistemlerinin kamuya mal olmuş değerlerine müracaatta fayda vardır. Köpek suya düşmedikçe yüzme öğrenmez sözü, bir eğitim anlayışının özetini bize verir."²⁸ Ayrıca eğitim ve öğretimde Batıya Doğru Gitme sözünden eğer oradan eğitim ve öğretim yöntemleri ve bunları besleyen düşünce sistemleri alınmak isteniyorsa, bu da yanlıştır ve iflas etmiştir. Pedagojide hiçbir zaman görenekten hareket edilmemelidir. Pedagojide asıl olan gelenektir. Eğitim gelenekleri pedagoji kitaplarında değil, büyük pedagoğların tükenmez kaynaklarındadır. Pedagojide kaynaklara doğru.²⁹

Baltacıoğlu, bir toplum kalkındırma uzmanı gibi, eğitim aracılığıyla Türkiye'yi kalkındırarak "adamı" da tanımlamaya çalışır. Bu "adam" dört aşamadan oluşan bir anlayışla yetiştirilebilir. Bu aşamalar şunlardır:

1) Anarşik Çalışma Aşaması: çalışmanın ilk biçimi budur. İş yapmaya başlayan küçük çocuğun çalışması böyledir. Öğrenmeye başlayan çırağın hiçbir randıman vermeyen çalışması bu cinstendir.

2) Mekanik Çalışma Aşaması: Bilmeyerek, anlamayarak, gördüğü gibi, alıştığı gibi, hiç değiştirmeden yapılan çalışma dönemi. Burada randıman hiç değişmez.

3) Aktif Çalışma Aşaması: Bütün yaptıklarını, bilerek, anlayarak yapan, gördüğü alıştığı gibi değil, başarılı bulduğu için yapan, kendi alanında kendine göre değişiklikler yapan, küçük çapta yenilikler meydana getiren, kazandığı bilgiler üzerinde düşünen, bilgisi ile işi arasında bağlantı sağlayan öğrencinin, teknik adamın, fikir adamının çalışması bu aşamada kendini gösterir.

4) Yaratıcı Düşünce Aşaması: Çalışmanın en yüksek ve en verimli türü budur. Büyük dâhilerin, büyük bilginlerin, büyük filozofların ve büyük teknik icat yapanların çalışma aşaması bu devre içinde görülür.³⁰

Gelişmekte olan tüm ülkelerde dördüncü aşama dışındaki çalışma evrelerinin hemen tümü görülür. Ancak gelişmiş, olgunluk düzeyine ulaşmış ve zirve halindeki ülkeleri, diğerlerinden ayrıran temel ölçüt, hiç kuşku yoktur ki, dördüncü aşama olan, yaratıcı çalışma, diğer bir söyleyişle toplumun güzide bireyleri aracılığıyla yaratıcı düşünce aşamasına erişmiş olmasıdır. *Baltacioğlu*, bir yandan eğitimin toplum tabanına yayılmasını ve ilkokul aracılığıyla toplum kalkınmasına katkı yapılmasını isterken, diğer yandan da yaratıcı düşüncenin gelenek haline gelmesini savunur. Böylece bu konuda da *Emrullah Efendi* ve *Ziya Gökalp* çizgisinde yürüdüğünü göstermiş olur.

Bilindiği gibi İkinci Meşrutiyet dönemi ki, *Baltacioğlu*'nun da içinde yaşadığı bu dönem, hemen her bakımdan bir arayış, çoğunlukla da bir bocalama ve bir çözülme süreçlerinin yaşandığı yıllardır. Cumhuriyetin kurulduğu ve geliştiği ilk yirmi yıl ise, ulusallaşma ve çağdaşlaşma amaçları etrafında gösterilen çeşitli kurumsal tavırların geliştirildiği ve uygulama alanına konulduğu yılları kapsar. Bu bağlamda özellikle de eğitim aracılığıyla ülkenin ulusal ve çağdaş bir görünüm kazanması için, devlet aracılığıyla çeşitli çalışmalar yapılır. Köy Öğretmen Okulları, Millet Mektepleri A ve B Kursları, Eğitim Hareketi, Köy Eğitim Yuvaları ve Köy Enstitüleri, bu bağlamda ilk akla gelen kurumlardan bazılarıdır. Acaba her iki dönemin,

Baltacioğlu, bir yandan eğitimin toplum tabanına yayılmasını ve ilkokul aracılığıyla toplum kalkınmasına katkı yapılmasını isterken, diğer yandan da yaratıcı düşüncenin gelenek haline gelmesini savunur. Böylece bu konuda da *Emrullah Efendi* ve *Ziya Gökalp* çizgisinde yürüdüğünü göstermiş olur.

özellikle de Cumhuriyet yıllarının çok değerli bir düşünürü olan *Baltacıoğlu*'nun, bu çalışmalara katkısı var mıdır? Varsa bu katkı, hangi boyutta ve hangi düzeydedir?

Kendi ifadesi ile 1935 ve 1936 yıllarında başlatılan eğitimci kursu ve köy hareketi, genellikle eğitim kurumuna sosyolojik bir bakışla yazılan İçtimai Mektep isimli kitaptan yararlanılarak meydana getirilmiştir. Ona göre aynı dönemde çıkarılan ilköğretim programında yer alan “milliyet, topluluk, faaliyet, ilimlik, alaka, seviye, müşahhaslık, tecrübe, yakın yer ve yakın zaman, ekonomi ve gereksinim gibi prensipler, İçtimai Mektep'teki şahsiyet, travay, randıman ve inisiyasyon prensiplerinden çıkarılmıştır.”³¹ *Baltacıoğlu*'nun bu iddiaları kısmen doğrudur. Bu yıllarda devletçe yürütülen bu tür çalışmalarda *Baltacıoğlu*'nun tek başına fikir babası olduğu söylenemez. Bu konuda Amerikalı *J. Dewey* ve Alman Kır Eğitimi Yurtları'nın yanında, *Gökalp*'in sosyolojik bağlamdaki köycü anlayışının ve *Baltacıoğlu*'nun yukarıda vermeye çalıştığımız görüşlerinin etkili olduğu söylenebilir.

Köy Enstitüsü taraftarları, *Baltacıoğlu*'na, Enstitüleri yeterince savunmadığı için gönül koyarlar ve tarizde bulunurlar. Bu tarizlere karşı *Baltacıoğlu*, Köy Enstitüleri ile kendi pedagoji anlayışının ilişkisini irdeleyerek şöyle der: “Cumhuriyet rejimi, her alanda olduğu gibi, eğitim alanında da bir devrim yapma zorunluluğunu duymuştur. Eğitimci ilgili bazı uygulamalar, bu yenilikçi hareketin yaratıcı öğelerini, İçtimai Mektep'te bulduğunu sanmış, onun prensiplerini uygulamak istemiştir. Benim İçtimai Mektep'teki davam ne idi? Sınıfları, saatleri, programları, ezberi, kelime bilgisini kaldırmak, bunların yerine işlerliği, sosyal, gerçek travayı koymak idi. Köy Enstitüleri bu devrimi iyice kavrayamadılar. Bugünkü ortaokulu aldılar, sanat okulunu da aldılar ve bunları birbirlerine yapıştırdılar. Tanzimat ikiliği, Cumhuriyet devrine kadar süre geldi. İçtimai Mektep'te nazarı ders ve ameli ders diye iki türlü ders ikiliği yoktur. Yalnız ihtisal vardı, nazaris de amelisi de onun içindir. Gerçek bu iken, Köy Enstitülerini şartsızca övemedim. Bu enstitülerin yep yeni bir gidişle eğitim yuvaları olduklarına işaret etmekle yetindim.”³² Aslında *Baltacıoğlu*, Köy Enstitülerinin kuruluşunda üç yıl sonra, 1943 eğitim ve öğretim yılında, İş Okulu anlayışından, kısmen de olsa Üretim Okulu anlayışına³³ geçtiğinin ve onun daha önce savunduğu görüşlerine yaklaştığının farkında değildir. Ancak onun düşünceleri ile Köy Enstitüleri anlayışının dayanağı olan dünya görüşleri, birbirinden farklı özellikler taşırlar.

Kısaca belirtmek gerekirse kültür, eğitim, toplum ve hatta siyasal yaşamımızın çok etkili iki dönemi olan İkinci Meşrutiyet ve Cumhuriyet Dönemlerinin çok ünlü bir düşünürü olan *Baltacıoğlu*, bu yıllarda üniversitelerde verdiği dersleri, konferansları, çeşitli konulardaki yazıları, kitapları, makaleleri, sanatçı, özellikle de tiyatral kişiliği ile kendini herkese kabul ettirmiş bir düşünürdür. Sürekli kendini

yenilemesi, çok yönlü bir arayış içinde yürümesi, eğitim ve kültür yaşamına inkılapla başlayıp, ihtilal ile devam etmesi, bazı yazarlar tarafından tutarsızlıkla eleştirilmiştir. Gerçekte onun düşüncesinin özü olan, Türk'e doğru gitmek, Batı'ya doğru gitmek ve Cumhuriyet aydınlanmasından yana olmak ülküsü ve Atatürk sevgisiyle ilgili ana tutumu, ölünceye kadar hiç değişmemiştir. Fakat eğitim ve öğretimle ilgili bazı görüşlerinde zaman içinde değişimler yaşanmış ancak bunlar ana tutumları etkileyecek düzeye erişmemiştir. Örneğin, Üretim Okulu'nu savunurken, K. Marks'ın dünya görüşüne katılmaz. Onun "maddi üretimin olmadığı yerde eğitimden söz edilemez" ifadesini destekler mahiyette herhangi bir görüş, ya da öneriyeye de rastlanmaz.

Her ne kadar *Baltacıoğlu*, "savunduğum pedagojik davam" eğitimcilerimiz tarafından yeterince anlaşılmadı demişse de, Türk eğitimine getirdiği tarihsel, sosyal, kültürel, felsefi ve pedagojik perspektifler, ne denli bir düşünür olduğunu göstermeye yetecek düzeydedir. Özellikle sosyal boyut ve içeriklerle örmeye çalıştığı pedagojik bakış açıları, önemli bir eğitim düşünürü olmak yanında, eğitim sosyologları arasında ilk sırayı almasını da sağlamıştır. Ayrıca onun yazdığı sosyoloji ve eğitim sosyolojisiyle ilgili yapıtları, eğitimin sosyal, kültürel, felsefi, tarihsel ve psikolojik boyutları üzerinde çalışmalar yapan bilim adamları için de çok değerli malzemeler sağlayabilir. Bu bağlamda onun ortaya koyduğu eğitim ve öğretimle ilgili sosyal içerik, oluşturduğu kavramsal sistematik ve kavramsal pragmatizm (kavramsal yararcılık), bu alanda çalışacaklar için değerli bir hareket noktası ve sağlam bir ölçüt oluşturabilir. Ayrıca onun savunduğu eğitim, öğretim ve okul sitemleri, günümüzün okul ve öğretim karmaşasının çözümünde önemli bir değerlendirme ölçüsü olarak kullanılabilir.

- 1 BALTACIOĞLU, İsmayıl Hakkı (1950), *Halkın Evi*, Ankara: Ulus Basımevi, s. 45- 46.
- 2 BALTACIOĞLU, İsmayıl Hakkı (1943), *Batıya Doğru*, İstanbul: Sebat Basımevi, s. 9.
- 3 BALTACIOĞLU, İsmayıl Hakkı (1972), *Türk'e Doğru*, Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları, s. 8- 9,
- 4 BALTACIOĞLU, İsmayıl Hakkı (1950), *Halkın Evi*, Ankara: Ulus Basımevi, s. 45.
- 5 BALTACIOĞLU, İsmayıl Hakkı (1943), *Batıya Doğru*, İstanbul: Sebat Basımevi, s. 13.
- 6 BALTACIOĞLU, İsmayıl Hakkı (1950), *Halkın Evi*, Ankara: Ulus Basımevi, s. 46.
- 7 BALTACIOĞLU, İsmayıl Hakkı (1943), *Batıya Doğru*, İstanbul: Sebat Basımevi, s. 15.
- 8 BALTACIOĞLU, age., s. 8- 9.
- 9 BALTACIOĞLU, İsmayıl Hakkı (1950), *Halkın Evi*, Ankara: Ulus Basımevi, s. 45.
- 10 BALTACIOĞLU, İsmayıl Hakkı (1943), *Batıya Doğru*, İstanbul: Sebat Basımevi, s. 185- 186.
- 11 BALTACIOĞLU, İsmayıl Hakkı (1950), *Halkın Evi*, Ankara: Ulus Basımevi, s. 97- 98.
- 12 BALTACIOĞLU, age., s. 99- 100.
- 13 BALTACIOĞLU, age., s. 21.
- 14 BALTACIOĞLU, İsmayıl Hakkı (1332), *Talim ve Terbiyede* İstanbul: İnkılap, Matbaa-i Hayriye, s. 3- 8.
- 15 BALTACIOĞLU, age., s. 8- 10.
- 16 BALTACIOĞLU, age., s. 57.
- 17 BALTACIOĞLU, age., s. 151.
- 18 BALTACIOĞLU, İsmayıl Hakkı (1942), *İçtimai Mektep*, Ankara: Maarif Matbaası, s. 19- 22.
- 19 BALTACIOĞLU, age., s. 19- 22.
- 20 BALTACIOĞLU, age., s. 19- 22.
- 21 BALTACIOĞLU, age., s. 334.
- 22 BALTACIOĞLU, İsmayıl Hakkı (1944), *Rüyamdaki Okullar*, İstanbul: Ahmet İhsan Matbaası, s. 12- 15.
- 23 BALTACIOĞLU, İsmayıl Hakkı (1964), *Pedagojide İhtilal*, İstanbul: Anadolu Matbaası, s. 20- 33.
- 24 BALTACIOĞLU, age., 30- 40.
- 25 BALTACIOĞLU, age., s. 51.
- 26 BALTACIOĞLU, age., s. 52- 53.
- 27 BALTACIOĞLU, age., s. 83- 84.
- 28 BALTACIOĞLU, age., s. 51.
- 29 BALTACIOĞLU, İsmayıl Hakkı (1945), *Batıya Doğru*, Sebat Basımevi, İstanbul, s. 169.
- 30 BALTACIOĞLU, İsmayıl Hakkı (1964), *Pedagojide İhtilal*, İstanbul: Anadolu Matbaası, s. 111- 112.
- 31 BALTACIOĞLU, İsmayıl Hakkı (1938), *Toplu Tedris*; İstanbul: Sebat Basımevi, s. 7- 8.
- 32 BALTACIOĞLU, İsmayıl Hakkı (1964), *Pedagojide İhtilal*, İstanbul: Anadolu Matbaası, s. 79- 80.
- 33 AKYÜZ, Hüseyin; *Türk Eğitiminde Köy Enstitüleri Denemesi Üzerine Bir Araştırma*, Erzurum, 1978, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), s. 184- 190.

Düşünce Dünyasında Türkiz Dergisi Yayın İlkeler

Düşünce Dünyasında Türkiz dergisi, sosyal bilimler alanında iki ayda bir yayımlanan hakemli bir dergidir. Her yılın son sayısında derginin yıllık dizini yayımlanır.

Makalenin yazarı; adını, soyadını, unvanını, belirtmeli, ayrıca iletişim sağlanacak açık adres, telefon numarası ve e-posta adresini vermelidir.

Dergiye gönderilen yazılar, bilgisayarla hazırlanarak PC uyumlu disket (CD veya DVD) üzerinde veya e-posta adresine gönderilmelidir.

Gönderilen yazılar, daha önce yayımlanmamış olmalıdır. Herhangi bir sempozyum, kongre vb. bilimsel toplantıda sunulmuş olan bildirimler veya diğer bilimsel yazılar; etkinliğin adı, yeri ve tarihi belirtmek koşuluyla yayımlanabilir.

Dergimizde yayımlanan yazılarda ileri sürülen görüşler ve sorumluluk yazarlara aittir

Yayımlanmaları amacıyla dergiye gönderilen yazılar; Yayın Kurulunca yayın ilkeleri açısından incelenir ve değerlendirilmek üzere alanında uzman iki hakeme gönderilir. Ancak, hakemlere yazar adı, yazarlara ise hakem adı bildirilmez. Hakem raporlarından birinin olumlu, diğerinin olumsuz olması hâlinde, üçüncü bir hakeme gönderilir ve bu sonuca göre Yazı Kurulunca yazıların yayımlanması hususunda karar verilir.

Yayın Kurulu, hakemlerin eleştiri ve önerilerini dikkate alarak yazılar üzerinde anlatım açısından gerekli düzeltmeleri yapabilir.

Yayımlanması uygun görülmeyen yazılar, bir örneği saklanmak kaydıyla, yazarın isteği üzerine iade edilir.

Yazım Kuralları ve Biçimsel Özellikler

1. Dergiye gönderilen yazılar, Türk Dil Kurumunun Yazım Kılavuzu'na (kısaltmalar dâhil) uymak zorundadır. Yabancı sözcükler yerine olabildiğince Türkçe sözcükler kullanılmalıdır.
2. **Başlık:** İçerikle uyumlu olarak en çok 10-15 sözcükten ibaret, tamamen büyük harfle, koyu (bold) ve 12 punto olmalıdır. Ara başlıklar, bölüm başlıklar ve alt başlıklar sadece ilk harfleri büyük olacak şekilde, 11 punto koyu yazılmalıdır.
3. **Yazar adı ve adresi:** Makale yazarı, adını, soyadını ve unvanını yazı başlığının altına (*) işaretini belirterek yazılmalıdır. Bu işaret, dipnotta gösterilecek, makale yazarının kurumu ve unvanı yazılacaktır. Herhangi bir kurumda görev yapmayan yazarlar, konumuna uygun sıfatları kullanılmalıdır: Araştırmacı, yazar vb.
4. **Ana metin:** Yazılar, Times New Roman tipi ile 16 punto büyüklüğünde ve 1,5 satır aralığıyla yazılmalıdır.

Alıntılar italik harflerle ve tırnak içinde verilmeli; beş satırdan uzun alıntılar ise satırın sağından ve solundan birer santimetre içeride, blok hâlinde ve tek satır aralığıyla yazılmalıdır.

5. Yazılara bilgisayarla sayfa numarası verilmelidir (Gerekirse çıktılar üzerinde kalemle verilebilir).

6. **Kaynak gösterme:** Metin içinde yapılan göndermeler soyadı, basım yılı, gerektiğinde sayfa numarası parantez içinde belirtilmelidir:

(Özbay 2010), (Özbyay 2010: 163). Yazarın aynı yıl yayımlanmış birden çok eserine gönderme yapılmışsa (Altın 2010 a Altın 2010 b); birden çok kaynağa gönderme yapılmışsa (Erkin 2008, Canbel 2009) şeklinde belirtilmelidir. Birden çok yazar adı yazılmalı ve “vd” kısaltması kullanılmalıdır: (Yakıcı vd. 2005)

Dipnotlar yalnızca açıklamalar için kullanılmalı, sayfa altında ve numaralandırılarak gösterilmelidir. Herhangi bir internet adresine yapılan göndermelerde buadresler kaynaklar arasında verilmeli ve indirme tarihi belirtilmelidir:

(<http://www.Guntulu.com.tr/22.03.2010>).

7. **Kaynaklar:** Yararlanılan kaynaklar, yazının sonunda “Kaynaklar” bölümünde, 10 punto alfabetik olarak verilmelidir. Makalelerde Türkçe kaynaklara öncelikle yer verilmelidir.

Örnek olarak:

Tek Yazarlı Makale:

ÖZÖNDER Cihat (1984), “Kültür Bültenleşmesi ve Alt Kültür Grupları Hakkında Düşünceler”

Türk Kültür Araştırmalar, Ankara: Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 132: 136-139.

Tek Yazarlı Kitap:

ÖZBAY, Hüseyin (2010), *Kelimeler Kuşatması*,

Ankara: Berikan Yayınevi Yayınları.

FORSYTH, Patrick (2000), *30 Dakikada Rapor Yazma* çev. E. Sabri Yarmalı, İstanbul: Damla Yayınevi Yayınları.

İki Yazarlı Kitap:

KIRAN, Zeynel ve KIRAN Ezgiler. (2001), *Dil Bilimine Giriş*, Ankara: Seçkin Yayınları.

Çok Yazarlı Kitap:

KORKMAZ, Zeynel vd. (2001), *Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri*, Ankara: Yargı Yayınları.

Yayımlanmamış Tez:

KARA, E. (1996), *Öğretmenlerin Statü Düzeyleri*, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Yazarı Aynı Yayımlanmış Birden çok Makale veya Kitabı Varsa:

KORKMAZ, Zeynep (2005 a), *Türk Dili Üzerine Araştırmalar 1*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Korkmaz, Zeynep (2005 b), *Türk Dili Üzerine Araştırmalar 2*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

THE PUBLICATION PRINCIPLES OF THE JOURNAL OF OPINIONS WORLD (DÜŞÜNCE DÜNYASI'NDA TÜRKİZ)

The Journal of Opinions World is a peer viewed journal devoted to the social fields published on bi-monthly period. The annual index is given in the last issue of the year

The author(s) are supposed to clearly state their names, titles, institution and give a Corresponding address or an email.

The manuscript must be submitted a PC compliant CD or through email

The papers must be original and not published previously in any other journal. The papers submitted to a conference, congress or symposium can be published provided that the name, the place and the time of the activity are clearly stated.

All the opinions and the ideas published in the journal entirely belong to the authors and do not bind the journal in any way.

The papers submitted to the journal are first checked regarding to the publication rules of the journal by the editorial board and then sent to two referees for the through reviewing process. The manuscripts sent to the referees do not contain the names of the authors.

Similarly the names of the referees are not revealed to the authors. In the case of one positive one negative view of the referees the manuscript is sent to a third referee for the final decision.

The editorial board reserves the right to make syntaxual changes on the papers based on the recommendations of the referees.

The rejected papers are returned to the authors upon request. A copy of each paper is achieved by the journal

Writing rules and formatting

1. The papers sent to the journal must be in compliance with Turk Dil Kurumu Yazım Kılavuzu (including the abbreviations)
2. **Title:** The title must be in good compliance with the content, contain maximum 10-15 words, written in bold 12 fond capital letters. The sub titles should be 11 fond bold letter in title case
3. **The name and the title of the author** should be written under the title with. * This should give in the footnote indicating the institution and the title of the author.

The authors which are not working in any institution should use titles which describe them such as researcher, author etc

4. **Main text:** The main text should be written 11 fonts Times New Roman with single spacing. The quotations should be italic and given within." The quotations

longer than five lines should be given by 1 cm indentation from the both end of the page with single spacing.

5. The papers should not contain page numbers (The authors may indicate the pages with a pencil on the hard copy if necessary)
6. **Referencing:** The references in the text should be given by the surname of the author and the publication year of the source in parenthesis (Özbay 2010). The related page can be quoted if necessary (Özbay 2010: 163). More than one documents of the same author published in the same year are referenced as (Altın 2010 a, Altın 2010 b); Referencing more than one source should be made as (Erkin 2008, Canbel 2009).

The sources with more than one author should be given by the surname of the first author followed by et.al and the publication year: (Yakıcı et.al. 2005)

The footnotes should only be employed for the explanations and numbered according to the order given in the page. The quotations from an internet address should be given in the references by stating the downloading date:

(<http://www.guntulu.com.tr/22.03.2010>).

7. **References:** All the sources used in the study should be given in the "References" section in 10 fonts alphabetical order . The Turkish sources should be given priority.

Followin gare the examples of giving various references

Paper with a single author:

ÖZÖNDER, Cihat (1984), "Kultur Bultenleşmesi ve Alt Kultur Grupları Hakkında Duşunceler." **Türk Kultur Araştırmaları**, Ankara: Turk Kulturu Araştırma Enstitusu Yayınları, 132: 136-139.

Book with a single author:

ÖZBAY, Huseyin (2010), **Kelimeler Kuşatması**, Ankara: Berikan Yayınları.

FORSYTH, Patrick (2000), **30 Dakikada Rapor Yazma** çev. E. Sabri Yarmalı, İstanbul: Damla Yayınevi.

Book with two authors: KIRAN, Zeynel ve KIRAN, Ezgiler (2001), **Dil Bilimine Giriş**. Ankara: Seçkin Yayınlan.

Book with multiple authors: YAKICI, Ali vd. (2008), **Üniversiteler İçin Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri**, Ankara: Gazi Kitabevi.

Unpublished thesis: KARA, E. (1996), **Öğretmenlerin Statu Düzeyleri** Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitusu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Multiple papers or the book written by the same author and published in the same year: KORKMAZ, Zeynep (2005 a), **Türk Dili Üzerine Araştırmalar 1**, Ankara: Turk Dil Kurumu Yayınları. KORKMAZ, Zeynep (2005 b), **Türk**